

SLOVAKŲ PASAKOS

MAHULENA
AUKSO
MERGELĖ

IŠ SLOVAKŲ KALBOS VERTĖ
STASYS SABONIS

ILIUSTRAVO
VYTAUTAS JURKŪNAS (jaunesnysis)

VILNIUS 1983

84.4 Česosl
Ma 156

SLOVENSKÉ ROZPRAVKY, I—II kniha
Mladé letá, 1966, 1972

ANTRAS PAPILDYTAS LEIDIMAS

48030

4803020000 © Vertimas į lietuvių kalbą, iliustracijos, leidykla „Vaga“, 1983

M $\frac{70803-126}{M852(10)-83}$ 288-83

ILGANOSIAI

Senas karalius turėjo vienturtį sūnų, ir tas ilgą laiką buvo išjojęs į karą. Kartą sūnus gavo laišką, kad tėvas sunkiai susirgęs, ir, jeigu noris dar gyvą pamatyti, turis kuo skubiausiai grįžti namo. Karalaitis sėdo ant žirgo ir kiek įkabindamas lėkė dieną naktį. Laimė — tėvą rado dar gyvą. Bet jau buvo matyti, kad iš jo nieko nebus. Ir pats karalius jautė, jog neilgai begyvensiąs, jis kasdienėjo silpnyn, vos vos alsavo. Vieną rytą karalius pasišaukė sūnų ir sako kone pašnibždom:

— Mielas mano sūnau! Matai, kas iš manęs beliko. Nieko nepadarysi, teks mudviem skirtis. Bet ačiū dievui tu jau turi savo galvą. Manau, kad ir be manęs galėsi valdyti karalystę! Tik viena noriu tau patarti: žmonėmis per daug nepasitikėk, būk atsargus, nes tave lengvai apgaus. Palieku tau didelę karalystę, valdyk išmintingai, bus gerai ir tau, ir tavo valdiniams. Ir dar palieku tau lobį, didesnę už pačią karalystę, surasi jį kieme, šulinio dugne. Tu jį pasiimk ir sumaniai naudokis!

Daugiau nieko karalius nebeįstengė pasakyti, tik ranka mostelėjo ir užmerkė akis.

Karalaitis tėvą labai mylėjo ir norėjo kuo iškilmingiau palaidoti. Sukvietė daugybę bajorų, karalių iš aplinkinių karalysčių. Jis stengėsi kuo gražiau pasirodyti ir išleido visus pinigus.

Kai svečiai išvažinėjo, pamatė, kad išdas tuščias, ir jam nieko daugiau nebeliko, kaip ieškoti lobio šulinyje. Tuoju liepė pašaukti dvylika vyrų ir įsakė jiems kasti. Tie kaipmat griebėsi darbo ir netrukus išsėmė visą vandenį. Bet kai pradėjo kasti, pasirodė, kad ten grynas titnagas: kirstuvai atšipo, tik žiežirbos į visas puses žiro.

— Darykite, ką norite, tik prakirskite! — šaukė karalaitis. Ir vyrai kirto atsivėdėdami, bet nė per sprindį nepasikasė gilyn.

— Nagi, dar pabandykit, pasistenkit, vyrai, gerai sumokėsiu! — šaukė karalaitis.

Ir jie stengėsi, iš kailio nėrėsi, bet nieko padaryti negalėjo. Įkyrėjo karalaičiui žiūrėti į tą bergždžią darbą, paliko dirbančius vyrus, o pats nuėjo į savo kambarius, galvoja: „Ką reikės daryti, jeigu iš to lobio nieko nebus?“ Ir jau vilties nebeteko — kur girdėta, kad šulinyje būtų lobis! Kuo daugiau galvojo, tuo labiau grimzdo į neviltį. Širdo ant tėvo, ant savęs ir ant viso pasaulio. Baisiausiai įtūžęs lakstė po kambarius.

Tuo tarpu atsilapojo durys, ir įėjo kasėjai medine skrynute nešini.

— Štai,— sako,— ką radome tame titnage.

Jaunasis karalius paėmė skrynutę, pavartė ir mato, jog ji sukalta iš sutrūnijusių lentelių.

— Na ir lobis! — tarė įpykęs ir trenkė žemėn. Skrynutė subyrėjo, ir iš jos iškrito maišelis, švilpynė, diržas ir laiškas. Karalaitis čiupo laišką ir ėmė skaityti: „Kas tą maišelį papurtys, tam išbirs tiek dukatų, kiek jis panorės.“

Toliau karalaitis nė neskaitė, griebė maišelį ir kad ims purtyti. Ant stalo sublizgo krūva dukatų. Karalaitis sako kasėjams:

— Jūs tikri vyrai, ir aš jums dosniai atsilyginsiu. Laikykite skrybėles!

Ir pripylė pilnas skrybėles dukatų. Kasėjai gražiai padėkojo ir nuėjo savo keliais.

Karalaitis liko vienas ir skaito toliau: „Kas šia švilpyne sušvilps, atsiras kariuomenės, kiek tik jis panorės, o kas šiuo diržu susijuos, kur pagalvos, ten ir atsidurs!“

Šiuos tris daiktus karalaitis gerai paslėpė ir laimingai gyveno.

Po kelerių metų jaunasis karalius pagalvojo, kad gerai būtų turėti žmoną. Apsivilko puošniausiais drabužiais ir sušvilpė švilpyne. Tuoj atžygiavo galybė kariuomenės, ir jis patraukė su ja pas kaimyną karalių į pražvalgas. Anas karalius, sužinojęs, kad prie jo miesto svetima kariuomenė traukia, baisiai išsigando, jis apie karą nė negalvojo.

— Ką dabar daryti? Priešintis neįstengsime,— sako,— turime pasiduoti!

Jis nuskubėjo pasitikti tos kariuomenės ir didžiai nusizėminęs paklausė, ko jie geidžia.

— Nieko,— atsakė jaunas karalius,— aš atėjau pas jus į pražvalgas!

Visą miestą apėmė neapsakomas džiaugsmas. Karalius nusivedė svečią į pilį ir įsakė iškelti didelę puotą. Valgė, gėrė, ir visiems buvo linksma. Karalaičiui labai patiko princesė. Ir karalius pažadėjo dukterį išleisti už jo.

Karalaitis buvo didžiai laimingas, o kad princesė jam tokia meili, iš džiaugsmo visai neteko galvos. Ėmė ir pasigyre turis tokį maišelį, iš kurio kiek panorėjęs galįs dukatų iškrėsti. Ir parodė jai tą maišelį. Princesei jis labai patiko.

Pamažu sutemo naktis. Visi nuėjo gulti. Kai jaunas karalius kietai įmigo, prie jo drabužių prisėlino gudri princesė, paėmė stebuklingą maišelį, o jo vieton pakišo kitą. Anksti rytą jaunas karalius atsikėlė ir išskubėjo namo vestuvių taisyti. Dabar jam labai prireikė auksinių. Išsitraukė maišelį, pakratė — nebyra. Antrą, trečią kartą, bet raudonieji nebyra, ir gana. Geriau išžiūrėjęs pamatė, jog tas maišelis ne jo. Įširdęs išsitraukė švilpynę ir sušvilpė. Tuoju išsirikiavo kariuomenė ir klausia:

— Ko pageidauji, pone?

— Trauksime ten, kur syki jau buvome! — tarė jaunas karalius.

Šoko ant žirgo ir su kariuomene leidosi tiesiai pas kaimyną karalių. Tasai negalėjo atsistebėti, ko jis taip staiga sugrižo, ir su dvariškiais išbėgo sveikinti. Tačiau šis tų sveikinimų nepriėmė ir sušuko:

— Maišelį man kažkas paėmė. Kuris iš jūsų jį turit? Jei tuoj pat nesugrąžinsit, visiems bus galas!

— Mielasis, juk tu pats jį palikai,— sučiauškęjo princesė,— eikš ir pasižiūrėk, aukso skrynelėj padėtas. Galėjai taip nebūgštauti — ką pas mane palikai, tai tas pat, kaip savo rankoje turėtum. Žinok, čia jis niekur nedings.

Taip ji čiulbėjo, taip meilikavo, kol jaunas karalius nu-

siramino ir visai atlyžo. Vėl buvo iškelta puota, po to prasidėjo visokios linksmybės. Taip visiems linksminantis, kažkas ištraukė jam iš kišenės švilpynę ir pradėjo iš jo tyčiotis, kad turbūt žiedus pardavinėjas, jeigu švilpynę nešiojasis.

— Tikrai žiedus,— atsakė tas,— bet kokius? Jei panorėčiau, visus jus su visu miestu į dulkes sutrinčiau. Jei tik švilptelėčiau šia švilpyne, tuoj galybė kariuomenės atplūstų. O namie dar turiu nepaprastą diržą. Kai juo susijuosiu ir pasakau: „Tebūnu aš ten ir ten!“— tuoj atsiduriu, kur noriu.

Princesei to ir tereikėjo. Vos tik jis užmigo, prisėlino prie jo drabužių, pavogė švilpynę ir nunešė tėvui. Kai tas pamatė, jog galybė jo rankose, tuoj įsakė kareiviams jaunąjį karalių pririšti prie lovos. O kai prašvito, liepė išvesti iš pilies ir iš miesto išvyti.

Jaunasis karalius, pamatęs, ką jam padarė, vos iš gėdos nesudegė. Ilgai dar šen ir ten slampinėjo, kol pagaliau sugrįžo į savo kraštą. Bet gėdijosi šitoks žmonėms pasirodyti ir tik slapčiom įsėlino į pilį. Tuoj nusimetė apiplyšusius drabužius ir apsitaisė karališkais.

Nuo to laiko niekada neturėjo ramybės. Labai jį apmaudas graužė dėl to maišelio ir švilpynės, ir kai pagalvodavo, kokią jam gėdą padarė, net kraujas užvirdavo. Dieną naktį suko galvą, kaip už viską atkeršijus. Kartą vakare pasiėmė diržą, apsijuosė ir pagalvojo: „Tebūnu aš prie tokio ir tokio karaliaus dukters, pasmaugsiu ją, jeigu negražins mano daiktų.“ Bemat atsidūrė prie jos lovos, o ji buvo ką tik atsigulusi, dar žvakė degė. Tačiau prie durų stovėjo sargai. Princesė suriko, pašoko iš lovos ir pačiupo jo diržą. Tuoj atbėgo sargai, surišo jį ir nuvedė pas karalių. Karalius, sužinojęs, kur jį sugavo, liepė įmesti į tamsiausią ir giliausią rūšį, o rytojaus dieną nukirsti galvą. „Ak, ko aš susilaukiau! Geriau būčiau niekada jūsų nematęs, galvažudžiai!“— aimanavo jis vedamas į rūšį.

Uždarę jį, prie durų pastatė sargą. Karalius išsiuntinėjo į visas šalis žygūnus bajorų kviesti, girdi, rytoj už tą ir tą bus kertama galva tokiam ir tokiam karaliui.

Tasai paukštelis narve nelinksmai čiulbėjo ir tik galvojo,

kaip jam iš šio pasaulio išnykus. „Ar šiaip, ar taip,— kalbėjo sau,— galas man. Bent niekas nematys mano mirties.“

Ir taip ėmė galva daužyti duris, kad vos jų neišvertė. Išgirdo sargas, kuris jį saugojo.

— Ei, liaukis,— sako jam,— dar gali išsigelbėti! Aš kadaise pas tavo tėvą tarnavau, ir man gera buvo. Už tai noriu tau atsilyginti. Žinai ką? Eik palei mūro sieną į dešinę. Ten rasi atsikišusį akmenį. Tą akmenį atversk, ir tau atsidarys anga, pro ją galėsi išlįsti.

Šis ėjo, kaip sargas buvo sakęs, atvertė akmenį ir netrukus jau buvo laisvas. Kai rytą pradėjo rinktis bajorai, jis jau buvo už septynių kalnų. Eina atidaryti rūšio — o ten nieko nėra! Karalius baisiausiai širdo, o smalsūs jo svečiai kaip susirinko, taip ir išvažinėjo.

Bėglys atėjo į tankią girią. Nuvargęs krito ant žemės ir kietai užmigo. Pabudo labai išalkęs ir dairosi, ar nebūtų ko užkąsti. Bet nieko daugiau nebuvo, tik medžių auglių. Ilgai dar aklinėjo po tą girią, kol pagaliau priėjo laukymę, kur ganėsi avys ir netoliese stovėjo trobelė. Patraukė tiesiai į ją. Įėjęs į trobelę, pasisveikino: „Telaimina jus dievas!“ Piemuo jam atsakė:

— Telaimina ir jus!

Jis tuoj paklausė, ar negautų ko užvalgyti.

— Ką nors surasim, širduti, sėskite,— atsakė piemens pati.

Ji bemat apsisuko, ir ant stalo atsirado duonos ir sūrio. Vargšas bėglys nesileido ilgai raginamas, prisikirto ligi soties. Truputį pailsėjęs, padėkojo geriems žmonėms ir iškeliavo toliau. Eidamas vis galvojo apie savo bėdas, ir kuo daugiau galvojo, tuo sunkesnė darėsi galva. Jau kelio gerai nematė ir priėjo prie pat uolos krašto — apačioje gili bedugnė. Bėglys sustojo ir mąsto: „Et, jau geriau mirti, negu taip apjuoktam gyventi!“

Įsisupo į apsiaustą ir šoko į bedugnę.

Kai jis garmėjo žemyn, apsiaustas išsiskleidė, ir vėjas jį nunešė toli toli į didelę girią. Čia jis užsikabino už figmedžio, kuris buvo lipte aplipęs prinokusiomis figomis. Prisi-

skynė jų ir prisivalgė ligi soties. Bet žiūrī — ilgiausia nosis išaugo!

„Visai nesiseka,— galvoja,— viena bėda ne bėda! Ką dabar daryti?“

Norėjo lipti iš medžio žemėn, bet nosis kliudė. Iškęšęs ją šiaip taip ištarpavo tarp šakų ir nusliuogė žemėn.

Nuo tų figų baisiausiai panorėjo gerti, net liežuvis prie gomurio lipo. Laimė, netoliese išgirdo čiurlenant upelį ir tuoj pasuko į tą pusę. Bet kas iš to? Per tą nosį negali vandens pasiekti. Pagaliau šiaip taip, pasikreipęs šonu, sriūbtelejo.

„Ai, koks gardus vanduo! Ir žiūrėk, net nosis sumažėjo!“ Dar sriūbtelejo, ir ilga nosis visai sumažėjo.

„Ačiū dievui,— sušuko iš džiaugsmo,— čia bus geras vais-tas tiems galvažudžiams! Palaukite, aš jums parodysiu!“

Prisiskynė tų figų, pasisėmė vandens ir sugrįžo į trobelę. Paprašė piemenį drabužių ir patraukė tiesiai į karaliaus rūmus.

— Ko nori, seni? — klausia jį prie vartų karaliaus tarnai.

— Figas parduodu,— atsakė jis.

Tarnas nubėgo pranešti karalienei, toji liepė paklausti, kiek už jas prašo.

— Dvylika dukatų,— atsakė prekijas,— ir kad tuoj pat at-neštų.

Kai dukatus turėjo kišenėj, leidosi kiek įkabindamas to-lyn.

O pilėnai skaniai valgė figas. Staiga princesė pasižiūri į karalienę:

— Žiūrėk,— sako,— mama, kokia ilga nosis tau užaugo.

— Ir tavoji, mano dukrele, kaip ištino! Kas gi čia darosi? Ar tik ne nuo tų figų?

— Vaje, mama,— ėmė grąžyti rankas princesė,— kas gi da-bar bus, manoji jau beveik ligi žemės!

Tas pats atsitiko ir tarnaitėi, kuri nešė tas figas ir vieną suvalgė.

Motina su dukterim taip garsiai verkė ir aimanavo, jog net karalius išgirdo ir atėjo pasižiūrėti. Jis įsakė sušaukti viso pasaulio daktarus, bet nė vienas negalėjo padėti. Jie pjaustė tas nosis, bet kuo daugiau pjaustė, tuo ilgesnės jos

augo. Ką dabar daryti? Tokia gėda, kad negali nė žmonėms rodytis.

Gal po pusės metų iš kažkur atsirado vienas daktaras. Juodais drabužiais, su lazdele rankoje, eina sau išdidžiai.

— Padėk dieve,— šūktelėjo jis per tvorą moteriškai, kuri daržą ravėjo.— Kas gero girdėti?

— Ai, kas čia bus gero,— atsakė moteriškė.— Vien tik bloga, o ne gera. Žmogus čia nedrįsta net nusijuokti.

— O kodėl? — klausia daktaras.

— Taigi,— sako,— tos karaliaus baidyklės gavo tokias baisias nosis. Kai tik kas nusijuokia, liepia suimti, mano, jog iš jų nosių juokiasi.

— Argi niekas negali joms padėti? — vėl klausia daktaras.

— Tegu jas skradžiai su jų nosimis! Buvo čia,— sako,—
tų daktarų devynios galybės. Ketvertu žirgų kinkytomis ka-
rietomis važiavo, bet nieko negalėjo padaryti.

— Na ką gi. Aš jas išgydysiu,— sako pagaliau daktaras.—
Tik praneškite karaliui, už tai duosiu jums dukatą.— Ir tuoj
pat davė.

Moteriškė nubėgo ir nudžiugusi pranešė karaliui, kad at-
ėjęs toks ir toks daktaras ir sakosi išgydysiąs karalienę ir
princesę. Bet, girdi, jis ne karieta važinėja, o lazdele pasi-
ramsčiuodamas vaikšto.

— Menkniekis,— sako karalius,— kad tik išgydytų.

Ir liepė tuoj jį atvesti.

Daktarą atvedė, ir karalius paklausė, ar jis galėsias iš-
gydyti. Daktaras atsakė, kad galėsias padėti, bet ligonės tu-
rinčios viską daryti, ką jis liepsias. Norėdamas įtikinti, kad
savo darbą išmano, liepė atvesti kokį vergą. Jis davė vergui
suvalgyti vieną figą. Kai tik jis suvalgė figą, jam išaugo
didelė nosis.

— Šis vergas,— tarė daktaras,— turi mažai kraujo, ir dar
jo kraujas skystas ir silpnas, nereikia jo šaldyti.

Tuoj davė jam gurkšnį to vandens, ir nosis iškart suma-
žėjo. Tai matydami, visi apsidžiaugė, o labiausiai princesė,
kad vėl bus graži kaip buvus.

Dabar ėmė gydyti tarnaitę.

— Čia jau smarkesnis kraujas,— sako,— turėsime jį tru-
putį susilpninti, kad geriau veiktų mano vaistai. Septynis
rimbus!

Ji turėjo nusirengti vienmarškinė, o paskui tris dienas
jis tuo rimbu ją plakė. Po trijų dienų davė jai gurkšnelį
savo vandens, ir nosis bemat sumažėjo.

Miela princesė norėjo kuo greičiau pasirodyti su savo
gražia nosyte. Bet daktaras pasakė:

— Palauk dar truputį,— ir ėmė gydyti karalienę.

Kad umarus kraujas susilpnėtų, šešias dienas plakė ją
rimbu, pamirkydamas jį sūriame vandenyje. Septintą dieną
suvilgė tuo vandeniu jai liežuvį, ir ilga nosis nukrito.

Pagaliau atėjo eilė princesei. Kad jaunas ir karštas kraujas atšaltų, devynias dienas ją pliekė rimbu ir vis sūriu vandeniui laistė. Princesė net alpo, bet jis nieko nepaisė, tik pliekė ir pliekė, piktai, negailestingai. Princesė negalėjo iškęsti tokio skausmo ir šestą dieną atsisakė toliau gydytis. Motina visaip ją guodė, įkalbinėjo dar truputį pakentėti — žaizdos greit užgysiančios ir vėl viskas bus gerai, svarbiausia, kad ilga nosis pranyktų. Ir ji vėl sukandusi dantis kentėjo.

Paskutinę dieną nusikamavusi princesė maldavo, kad daktaras liautųsi ją kankinęs, pasižadėjo tekėti už jo ir duoti jam didelius lobius, jei tik ją išgydysias.

— Kokius lobius? — paklausė daktaras.

— Tokius, kokių pasaulyje niekas neturi!

Ji tuoj išėmė auksinę skrynelę ir padavė maišelį:

— Jeigu tą maišelį pakratysit, pribyrės dukatų, kiek tik norėsit. O štai švilpynė. Jei sušvilpsite, tiek kariuomenės atžygiuos, kiek pageidausite. O apsijuosęs šita juosta, kur pagalvosite, tuojau ten ir atsirasite.— Tai sakydama, padavė jam švilpynę ir diržą. Daktaras stipriai susiveržė diržu. Maišelį ir švilpynę užsikišo už juostos. Tada išdidžiai atsistojo ir tarė:

— Aš esu tas karalius, kurį tu liepei su šluotom iš miesto išvaryti. Aš esu tas karalius, kuriam tu norėjai galvą nukirsti. Aš esu tas žmogus, iš kurio jūs figas nupirkote. Ir aš esu tas daktaras, kuris galėjo jus bemat be jokio skausmo išgydyti, bet jūs nusipelnėte rimbo. Tie daiktai buvo, yra ir bus mano. O tau už bjaurią išdavystę palieku ilgą nosį.

Tada pagalvojo, kad parsirastų savo pilyje, ir tuoj atsidūrė. Nuo to laiko jis gerai gyveno.

BEBAIMIS

Kitados vienas turtingas pirklys turėjo sūnų, kuris nieko nebijojo — visai nieko, kad ir kas būtų! Kai kitiems žmonėms iš baimės plaukai šiaušdavosi, jis tik stebėdavosi. Jam buvo vis tiek, ar vidurdienį, ar vidurnaktį apeiti visas tuščias pilis, bažnyčias, lavonines, kapines, kryžkeles, kur, pasak žmonių, vaidenasi ar šiaip baisūs dalykai dedasi. Pagaliau jis ryžosi išeiti į pasaulį ir išbandyti, ar yra baimė, ar nėra.

— Jeigu čia nėra ko bijoti,— pasakė,— o žmonės plepa, kad yra visokių baisybių pasaulyje, eisiu ir išbandysiu, kas yra baimė!

Išgirdęs tokias sūnaus šnekas, tėvas suko galvą, kaip čia jam baimės įvairius namie, kad nereikėtų eiti į pasaulį, kur gali dar galą gauti. Bet vargšas tėvas nieko negalėjo sugalvoti.

Kartą Bebaimis tyčia prikrėtė tokių kvailysčių, kad pirkliui buvo nemalonu. Tėvas ir su vienu, ir su kitais tarėsi, ką daryti, bet visi nusprendė: kad viskas užsimirštų, reikia Bebaimiui dingti žmonėms iš akių — išleido tėvas Bebaimį į pasaulį. Davė jam kamanotą ir pabalnotą žirgą ir pinigų kelionėn; motina atsisveikindama pataisė skanius pietus: išvirė kukulių su pienu, mėsos su kruopom, iškepė ragaišio su aguonom; į krepšį prikrovė bandelių, kiek tilpo, dar įdėjo avies sūrio. Bebaimis linksmas iškeliavo į platų pasaulį.

Pernakvojo girioje ir vėl brovėsi per tankumynus, kur nė vidurdienį saulės šviesa nepasiekė. Žvėrių išmintais takais kopė į stačias atšlaites, leidosi į gilius slėnius, ropštėsi per didžiules uolas ir aukštus kalnus, kur nebent tik paukštis praskrisdavo. Tai šen, tai ten pasitaikydavo laukymė, pievelė ar šaltinis kalnų eglynuose; bet juo toliau keliavo, juo tankesni darėsi miškai, klampesni liūnai, gilesni tarpekliai! Vos ne vos susirado tinkamą vietą nakvynei. Savo paviržį pašaukė ir mito vienur kitur radęs mėlynę arba bruknę, šaknelę kokią, o arklį viksvose ganė. Taip praėjo daug savaičių.

Nusiplūkęs, išbadėjęs pagaliau prijojo kažkokią pilį. Pilis didelė, labai graži, bet tik pagalvokite, pastatyta ant to-

kios apvalios uolos, tarsi ant kiaušinio. O jis visai nė nežinojo, kad pilis dvylikos vėlių užkeikta. Kaip į ją įeiti? Ap-suka iš visų pusių, niekur nėra vartų. Priešais stovėjo pilis, o jis kiaurą naktį ant plikos žemės būtų nuo šalčio drebėjęs, jeigu vakare pilies vartai patys nebūtų atsidarę. Įjojo į pilies kiemą — o čia tvartas arkliui, šieno dėžios prikrautos, lovy kapojų su avižom pripilta, vandens į lovį prinešta! Eina į pilies kambarius — visi tušti, kaip išmirę! Tik viename stalas trinyte staltiese užtiestas, ant stalo — duonos, druskos ir ąsotis vyno, o ant ąsočio užrašas: „Atgaja pakeleiviui!“

Bebaimis atsisėdo prie stalo, pavalgė, atsigėrė — o valgio ėmė rasti vis daugiau, nežinia nei kaip, nei iš kur. Po vakarienės nieko taip nenorėjo, kaip tik bent kartą gerai išsi-miegoti. Gretimame kambaryje rado gražiai paklotą lovą. Kri-to į ją ir miegojo kaip meškos ausyje.

Vidurnaktį Bebaimį pažadino bildesys visoje pilyje! Iškart atsilapojo durys ir įvirto dvylika vėlių su vėzdais. Tuoju užsi-puolė jį:

— Ar tu tasai, kuris nieko nebijo? Palauk, mes tau įvary-sime baimės! Įsibrovei į pilį kaip plėšikas! Gyvas iš čia ne-išeisi!

Vėlės neleido jam nė aiktelėti, nubloškė žemėn ir kad ims kulti skersai ir išilgai tarsi rugių pėdą. Būtų visai užplum-pinę, bet staiga išmušė dvylika, ir vėlės dingo!

Vargais negalais jis įsiropštė į lovą ir, laimė, ten rado tepalo, juo pasitėpė žaizdas, ir skausmą kaip ranka atėmė. Jis vėl užmigo ir miegojo kaip negyvas, kol prašvito. Anksti rytą pašoko, apsivilko, o ant stalo vėl visko prikrauta — tik valgyk ir gerk. Bebaimis stipriai pasisotino. „Palaukit baidyk-lės, aš jus surasiu! Vakare nedavėte man nė žodžio pratarti, apkūlėte. Dabar pasišnekėsime!“ — tarė sau.

Tačiau veltui jų visur ieškojo ir viską vertė. Visoje pi-lyje — nė gyvos dvasios, tik arklidėje gražiai išsukuotas, pa-šertas žirgas linksmi jam nusižvengė ir kanopomis rumžė žemę.

Ką daryti? Dar kartą apėjo visą pilį, išnaršė visus kam-pus. Pagaliau vienoje sienoje pastebėjo nedideles dureles ir

iškart pasilenkė prie jų. Atidarė jas ir išvydo gražų sodą. Vidury sodo — ežeras, o ežere kaip gėlė daili mergelė lig pažastų pasinėrusi vandenyje.

— Ką čia veiki, gražioji mergele? — klausia Bebaimis.— Ko nelipi iš vandens?

— Mielai išlipčiau, bet negaliu, aš esu užkeikta!

-- O kas tave užkeikė?

— Kas mane užkeikė?! Gyvenau čia ramiai su tėvu ir motina. Bet kartą mus užpuolė dvylika vėlių. Tėvui ir motinai jos nieko negalėjo padaryti, nes jie, kaip karaliai, buvo dievo pateptiniai. Juos tik ištrėmė toli už jūrų marių. O aš čia kenčiu nuo dvylikos metų. Negaliu būti nei po vandeniui, nei ant vandens ir su tavim kalbėtis negalėčiau, jeigu nebūtum dėl manęs nukentėjęs. Jeigu dar dvi naktis ištvėrsi, visai išvaduosi mane. Bet dabar pabaisos tave geruoju šnekins, vilios, įkalbinės, kad žodį ištartum, o kai tik ištarsi, iškart pražūsi. O paskui dar labiau tave baugins ir kankins, kad tik išsigąstum. Ir jeigu neprakalbėsi ir neišsigąsi, pamatysi stebuklą.

— Kas bus, tas bus! — tarė Bebaimis ir paguodė mergele, kad būtų rami dėl jo ir lauktų, kol sudorosias dvasias.

Kitą vakarą viskas buvo kaip buvę: ant stalo atsirado skani vakarienė, ir Bebaimis valgė sau ir gėrė. Po vakarienės atsigulė, bet užmigti negalėjo. Muistėsi, tarsi jam ant nugaros skruzdėlės būtų skruzdėlyną nešusios, artėjo vidurnaktis. Ir pasirodė mieli svečiai. Tik šį kartą gražiai su juo kalbėjosi, klausinėjo, pataikavo, nors žodelį stengėsi išgauti. Bet jis tylėjo kaip žemė. Staiga įnirtę puolė jį, čiupo ir pripūtė kaip pūslę, dar gerai, kad nesprogo. Paskui svaidė jį po rūmų menę ir daužė vėzdais tartum sviedinį. Bet jis nė karto nesudejavo ir neišsigando, viską ištvėrė. Išmušė dvylika, ir vėlės dingo. Vargais negalais Bebaimis nusigavo iki lovos, pasitėpė tepalu, bemat išgijo ir miegojo kaip negyvas. Kai rytą atėjo į sodą, mergelė buvo jau ligi pusės išvaduota ir atrodė dar gražesnė negu vakar. Visą dieną jis prašnekėjo su ja, vaikščiodamas ežero pakrante.

Trečią vakarą Bebaimis vėl rado ant stalo skanią vaka-

riene, vėl valgė ir gėrė kiek norėjo. Bet jau nebuvo taip gardu kaip anksčiau. Susirūpinęs galvojo, kas bus jam trečią naktį. Miegas visai neėmė. Net krūptelėjo, kai pabaisos jį apspito, o didžiausia iš jų atsistojo prie pat lovos su geležiniu iešmu. Bet jos ir dabar gražiai pasisveikino, visaip viliojo, žodį iš jo traukė. Pagaliau sušuko:

— Jeigu nieko nesakai, mes tau parodysim! Prašneksi, kai imsi spirgėti! — Tuoju pamovė jį ant iešmo ir jau neš į ugnį.

— Jeigu neužtenka, dar pridėsime!

Tuo tarpu išmušė dvylika, ir pabaisos dingol! Sunkiausia jam buvo pasiekti tepalą, bet kai pasitepė, miegojo kaip negyvas. Po tokio darbo ilgai nepabudo.

Rytą pramerkia akis — tarnai vaikščioja pirštų galais, bijo pažadinti, o turi, kai jis pabus, būti čia pat. Kai Bebaimis atsikėlė, tarnai jam atnešė puikius drabužius. Apsivilko jais, ir mergelė, gražiai išsipuošusi, rūmuose jį pasveikino. Padėjo už išvadavimą ir padovanojo gražų baltą rankšluostį, kuriame buvo išsiuvinėti jos pačios, tėvo ir motinos vardai.

— Tegu tai būna laidas, kad aš esu tavo. Bet būtų negerai, jeigu neduotume žinios mano tėvui. Todėl, jei myli mane, keliaukime pas jį! Ten kelsim vestuves.

Ir tol prisispyrus prašė, kol jis pažadėjo viską padaryti, kaip ji nori.

— Gerai, kas bus, tas bus! — sutįko Bebaimis.

Netrukus juodu leidosi kelionėn ir išjojo linksmi. Prijojo kalnuose namą ir pasiprašė nakvynės. To namo šeimininkė buvo sena ragana ir turėjo dukterį. Ši, vos pamačiusi Bebaimį, panorė už jo tekėti. Ką čia padarius? Ragana greit sugalvojo. Paėmė adatą, įsmeigė Bebaimiui į švarką, ir tas krito kaip negyvas. Rytą princesė iš sielvarto nežinojo kur dėtis. Bet ką beveiksi. Palaidojo, apraudojo ir viena iškeliavo pas tėvą.

Vos tik princesė išėjo, senė ragana Bebaimį atkasė, ištraukė iš švarko adatą — ir jis atgijo. Bet į raganos dukterį nė žiūrėti nenorėjo, tik vaikščiojo visur ir savo mylimosios ieškojo. Bet tai buvo tuščias darbas. Ragana jį užbūrė, kad toli nuo namų nueiti negalėjo, nors ir toliau nuklysdavo, vi-

sada vėl atgal sugrįždavo. Kartą jis sutiko Išmintingąją moteriškę. Ji buvo panaši į tą namo šeimininkę, tik visiems gerlinkėjo.

— Ak Bebaimi,— tarė ji,— jeigu žinotum, ką ji tau padarė! — Ir viską jam papasakojo. Išmintingoji moteriškė lengvai ją atkerėjo.

— Paimk,— sako,— šitą žolelę! Įsidėk į kairį batą po šiais ir grįžk atgal. Tavo šeimininkė pavirs į katę ir šoks ar tavęs. Spirk ją kaire koja, ir iš jos liks dervos klanas. Paski

pasiimk savo daiktus ir ateik pas mane! Kas bus toliau, n sirūpink!

Dar tolokai nuo raganos namų, Bebaimiui priešais išbėgė didelė juoda katė, supurškė, šoko ant jo, vos akių neišdrėškė. Jis spyrė ją kaire koja, ir pasiliejo dervos klanas. Bebaimis susirinko daiktus ir grįžo pas gerąją senutę.

— Na, močiute, patark, ką man toliau daryti! Aš jau čia!

— Gerai, patarsiu,— atsakė senutė.— Tu į tą pusę nė nežiūrėk! Ten ir liks tas klanas, kol aš nieko nedarysiu. Dabar eik šiuo viduriniu ju taku! Nesuk nei į vieną, nei į kitą pusę, drožk tiesiai! Prieisi aukštą ir statų kalną, į kurį laiptais galėsi užkopti. Ant to kalno rasi sodą, o tame sode kiekviena gėlė žmogaus kaulu prislėgta. Surink visus tuos kaulus aliai vieną ir užkask. Jeigu to nepadarysi — ir tavo kaulais bus gėlės prislėgtos. Kai tuos kaulus palaidosi, pas tave ateis pabaisa, kurią jau matei užkeiktoje pilyje. Bet ji tau nieko nedarys, dar tave pagirs ir paklaus, ko pageidautum už tą darbą. Tu nieko daugiau nenorėk, tik paprašyk, kad pasakytų, kur dabar yra tavo princesė. Toji pabaisa gali žinoti, nes ji yra visų keturkojų žvėrių karalius.

Bebaimiui nereikėjo du kartus sakyti, jis padėkojo, priėjo tą kalną ir lengvai užkopė į patį sodą. Kai tuos kaulus surinko ir palaidojo, staiga atgijo nuvytusios gėlės. Tuo atsirado prieš jį pabaisa, tarsi būtų iš žemės išdygusi. Pagyrė už darbą, o paskui paklausė, ko jis už tai norėtų.

— Nieko daugiau nenoriu,— atsakė Bebaimis,— tik pasakyk, kur yra mano princesė!

— To aš, broleli, nežinau. Bet palauk, sušauksiu iš viso pasaulio savo valdinius; jie tau pasakys, gal kas matė.

Sukaukė pabaisa, net sudrebėjo visa. Kur koks buvo žvėrelis, atbėgo, ir pabaisa nuo didžiausio iki mažiausio išklaušinėjo, ar nematė tokios ir tokios princesės. Bet tie iš tikrųjų niekur nebuvo matę.

— Na, nieko,— tarė pabaisa.— Ko nežino mano valdiniai, gali žinoti paukščiai. Nueik antai į kitą sodą! Ten rasi mano brolių, paukščių karalių.

Bebaimis nuėjo į kitą sodą. Ten tuo atsirado pabaisa ir klausia:

— Ko čia ieškai?

— Neklausk, ko ieškau, bet pasakyk, kur galėčiau rasti savo princesę.

— Bus išpildytas tavo noras,— atsakė paukščių karalius,— man patinka, ką tu padarei mano brolio sode. Nuo to laiko mano gėlės žydi kuo puikiau. Bet truputį palūkėk!

Paskui taip sutrimitavo, kad viskas aplinkui sudrebėjo. Ir sulėkė, suplūdo viso pasaulio paukščiai, taip suūžė, jog atrodė, kad kalnai ėmė griūti.

— Ar nematėt tokios ir tokios princesės? — klausinėjo karalius nuo mažiausio iki didžiausio. Visi atsakė nieko nematę. Iš viso paukščių pulko jis būtų nieko nesužinojęs, bet staiga suūžė sušniokstė, ir, apsukęs ratą, nutūpė didelis senas erelis.

— Ko taip vėlai atskrendi? — subarė jį karalius.— Gal negirdėjai, kad aš šaukiau?

— Girdėjau, girdėjau, mano pone. Bet tuo tarpu nešiau per Juodąsias marias Juodmarių karaliaus dukterį.

— Juk tai ji! — sušuko Bebaimis apsidžiaugęs, tarsi būtų ant žirgo užsėdęs.— Ar sveika?

— Sveika,— sako erelis,— ir vestuvėms ruošiasi.

— Su kuo?

— Ogi su kažkokiu kunigaikščiu!

— Ar mes negalėtume nulėkti ten dar prieš vestuves?

— Gal galėtume, o gal ir ne,— atsako erelis.— Aš jau senas ir nebeturiu tiek jėgų. Labai greit galim pražūti vidury marių.

— Ak mano mielas ereli, išbandyk dar kartą savo jėgas! Kas bus, tas bus!

— Gerai, bet jeigu pražūsime, kaltink save!

— Sutinku, tegu būsiu aš kaltas,— atsakė Bebaimis ir sėdo ant didžiulio erelio.

Juodu laimingai perskrido marias ir nusileido prie pat tos vietos, kur gyveno princesės tėvas. Bebaimis padėjo ereliui, kad pernešė jį per marias, ir paklausė, kuo galėtų atsilyginti.

— Už gerą geru,— atsakė erelis.— Išsitrauk kardą ir nukirsk man galvą!

— Tau, mielas ereli? Niekada!

— Trauk kardą! — reikalauja erelis.— Trauk tuoj pat, kad nebūtų per vėlu, jei ne, tu niekada nepamatysi savo princesės. Ir žiūrėk, kai tik mano galva nukris, išplėšk man širdį ir taip perkirsk pusiau, kad vos laikytųsi iš vienos pusės. Kai tau reikės kokių brangenybių, ją praversi ir gausi, kiek

panorėsi. Taigi trauk kardą ir kirsk, užteks man šiame pasaulyje būti: jau pakankamai žmonėms tarnavau.

Kad ir labai nenorėdamas, nukirto ereliui galvą ir išplėšė širdį. Perplovė ją, pagalvojo, kad gerai būtų gauti šimtą dukatų, ir šie tuoj pat atsirado!

Jis nuskubėjo į miestą ir pasiprašė į užkeigos namus. Bet šeimininkas tik pakraipė galvą, esą niekas dabar taip nedaręs kaip jis.

— O kaip daro, mielas šeimininke? — paklausė Bebaimis.

— Nagi taip, mano pone, nebent aklas nemato, o kurčias negirdi. Juk ant kiekvienų vartų įsakymas prikaltas, ir visame mieste trimituojama, jog mūsų karalius kelia vestuves; kas norės, galės ligi soties prisivalgyti, atsigerti ir dar gaus už valandą po dukatą.

— Menkniekis! — atsakė Bebaimis. — Jeigu karalius taip gali, mes galime dar daugiau!

Šeimininkas net akis išpūtė, mano sau, ar tam žmogui protas nebus pasimaišęs. Bet kai Bebaimis pabėrė tokią daugybę dukatų, kad net žemė įlinko, kitaip ėmė į jį žiūrėti.

— O dabar,— sako,— nupirkite man aukso karietą, žirgus, pasamdykite tarnus! Virkite rinktinius valgius, duokite geriausių gėrimų! Ir kiekvienas, kas ateis į vestuves,— aš irgi vedu,— gaus po penkis dukatus už valandą!

Kai šis gandas pasklido po miestą, karaliaus rūmai ištuštėjo. Kas tik galėjo paeiti, visi plaukė į užkeigos namus valgyti, gerti, dukatų prisirinkti. Kai karalius pamatė, kas darosi, pasiuntė pas Bebaimį pasiuntinius, ir tie gražiai prašė taip nedaryti, geriau ateiti į karaliaus vestuves.

Ir Bebaimio karietą jau skriejo į karaliaus rūmus. Tik pono vietoje sėdėjo persirengęs tarnas, o patsai ponas buvo persirengęs tarnu. Bebaimis norėjo iškrėsti pokštą ir įsitikinti, ar sužadėtinė jį pažins.

Pilyje Bebaimio tarną tuoj paėmė savo globon bajorai, vaišino skaniausiais valgiais, pylė brangių vynų ir gėrė su juo. Paskui pasiūlė jam pašokti su jaunąja. O tas, savo pono pamokytas, noriai gėrė ir valgė, bet šokti atsisakė — girdi, nemokėsiąs, bet turįs vaikina, puikų riterį, kuriam šokti

nesą poros visam pasauly. Jaunoji tas kalbas nugirdo ir panoro sušokti su jaunikaičiu, kuriam visam pasauly nėra poros. Bebaimis mokėjo gražiai pakviesti ir išvedė jaunąją. Jis iš tikrųjų buvo puikus šokėjas! Labai gražiai sukdamasis su jaunąja, išmetė tą rankšluostį, kurį dar užkeiktoje pilyje jam buvo dovanojusi. Ji tuoj pažino rankšluostį, sustojo ir sušuko:

— Nebus mano vyras tas, kuriam aš prieš savo norą prisiekiau, o bus tas, kuris rankšluostį išmetė!

Tuo tarpu Bebaimis dingo. Kilo sambrūzdis, visi šoko jo ieškoti. O jis apsivilko savo drabužiais ir išėjo į vidurį mėnės. Visi negalėjo akių atitraukti nuo gražaus riterio. Princesė jį tuoj pažino ir visų akivaizdoje apkabino. Visiems buvo labai linksma.

VĖJŲ KARALIUS

Vienas karalius turėjo sūnų ir dukterį. Buvo graži pora: jaunikaitis kaip sakalas, o mergelė kaip saulė! Galėjo tėvas džiaugtis savo vaikais, visi stebėdavosi, kai brolis su seserim vaikštinėdavo už parankės po sodą.

Bet kartą, kai karalius su dukra važiavo iš miesto, pakilo vėjas — ir mergelė dingo iš kariatos. Karalius stebėjosi, dairėsi į visas puses, bet dukters nė garso; po visą šalį išsiuntinėjo tarnus, visur išieškojo, bet niekur nerado! Tada karalius ėmė raudoti ir aimanuoti!

— Ak tėve mano! — tarė sūnus, kuriam irgi ne mažiau skaudėjo širdį, — nesielvartauk, nenustok vilties. Eisiu jos paieškoti, gal ir surasiu.

Karalius atsisveikino su sūnumi, davė jam ginklų ir išleido

į pasaulį. Eina jis per kalnus ir klonius, šaukia vardu, klausinėja žmonių — sesers nei girdėti, nei regėti. Šitaip vaikštinėdamas po kalnus ir klonius, kartą priėjo ežerą, kur daugybė ančių plaukiojo. Jis nusikabino nuo peties šautuvą ir jau šaus į didžiausią. Staiga girdi:

— Palauk, jaunikaiti, palauk! Nešauk į mane, aš tau galėsiu padėti! — sako jam antis.— Žinau, kur eini, gerai eini; tavo sesuo Vėjų pilyje!

Karalaitis nustebeęs užsimetė šautuvą ant peties ir eina toliau. Priėjo didžiulį skruzdėlyną, kuris buvo kaip tik jam ant kelio, sustojo ir bado jį lazda. Skruzdės subruzdė, tuoj pasirodė didžioji su sparnais ir sako jam:

— Negriauk mano rūmų, negriauk. Juk jie tau nekliudo. Apeik juos iš dešinės, už tai mes tau padėsime.

Gerasis karalaitis tik nusišypsojo ir paliko skruzdėlyną ramybėje. Netrukus priėjo girią. Ėjo į vieną pusę, į kitą — ir pasiklydo. Ant kelio pasipainiojo sausas kelmas, pilnutėlis bičių. Išsitraukė kalaviją ir jau kirs. Vos tik užsimojo, išėjo bičių motinėle:

— Nekirsk, juk mano namai tau nekliudo; apeik juos iš dešinės, už tai mes tau padėsime.

Jis paklausė jos, paliko sveiką kelmą ir keliauja toliau.

Kai išėjo iš girios, pamatė pilį ant plikos kalno viršūnės: „Na, ačiū dievui, pagaliau priėjau“, — pagalvojo karalaitis ir kopia į kalną. Bet toks stiprus vėjas pūtė žemyn, jog jis tik keturpėščias užropojo į kalną. Priėjo pilį, beldžiasi — niekas neatsiliepia. Eina į vieną kambarį, į kitą, niekur nė gyvos dvasios. Tik trečiajame rado svainį, švilpiantį pro langą. Pamatęs jį, Vėjų karalius sako:

— Sveikas gyvas, svaini, sveikas, mano mielas!

Tasai iškart pareikalavo atiduoti seserį.

— Ė,— sako,— koks tu, svaini, gudrus! Palauk truputį! Dabar tu mano valioje!

Tuoj nugabeno jį ant marių kranto, nusimovė nuo piršto žiedą, sviedė į marių vidurį ir sako:

— Jeigu žiedą ligi ryto man atneši, atiduosiu tau seserį, o jeigu ne — keliauk, iš kur atėjai.

Karalaitis nutirpo iš baimės ir nieko neatsakė. Vėjų karalius nusikvatojo, paliko jį, dar pridūrė, jog rytą pasimatyti.

Vaikščiojo jis pamariais nuliūdęs, ir staiga atlėkė toji antis.

— Ei,— sako,— broleli, tu man gyvybę dovanojai. Neliūdėk, eik miegoti, o žiedą aš tau atnešiu.

Švintant karalaitis pabudo, žiūri — žiedas ant piršto, kaip ten buvęs.

Kai jis šitaip džiaugėsi, ateina pas jį svainis ir klausia:

— Na kaip? Kur žiedas?

— Štai! — paduoda žiedą karalaitis.

— Gerai, bet dar vieną darbą padarysi; einam su manim, mielas svaini!

Nusivedė jį į aukščiausią pilies bokštą, paėmė saują aguonų ir pabėrė pavėjui.

— Jeigu lig ryto tas aguonas surinksi, būsi laisvas, o su tavim ir ji!

Karalaitis nusimineš pasižiūrėjo į pabertas aguonas ir tik atsiduso. Kur buvus, kur nebuvus atsirado prie jo sparnuota skruzdė ir sako:

— Nesirūpink, eik miegoti, mes lig ryto viską surinksime!

Karalaičiui širdis atlėgo, ir jis ramiai nuėjo miegoti. Rytą atėjo Vėjų karalius, žiūri — aguonos aliai grūdelio surinktos ir į bokštą suneštos.

— Gerai, jeigu tu toks šaunus vyras, galėsi ją atsiimti, tik turėsi išsirinkti iš dvylikos mergelių.

„Koks aš būčiau brolis, jeigu sesers nepažinčiau“, — pagalvojo karalaitis.

Bet kai jam parodė jas, visos dvylika buvo kaip viena, ir visos vienodai šypsojosi, sveikino jį:

— Sveikas gyvas, broleli, sveikas gyvas!

Jam apraibo akys, ir jis suprato, kad nieko iš to nebus.

Kai jis taip galvojo, atskrido bitė ir pašnibždėjo į ausį:

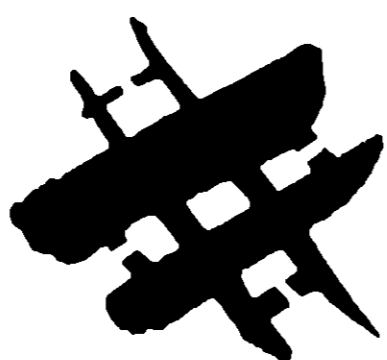
— Pažinsi, broleli, nebijok! Ant kurios aš nutūpsiu, toji ir bus tavo sesuo.

Nudžiugęs karalaitis žiūrėjo, ant kurios nutūps bitelė, ir kai pamatė, priėjo prie jos, apkabino ir tarė:

— Ši mano seselė!

— Taip, — atsakė nepatenkintas Vėjų karalius, — dabar ke-
liaukite su dievo padėjimu!

Juodu ir nelaukė — iškeliavo linksmi pas savo liūdintį tėvą. O tėvas, pamatęs, kaip meiliai eina brolis su dingusia seserimi, labai džiaugėsi, ir visi žmonės jais gėrėjosi.

PELENIUS

Vienas tėvas turėjo tris suaugusius sūnus. Du vyresnieji buvo taip išsipustę, net gurgždėjo vaikščiodami, o jauniausias, tikras stuobrys, per dienas ant krosnies pelenuose voliojosi. Kitaip jo niekas ir nevadino, tik Peleniumi.

Turėjo tėvas lauke pasisėjęs avižų, bet kasnakt kažkas jas ištrypdavo, išvoliodavo, taip viską niekais paversdavo, jog blogiau ir būti negalėjo. Šeimininkas niekaip nesuprato, koks nenaudėlis niokoja lauką.

— Vis tiek sužinosiu, kas tu esi! — tarė kartą tėvas ir liepė sūnums saugoti lauką.

— Tik žiūrėkit, sučiupkite jį ir gerai apkulkite, kad amžinai atsimintų!

Du vyresnieji broliai išsiruošė kaip į pasaulio kraštą: pasiėmė žirgus, šunis, vėzdus ir kas tik toptelėjo į galvą. Motina prikepė pyragų, pričirškino mėsos, pilnus krepšius prikimšo valgių, net braškėjo.

— Vaikeliai mano,— kalbėjo ji,— užvalgykite, saugodami tas avižas, nenumirkite badu.

Dar pasiėmė vyno, kad turėtų kuo užsigerti, ir išjojo avižų saugoti. O Pelenius? Jis tik vogčiomis stalčių atidarė, sudžiūvusių duonos kriaukšlių pasiėmė į pintinę ir išėjo į laukus; motina dar lopeta virtuvėj per nugarą užvežė, kai norėjo kažko paklausti.

Kai prijojo avižų lauką, tie du broliai susikūrė laužą, žirgus supančiojo, šveitė sau pyragus ir kepsnius, užsigerdami vynu; dar šuniui davė mėsos su pyragais ir vyno.

— Tebūnie ir tau linksma,— sakė jam.— Gerk, kol gyvas.

Gražiai nugirdė ir šunį. Jiems tuoj galvos nulinko, abu į avižas suvirto, o šunelis irgi prie jų nugriuvo. Jeigu kas net diržus jiems būtų iš nugarų režęs, nebūtų pabudę. O Peleniaus nė iš tolo neprisileido.

Mūsų Pelenius įsilipo į laukinę obelį ir graužia obuolius, o kai dantys atšipo — čiulpte čiulpia.

Prieš pat vidurnaktį atbėgo trys žirgai, o vienas tiesiai prie to medžio, kur sėdėjo Pelenius, ir kasosi sprandą. Mūsų

Pelenius tik strykt — ir užšoko ant jo! Čiupo už kamanų ir laikosi. Žirgas kad ims bėgti, nuo vagos prie vagos, nuo užuoganos prie užuoganos, nuo vieno avižų lauko prie kito, nori Pelenių nutrenkti, tačiau šis laikosi stipriai.

Pagaliau žirgas pavargo ir, pamatęs, kad jo nebepaleis, prašneko.

— Tu labai drąsus,— sako jam žirgas,— imk šias kamanas, kai jas papurtysi, turėsi, ko tik panorėsi.

Pelenius žirgą paleido, pasiėmė kamanas ir parėjo namo.

Rytą avižos buvo ištryptos, ir tėvas pagalvojo, kad jie nesaugojo.

— Ir tu nieko nematei? — klausia Pelenių.

— Ak, ką gi aš matysiu,— sumurmėjo šis irzliai.— Juk miegojau!

Išėjo broliai antrą naktį saugoti. Vyresnieji vėl prisikrovė kepsnių, pyragų, o Pelenius sudžiūvusių kriaukšlių. Tie valgė, gėrė, nusigėrė, o Pelenius, įsilipęs į obelį, graužė kriaukšlius ir rūgščius obuoliukus.

Vidurnaktį atbėgo du žirgai, vienas jų — tiesiai prie obels ir kasosi. Pelenius tik šast jam ant sprando. Vėl žirgas lėkė nuo vagos prie vagos, nuo užuoganos prie užuoganos, nuo vieno avižų lauko prie kito, bet Pelenius nepaleido, kol žirgas prašneko:

— Paleisk mane ir pasiimk šias kamanas. Kai jas papurtysi, gausi, ko panorėsi.

Pelenius pasiėmė kamanas ir paslėpė.

Trečią naktį tėvas vėl juos išsiuntė. Vyresnieji kaip ir pirma prisikrovė visko, o paskui kimšo kaip žąsys į gurklį ir lakė vyną, kol užmigo. O Pelenius vien sausius kriaukšlius ir laukinius obuoliukus graužė — ir stebėjo. Vidurnaktį atbėgo tik vienas žirgas, ir tiesiai prie obels pasikasyti. Pelenius tik op ir užšoko jam ant nugaros, ir šis jį nešiojo po vagas, užuoganas, kol galų gale kamanas atidavė ir pasakė:

— Ko panorėsi, to ir turėsi, kai papurtysi kamanas, tik paleisk mane.

Pelenius kamanas pasiėmė ir gerai paslėpė.

Apsirijėliai broliai rytą gėdingai parėjo namo, ir tėvas,

matydamas, kad nieko iš to nebus, liepė avižas nupjauti pašarui.

Kartą pasklido gandas, kad karaliaus duktė tekės už to, kuris pasieks aukso žiedą, nuleistą pro jos langą ant auksinės virvutės. Tas gandas pasklido po visas šalis, ir Peleniaus broliai išsiruošė laimės bandyti.

— O tu josi? — paklausė jie Pelenių.

— Tikriausiai josiu, — atsakė šis ir ėmė ruošti kelionėn.

Vyresnieji broliai pasibalnojo žirgus, išsipustė, — o Pelenius sėdo ant senos didelės kiaulės ir leidosi kelionėn, sakydamas, jog ir jis mėginsias pasiekti žiedą. Jo broliai ir visi, kas matė, leipo juokais! Bet Pelenius, pasukęs už kluono, papurtė kamanas.

— Ko norėtumėt? — paklausė balsas.

— Nieko, tik vario žirgo ir vario drabužių!

Tuoj pat atsirado vario žirgas ir vario drabužiai. Pelenius apsitašė ir nušuoliavo.

Prie karaliaus rūmų jau buvo pilna raitų jaunikaičių; visi norėjo žiedą pasiekti, bet veltui stengėsi. Ir Peleniaus broliai bandė, bet nieko neišėjo; žiedas kabojo kur kabojęs. Stai ga atlėkė lyg viesulas ant vario žirgo riteris, pašoko, čiupo aukso žiedą su virvute, pamojavo karaliaus dukteriai ir dingo. Tuoj karaliaus tarnai puolė teirautis, kur jis pražuvo, ieškojo, rašė į visas šalis, bet niekas tokio riterio nematė.

Tada antrąsyk pasklido gandas, jog tam atiteksianti karalaitė, kuris iš aukščiausio jos lango pasieksias aukso obuolį. Broliai tuoj ėmė tyčiotis iš Peleniaus:

— Josi, Peleniau, ant deglosios?

Jis tik gūžtelėjo pečiais ir pasakė:

— Tikriausiai josiu, o kodėl gi ne?

Ir kai broliai išsipustę jau sėdėjo ant žirgų, jis apžergė deglą kiaulę ir nujojo; viso kaimo vaikai bėgo iš paskos ir žmonės pirštais badė.

O kai pasuko už kluono, išitraukė kamanas ir papurtė.

— Ko norėtumėt? — atsiliepė kamanos.

— Nieko, tik sidabro žirgo ir sidabro drabužių! — paliepė Pelenius; tuoj viskas atsirado, ir jis apsitašė.

O prie karaliaus rūmų jau buvo pilna išsipuošusių jauni-
kaičių; jie šuoliavo, bandė pasiekti obuolį, bet veltui. Tik
staiga tarsi perkūno trenksmas atšvilpia riteris sidabro dra-
bužiais ant sidabro žirgo, žvilgteli į karaliaus dukterį ir čium-
pa obuolį. Visi apstulbę spokso kaip veršiai į naujus vartus,
o paskui gaudyk vėją laukuose — riteris dingo tarsi vandeny.

Pagaliau trečią kartą karalius paskelbė, jog tam atiduos
dukterį ir visą karalystę, kuris iš aukščiausio rūmų lango pa-
sieks aukso skarelę. Vėl prigarmėjo devynios galybės jauni-
kaičių. Atjojo ir Peleniaus broliai. O Pelenius ant savo kiaulės
tursavo tik ligi pakluonių. Tenai papurtė kamanas.

— Ko pageidaujat? — paklausė jį.

— Nieko daugiau, tik aukso žirgo ir aukso drabužių!

Pelenius apsitaisė aukso drabužiais ir suspindėjo skaisčiau
už saulę. Sėdo ant aukso žirgo ir nušuoliavo į karaliaus rū-
mus. Niekas nė pagalvot nedrįso, kad būtų galima taip aukštai

iššokti. Bet staiga atlėkė lyg vėtra riteris aukso drabužiais
ant aukso žirgo, čiupo skarelę ir nušvilpė kaip viesulas.

Tada karalius tarė:

— Vis tiek, kas jis būtų, reikia surasti.

Ir įsakė visuose miestuose, kaimuose, visuose namuose visas kertes išnaršyti ir surasti. O Pelenius sėdėjo sau namie už krosnies kaip buvo atsikėlęs iš ryto — su apatinėmis kelnėmis ir baltiniais. Tik ant galvos buvo užsidėjęs seną skrybėlę, todėl atrodė kaip kaliausė iš kanapių. Mat skrybėlėje laikė paslėpęs aukso obuolį ir aukso skarelę, o aukso žiedą buvo užkasęs prieždos pelenuose ir dar virvute pririšęs; jis trūkčiojo virvutę ir žaidė juo kaip vaikas.

Atėjo karaliaus kareiviai ir apžiūrinėja sūnus. Prieina prie Peleniaus ir klausia juokais:

— Ar tu, Peleniau, nebuvai ten?

— Ar ant kiaulės? — atsako jis naiviu, juokingu balsu.

— Kuo gi jis ne riteris! — juokiasi vienas brolis.— Skrybėlė ant galvos — kaip husaras į žygį pakilęs!

Ir kad būtų juokingiau, kilstelėjo jam skrybėlę.

Staiga iškrito obuolys ir skarelė, o Pelenius, norėdamas gudriai užsimaukšlinti skrybėlę, netyčia timpltelėjo virvutę ir ištraukė iš pelenų aukso žiedą. Karaliaus kareiviai iškart pažino. Visi stebėjosi, kaip toks stuobrys galėjo juos gauti.

O Pelenius žinojo, kas jo laukia. Jis gražiai apsirengs, tik reikia papurtyti kamanas.

— Ko norite?

— Aukso žirgo ir aukso drabužių!

Tuoju viskas atsirado. Pelenius apsirengė, sėdo ant žirgo ir nuskubėjo į karaliaus rūmus. Karalius jį gražiai priėmė, savo dukterį už jo išleido, vestuves iškėlė. Tikriausiai ir šiandien jis gyvena, jeigu nenumirė.

TRYS AUKSO KRIAUSĖS

Kadaise, o tai galėjo būti labai seniai, užtat kad niekas nebeprisimena, gyveno viena burtininkė, graži ir turtinga, kitos tokios nebuvo visame pasaulyje. Piršosi jai karaliai ir bajorai, bet ji nė už vieno nenorėjo tekėti.

Galiausiai, kai jai piršliai įgriso, pagarsino, jog tekėsianti už to, kuris iš trečio karto taip pasislėpsiąs, kad ji nesurasianti, tada jis tapsiąs jos vyru, nors ir elgeta būtų. Nemažai jaunikaičių bandė laimę, bet ji iškart atspėdavo, kur jie slepiasi. Paskui visi liovėsi žaidę su ja slapukus.

Kartą užklydo jaunas vyras su trumpike. O kad jis buvo su trumpike, tad jį žmonės ir vadino Trumpikiu. Jis prisistatė gražuolei, toji pasakė, kad savo žodžio nekeisianti.

Tasai vyras su trumpike nepatiko išdidžiai burtininkei. Bet ji leido bandyti jam laimę,— tikėjosi, kad tasai Trumpikis nebus didesnis burtininkas už ją pačią.

Tačiau Trumpikis buvo ne iš kelmo spirtas. Pirmiausia pasivertė žuvis ir paņėrė į jūros dugną. Ji visada ieškodavo iš ryto, todėl ir dabar išsimiegojusi išėjo iš savo pilies į vidurį sodo, spėlioja:

— Žemėje jo nėra, danguje irgi nėra; kur jis galėtų būti? Mariose, pačiame dugne, jei tu esi žuvis — pasirodyk!

Norom nenorom Trumpikis turėjo pasirodyti, iš pirmo karto jam nieko neišėjo.

Bet ji pagalvojo, kad Trumpikis, ko gero, būsiąs dar didesnis burtininkas už ją.

Kitą dieną jis pavirto paukščiu ir pakilo aukštai, net virš debesų. Ji išėjo į sodą, apsidairė ir sako:

— Žemėje tavęs nėra, vandeny nėra, kurgi tu? Ore esi, paukščiu pavirtai, leiskis žemėn!

Norom nenorom jis turėjo leistis, taigi ir šįkart nieko neišėjo.

Tris dienas mūsų mielas Trumpikis suko galvą, kur jam pasislėpus, bet nieko nesugalvojo. Ketvirtos dienos rytą jis vaikščiojo po sodą susimąstęs ir, tiesą sakant, užmiršo, apie ką galvoja. O čia žiūri — ateina gražuolė pro sodo vartus

spėti, kur jis pasislėpęs. Jis tuoj virto gėlė lysvėje prie tako. Burtininkė eina tuo taku ir mato gražią gėlę.

— Ei,— sako,— iš kur atsirado toji graži gėlė, matyt, per naktį taip gražiai pražydo?

Ji tuoj pat nusiskynė ją ir pauostė. Paskui sustojo vidury sodo, apsidairė ir sako:

— Žemėje tavęs nėra, danguje nėra, vandenyje nėra — nežinau, kur tu, pasakyk!

— Aš čia, mano miela! — Ir tuoj atsivertė dar gražesniu jaunikaičiu.

— Ar jau,— klausia,— būsi mano?

— Dar nebūsiu. Nebūsiu, jeigu ligi ryto neatneši iš septintos karalystės miltų vestuvių pyragui! — pasakė ir pabėgo nuo jo. Įbėgo į pilį ir gerai užsidarė.

Trumpikis dabar prie jos priėti negalėjo, todėl galvojo, kaip tų miltų atnešti. Tai nebuvo lengvas darbas, užtat kad septinta karalystė buvo labai toli ir kviečiai ten dar nebuvo nupjauti.

Prisiminė Trumpikis savo dėdę, irgi didelį burtininką, o tasai turėjo tokį vežimaitį, į kurį sėdęs tuoj nuvažiuodavai, kur panorėdavai. Trumpikis nuėjo pas tą dėdę, paprašė vežimaitio, įsėdo ir po akimirkos jau buvo septintoje karalystėje. Prisiplovė kviečių, surišo, iškūlė, grįždamas namo, sumalė malūne ir rytą jau stovėjo prie burtininkės pilies su miltais.

— Ar dabar eisi už manęs? — šaukia jai į pilį.

— Neisiu. Neisiu, jeigu ligi ryto iš tų vynuogių, kur už juodųjų marių auga, neišspausi vyno ir neatneši man,— susuko pro langą ir dar geriau užsidarė.

Už jūrų marių nuplaukti — ne juokai! Bet vežimaitis ir dabar jam padėjo, ir po valandėlės perplukdė jį per marias. Trumpikis išspaudė vyno, ir rytą, kai burtininkė dar miegojo, pabeldė į vartus.

— Ar eisi už manęs, vynas jau čia! — šaukė jis.

— Kvaila būčiau, jei tekėčiau už tokio driskiaus! — atsiliepė burtininkė.— Neisiu, kol iš septyniasdešimt septintos karalystės atneši tris aukso kriaušes ir kol būsi toks turtingas kaip aš!

Ir dar geriau užsidarė.

Trumpikis žinojo, kad šikart nepadės ir jo vežimaitis. Pa-traukė jis tada kalnais ir kloniais į septyniasdešimt septintą karalystę. Ėjo ėjo per tuos kalnus, priėjo vieną žmogų, kuris jau dievaižin kiek metų lakstė po pievą aplink vieną medį ir vis negalėjo ligi valiai atsilakstyti.

— Sveikas gyvas! Ką čia veiki, žmogau? — klausia Trumpikis.

— Ką gi beveiksiu, lakstau; niekas manęs neima į darbą, kur galėčiau ligi valiai prisilakstyti! — atsakė žmogus.

— Na, jei taip, tai eikš su manim, prisilakstysi, kiek norėsi. Tasai sutiko; ėjo jau dviese.

Eina eina, prieina kitą bičiulį; prieš jį guli devyni didžiuliai duonos kepalai, o jis dar šaukia:

— Valgyti noriu!

— Tai ko nevalgai, juk prieš tave kalnas duonos? — sako jam Trumpikis.

— Et, su tiek neverta nė prasidėti.

— Tai eik su mumis, galėsi valgyti, kiek lįs!

Tasai sutiko, dabar eina trise.

Eina eina, prieina trečią bičiulį. Tasai sėdi prie didžiulio laužo devyneriais kailiniais apsitūlojęs ir šaukia:

— Žmonės, gelbėkit, šalta man!

— Bijok dievo, sėdi prie ugnies, taip gerai apsivilkęs? — sako tie jam.

Bet tasai tik kalena dantimis ir skundžiasi, kad šalta.

— Tai eik su mumis, sušilsi.

Dabar jau eina keturiese.

Eina eina, žiūri — sėdi žmogus prie šulinio; visas Dunojus teka pro šalį, o jis dar šaukia:

— Gerti noriu! Gerti noriu!

— Juk gali, — sako jam, — atsigerti čia pat.

— Čia man nėra ko gerti! Gerai dar, kad nemiriau iš troškulio.

— Tai drožk ir tu su mumis į septyniasdešimt septintą karalystę, ten galėsi prisisprogti!

Eina su jais ir tas penktas, ir netrukus jie prieina septyniasdešimt septintą karalystę. Ten vien kalnai stūkso, o vidury kalnų stovi karaliaus pilis. Kadangi buvo penkiese, visi drūti vyrai, nuėjo pas karalių ir paprašė trijų aukso kriausių.

— O kas jūs tokie, — klausia karalius, — jeigu be niekur nieko reikalaujate iš manęs trijų aukso kriausių?

— Mane, — sako Trumpikis, — pasiuntė tokia ir tokia burtininkė, o jie mano bičiuliai! — Ir papasakojo viską; kas per vieni tie jo bičiuliai.

— Jeigu jūs tokie geri bičiuliai, — atsakė karalius, — pirmiausia turite tų kriausių nusipelnyti, o paskui gausite! Kaip tik dabar keliu sūnui vestuves. Mano kepėjai ir virėjai jau visa savaitė kepa ir visko pakankamai pritaisė, tik svečių trūksta. Jeigu mano svečius iš devynių karalysčių ligi ryto

sukviesite, gausite tris aukso kriaušes. O jeigu ne, liepsiu gyviems kailį nulupti.

Jie net žado neteko! Šiurpas perbėgo per nugaras, tarsi jau dabar būtų jiems kailį kas dyręs; devynias karalystes per vieną naktį apibėgti ne juokai, tai ne pas kaimynus sulakstyti!

Tačiau tasai greitakojis juokdarys visai neišsigando, tik paprašė karalių parašyti savo svečiams kvietimus.

— Kvietimai parašyti! — atsakė karalius ir davė jam visą šūsnį; nė perskaityti negalėjo — tiek daug jų buvo.

O tasai bėgikas dar ligi vakaro šlaistėsi po pilies kiemą. Kiti keturi išsigandę jį kvailino, ko delsia, bet jis atsakė turįs pakankamai laiko. Vakariui pučiant išbėgo ir tuoj po vidurnakčio, rytmečio vėjeliui papūtus, sugrįžo su atsakymais į tuos kvietimus.

Rytą visi penki nuėjo pas karalių kriaušių.

— Duosiu, duosiu, bet mano svečiai rašo, jog negalėsią atvykti. Jeigu norite gauti kriaušes, turite lig ryto viską suvalgyti, ką mano virėjai ir kepėjai pritaisė; kitaip įsakysiu jums galvas nukirsti.

Juos ir šiaip maitino kaip penimus žąsiukus, tai kaip jie galėjo suvalgyti pilnas kamaras duonos, pyragų, kepsnių? Tiek valgių, kiek ten buvo pritaisyta, jie nė sapne nesapnavo, ir dabar manė, kad rytoj bus nugalabyti. Tik vienas tas apsiri-jėlis neišsigando. Anie keturi tik dėjosi valgą kepsnius ir pyragus, o jis vienas viską sušveitė. Ligi vakaro jie net išalko. Bet tasai tik mažumėlę užkando.

Rytojaus dieną nuėjo pas karalių ir prašo tų kriaušių.

— Kriaušes gausite, — atsakė karalius. — Bet aš jau prieš tris dienas liepiau geležinę krosnį ažuolinėm malkom kūrenti; jeigu joje ligi rytojaus ryto išmiegosite, galėsite patys jas nusiskinti, — pasakė karalius ir liepė eiti sau.

Nieko nepadarysi!

— Na, dabar mes žuvę, — sako jie vienas kitam.

Iš tos krosnies plieskė kaitri liepsna, prie jos nė iš tolo negalėjai priėti. Jie ėmė ginčytis, vienas kitam prikaišioti, kam pakvietė kelionėn, o dabar nei iš šio, nei iš to turės iškepti kaip viščiukai ant iešmo.

Tada tasai su devyneriais kailiniais ir sako:

— Ko jūs čia vaidijatės? Geriau eikite į kiemą ir pririnkite malkų, kitaip sušalsite per naktį.

Tie jo visai neklausė, tik barėsi tarp savęs. Atėjo vakaras, tarnai atvedė juos prie krosnies ir stumia:

— Lipkit į patį dugną!

O čia iš tolo degina, svilina, vos oda nesproginėja.

Tada išoko į krosnį mūsų mielas kailiniuotis, nusipurtė tuos devynerius kailinius, tuoj pat sugėrė visą šilumą, ir pasidarė šalta kaip žiemą.

Kai jau nebuvo karšta, keturi jo draugai priėjo arčiau prie krosnies, bet apsigavo. Kailiniuotis susirietė vienoje kerteje ir šildosi, o jų nė iš tolo neprisileidžia. Jie taip šurmulioavo, šaukė, šokinėjo nuo šalčio po tą krosnį, jog karalius savo kambariuose miegoti negalėjo.

Rytą karalius klausia, kas ten naktį taip trankėsi ir šūkavo. Rūmininkai atsakė, kad tie pakeleiviai tokį erzelių kėlė. Karalius nenorėjo tikėti, jog jie nesudegė, nepavirto anglimi. Tada pas jį atėjo visas penketas, o keturi dar nuo šalčio drebėjo.

— Na,— sako karalius,— matau, kad jums nieko negaliu padaryti. Eikite ir nusiskinkite tas kriaušes.

Ir vedė juos kalnais ilgai ilgai, pagaliau atvedė prie didžiulio ežero.

— Čia,— sako,— vidury ežero pieva, o toje pievoje medis, pačioje viršūnėje auga kriaušės. Kai ežerą išgersite, galėsite jas nusiraškyti. Kitaip jų nepaimsi, nes į salą nusikelti neįmanoma.

— Na, gali gerti! — atsiduso pirmieji keturi ir jau manė, kad su kriaušėmis reikia atsisveikinti, nes tas ežeras buvo toks didelis, jog medžio visai nesimatė: pagaliau kur ten išgersi tokį ežerą.

— Tai gerkite,— pasiūlė tas, kurį Trumpikis prie Dunojaus sutiko.

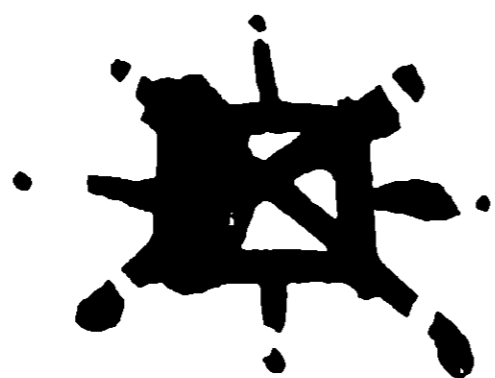
— Tu pats gerk!

— Na, dabar, rodos, atsigersiu iki soties,— tarė tasai, pri-

puolė prie ežero ir vienu mauku išgėrė tarsi vyno kvortą. Atsistojo, nusibraukė lūpas ir tarė:

— Tai kad prisisprogau!

Paskui jie sausu keliu nuėjo į pievą prie medžio su aukšnimis kriaušėmis, ir jos pačios ėmė kristi,— Trumpikiui reikėjo tik krepšį laikyti. Kai kriaušės nukrito, staiga tas medis ir kalnai pranyko ir prieš juos atsivėrė buvęs užkeiktas gražus gyvas kraštas. Kur tikėjo Trumpikis, visi jį sveikino kaip savo išvaduotoją ir karalių, o toji gražuolė burtininkė mielai sutiko už jo tekėti. Ir visi buvo laimingi: ir tasai, kur prislakstė, ir tasai, kur atsivalgė, ir tasai, kur sušilo, ir tasai, kur atsigėrė, ir karaliumi tapęs Trumpikis su savo jauna žmona.

TRYS BROLIAI, JUODVARNIAIS VIRTEJ

Viena vargšė motina turėjo tris sūnus ir vienturtę labai mielą dukrelę. Berniukai jau buvo užaugę, o mergaitė visai maža, dar nevaikščiojo ir nekalbėjo. Berniukai, kaip visi berniukai, buvo labai guvūs ir smalsūs. Tas būtų dar buvę pusė bėdos, jeigu nebūtų buvę tokie neklusnūs, išdykę ir pramušgalviai. Nelaimingai motinai su jais buvo tikras vargas!

Jeigu kur kas pridarė kokių eibių — jos sūnūs kalti; jeigu kur kas iškrėtė kokią šunybę — kas gi daugiau, jeigu ne jos sūnūs. O namie! Jeigu nuo pietų ką palikdavo vakarienei, jie viską iššniukštinedavo ir suvalgydavo. Net mėsa puode negalėjo išvirti. Pritykodavo ir pusžalę surydavo. Viskasėjo niekais. Pagaliau motina visai neteko kantrybės.

Kartą ji turėjo eiti į bažnyčią. Užkaitė pietus ir prigrasė sūnums:

— Vaikai! Nėdrįskit imti iš puodo mėsos, kol aš būsiu bažnyčioje, o jeigu neklausysite, padarysiu jums, ko nė viena motina savo vaikams nepadare. Žiūrėkit man, padaužos, meskit tą bjaurų įprotį!

Berniukai tik kikenė, ir motina supykusi išėjo į bažnyčią.

Vos tik ji pro duris, berniukai puolė prie puodo, išėmė mėsą ir suvalgė.

Parėjo motina iš bažnyčios, tikėdamasi, kad prigrasyti berniukai nebus smaguriavę; bet priėjo prie krosnies ir mato — puodas tuščias. Baisiausiai supyko ir iširdusi sušuko:

— O kad jūs varnais pavirstumėt ir vienas kitam iš snapų mėsą plėstumėt!

Vos tik ji taip pasakė, berniukai pavirto trim juodais kaip anglis varnais, ėmė plasnoti, kapoti snapais vienas kitą ir, kraupiai kranksėdami, nulėkė dievai žino kur. Motina, dar neatsitokėjusi iš pykčio, kai juodvarniai pakilo, šūktelėjo jiems įkandin:

— Na ir lėkite sau, nenaudėliai, skrajokite po pasaulį, kol kas nors iš artimųjų jus išvaduos.

Motinai pyktis kaipmat praėjo, ji atitoko, ir suskaudo jai širdis, graudžiomis ašaromis ėmė verkti, rankas grąžyti, raudoti savo užkeiktų nelaimingų sūnų. Ir kiekvieną dieną verkė raudojo, vos akių neišverkė.

Ėjo metai, o sūnų nei girdėti, nei regėti. Tuo tarpu maža jos dukrelė užaugo didelė, ir buvo daili, balta kaip pienas, skaisti kaip rožė, visoje apylinkėje nebuvo jai lygios. Gražioji mergelė buvo meili, linksma, darbšti; kur tik pasirodydavo, visiems akys prašvisdavo; motinai padėdavo, ir namie, ir lauke buvo pirmoji jos ranka. O kad ji buvo tokia linksma ir rami, motina stropiai slėpė nuo jos savo skausmą dėl nelaimingų sūnų ir nė neužsiminė, jog kadaise ji turėjusi brolių.

Vis dėlto mergelei krito į širdį, kad ji neturi nei brolio, nei sesers, o kiti turi, ir ne po vieną. Klausinėdavo motiną, ar kada neturėjusi broliuko ar sesutės, bet motina tik sunkiai atsidusdavo ir atsakydavo, jog neturėjusi. Klausinėjo kitas žmones, ir tie pasakė, kad iš tiesų ji turėjusi tris brolius, tik jie kažkur dingę, ir daug metų nieko apie juos negirdėti.

Tada ji atėjo pas motiną ir sako:

— Ak mano miela mamyte! Žmonės kalba, kad aš turėjau tris brolius, sakyk, kur jie dabar?

— Dukrele mano,— atsakė motina,— jie išėjo į pasaulį,— ir ašaros pabiro jai iš akių.

— O kodėl jie išėjo? Kur išėjo? Kada? Ar jau niekad negriš? Bent pasakyk, kaip ir kas jiems nutiko?

Tada motina viską papasakojo, kaip buvo, kaip įširdusi užkeikė juos, kad virstų juodvarniais ir tol skraidytų, kol juos išvaduosiąs artimiausias žmogus.

— Nurimk, miela mamyte! — paguodė ji motiną.— Juos gali išvaduoti tik artimiausias žmogus. Artimiausia jiems esu aš. Eisiu, mano mamyte, surasiu juos ir išvaduosiu, žūt būt surasiu ir išvaduosiu!

— Ak dukrele mano, nekilk į kelionę, veltui bus tavo vargas. Tu jų nerasi, kad ir kažin kiek apkeliautum. Kas žino, kur jie skraido. Negi paliksi mane vieną senatvėje?

— Nerūstauk, mama, kad tave palieku. Man lemta brolius išvaduoti, aš juos surasiu ir išvaduosiu, nors jie ir septyniasdešimt septintoje karalystėje skraidytų.

Ji nesidavė perkalbama, kol pagaliau motina norom nenorom sutiko ir po kelių dienų išleido ją kelionėn.

Ilgai ji ėjo kalnais, ėjo tyrlaukiais ir niekur nesutiko nė vieno žmogaus.

Pagaliau atėjo pas mėnesio močią.

— Sveika gyva, močiute! — nusilenkė jai pakeleivė.

— Ir tu būk sveika, mergele,— atsakė šeimininkė.— Iš kur atsiradai? Juk čia nė paukštis neatskrenda, ką jau kalbėti apie žmogų.

— Atėjau paklausti, ar negalite ką nors pasakyti apie tris juodvarnius, užkeiktus mano brolius?

— Apie tris juodvarnius, užkeiktus tavo brolius, aš, mano mergele, nieko pasakyti negaliu; bet palauk, kai pareis mano sūnus, paklausiu, gal jis ką žino. O kad neatsitiktų bėdos, lišk po gelda, nes, kai pamatys tave, gali suvalgyti; tyliai kiūtok ir nekrutėk.

Mergelė palindo po gelda ir laukia, kas bus toliau.

Netrukus grįžo iš kelionės mėnesis. Vos tik koją įkėlė į trobą, tuoj suriko:

— Mama, žmogiena kvepia, duokš suvalgysiu!

— Ak, iš kur čia bus žmogienos,— atsakė motina,— juk žinai, kad pas mus niekas neužklysta. Tau tik taip pasirodė, kad per skaisčiai šviete. Eikš vakarienauti, pavalgyk, o paskui pailsėk, matyt, būsi labai nusiplūkęs.

Nuramintas mėnesėlis skaniai pavalgė. Kai pavalgė, ėmė snausti, o kad greičiau užmigtų, motina jam galvą ieškojo. Kai užmigo, motina peštelėjo jam už plaukų.

— Mama,— sušuko pažadintas iš miego mėnesis,— ko taip pešiojate?

O motina atsakė:

— Aš buvau užsnūdusi ir man prisisapnavo, kad kažkas klausia, ar tu nematei trijų brolių, juodvarniais paverstų.

— Ė, kur aš matysiu! Saulė geriau mato, gal ji žino.

— Na gerai, gerai. Miegok!

Kai mėnesėlis išsimiegojo, patraukė kelionėn, jo motina ir sako gražiajai pakeleivei:

— Mergele mano, čia nieko nesužinosi: geriau eik tuo slėniu, kur teka upė, prieš srovę, ten rasi saulės močią, gal jos duktė ką nors patars.

Ėjo mergelė tuo slėniu, klaidžiojo kalnais, kloniais, tyr-laukiais, pagaliau surado saulės močią.

— Sveika gyva, močiute! — nusilenkė jai mūsų pakeleivė.

— Būk sveika ir tu. Iš kur atsiradai, juk čia nė paukštis neatskrenda, ne tik kad žmogus neužklysta.

— Ak miela močiute, atėjau paklausti, ar negalėtų jūsų duktė ką nors pasakyti apie tris juodvarnius, užkeiktus mano brolius.

— Apie tris juodvarnius, užkeiktus tavo brolius, aš nieko negaliu pasakyti, bet paklausiu dukterį. Tik tu, mano mergele, be reikaloėjai: kai sugrįš mano duktė, tave suvalgys, ji žmogieną labai mėgsta.

— Ak miela močiute, pasigailėkit manęs,— maldavo pakeleivė,— paslėpkite kur nors.

Ši pavožė ją po gelda. Vos tik paslėpė, parėjo saulė ir šaukia:

— Mama, žmogiena kvepia, duokit šen, suvalgysiu!

— Ak mano dukra, tau tik taip pasirodė, per daug skaisčiai švietei ir prisiuostei žmogienos pasaulyje. Eikš vakarie-
niauti, pavalgyk ir gulkis, tikriausiai nusiplūkei per dieną.

Saulutė prisivalgė ir po valandėlės ėmė snausti, o kad greičiau užmigtų, motina jai galvą ieškojo. Kai užmigo, motina peštelėjo saulei už plaukų.

— Ei, mama,— sušuko pažadinta iš miego saulė,— ko taip pešate?!

— Aš netyčia,— atsakė motina,— irgi buvau užsnūdusi ir sapnavau, kad kažkas klausia, ar tu nematei trijų brolių, juodvarniais paverstų.

— Kur aš tau matysiu. Juk į kiekvieną kampelį nešviečiu; vėjas visur pučia, jis gal ir matė.

Paskui vėl užmigo ir miegojo ligi ryto.

Anksti rytą saulutė pakilo kelionėn, o jos motina pažadino pakeleivę ir taip jai kalbėjo:

— Mergele, mano duktė negalėjo nieko pasakyti, bet liepė vėją paklausti. Nueik pas jį! Antai už ano kalno gyvena.

Saulės močia kelią parodė, gražiai išleido, ir mūsų pakeleivė ėjo kalnais ir kloniais, ėjo tyrlaukiais, kol priėjo vėjo močia.

— Sveika gyva, močiute! — nusilenkė pakeleivė.

— Būk sveika ir tu, mano mergele! — atsakė vėjo močia.— Iš kur atsiradai, juk čia net paukštis neatskrenda.

— Atėjau jūsų sūnų paklausti, ar kartais negirdėjo apie tris juodvarnius, užkeiktus mano brolius.

— Apie tris juodvarnius, užkeiktus tavo brolius? Gerai, paklausiu jį, kai pareis, tikriausiai žinos. Bet ką su tavim daryti? Jis mėgsta žmogieną, kai pareis, gali tave suvalgyti.

— Kaip nors, miela močiute, padėkite,— prašė pakeleivė,— paslėpkite kur nors, kad nepamatytų.

Ši pavožė ją po gelda ir įbaudė, kad tyliai kiūtotų.

Parėjo vėjas baisiai pasipūtęs.

— Mama, žmogiena kvepia, nešk, tuoj suvalgysiu! — sušvokštė dar žengdamas pro duris.

Motina priėjo ir gražiai prašneko:

— Sakai, žmogiena? Tau tik vaidenasi žmogaus kvapas, matyt, per smarkiai pūtei; iš kur čia bus žmogienos?

Kol jo nebuvo namie, motina iškepė jam visą jautį ir padarė didžiulę statinę alaus, o dabar gudriai pasiūlė, norėdama nuraminti.

— Čia tau, sūnau,— sako,— vakarienę pataisiau, pavalgyk ir gulkis pailsėti.

Vėjas skaniai pavakarieniavo, o kai pavalgė, motina sako jam:

— Pavargai, sūneli, atsigulk, paieškosiu tau galvą, greičiau užmigsi.

Ieškojo, ieškojo, o kai sūnų suėmė miegas, peštelėjo jam už plaukų. Vėjas pašoko iš miegų ir piktai paklausė motiną, kam ji pešioja.

— Nurimk,— tarė motina.— Ir aš buvau užsnūdusi ir sapnavau, jog kažkas klausia, ar nematei trijų brolių, juodvarniais paverstų.

— Mačiau, jie gyvena stiklo pilyje; kasdien matau juos skraidančius,— sušvokštė vėjas, apsivertė ant kito šono ir užmigo.

Kai išsimiegojo, patraukė kelionėn, o vėjo močia pasišaukė gražiąją pakeleivę ir tarė:

— Mergele mano, tu į didelį žygį pakilai. Tavo broliai stiklo pilyje, o stiklo pilis antai už tų kalnų; nežinau, kaip ten nusigausi. Bet palauk, aš tau iškepsiu vieną paukštį, eidama suvalgyk, o jo kaulelius pasilik. Iš tų kaulelių pasidarysi kopėteles ir jomis užlipsi pas savo brolius.

Gražioji pakeleivė padėkojo už gerą patarimą, o kai paukštis iškepė, nuėjo toliau. Ėjo laukais, pilkais kalnais, kur nurodė vėjo močia, ilgai, labai ilgai keliavo. Eidama kaulelius graužė ir stropiai juos į krepšį dėjosi. Pagaliau priėjo stiklo pilį. Pilis buvo didelė, graži ir lygi kaip akis. Į ją nebuvo jokio kelio nei laiptelių. Mūsų pakeleivė pasidarė iš kaulelių kopėteles ir laimingai užkopė į pilį.

Įžengė į gražią menę, o joje stovėjo stalas, pataisytas trimis asmenims.

— Tai mano broliams padėta vakarienė,— sako ji pati sau,— netrukus jie sugrįš.

Ji atsisėdo prie vienos lėkštės, truputį nuvalgė, o paskui palindo po lova.

Netrukus suplasnojo prie lango trys juodvarniai, nutūpė ant lango ir pavirto šauniais berneliais, sušoko į vidų ir ėmė plautis šaltu vandeniu žaizdas, kurių buvo prisidarę kapodami vienas kitą. Paskui susėdo už stalo. Kai susėdo, visi sužiuro į savo lėkštes.

— Palauk! — tarė vyriausias,— čia kas nors turi būti iš mūsų giminės! kažkas mano sriubos nuvalgęs.

— Niekai, kas čia tau nuvalgys,— atsakė kiti ir valgė lyg niekur nieko.

Vyriausias brolis dar ginčijosi, kad pilyje kažkas turįs būti, ir nusprendė po vakarienės paieškoti. Bet po vakarienės užmigo, užmiršo ir rytojaus dieną. O kai rytą jie papusryčiavo,— tuoj pavirto juodvarniais, suplasnojo sparnais ir nuskrido, baisiai karksėdami ir kapodami vienas kitą.

Kai atėjo vakaras, atsirado stalas, pataisytas trimis žmonėms, ir trys paklotos lovos. Pakeleivė išlindo iš palovio, nuvalgė iš vienos lėkštės, iš vieno ąsočio nugėrė vyno ir vėl palindo po lova.

Vakare sugrįžo broliai, nusiplovė žaizdas ir susėdo už stalo. Kai susėdo, kiekvienas sužiuro į savo lėkštę.

— Ė,— sako jaunesnysis,— tu, brolau, vakar ne veltui sakei, kad čia kažkas yra iš mūsų giminės. Žiūrėk, ir mano sriubos valgėta, ir vyno gerta. Kai pavalgysiu, surasiu jį.

Jauniausias brolis įkalbėjo, kad jam tik taip pasirodė, iš kur čia dabar būsiąs kas iš giminių. Po vakarienės vidurinysis brolis atsigulė ir vėl viską iš naujo prisiminė. „Na, nieko,— pagalvojo,— rytą surasiu“, o rytą pabudo ir išskrido visai neieškojęs.

Trečią vakarą sesuo nuvalgė iš vienos lėkštės, nugėrė iš vieno ąsočio ir pagulėjo vieno brolio lovoje.

Parlėkė broliai žaizdas šaltu vandeniu nusiplovė ir sėdo vakarieniauti. Atsisėdę pasižiūrėjo į savo lėkštes.

— Ē,— taré jauniausias,— dabar man aišku. Lékštés kiekvieną vakarą būna apsuktos, o šiandien ir mano sriubos nuvalgyta, ir vyno nugerta.— Dirstelėjęs į lovą, pridūrė: — Ir mano lovoje gulėta. Na, aš surasiu jį, nors ir kur būtų pasislėpęs.

Tai pasakęs, pašoko nuo stalo, čiupo kardą ir ieško po visą menę. Pasižiūrėjo po lova — o ten daili mergelė belindinti.

— Ak tu čia! — sušuko.— Lįsk lauk, pažiūrėsim, ar tu geras ar piktas padaras.

— Aš gera, gera,— prašneko sesuo, lįsdama iš palovės.— Juk esu jūsų sesuo; atėjau jūsų vaduoti.

Broliai ją iškart pažino ir apsidžiaugė. Ilgai džiaugėsi ir pasakojo apie savo užkeikimą, o sesuo jiems apie motiną ir savo kelionę. Pagaliau tarė:

— Jau kad čia patekau ir tiek ištvėriau, pasakykite, kaip turiu jus iš užkeikimo išvaduoti.

— Ak sesele! — prašneko broliai, — ką mes pasakysime, vis tiek to nepadarysi: kas panorės mus išvaduoti, septynerius metus, septynis mėnesius, septynias savaites ir septynias valandas turi nė žodžio neištarti; jeigu žodį pasakys, viskas nu eis perniek, o mes amžių amžiams liksime užkeikti.

— Tai sunku, labai sunku, — atsakė sesuo, — bet man lem ta jus išvaduoti, ir aš ryšiuos, nes pasižadėjau tol negrįžti namo, kol jus išvaduosiu.

Broliai, matydami tvirtą sesers ryžtą, nenorėjo jos atkalbinėti. O kad jai būtų lengviau įžadą tesėti, iškirto storame medyje šovą, kur ji galėjo laisvai stovėti, užtaisė ją ten, palikę tik langelį, pro kurį valgyti padavinėjo.

Kartą, po dvejų ar trejų metų, prie stiklo pilies ketvertu gražių žirgų privažiavo jaunas karalius. Keliasėjo kaip tik pro storą medį. Kai privažiavo tą medį, arkliai užsispyrė ir nė iš vietos, nors tu jiems kažin ką daryk. Tik šokinėjo, stojo piestu, kai juos bandė varyti. Ir negalėjo karalius toliau važiuoti, turėjo atgal grįžti.

Po kiek laiko karalius vėl išvažiavo į tą šalį, liepė pakinkyti kitus žirgus, gal, girdi, geriau seksis; bet viskas buvo kaip pirmą kartą. Iki to medžio žirgai lėkė lyg aitvarai, o privažiavus medį — nė iš vietos, nors tu juos užmušk.

Neilgai trukus karalius pakilo į kelionę trečią kartą, jis jau širdo, kad pro tą medį negali pravažiuoti. Liepė pakinkyti naujus žirgus ir su jais lėkė kaip su slibiniais. Žirgai suoliavo ligi pat medžio, bet toliau nė krust. Stojo piestu, dūko, prunkstė, kanopomis žemę kasė, bet į priekį nė žingsnio. Tada karalius išlipo iš karietos ir eina prie medžio.

— Turiu pažiūrėti, — sako, — koks čia medis, jeigu mano žirgai taip šėlsta prie jo.

Karalius apžiūrėjo medį ir pamatė langelį; dirstelėjo į vidų ir išvydo gražų mergelės veidą. Tuo pat išitraukė kardą

ir su vežėju ėmė kapoti medį. Gerokai pasidarbavę, mergelę išvadavo. Ji buvo labai prastai apsirengusi, bet vis tiek tokia graži, jog karalius iškart ją pamilo ir panoro imti į žmonas.

Bet kai ją klausė, kas ji tokia, iš kur, ką veikianti medyje, neatsakė nė žodžio. Tik galvą linkčiojo arba purtė. Kai pagaliau paklausė, ar norėtų važiuoti su juo į pilį, tik akis nūnėre ir gūžtelėjo pečiais. Tada karalius nudžiugęs įsisodino ją į karietą ir leidosi į savo gražią pilį, manydamas, kad ilgai niui ji įsidrąsins ir prakalbės.

Parvažiavęs karalius tuoj liepė duoti jai gražius drabužius, o kai tarnai ją aptaisė, ji dar labiau jam patiko. Karalius buvo labai laimingas ir vis prašė, kad ji prakalbėtų; bet mergelė meiliai šypsojosi, į klausimus tik galvą linkčiojo ir nieko nesakė.

Pagaliau karalius nusprendė su ja tuoktis. Kaip tarė, taip padarė; bet ji ir per jungtuves tylėjo kaip žemė, tik galvą linkčiojo, kad būsianti karaliui ištikima ligi mirties.

Gyveno jie gerai, gražiai sutarė ir buvo laimingi. Bet laimė truko neilgai. Karalius turėjo priešų, jam reikėjo išeiti į karą, o savo gražią žmoną palikti. Atsisveikino su ja labai liūdėdamas ir paliko ją globoti vienai senai moteriškei, kuri pilyje gyveno,— o toji buvo ragana.

Ta ragana irgi turėjo dukrą, tik negražią; norėjo ją įpiršti karaliui už žmoną, bet šiam ji nepatiko. Dėl to ragana labai pyko ant karaliaus, o dar daugiau ant jaunosios karalienės, ir netrukus atsirado proga išgiežti apmaudą. Kol karalius buvo kare, karalienei gimė gražus berniukas auksiniais plaukais ir su aukso žvaigžde kaktoje. Tą gražų berniuką ragana pavogė, o karalienei padėjo šunytį. Paskui pribėgo prie langų ir jau norėjo išmesti vaiką į vandenį. Bet pro langą skrido juodvarnis. Ragana atkišo jam vaiką ir sušuko:

— Še, krankly, še!

Juodvarnis čiupo vaiką ir nusinešė dievaižin kur.

Ragana kuo plačiausiai pagarsino, kad karalienė pagimdžiusi šuniuką, ir piktą savo pramaną pranešė karaliui. Nuliūdo karalius, išgirdęs tokią žinią, bet žmoną labai mylėjo, o raganos žodžiais tikėti nenorėjo, atrašė, kad tegu būsią kaip

yra, todėl ir liepė šuniuką gerai prižiūrėti, kol jis sugrįšias.

Sugrįžęs namo, vietoj sūnaus rado šuniuką ir labai nusiminusią karalienę, kad negali pasiteisinti dėl tokio bjauraus įtarimo. Bet karalius vis tiek ją mylėjo, ir jie gyveno santarvėje kaip gyvenę.

Netrukus karalius vėl turėjo išeiti į karą ir paliko karalienę globoti raganai. Ir kas gi atsitiko? Karalienė vėl pagimdė gražų auksaplaukį berniuką su aukso žvaigžde kaktoje. Ragana pavogė berniuką, atidavė juodvarniui, kuris pro langą skrido, o karalienei padėjo kačiuką. Paskui plačiai išgarsino ir karaliui parašė, kad karalienė pagimdžiusi kačiuką.

Tai sužinojęs, karalius labai nusiminė, bet žmonos mylėti nepaliovė. Kai sugrįžo namo, buvo jai toks pat geras kaip ir anksčiau, bet jam suskausdavo širdį, kai tik pamatydavo šuniuką su kačiuku.

Po kiek laiko vėl prasidėjo karas, karalius išjojo, o karalienė tuo tarpu pagimdė mielą auksaplaukę mergaitę su aukso žvaigžde kaktoje. Ir tą mergaitę ragana pavogė, pro langą juodvarniui išmetė, karalienei pakišo sutrūnijusį medgalį, o karaliui parašė, jog karalienė vietoj kūdikio pagimdžiusi supuvusį medgalį.

— Na, kas per daug, tai še lauk! — tarė supykęs karalius, perskaitęs raganos laišką.— Nieko nekalba ir gimdo ne vaikus, o kažkokias baidykles; prieš visą pasaulį mane apjuoks. Daugiau kentėti negaliu.

Nusprendė ją pasmerkti myriop.

Kai tik grįžo iš karo, be jokio teismo liepė nužudyti karalienę, o ji, vargšėlė, norėjo brolius išvaduoti ir nepratarė nė žodžio. Karalius įsakė išvesti ją į lauką, kur budelis turėjo nukirsti jai galvą.

Jau budelis pakėlė kalaviją. Tik kur buvęs, kur nebuvęs atskrido juodvarnis auksaplaukiu berniuku su aukso žvaigžde kaktoje nešinas ir suriko:

— Palauk, budeli! Še tau gražų berniuką, pažaisk su juo.— Ir paguldė berniuką ant žemės.

Budelis padėjo kalaviją, grožėjosi tokiu gražiu berniuku ir ėmė žaisti su juo, žaidė ir karalius, užmiršęs mirties bausmę.

O paskui karalius prisiminė ir sušuko:

— Budeli, imkis darbo!

Budelis griebė kalaviją ir jau kirs, bet atskrido kitas juodvarnis mielu auksaplaukiu berniuku su aukso žvaigžde kaktoje nešinas ir riktelėjo:

— Palauk, budeli! Še tau gražų berniuką, pažaisk su juo.

Budelis padėjo kalaviją, pažaidė su mielu berniuku, pažaidė su juo ir karalius. O po valandėlės karalius atsitokėjo ir sušuko:

— Budeli, imkis darbo!

Budelis čiupo kalaviją, užsimojo ir jau smogs. Tik staiga atskrido trečias juodvarnis miela auksaplauke mergaite su žvaigžde kaktoje nešinas ir suriko:

— Palauk, budeli! O tu, sesuo, kalbėk!

Kaip tik buvo praėję septyneri metai, septyni mėnesiai, septynios savaitės ir septynios valandos; trys juodvarniai virto trimis lieknais jaunikaičiais, ir karalienė prabilo:

— Jau, ačiū dievui, brolius išvadavau, dabar, mano mieliasias, papasakosiu, kodėl nekalbėjau, kaip ragana mane apšmeižė, kaip man pakišo šuniuką, kačiuką ir supuvusį medgalį vietoj vaikų, kuriuos aš pagimdžiau ir kuriuos ji pro langą išmetė.

Ji papasakojo nuo pradžios ligi galo, kaip viskas buvo, o išvaduotieji broliai pridūrė, jog išmestus vaikelius jie pasigavę, stiklo pilyje auginę ir dabar gražiną tėvams.

Išgirdęs kalbančią savo gražią žmoną ir pamatęs tokius mielus vaikus, karalius apsiverkė iš džiaugsmo. Susigraudinęs prašė žmoną atleisti, kad patikėjo šmeižtais ir kad buvo jai toks negailestingas. Ji mielai jam atleido. Paskui jis iškilmingai nusivedė ją į pilį.

Karalius liepė iškelti didelę puotą ir suprašyti daug svečių. Svečiams papasakojo nuo pradžios iki galo, kaip viskas buvo, ir paklausė juos, ko nusipelnė tasai, per kurį vos nežuvo keturi nekalti žmonės. Ragana nenumanė, jog karalius viską žino, ir suriko:

— Ko jis nusipelnė? Ogi į statinę tokį užkalti ir paristi nuo kalno.

— Ak tu, sena ragana,— tarė karalius,— juk norėjai nekaltą mano žmoną ir tris nekaltus vaikus pražudyti. Kaip pati nusprendei, taip ir bus padaryta.

Tuoj atgabeno statinę, įkišo į ją raganą ir parito nuo kalno.

Nuo to laiko karalius su karaliene ramiai gyveno. Išva-duotieji broliai liko karaliaus rūmuose, o karalienės motiną karalius irgi liepė į rūmus atvežti, ir visiems gerai sekėsi, kol pasimirė.

PUIKUOLĖ KARALAITĖ

Būti tai buvo, tik nežinau kada.

Žaliam pagiry stovėjo trobelė, o toje trobelėje gyveno vargana našlė su vienatiniu sūneliu. Velionis jos vyras tarnavo miško sargu, ir, kol buvo gyvas, šeima nematė vargo. Bet po jo mirties pasidarė striuka. Motina eidavo uogauti, grybauti, o geri žmonės sušelpdavo tai miltų saikeliu, tai taukų kruopele, tai pieno lašeliu.

Kai ji šitaip vaikščiodavo, gindamasi nuo bado, berniukas, likęs vienas troboje ar išėjęs į kiemą, gražiai sau žaisdavo.

Kartą motina liepė jam, kol sugrįšianti, pakapoti sausų žabų, kurių visa krūva gulėjo kieme. Berniukas ėmė tuos žabus kapoti, tik staiga išlindo didelė gyvatė, vikriai išliaužė į suskilusį akmenį ir pasislėpė. Berniukui gyvatė labai patiko, ir jis norėjo su ja pažaisti. Atsisėdo prie to akmens ir laukė, kol gyvatė iššliauš, bet ši nesirodė. Nuo to laiko berniukas kasdien ėjo prie akmens ir dėjo valgio likučių, manydamas šitaip išvilioti gyvatę.

Vieną rytą motina išėjo, palikusi sūnui saldaus pieno dubenėlį. Berniukas tą pieną nunešė prie akmens ir laukia. Gyvatė užuodė pieną. Išlindo ir prišliaužė prie dubenėlio. Pamatęs gyvatę, berniukas nesitvėrė džiaugsmu ir spoksojo į ją, kol toji visą pieną išlakė. Kai dubenėlis liko tuščias, gyvatė nurینگavo savo olon. O berniukas džiaugėsi radęs būdą gyvatei išviloti ir, kai motina jam duodavo pieno, tuoj bėgdavo prie olos, o pats geriau likdavo alkanas.

Po kiek laiko gyvatė visai prijunko ir net ėmė valgi iš rankos. Taip juodu draugavo daug metų. Per tą laiką berniukas užaugo, jis jau buvo gražus jaunikaitis, o vargšė gyvatė visai suseno, artėjo paskutinės jos valandos. Vieną rytą, kai jaunikaitis atėjo jos aplankyti, ji vos ne vos išlindo iš olos ir šitaip prašneko liūdnu balsu:

— Janka, Janka! Mielai ir toliau gyvenčiau su tavim, bet nieko nepadarysi — ateina man galas. O kad mane prisimintum, noriu už meilę tau atsilyginti. Še tau skrybėlę, birbynę ir kirvuką. Kai šią skrybėlę užsidėsi, tavo plaukai bus kaip sidabras. Kai šia birbyne užgrosi, visi šoks, kol nustos. O kai kirvukui sušuksi: „Kirvuk, kapok!“ — jis kapos, kol pasakysi: „Gana!“ Ir gyvatė nusibaigė.

Janka labai gailėjo senos bičiulės, bet, pamatęs, kad ji nebegyva, nunešė į olą ir užkrovė akmenimis.

Tačiau tuo dar nesibaigė Jankos sielvartas. Netrukus pasimirė geroji jo mama, ir jis liko vienui vienas kaip pirštas. Dabar jau niekas jo nedžiugino. Tada pasiėmė tuos tris daiktus, kuriuos buvo palikusi senoji gyvatė, ir išėjo į pasaulį tarnybos ieškoti.

Ilgai jis keliavo, perėjo ne vieną kaimą, ne vieną miestą, bet niekur nieko negalėjo rasti. Pagaliau priėjo vieną karalystę, o čia jau iš tolo spindėjo sidabriniai didžiulės pilies kuorai. Janka labai apsidžiaugė ir giliai atsiduso:

— Galbūt čia man pavyks susirasti tarnybą, ir aš būsiu ramus.

Bet tai buvo nelaiminga pilis, kur pražuvo daugybė žmonių. Kas į ją patekdavo, gyvas nebeišeidavo. Mūsų jaunikaitis apie tai nieko nežinojo ir linksmai nudrožė į pilį. Priėjęs

prie vartų, paprašė pasakyti valdovui, jog ieškąs tarnybos. Valdovas jį labai maloniai priėmė ir pasakė:

— Gerai, mano sūnau! Aš tau duosiu tarnybą. Galėsi ganyti mano avis. Bet iš anksto turiu įspėti, jog tai nelengvas darbas. Jeigu tau trūksta drąsos ir jei bent viena avis prapuls, geriau neprasidėk!

— Na, kur jos dings,— atsakė Janka,— aš kaip nors jas nusaugosiu.

O karalius jam tarė:

— Gerai, jeigu pasitiki savimi, galėsi rytoj rytą anksti išginti. Kiekvienai aviai parištas sidabro varpelis, ir jos pačios eis į lauką, kur turėsi jas ganyti. Tu tik sek iš paskos! Jeigu gerai ganysi, skriaudos neturėsi, už tarnybą gerai atsi-lyginsiu.

Taigi Janka gavo vietą ir džiaugėsi. Jam parodė, kur jis gyvens, davė gerą vakarienę. Po ilgos kelionės jis buvo išvargęs ir norėjo pailsėti, tad po skanios vakarienės netrukus nuėjo gulti. Bet vos tik sumerkė akis, tuoj pabudo nuo baisaus sapno. Paskui jau visą naktį negavo ramybės, vis pašokdavo iš miegų. Vos pradėjus aušti, atsikėlė. Užsidėjo ant galvos skrybėlę ir išėjo laukan pasidairyti.

Pilyje dar visi miegojo, tik karaliaus duktė jau buvo atsikėlus ir stovėjo prie lango. Jai krito į akis Janka, jaunikaitis kaip putinas. Sidabriniai jo plaukai tik žvilgėjo. Ji netikėjo savo akimis ir žiūrėjo žiūrėjo į gražų jaunikaitį, kol tasai nuėjo į šalį. Ją apėmė gailestis, ir ji giliai atsiduso:

— Ak, gaila man tavęs, jaunikaiti, gaila! Ir tu pats atėjai, kad čia amžių amžiams pražūtum? — Karalaitė nusigrėžė nuo lango ir balta skepetaite nusišluostė akis.

Janka grįžo į savo būstą. Skrybėlę įkišo į krepšį, apsilvilko piemens drapanomis. Netrukus išleido avis su sidabro varpeliais ir pamažu nusekė paskui jas, kaip buvo liepęs karalius.

Vos tik paėjo kokį šimtą žingsnių, iš tolo pamatė platų slėnį, tarsi geltonai nudažytą. Čia jį visi vadino vario lauku.

Avys pasuko į tą pusę, o kai pasiekė lauką, pradėjo ganytis. Janka pasirėmė savo kirviu ir žiūrėjo, kaip avys skaniai

rupšnoja varinę žolę. Bet tuoj pakilo vėjas, ir kuč tolyn, tuo jis pūtė smarkyn. Avys susigūžė, blaškosi į visas puses, bliana, o vėjas lauke viską neša. Janka nežinojo, kas čia dedasi, vos galėjo pastovėti. Staiga pamatė, kaip iš vakarų kyla didžiulis juodas debesis. „Bus liūtis,— pagalvojo,— kur čia dabar pasislėpus?“ Bet tai nebuvo nei debesis, nei liūtis. Staiga kur buvęs, kur nebuvęs viršum jo galvos suplakė sparnais šešiagalvis slibinas ir suriko:

— Kas tau leido čia avis ganyti? Ar nežinai, kad esu šio lauko šeimininkas, o kas man skriaudą daro, tas turi žūti? Išskėtė nagus ir jau griebė.

— Ką gi,— sako Janka,— tik labai neskubėk! Leisk man šia birbyne pagroti.

— Grok,— leido slibinas, ir Janka pradėjo groti. Vos tik užgrojo, slibinas krūptelėjo ir ėmė pamažu krypuoti. Ir kuo

ilgiau Janka grojo, tuo labiau slibinas strapinėjo. Pagaliau ėmė jaunikaitį tildyti. Ką beveiksi, jei kojos pačios straksi, o Janka dar smarkiau groja. Visai nusigalavęs, vos atgaudamas kvapą, slibinas sušuko Jankai:

— Gana jau, gana! Matai, vos bekrutu. Nieko aš tau nedarysiu, tik išmokyk mane groti ta birbyne.

— Galėčiau,— sako Janka,— bet tavo nagai netikę, reikia paploninti.

— Daryk ką tinkamas, tik išmokyk mane groti,— šaukė slibinas.

— Gerai,— sutiko Janka.

Netoli buvo kelmas. Janka tvojo savo kirvuku ir gerokai jį įskėlė.

— Na, kišk čia nagus.

Slibinas įkišo, Janka gudriai ištraukė kirvuką, ir kelmas sugnybo jam nagus.

— Ei, ką čia išdarinėji? — suriko užpykęs slibinas.

O Janka jam sako:

— Palauk truputį, tuoj baigsim. Bet pirma pasakyk, ką duosi, kad išmokysiu tave groti?

— Bala nematė to grojimo, tik leisk ištraukti nagus.

O Janka jam:

— Ne taip lengva, reikia dar truputį pakentėti.

Slibinas nebegalėjo tverti iš skausmo.

— Paleisk, sakau,— prašo,— aš tau duosiu vario obuolį ir vario vytele. Kai obuoliui sudroši vytele, jis tuoj pavirs į vario pilį, o ten rasi, ko tik širdis geis.

— O kur tas tavo obuolys? — paklausė Janka.

— Antai krūme, o prie jo vytele.

Janka nubėgo, šmaukštelėjo vytele per obuolį, ir tą pačią akimirką prieš jį iškilo puiki vario pilis. Jis įėjo pro vartus, tuoj jį apspito tarnai, klausia:

— Ką įsakysite, jaunasis valdove?

Jis nieko jiems neįsakė, tik laiptais pamažu užkopė į viršų, apėjo visus kambarius, apžiūrėjo, kur koks brangus daiktas padėtas, nieko neėmė, tik vieną plunksną, kuri vario stiklinėje stovėjo ant stalo. Paskui išėjo laukan, sukirto vytele į pilį ir toji vėl atvirto į obuolį.

— Gerai,— pasakė jis slibinui,— bet turi dar daugiau duoti. Na, mielas kirvuk, kirsk!

Kirvukas tuoj šoko kapoti slibinui galvas. Kai jau paskutinę taikėsi nukirsti, slibinas sušuko:

— Visą šitą lauką tau atiduosiu, tik palik bent vieną galvą!

Tačiau Janka ir ta viena netikėjo ir kirvukui nedraudė kapoti. Kai slibino nebeliko gyvo, jis grįžo pas savo aveles. Šios dabar ramiai ganėsi, o vakare pačios patraukė namo. Janka užsikišo už skrybėlės plunksną, kurią buvo radęs vario pilyje, ir viskas sutvisko, net visas slėnis sužėrėjo. Šitaip pasipuošęs, žingsniavo linksmas namo. Kai buvo netoli pilies, skrybėlę ir plunksną paslėpė.

Niekas pilyje negalėjo suprasti, kodėl avys taip ilgai negrįžta, juk anksčiau parbėgdavo dar apypiete. O kai su avimis pasirodė ir Janka, visi išpūtė akis, kaip jis galėjo likti gyvas. Bet karalius buvo patenkintas, gavęs tokį piemenį,— nė viena avis nepražuvo.

Kai Janka avis uždarė, prie jo pribėgo karalaitė ir sako:

— Jaunikaiti, kur toji plunksna, kuri taip spindėjo? Atiduok ją man!

— Aš jokios plunksnos neturėjau, ganiau lauke, kur neauga jokia gėlė,— gynėsi Janka.

Bet toji neatlyžo.

— Ei,— sako,— aš pro langą gerai mačiau, kam slepi? Atiduok ją man!

Ir tol prašė, kol tas atidavė jai plunksną. Karalaitė labai apsidžiaugė. Janka skaniai pavakarieniavo ir nuėjo gulti. Bet koks ten miegas! Vis negalėjo užmigti, akyse stovėjo tas baisus slibinas. Tik pradėjus švisti jis buvo jau atsikėlęs; užsidėjo skrybėlę ir išėjo laukan. Karalaitė ir dabar pamatė jaunikaitį sidabro plaukais ir džiaugėsi, kad jam nieko neatsitiko. Bet kai pagalvojo, jog jis dar ne visas kliūtis įveikė, jai pasidarė liūdna.

Janka sugrįžo į vidų ir netrukus išginė avis. Dabar išdžiai žingsniavo,— jau pamatė, ką gali jo birbynė ir kirvukas. Bet vis tiek buvo neramu, kas gi šiandien nutiks? Pakėlė akis

ir vos neapako — tokia šviesa tvieskė. Tai žerėjo sidabro laukas, kur jis turėjo ganyti. Avys ėmė sidabrinę žolę ska- byti, bet staiga pakilo baisus vėjas, net viską iš šaknų pra- dėjo rauti. Vargšės avys bliauna, į krūvą brukasi. Dangu užtemdė didžiulė pabaisa. Su neapsakomu trenksmu atūžė de- vyngalvis slibinas ir visa gerkle suriaumojo:

— Koks velnias čia tave atnešė, kaip drįsti mano lauke ganyti? Žinok, gyvas iš čia neišeisi.

Išskėtė nagus ir jau griebis, draskys į skutelius.

— Ei, palauk. Gal šitaip susitarsime,— tarė Janka ir prisi- kišo birbynę prie lūpų.

Vos tik jis užgrojo, slibinas tuoj ėmė strapinėti, ir kuo daugiau grojo, tuo labiau tas strakaliojo, kol visai nusivarė. Tada norom nenorom ėmė prašyti:

— Nustok, vyruti, nustok! Nieko tau nedarysiu, tik išmo- kyk mane ta birbyne groti.

Slibinas irgi davė nagus į praskiepą užpleištuoti, o paskui prašėsi paleidžiamas ir pasiūlė sidabro obuolį su vytele.

Janka tuoj nubėgo to obuolio. Sudrožė vytele per obuolį, ir tą pačią akimirką iškilo prieš jį puiki sidabro pilis. Janka viską apžiūrėjo, bet nieko nepaėmė, tik vieną plunksną, kuri ant stalo sidabrinėje stiklinėje stovėjo. Pilį vėl pavertė į obuolį, obuolį paslėpė. Paskui tarė slibinui:

— Na gerai, bet tu turi dar daugiau duoti. O tu, mielas kirvuk, kapok!

Kirvukas tuoj puolė kapoti, ir jau nulėkė šešios galvos. Slibinas prašė palikti bent tris galvas ir žadėjo atiduoti visą sidabro lauką. Bet Janka šaukė: „Kapok!“, ir kirvukas nukirto likusias tris galvas. Dabar avys ramiai ganėsi, o pavakare pačios patraukė namo. Jaunikaitis įsismeigė tą plunksną į skrybėlę, ir visa apylinkė sužerėjo. Taip jis linksmas žings- niavo namo. O kai prie pilies priėjo, plunksną ir skrybėlę pa- slėpė.

Karalius džiaugėsi, kad visos avys sveikos grįžo, ir Janką kaip įmanydamas gyrė. Bet karalaitė slapčiom priėjo prie jo ir paprašė tos plunksnos, nuo kurios visa apylinkė sušvito. Jaunikaitis veltui bandė išsiginti, vis tiek turėjo tą plunksną jai atiduoti. Ji labai džiaugėsi.

Po vakarienės Janka atsigulė miegoti. Bet ir dabar negavo ramybės, visą naktį grūmėsi su slibiniais, ir be galo jam prailgo, kol sulaukė ryto. Prieš saulės tekėjimą užsidėjo skrybėlę ir išėjo pasivaikščioti. Karalaitė ir dabar jį pamatė, bet vos tik nusigrėžė nuo lango, ją apėmė didelė baimė, kad tas gražus jaunikaitis trečią kartą nepražūtų. Janka išginė avis; jos greitai ir linksmi bėgo, jautė, kad turi gerą ganytoją. O Janka, sekdamas iš paskos, galvojo, koks svečias šiandien atsidangins. Staiga net akys apraibo, viskas aplinkui sutvisko, suspindo. Tai buvo aukso laukas; po jį šiandien turėjo ganytis avys. Jos priėjo tą lauką ir ėmė godžiai skabyti auksinę žolę.

Bet tuo tarpu sušvilpė baisus viesulas, padangė pajuodo, ir atgriaudėjo dvylikagalvis slibinas. Lėkdamas išrovė ąžuolą su šaknimis ir jau taikėsi tvoti Jankai.

— Kas tau leido mano lauke ganyti? — suriaumojo ir jau norėjo tuo ąžuolu jį priploti.

Tą akimirką Janka užgrojo birbyne. Slibinas, apstulbo ir kad ims tuo ąžuolu į žemę duoti, net gilią daubą išrausė. Šoko, strapinėjo, kol visai nusiplūkęs griuvo paslikas.

— Gana jau, gana,— sušuko, sunkiai šnopusdamas.— Nebijok, nieko tau nedarysiu, tik išmokyk mane groti ta birbyne.

— Gerai,— sako Janka,— bet pirmiau reikia tavo kreivus nagus palyginti.— Ir užpleišino juos taip smarkiai, jog per tris sieksnius kraujas ištiško. Slibinas kriokė iš skausmo, o Janka ramino:

— Nieko, nieko,— greit praeis. Tik norėčiau žinoti, ką man duosi, jei išmokysiu taip gražiai groti?

— Tegu velniai tave ir tavo grojimą,— šaukė slibinas,— tik nagus paleisk! Aš tau duosiu aukso obuolį su vytele, kai sudroši vytele, obuolys pavirs į aukso pilį. Antai aname krūme jį rasi.

Janka surado tą obuolį su vytele ir tuoj pat į aukso pilį pavertė. Pavaikščiojo po pilį, viską apžiūrėjo, bet nieko neėmė, tik plunksną, kuri ant stalo auksinėje stiklinėje stovėjo. Janka pilį vėl pavertė į obuolį, o slibinui pasakė:

— Na gerai, bet turi dar daugiau duoti. O tu, mielas kirvuk, kapok!

Kirvukas tuoj pat šoko kapoti, ir jau devynios galvos gulėjo nukirstos. Tada slibinas ėmė labai prašyti, kad paliktų bent tris galvas, ir už tai žadėjo padovanoti aukso lauką. Bet Janka jo visai neklausė, liepė kirvukui kapoti ir likusias galvas.

Paskui jis sugrįžo pas avis, kurios dabar ramiai ganėsi po auksinę žolę, o kai atėjo vakaras, pačios pasuko namo. Janka įsismeigė tą plunksną į skrybėlę, ir visas slėnis sutviskėjo tarsi nuo saulės. O kai prie pilies priėjo, plunksną ir skrybėlę paslėpė. Niekas jo nepamatė, tik karalaitė, kuri ir dabar pro langą žiūrėjo.

Sužinojęs, jog avys laimingai namo sugrįžo, karalius liepė Janką pašaukti ir tarė:

— Tu esi narsus jaunikaitis, būsi mums naudingas. Įveiki tokį darbą, kurio nė penkiasdešimt vyrų padaryt neįstengė. Gali likti pas mus kiek nori, jeigu patinka, dar gausi tokį atlyginimą, kokio joks piemuo nėra gavęs.

Išgirdo tai karalaitė ir labai apsidžiaugė, jog tas gražus jaunikaitis pasilieka pilyje. Kai tik Janka iš karaliaus menės išėjo, tuoj pribėgo prie jo ir sako:

— Duok man tą plunksną, nuo kurios visas slėnis žerėjo. Ir nesiliovė prašius, kol jis atidavė. Taigi jau turėjo ir aukso plunksną ir džiaugdamosi padėjo ją prie anų dviejų.

Dabar Jankai nebuvo ko bijoti, jis laisvai ganė tai vario, tai sidabro, tai aukso lauke. Bet kas nutiko tomis pirmomis dienomis, apie tai niekam nesakė nė žodžio.

Netrukus karaliaus duktė turėjo tekėti. Sugalvojo ji pastatydinti aukštą bokštą su keliais langais viršum kits kito. Prie vieno lango karalaitė liepė pritaisyti vario plunksną; kuris raitelis taip aukštai iššoksiąs ir plunksną paimsiąs, už to ir tekėsianti.

Kai pasklido apie tai gandas, skirtą dieną suvažiavo iš visų šalių kunigaikščių, riterių, bajorų, kurie labai norėjo gauti karalaitės ranką, nes ji be galo graži buvo. Vario plunksna buvo pritaisyta prie lango; tėvas su dukra viską stebėjo nuo pilies.

Buvo duotas ženklas, ir varžybos prasidėjo. Kunigaikščiai, riteriai ir bajorai spustelėjo žirgus ir pasileido šuoliais. Bet vargšeliai gavo grįžti nieko nepešę, tik rankas, kojas ir nosis susižalojo.

O Janka ganė savo avis. Viena moteris, atėjusi dirbti į lauką, papasakojo jam, kas dėdasi pilyje.

Jis tuoj sugalvojo, ką daryti. Vos toji moteris nuėjo, išsitraukė vario obuolį, sudrožė per jį vytele, ir tą pačią akimirką atsirado vario pilis. Įėjo Janka į vidų, įsakė jam pabalnoti žirgą ir atnešti riterio drabužius. Bemat priešais jį trypė vario žirgas ir spindėjo padėti vario drabužiai. Janka greitai apsirengė, sėdo ant žirgo ir nulėkė į pilį.

Visi stebėjosi, iš kur atsirado toks puikus riteris, ir sveikino jį. Bet jis daug nesizvalgė, tik paragino žirgą, iššoko ligi pat lango ir pačiupo vario plunksną. Žiūrovai ėmė ploti, o jis — tiesiai prie karalaitės.

Nulipęs nusilenkė gražiai ir atidavė jai tą plunksną.

Bet karalaitei nepatiko jo vario drabužiai. Ji buvo puikuo-
lė, tikėjosi daugiau, nepanorėjo imti plunksnos iš riterio rankos. Kai jis tai pamatė, apsigrėžė, sėdo ant žirgo ir dingo. Tėvas, tiesa, pyko ant dukters, bet jau buvo per vėlu.

Po kelių mėnesių karalaitė vėl paprašė tėvą paskelbti, jog tas gausias jos ranką, kuris su žirgu taip aukštai iššoksias, kad pasieksias sidabro plunksną. Toji plunksna buvo pritaisyta dar aukščiau, prie kito lango. Ir dabar sugužėjo daug kunigaikščių, riterių ir bajorų, norinčių gauti gražuolės ranką. Tačiau veltui plūkėsi, veltui ragino išpuoštus žirgus — nė vienas negalėjo pasiekti sidabro plunksnos.

Janka ganė avis ir išgirdo, kas darosi pilyje. Sudrožė vytele per sidabro obuolį — tuoj atsirado sidabro pilis. Įsakė pabalnoti žirgą ir atnešti riterio apdarą. Žiūri — jau stovi sidabro žirgas, žėrėte žėri riterio drabužiai. Janka skubiai apsisė, sėdo ant žirgo ir nulėkė į pilį.

Visi negalėjo atsižiūrėti tokiu šauniu riteriu ir davė jam kelią. Jis paragino žirgą, nušuoliavo ir pastvėrė sidabro plunksną. Tėvas su dukra stebėjosi tai matydami. Bet kai riteris norėjo tą plunksną atiduoti karalaitei, ši jos neėmė. Jai ne-

patiko jo sidabro apranga, tikėjosi dar daugiau. Janka, ilgai nelaukęs, sėdo ant žirgo ir nulėkė.

Karalius labai supyko ant dukters ir ilgai nenorėjo kalbėtis. Bet toji tol prašė, tol maldavo, kol pasiekė savo tikslą. Prie aukščiausio lango buvo pritaisyta aukso plunksna ir paskleistas gandas — kas iššoksiąs ligi to lango ir paimsiąs plunksną, tam iš tikrųjų teksianti karalaitė. Ir vėl susirinko daug jaunikaičių laimės bandyti; bet kai pasižiūrėjo į tą aukštą langą, visiems praėjo noras, ir nė vienas nedrįso šuoliuoti.

Tada atlėkė Janka ant aukso žirgo. Tik išgirdęs, kas dedasi pilyje, greitai persirengė aukso drabužiais. Kas tik ją matė, nuo didžiulio spindesio vos neapako ir aikčiojo dėl neapsakomo riterio grožio. Bet Janka ilgai nelaukė — atskrido ant aukso žirgo tarsi paukštis ir pačiupo aukso plunksną. Karalius su dukra visa tai regėjo, ir karalaitė labai džiaugėsi, kad jai toks riteris teksiąs. Gerai, džiaukis, tik reikės truputį palaukti!

Riteris priėjo, aukso plunksna rankoje nešinas, o karalaitė jau nekantriai laukė. Tuo tarpu Janka apsigalvojo ir nepadavė jai plunksnos. Tik gražiai nusilenkė ir tarė:

— Leiskite, gražioji karalaite, tą plunksną sau pasilikti. Bet jeigu pasižadate tekėti už manęs, tai po dviejų mėnesių ją atnešiu ir jus pasiimsiu.

Karalius mielai sutiko, ir karalaitė su džiaugsmu pasižadėjo už jo tekėti. Tada riteris aukso drabužiais sėdo ant žirgo ir nujojo į aukso pilį.

Karaliaus pilis labai atsidėjusi ruošėsi vestuvėms ir laukė, kada baigsis tie du mėnesiai. Labiausiai nekantravo karalaitė, ji kas rytą vakarą ant pirštų skaičiavo, kiek dar liko dienų, ligi atjos riteris aukso drabužiais. Pagaliau išaušo diena, kada turėjo atvykti jaunikaitis, ir puikuolė karalaitė iš džiaugsmo nesitvėrė savo kailyje.

Saulutė pakilo gana aukštai — riteris aukso drabužiais nesirodo. Visi laukia, žiūri į kelią. Jau ir vidurdienis — nieko nematyti. Tik apypiete kažkoks vargšas privažiuoja prie vartų apšepusiu arkliuku, pakinkytu į paprastas vežėčias, ir prašosi

įleidžiamas į pilį. Tarnai įleido jį į vidų, o jis lopytais drabužiais ir drožia tiesiai į tą kambarį, kur karalaitė gyvena. Priėjo prie jos ir kiša ranką:

— Sveika, gražuole, atvažiavau jūsų pasiimti.

Karalaitė sušuko išsigandusi ir supykusi:

— Dink iš akių, čia tau nėra ko ieškoti, aš tavęs nepažįstu.

— Negi nepažįstate, — nusijuokė riteris, — gerai pasižiūrėkit! Aš esu tasai, kuris vilkėjo vario ir sidabro drabužiais ir iš kurio rankos jūs, puikuole karalaitė, nenorėjote imti plunksnos. O tasai aukso rūbais riteris, už kurio jūs prieš du mėnesius pasižadėjote tekėti, irgi ne kas kitas, tik aš. Tai gali paliudyti štai šios trys plunksnos.

Jis padėjo ant stalo vario, sidabro ir aukso plunksnas ir tarė:

— Na, o dabar nėra žodžio daugiau, turite eiti su manim, kieme mūsų laukia karieta.

Karalaitė graudžiai pravirko, išgirdęs verksmą, atskubėjo tėvas. Sužinojęs, kas atsitiko, paniuro, bet nieko nesakė, tik kreipėsi į dukrą:

— Taip, puikuole, nereikėjo būti tokiai išrankiai, ką išsirinkai, tą ir turi. Dabar apsirenk kaip tavo sužadėtinis ir ke liauk su juo!

Ką darys karalaitė? Verkdama apsivilko senom apiplyšusiom drapanom, verkdama atsisveikino su tėvu ir sėdo į vežėčias.

Janka suragino savo arklioką ir važiavo ilgai ilgai, pagaliau privažiavo vieną kalną. Čia sustojo ir tarė puikuolei karalaitėi:

— Žiūrėk, va šitame krašte mes gyvensime. Čia mano ponas turi pilį, joje mes tarnausime. Aš bėgsiu pasakyti ponui, jog atsivežiau sužadėtinę, ir paklausiu, ar priims tave tarnauti. Tu čia palauk, aš greitai grįšiu.

Gerą galą paėjęs, sudrožė per vario obuolį vytele ir tuojuo vario lauke atsirado vario pilis. Įėjo į vidų ir liepė tarnams persirengti ponų drabužiais ir taip elgtis, tarsi jie čia būtų svečiai. O pats su žmona jiems patarnausiąs.

Tą ir kitus nurodymus davęs, Janka sugrižo pas puikuolę karalaitę ir sako:

— Mano pono nėra namie, vakar išvažiavo į kitą pilį. Bet tuo tarpu prisirinko daug svečių, ir mums reikia jiems patarnauti. Taigi greitai eik paskui mane!

Isdidžioji karalaitė susiraukusi norom nenorom žingsniavo paskui Janką. Kai įėjo į pilį, pirmiausia Janka įvedė ją į mažą kambarėlį, ir ten juodu apsivilko tarnų drabužiais. Paskui nuėjo į svetainę, kur buvo tariami svečiai.

Vienas jų įsakė paruošti stalą, Jankai prileisti geriausio vyno, o karalaitėi nešioti iš virtuvės valgius.

Oi, nepatiko tai puikuolei karalaitėi. Bet ką darys, reikia klausyti. Svečiai prisivalgė, prisigėrė ir išėjo. Tada jaunavedžiai sėdo už stalo ir suvalgė, kas buvo likę nuo svečių. Janka sako:

— Na, mano brangioji, dabar važiuosime pas savo poną į kitą pilį.

Isodino ją į vežimą ir vežioja tai šen, tai ten. Pagaliau sustojo viename gražiame slėnyje. Aplinkui žaliavo miškai. Janka iškinkė arklėką ir sako savo jaunai žmonai:

— Už šito miško yra kita mano pono pilis; eisiu pasižiūrėsiu, ar jis namie. Tuo tarpu pabūk čia, aš greitai sugrįšiu.

Prieš miško pakraštį, sudrožė vytele per sidabro obuolį, ir tuoj pat sidabro lauke atsirado sidabro pilis. Įėjo į vidų ir liepė vienam tarnui persirengti ponų ir didžiu dėtis. Jis atėsis su žmona ir abu prasysiasi priimami į tarnybą. O jis turėsis jiems tarnybą atsakyti ir siųsti į gretimą pilį. Janka sugrižo į slėnį ir dar iš tolo šaukia:

— Na, mano brangioji, ponas namie, skubėkime greičiau.

Atėjo abu į sidabro pilį, o puikuolė karalaitė negali atsišėbėti neragėtu jos grožiu. Ponu persirengęs tarnas juos labai gražiai pasitiko, bet sakė darbo neturįs. Gretimoje pilyje reikia tarnaitės, o su ja ir vyrą išleidžias tenai.

Puikuolė karalaitė verkdamasėdo į vežimą, kad tokioje gražioje pilyje net tarnaitė likti negali. O Janka ją guodė, ramino, kad tik ji nevertų, esą trečioje pilyje jiems būsią gerai. Bet ji verkė ir verkė. Šitaip praėjo keletas valandų, o per tą laiką priveržė kalvą.

— Čia mums reikia sustoti,— tarė Janka,— už tos kalvos yra trečia mano pono pilis. Eisiu pirma pasižiūrėti, kaip ir kas tenai, o tu palūkėk, aš greitai sugrįšiu.

Užėjęs už tos kalvos, Janka sudrožė vytele per aukso obuolį, ir aukso lauke tuoj atsirado aukso pilis. Kaipmat jį apstojo tarnai; jis nurodė, kas ir kaip turi būti padaryta. Ilgai netrukęs, sugrįžo ir nusivedė savo mieląją į aukso pilį. Toji žado neteko, pamačiusi neregėtą grožį, o jis tarė:

— Na, mano brangioji, čia mes tarnausime. Dabar einam į vidų!

Ji nieko neatsakė, tik atsiduso, kad negali būti tokios gražios pilies valdovė. Kai užlipo pirmais laiptais, jis liepė jai eiti į vieną kambarį ir paskui ją uždarė duris. Čia tuoj prišoko prie jos keturios tarnaitės, nešinos gražiausiais drabužiais, žėrinčiais auksu ir brangakmeniais, ir ėmė ją rengti. Iš nuostabos ji nesusigaudė, ar iš tikrųjų taip yra, ar tik sapnuoja? Bet tarnaitės visai nepaisė jos stebėjimosi, tik skubėjo kuo greičiau aprengti nuo kojų ligi galvos. Netrukus ji stovėjo puikiausiai išpuošta.

Tada atsidarė durys, įžengė riteris aukso drabužiais ir paėmė ją už rankos.

— Na, mano mieloji, nuo šiol tu ne tarnaitė, o trijų pilių valdovė. Norėjau tik truputį tave pamokyti, kad nebūtum tokia puikuolė.

Paskui riteris aukso drabužiais apsisuko ir užsidėjo skrybėlę, papuoštą trim plunksnomis. Tik dabar karalaitėi atsivėrė akys: iš tos skrybėlės ir sidabrinių plaukų atpažino, jog tai tas pats Janka, kuris jai plunksnas dovanojo.

Janka papasakojo jai viską, kaip su slibiniais kovojo, kaip į pilis pateko, kaip riteriu tapo. Karalaitė iš didžiulės nuostabos ir neregėto džiaugsmo ir verkė, ir prašėsi dovanojama, ir bučiavo jį.

Dabar jau viskas gerai klostėsi. Nebent paukščių pieno jiems stigo. Po kiek laiko nuvažiavo jie aplankyti jaunosios tėvo. Tas vargšelis labai liūdėjo dėl dukters ir Jankos, jis nežinojo, kur jie taip staiga dingo. Tėvas apsiverkė iš džiaugs-

mo, pamatęs, kad Janka dabar jo žentas ir kad duktė visu kuo aprūpinta.

Paskui jie gyveno tai vienoje, tai antroje, tai trečioje pilyje. O puikuolė karalaitė buvo romi, gera, dora valdovė.

ŠURENKA IR ATALENKA

Gyveno kartą senė ir senis. Senė turėjo pasivogusi mergaitę, vardu Atalenką, ir išmokiusi ją visokių burtų. Mergaitė buvo gabi, ir senė labai džiaugėsi, ji tikėjo užsiauginsianti užvadą. Senė vis šaipydavosi iš senio, jog ji turinti mergaitę, o jis neturįs, nors ir vyras esąs.

Seniui įkyrėjo nuolatiniai senės priekaištai, ir jis pasivogė berniuką, vardu Šurenką. Tuoju ėmė jį mokyti, visokias paikybės į galvą kalti, bet, kaip sakoma, kuprotą tik grabas ištaiso. Šurenka buvo kietos galvos, nors tu jam kuolą ant pakaušio tašyk, jokių burtų negalėjo išmokti. Vargšelis tik ašaromis plūdo, girdėdamas, kaip senė burnoja, o senis irgi nepatenkintas bumba, griežia dantį ir prieš jį, ir prieš senę. Senė kasdien vis labiau širdo, siuntė jį darbo dirbti.

— Žinok, stuobry! — užsipuolė jį, — jeigu šito miško su šaknimis iki vakaro neišrausi, galas tau!

Šurenka nuėjo į mišką, bet negalėjo išrauti nė šaknelės. Atsisėdo ir verkia. Netrukus Atalenka atnešė jam pietų. Pamačiusi jį verkiantį, paklausė, kas yra.

— Kaip aš neverksiu, — sako, — senė man liepė visą šį mišką išversti, o aš nė šaknelės negaliu išrauti. Kaip aš jai vakare pasirodysiu! Ji mane nugaluos.

— Nebijok, Šurenka, — nuramino jį mergaitė, — jeigu pažadėsi, kad manęs nepaliksi nei laimėje, nei nelaimėje, aš tau padėsiu.

— Ak mano širdele, viską pažadu, tik gelbėk mane.

— Na, jeigu taip, sėsk ir valgyk!

Kol Šurenka valgė, Atalenka išrovė visą mišką. Vakare Šurenka parėjo namo, o senė klausia:

— Na, išrovei?

— Išroviau, neliko nė šaknelės,— pasigyрэ Šurenka.

Bet senei tas nepatiko. Ėmė rékti, plyšoti, visus namus versti aukštyn kojom, ji žinojo, kad už akių Šurenka ir Atalenka ją apgaudinėja — taip dūko, šėlo net atsigulusi į lovą, kol pagaliau užmigo.

Kitą dieną senė išsiuntė Šurenką su dideliu maišu į mišką ir liepė jį pilną prigaudyti musių, kitaip galas jam.

Šurenka nuėjo į mišką, bet negalėjo nieko pagauti. Atsisėdo ir verkia. Atalenka atnešė jam pietų, gražiai paglostė nusiminusį Šurenką, paklausė, ar jis norėtų būti jai ištikimas laimėje ir nelaimėje.

— Noriu, širdele, noriu, tik neleisk senei raganai manęs nugaluoti.

Ji padavė jam pietus ir, kol jis valgė, prigaudė pilną maišą musių. Bet kai Šurenka vakare su musėmis parėjo namo, jo laukė audra. Senė iš pykčio net užmigti negalėjo. Šėlo iki vidurnakčio, kad Šurenka ir Atalenka ją apgavę.

Trečią dieną senė pasiuntė Šurenką į malūną, liepė sumalti muses, o vakare parnešti miltus. Tačiau malūnininkas nenorėjo girnų teršti. Atsisėdo berniukas ir verkia. Tuo tarpu Atalenka atnešė jam pietų.

— Na, Šurenka, ar dar kartą, jau trečią, pasižadėsi, kad manęs niekada neapleisi?

— Pasižadu, pasižadu, tik gelbėk mane!

— Bet gerai įsidėk į galvą, ką pažadėjai! — atsakė jam Atalenka ir padavė pietus.

Kol jis valgė, Atalenka sumalė visas muses. Ir sako:

— Nemanyk, kad dabar sveiką kailį išneši. Senė ragana viską žino, kas ką daro, ji nori tave krosnyje iškepti ir suvalgyti. Bet jeigu būsi man ištikimas ir mane atsiminsi, vadosiu tave iš bėdos. Vakare senė lyg niekur nieko atsiguls miegoti. Aš po vakarienės plausiu lėkštes; kai pirmą kartą barkštel-

siu lėkštėm — pabusk, kai antrą kartą barkštelsiu — atsikelk, o kai trečią kartą — iššok pro langą, ir mes pabėgsime.

Tai pasakiusi, Atalenka nuėjo, o Šurenka vakare parnešė miltus ir, drebedamas iš baimės lyg epušės lapas, padavė juos

raganai. Senė ėmė burbėti, kad Atalenka su Šurenka ją apgaudinėja. Bet greit nusiramino, gražiuoju padavė vakarienę ir atsigulė. Senis tuo tarpu turėjo kūrėti krosnį, o iškūrenęs pažadinti senę. Atalenka padavė jam stipraus vyno. Išgėręs jo, tasai užmigo ant suolo prie krosnies ir nieko nejuto, net žarsteklis jam sudegė. O ji plovė lėkštes, ir, kai trečią kartą barkštelėjo, Šurenka iššoko pro langą. Atalenka prispjaudė į visas kertes, pasiėmė stebuklingus batus, irklus ir pabėgo.

Paryčiais senė ragana pabudo ir šaukia:

— Atalenka, pažiūrėk, ar krosnis iškūrenta!

Seilės atsiliepė iš pirmos kertės:

— Tuoju, tik apsirengsiu!

Po kiek laiko senė vėl pašaukė, o seilės atsakė, kad tuoju pažiūrės. Bet senė supyko, pašoko iš lovos, mato — troba tuščia, senis knarkia ant suolo, krosnis išblėsus. Ragana viską

suprato, pažadino senį, piktai jį išplūdo, vos neprimušė ir išvarė vytis bėglių.

Senis apsiavė batus, kurie dar buvo likę kažkur kampė, ir žengė: kas žingsnis mylią. Atalenka, jį pamačiusi, pasivertė į rožę, o Šurenką pavertė į erškėtį. Senis nieko negalėjo jiems padaryti ir sugrižo namo.

— Dar kartą vykis! — apibarė jį senė, ir šis norom nenorom turėjo vytis, dabar jau apsiavė batus, kuriais vienu žingsniu dvi mylias žengė. Kai mūsų bėgliai jį pamatė, mergelė pasivertė į bažnyčią, o jaunikaitį pavertė į kunigą.

Nieko negalėdamas jiems padaryti, senis piktas sugrižo namo ir žmonai liepė pačiai vytis bėglius, jeigu tokia gudri.

— Ir vysiuos, pamatysi, kaip juos pačiupsiu,— atsakė senė ragana ir, apžergusi šluotą, lėkė su raudonu debesiu paskui juos.

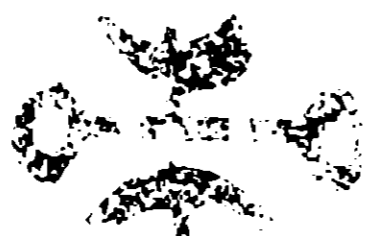
Kai pasivijo, Atalenka Šurenką pavertė į Dunojų, o pati pasivertė į antį. Senė norėjo Dunojų išgerti ir antį pagauti, bet taip prisipampo, kad sprogo. Šurenka ir Atalenka vėl atvirto kuo buvę ir dabar jau drąsiaiėjo toliau, kol priėjo tą kraštą, kur gyveno Šurenkos tėvai. O jie buvo karaliai. Šurenka liepė Atalenkai palaukti lauke, o pats tuo tarpu įėjo į vidų ir tėvams papasakojo, kaip viskas buvo.

Tačiau Šurenka pamiršo Atalenką. Netrukus jau kėlė vestuves su kita nuotaka. Svečiai, eidami iš pilies, pamatė prie šulinio medyje gražią mergelę. Paprašė ją į vidų, pasodino už stalo. Atalenka atsisėdo už stalo, išsitraukė iš krepšelio auksinę dėžutę, kurioje susiglaudę tupėjo du balandėliai, ir sako:

— Tie balandėliai tai kaip Šurenka su Atalenka!

Tada Šurenka atpažino savo Atalenką, paėmė ją už žmoną, o tą kitą pavarė.

Gyveno jie paskui gražiai, kaip du balandėliai, kol pasimirė.

RADUZAS IR LIUDMILA

Gyveno kartą karalius. Jis turėjo tris sūnus ir vieną dukterį.

— Ei, žmona,— tarė jis karalienei,— mūsų truputį per daug; turime ką nors daryti, kitaip nieko nebus. Klausyk, išsiųskime vieną sūnų į pasaulį, tegu susiranda vietą ir gyvena, kaip išmano.

— Tikrai,— atsakė karalienė,— ir man taip atrodo. Būtų geriausia, jei išleistume Raduzą.

— Teisybę sakai,— pritarė karalius,— ir aš apie jį galvoju. Tai ir išleisk jį kelionėn! Gal nepražus.

Ir išleido jį.

Raduzas atsisveikino su tėvais ir daug dienų keliavo kalnais ir slėniais. Pagaliau priėjo tankią girią, kurioje stovėjo troba. Jis pagalvojo: reikia paklausti, bene nebus čia kokio darbo. Toje troboje gyvena ragana, jos vyras raganius ir graži mergelė Liudmila.

— Sveiki gyvi, gerieji žmonės! — nusilenkė Raduzas, įžengęs į vidų.

— Sveikas, sveikas,— atsakė ragana,— iš kur dabar atsi-
radai?

— Einu darbo ieškoti, gal jūs mane priimtumėt?

— Oi, sūneli,— atsakė ragana,— kiekvienas džiaugiasi duonos gavęs, tik ne visi moka ją uždirbti. Ką gi tu moki?

— Ką tik liepsite. Dirbsiu, kiek pajėgsiu. Stengsiuos iš visos širdies.

Ragana nelabai norėjo Raduzą priimti, bet raganius ją prikalbėjo, ir ji pagaliau sutiko.

Naktį Raduzas po kelionės pailsėjo, o rytą pabudęs nuėjo pas raganą ir sako:

— Šeimininke, kokį darbą man duosite?

Ragana nužvelgė jį nuo kojų ligi galvos ir privedė prie vieno lango.

— Pasižiūrėk,— sako,— pro langą. Ką ten matai?

— Ką gi aš daugiau matysiu! Matau dirvoną.

— Paimk medinį kauptuką, eik į tą dirvoną, supurenk ir vaismedžių pasodink; žiūrėk, kad ligi ryto užaugtų, sužydėtų ir vaisių duotų; rytą prinokusių vaisių atneši man. O dabar drožk!

Raduzas nuėjo į tą dirvoną, galvą kasosi: ką gi žmogus gali padaryti, ar girdėtas dalykas tokį darbą mediniu kauptuku nudirbti, ir dar per tokį trumpą laiką!

Pradėjo kaupuoti, kirto tris kartus, ir sulūžo kauptukas. Pamatė, kad iš jo darbo nieko nebus, nusviedė kauptuko kotą, atsisėdo po buku ir kiurkso susisielojęs.

Tuo laiku ragana privirė varlių ir įdavė Liudmilai nunešti bernui. Liudmila suprato raganos kėslus, nutaikė akimirką, kai ši išėjo iš trobos, paėmė vytele, kuri gulėjo ant stalo, ir gerai paslėpė. Ir dar pagalvojo: „Kaipgi tas vargšelis valgys varles? Paimsiu savo pietus ir nunešiu jam.“

Liudmila nuėjo pas Raduzą, žiūri — sėdi tas nusiminęs po buku.

— Ei,— sako,— tik nesielvartauk! Štai čia šeimininkė pietų tau siuncia virtų varlių, bet aš jas išmečiau: kurgi matyta, kad jas valgytum? Vietoj jų atnešiau savo pietus. O dėl darbo nesirūpink,— kalbėjo toliau.— Matai štai šitą vytele? Su ja išpurensiu žemę, iki ryto čia viskas augs, žydės ir vaisių bus, kaip šeimininkė liepė.

Raduzas nežinojo, kaip ir bedėkoti Liudmilai.

Liudmila kelis kartus šmaukštelėjo vytele per žemę, tuoj medžiai patys ėmė sodintis, augti, žydėti ir vaisius megzti. Raduzas iškart pralinksmėjo, suvalgė Liudmilos atneštus pietus; pasišnekėjo su ja ir dar būtų ligi vakaro šnekėjęs, bet jai reikėjo skubėti namo.

Raduzas rytą atnešė vaisių ir padavė raganai. Toji stebėjosi, kad jis viską padarė, kaip buvo liepusi, ir tik galvą kraipė.

— Na, o šiandien kokį darbą duosite? — paklausė po valandėlės Raduzas.

Ragana privedė jį prie kito lango ir paklausė, ką jis mato.

— Kas gi ten daugiau bus: erškėčiais apaugęs akmenuotas šlaitas.

— Paimk kauptuką, kur už durų stovi, iškirsk iš šaknų erškėčius, pasodink vynuogių, o rytoj rytą vieną kekę atneši man.

Raduzas nuėjo ir kapsto šlaitą. Bet vos tik kirto mediniu kauptuku, tas į šipulius subyrėjo. „Ką dabar darysi, menkas žmogeli?“— galvojo sau.

Raduzas numetė kotą ir susirūpinęs atsisėdo ant akmens. Jam galvoj netilpo, kaip tokį darbą galėtų užbaigti ligi rytojaus. Ilgai taip sėdėjo susimąstęs ir laukė, kas bus.

Ragana privirė gyvačių ir apypiete sako:

— Liudmila, nešk bernui valgyti.

Liudmila paklausė, pasiėmė vyteleį ir savo pietus.

Raduzas jos laukė nesulaukė ir labai apsidžiaugė, iš tolo pamatęs ateinančią.

— Gerai,— sako,— kad ateini, aš čia nuo ryto sėdžiu susirūpinęs; dirbti man visai neina, ir kauptukas sulūžo; jeigu nepadėsi, galas man.

— Na, tik nesirūpink,— nuramino jį Liudmila.— Šeimininkė liepė nešti tau virtų gyvačių, bet aš jas išmečiau, o tau atnešiau savo pietus. Pasiėmiau ir šią vyteleį; mes tą vynuogyną kaipmat užveisime, o rytoj nuneši vynuogių kekę.

Ji padavė jam pietus, vytele per žemę paplakė. Tuoju vynuogės ėmė sodintis, augti, žydėti ir duoti vaisių.

Truputį dar pasidžiaugė abu; paskui Liudmila pasiėmė puodą, vyteleį ir nuėjo namo. Anksti rytą Raduzas parėjo su vynuogių keke. Ragana savo akimis netikėjo. Vėl jis paprašė naujo darbo. Ragana nuvedė prie trečio lango ir paklausė, ką pro jį mato.

— Ką gi čia matysi, didžiules uolas.

— Iš jų turi primalti miltų ir iškepti duonos. Jeigu to nepadarysi, galas tau.

Raduzas išsigando, šitaip įbaustas, bet ką darys? Išėjo į darbą.

O raganai nėjo iš galvos tie vaisiai ir toji vynuogių kekę.

— Seni,— tarė ji raganiui,— čia kažkas ne taip. Mūsų mergšė susigiedojo su tuo bernu, juk jis pats to padaryti negalėjo. Reikia pasaugoti, o paskui abu prigriebti. Nešiu pietus pati.

— Ką čia dabar šneki? — atsakė raganius. — Mūsų Liudmila gera mergaitė. Seniai žinome, kad ji ištikimai mums tarnauja. Negali būti jokių abejonių. Šaus tau kas į galvą, o man juos sek!

— Na na, seni, pamatysi. Mano širdis nujaučia.

— Nujaučia ar nenujaučia, bet niekur neik.

Ragana nutilo.

Privirė driežų ir liepė Liudmilai nešti pietus. O šioji numanė, ką seniai kalbėjosi, todėl labai atsargiai pasiėmė nuo stalo vytele, paslėpė po prijuoste ir lyg niekur nieko išėjo su puodu. Raduzas nemažai buvo pridaužęs tų uolų, bet kur dar miltai ir duona! Liudmilos jis nekantriai laukė ir pagaliau pamatė ją ateinančią.

— Turėjau tau atnešti virtų driežų, — tarė ši, — bet pagalvojau, kaipgi valgysi tokias bjaurybes, ir atnešiau savo pietus. — Ir padavė jam labai mielai.

— Šeimininkė įtaria, kad tau padedu, tik senis ją perkalbėjo. Jau norėjo pati nešti pietus ir pažiūrėti, ką mes čia veikiamo. Būtų buvę riestai ir man, ir tau.

— Ak mano mieloji, matau, kiek tu man padedi, kaip aš tau atsilyginsiu?

Dar ilgai jie būtų taip tarškėję, bet Liudmila prisiminė, kad reikia ir apie darbą pagalvoti.

Paplakė vytele į dyklaukį, tuoj atsirado malūnas ir ėmė ūžti girnos. Miltai į geldą byra, duona rūgsta ir krosnyje kepa.

Paskui Liudmila viską susidėjo ir išskubėjo namo.

Rytą Raduzas nunešė raganai duonos. Toji prisiputusi vos nesprogo, bet nė kiek nesibarė, tik pasakė:

— Matau, kad viską gerai padarei, ką liepiau; dabar pailsėk po darbo.

Atėjo vakaras. Senė pasitarė su seniū ir pasiuntė Raduzą į katilą vandens prinešti. Kai tas vandens prinešė, liepė seniūi vandenį šildyti, o kai užvirs — ją pažadinti. Bet Liudmila apgirdė senį stipriu vynu, ir šis užmigo. Paskui atėjo pas Raduzą ir sako:

— Šiame katile senė tave išvirs, jeigu rytą dar suras. Bet

aš pabėgsiu su tavim ir tave išgelbėsiu, jeigu prisieksi, kad niekad manęs nepamirši.

Raduzas su džiaugsmu prisiekė, nes ir šiaip niekam nebūtų jos atidavęs, kad ir už visą pasaulį. Liudmila spjovė į krosnį ant vieno nuodėgulinio, pasiėmė stebuklingą vytele, ir abu pabėgo.

Neilgai trukus raganius prabudo.

— Berne,— klausia,— ar dar miegi?

— Nemiegu,— atsako seilės,— dar tik rąžausi.

Po kiek laiko raganius vėl sako:

— Berne, kelkis, paduok man batus!

— Tuoju, tuoju,— atsakė seilės,— tik truputį palaukit, kol kurpes apsiausiu!

Tada pabudo ir ragana:

— Liudmila, kelkis, paduok man palaidinę ir prijuostę!

— Tuoju, tuoju,— atsakė seilės,— tik apsirengsiu!

— Ko gi tu,— šaukia ragana,— taip ilgai rengiesi?

— Tuoju,— atsakė seilės.

Ragana pritrūko kantrybės, pakėlė galvą ir pamatė tuščią lovą.

— Po velnių, seni, juk jų tikriausiai nebėra! Matai — tuščios lovos. Pabėgo.

— O kad jie kur sprandus nutrūktų! — atsakė raganius.

Tuoju abu sukilo, ir senė užpuolė raganių:

— Tai tokia ta ištikimoji tavo Liudmila, matai, ką padarė. Ir dabar dar tikėsi mergomis, senas dvėsenas!

Senis nuolankiai tylėjo.

— O dabar lėk paskui juos, pasivyk ir pargabenk!

Senis kaipmat susiruošė ir išlėkė.

Tuo tarpu Liudmila sako Raduzui:

— Ei, man kairysis skruostas kaista, pasižiūrėk, mielasis, ar kas nesiveja?

— Nieko nematyti,— atsakė Raduzas,— tik juodas debesis iš paskos lekia.

— Tai senis ant juodo žirgo,— sako Liudmila.— Sustokim dabar, reikia gelbėtis.

Ir sudrožė vytele per žemę, toji arimu pavirto. Pati Liud-

mila kviečių lauku pasivertė, Raduzui liepė pjauti, o kai senis atlėks, gudriai su juo kalbėti.

Tuoj atšvilpė senis su vėtra ir kruša, vos kviečių neišmušė.

— Ak seni,— sako jam pjovėjas,— neiškapok man visų kviečių, palik nors truputį.

— Nereikia man tavo kviečių,— atsakė senis, nusileidęs žemėn,— bet pasakyk, ar čia niekas neprabėgo?

— Kol čia kviečius pjaunu, nė gyvos dvasios nebuvo. O kai šiuos kviečius sėjo, tada, sako, ėję tokie du.

Raganius pakraipė galvą, dingo debesyje ir sugrižo namo.

Raduzas su Liudmila vėl bėgo tolyn.

— Ką sužinojai, šviesiausias pone,— klausia ragana seni,— kad taip greit sugrižai?

O jis:

— Bala žino, kur jie; nė gyvos dvasios nemačiau, tik vienas žmogus kviečius pjovė.

— Juk tai ir buvo jie. Ak, kaip jie tau akis apdūmė! Negalėjai bent vienos kviečių varpos namo parsinešti? Lėk vėl paskui juos.

Senis paklausė ir vėl vejasi.

— Ei,— sako Liudmila,— kažkodėl man kairysis skruostas kaista! Apsidairyk, ar nieko nematyti?

— Nieko,— atsakė Raduzas,— tik iš paskos pilkas debesis lekia.

— Tai senis ant širmo žirgo. Bet nieko nebijok, tik gudriai su juo pasišnekėk.

Liudmila čiaukštelėjo vytele per savo skrybėlaite, ir ši pavirto bažnytėle; ji pati pasivertė musele ir daug kitų muselių aplinkui pridarė. Raduzą pavertė atsiskyrėliu ir liepė toj bažnytėlėj musėms pamokslą sakyti.

Tuoj atlėkė pilkas debesis su sniegu ir šalčiu, net bažnytėlės stogas braškėjo. Raganius nulipo nuo žirgo ir įėjo į bažnytėlę pas atsiskyrėlį.

— Ar nematėte čia dviejų pakeleivių, merginos ir jaunikaičio? — klausia.

— Iš kur jie čia bus,— atsakė atsiskyrėlis,— kiek čia gyvenu, tik muselėms pamokslus sakau. Kadaise, kai šitą bažny-

tėlę statė, du tokie praėjo. Tik šalčio į vidų neprileisk, nes mano klausytojos sušals.

— Nebijok, aš tuoj lekiu: veltui tik vargau ir plūkiausi.

Tai pasakęs, senis leidosi atgal.

Senė kieme jo laukė, o kai pamatė vieną grįžtantį, suriko:

— Ak tu, tinginy, jeigu neparsivarai, tai kur juos dėjai?

— Kur aš juos dėsiu, jeigu niekur nemačiau! Tik bažnytėlė ten stovėjo ir atsiskyrėlis musėms pamokslą sakė. Aš jiems šalčio prileidau, vos visų nesušaldžiau.

— Ak tu, pusgalvi, juk ten buvo jie. Negalėjai iš tos bažnyčios stogo bent vieną lentelę paimti? Bet palauk, aš juos pati sučiupsiu!

Ragana pašoko ir ėmė vytis bėglius.

— Ei,— sako Liudmila,— kažkodėl man kairysis skruostas kaista! Apsidairyk, Raduzai, ar mūsų kas nesiveja!

— Tikrai mus vejasi raudonas debesis.

— Tai senė ragana ant raudono žirgo atlekia; ligi šiol buvo dar šiaip taip, o dabar turėsi labai pasistengti, jeigu nori ją prigauti. Aš pasiversiu į aukso antį ir plaukiosiu anoje jūroje. Tu pasinerk į vandenį, kad tavęs nesudegintų; o kai ji mane gaudys, prišok prie jos žirgo ir čiupk už kamanų, tada nieko nebijok.

Senė prilėkė prie jų, apsisiautusi liepsna, ir viską aplinkui sudegino. Prilėkusi jūrą, nulipo nuo žirgo ir puolė gaudyti antį. O toji vis tolyn ją vilioja, ir jau geras varsnas nuo žirgo nuviliojo.

Tada Raduzas išsoko iš jūros ir čiupo žirgą už kamanų. Antis tuoj prilėkė prie jo ir atvirto į mergele; sėdo abu ant žirgo ir nušuoliavo per jūrą.

Juos pamačiusi ragana ėmė baisiai plūstis. Raduzą užkeikė, kad jis Liudmilą užmirštų, kai tik kas pirmą kartą jį pabučiuos. O Liudmilai šaukė:

— O tu, mergše, kad septynerius metus to galvažudžio nematytum!

Ragana turėjo pėsčia atgal grįžti; ji neteko kerėjimo galios, o vyras iš jos juokėsi, kad leidosi šitaip apgaunama.

Raduzas su Liudmila lėkė ant žirgo, kol prilėkė miestą, kuriame gyveno jo tėvai.

— Kokios naujienos? — paklausė Raduzas vieną žmogų, sutiktą netoli miesto.

— Nagi,— atsakė miestietis,— pasimirė mūsų karalius, jo sūnūs ir duktė, pasiliko tik senoji karalienė. Toji visą laiką verkia vieno sūnaus, kuris kažkur po pasaulį klajoja. Taigi dabar visi spėlioja, kas bus karalius.

— Pasimirė? — tarė Raduzas.— Tai labai negerai.

Jis tuoj paliko miestietį ir pasivadino į šalį Liudmilą.

— Žinai, ką padarysime? Pasiliksi čia prie šito šaltinio, nes su tokiais palaikiais drabužiais mano motinai negalėsi rodytis. Užlįsk už to tankaus krūmo ir lauk, kol aš sugrįšiu. O aš tuo tarpu einu tenai ir, jeigu mane pažins ir karaliumi palaikys, su gražiais drabužiais sugrįšiu ir tave pasiimsiu.

Liudmila pasiliko. Raduzas nuėjo į pilį. Motina iškart jį pažino, išskėstom rankom išbėgo pasitikti ir norėjo pabu-

čiuoti, bet jis nesileido. Net visi rūmininkai jį pažino, karaliu-
mi vadino, iškėlė didelę puotą ir linksminosi.

Raduzas, pavargęs iš kelionės, pirmas atsigulė miegoti, ir,
kai jis miegojo, priėjo motina ir pabučiavo jį abu skruostus.
Nuo to laiko jis visai užmiršo savo Liudmilą. Paskui vedė kitą.

Pamesta Liudmila ilgai raudėjo, nežinojo, ką daryti. Netu-
rėjo, vargšėlė, nė kur dingti. Atsistojo prie vieno valstiečio
kiemo netoli pilies ir pasivertė gražia tuopa. Toji tuopa visą
apylinkę puošė, tik karaliui nepatiko. Jį erzino, kad pro langą
negali toli matyti. Pagaliau trūko jo kantrybė, ir įsakė ją
nukirsti. Valstietis labai prašė nekirsti tokio gražaus medžio,
bet karalius nė girdėt nenorėjo ir vis tiek liepė nukirsti tuopą.

Netrukus prie pat pilies lango išdygo graži kriaušė, ant
kurios aukso vaisiai augo. Kai vakare juos nuskindavo, rytą
ji vėl būdavo aplipusi. Karalius liepė kasdien tas kriaušes
raškyti ir tą medį labai mėgo. Bet karalienę kriaušė vis labiau
pykino.

— Kad greičiau toji kriaušė nudžiūtų; toks bjaurus man
tas medis.

Karalius ją atkalbinėjo, prašė palikti kriaušę, tokia graži
ji esanti. Bet karalienė tol nenurimo, kol pagaliau karalius
įsakė kriaušę nukirsti.

Tie septyneri metai jauėjo į pabaigą. Pasivertė tada Liud-
mila į aukso antį ir po karaliaus langu ežere plaukiojo ir
kryksėjo. Karalius ją pastebėjo, ir jam pasirodė, kad tokią
antį kažkur buvo matęs. Liepė ją pagauti. Bet nebuvo žmo-
gaus, kuris galėtų tą antį pagauti. Tada liepė sušaukti viso
krašto žvejus ir medžiotojus, bet ir tie nieko negalėjo pada-
ryti. Karalius dėl tos anties vis labiau nerimavo.

— Jeigu jau niekas negali nieko padaryti, eisiu pats pa-
bandyti, laimės,— tarė kartą jis.

Išėjo karalius prie ežero ir gaudo antį. Antis ilgai šen ir
ten jį vedžiojo, jis vis sekė paskui ją, pagaliau sugavo. Vos
tik paėmė aukso antį į rankas, ji pavirto į gražiąją Liudmilą
ir prakalbėjo:

— Už mano ištikimybę tu man piktu atsimokėjai! Bet aš
tau atleidžiu, juk kitaip negalėjo būti.

Raduzas apsidžiaugė, pakvietė savo Liudmilą į pilį ir nusivedė tiesiai pas senąją karalienę.

— Štai šitoji,— sako,— man daug kartų gyvybę išgelbėjo; ji bus mano pati, o ne anoji.

Tuoju anai žmonai liepė keliauti iš pilies. Išskėlė dar didesnes vestuves ir gyveno laimingai — ir šiandien tebegyvena, jeigu nenumirė.

SAULĖS ŽIRGAS

Buvo viena karalystė, niūri kaip karstas, tamsi kaip naktis, ten niekad nešvietė saulė. Tik pelėdos ir šikšnosparniai būtų veisęsi, jeigu karalius nebūtų turėjęs žirgo su saule kaktoje, nuo kurios į visas puses kaip nuo šviesiausios saulės tryško skleistūs spinduliai. Tą žirgą jis vedžiojo po visą kraštą. Kur jis žengė, buvo šviesu kaip dieną, o vos tik užeidavo už kalno, sutemdavo kaip juodžiausia naktis.

Staiga saulės žirgas kažkur dingo. Gūdi tamsa užgožė visą karalystę. Žmonės negalėjo nei vaikščioti, nei dirbti laukų, nei jokio darbo imtis. Visus prispaudė neregėtas vargas, ir pats karalius nežinojo, ką daryti, kaip kraštą gelbėti. Taip ilgai trukti negalėjo. Pagaliau pats karalius su kariuomene patraukė saulės žirgo ieškoti. Su dideliu vargu atsikapstė ligi karalystės krašto, kur iš kitos pusės spingsojo kažkokia švieselė. Bet ir ta švieselė vos ne vos skverbėsi pro tamsias girias, kurių nei galo, nei krašto nebuvo matyti. Jie traukė toliau, kol priėjo vienišą pakrypusią trobelę.

Trobelėje už stalo sėdėjo žmogus ir skaitė — skaitė atverstą didžiulę knygą. Kai karalius jį pasveikino, jis atsistojo ir sako:

— Kaip tik skaitau apie tave; tu eini saulės žirgo ieškoti. Bet nesistenk, niekur jo nerasi. Patikėk mano žodžiu, nes aš esu pranašas. Aš tau jį atvesiu, ir tavo kraštas bus koks buvęs, tik palik man vieną tarną, tą, kurį pats išsirinksiu. O tu turi tuoj pat grįžti namo, nes kraštas, nors ir tamsoje, negali likti be valdovo.

— Iš tiesų aš tau dosniai atsilyginsiu, jeigu taip padarysi, mane ir mano žmones išgelbėsi,— atsakė karalius ir su viskuo sutiko.

Karalius su visa kariuomene leidosi atgal, iš kur buvo atėjęs. Pranašui paliko tarną, kurį šis pats išsirinko. Pranašas liepė sėsti tarnui į kampą, o pats atsisėdo už stalo ir ligi vėlaus vakaro skaitė tą didžiulę knygą.

Tačiau auštant juodu jau traukė keliu,ėjoėjo, net šešias karalystes perėjo, tik septintoje sustojo, ir prie pat karaliaus pilies. Tos šalies karaliai buvo trys broliai, o jų motina — ragana, kuri buvo suradusi jiems žmonas taip pat tris seseris. Pranašas liepė tarnui prisišlieti prie uolos, o pats pasivertė žaliu paukščiu ir nuskrido prie vyriausios marčios lango. Tol bilsnojo snapu, aplinkui skraidė, kol ta atidarė. O karalienė apsidžiaugė ir glostė jį kalbėdama:

— Ak paklydėli, koks tu mielas! Jeigu mano vyras būtų namie, tikrai pasidžiaugtų, bet jis sugrįš tik vakare. Išvyko trečdalis karalystės apžiūrėti.

Pranašui tik tiek ir tereikėjo žinoti. Bet tuo tarpu į kambarį įpuolė senoji ragana ir norėjo paukštį pasmaugti.

— Dar jis tave,— sako ji marčiai,— sukruvins.

Ir jau taikėsi čiupti paukštį nagais lyg kabliais. Bet paukštis greit atvirto į žmogų ir, kol jos atsitokėjo, spruko pro duris.

Paskui jis vėl pavirto į paukštį ir nuskrido prie vidurinėsios marčios lango. Ilgai bilsnojo snapu, kol ta atidarė. Toji irgi apsidžiaugė paukščiu, glostė jį ir kalbėjo:

— Ak tu paklydėli, iš tiesų koks mielas. Jeigu vyras būtų namie, tai jam būtų džiaugsmo, bet jis sugrįš tik rytoj vakare. Išvyko dviejų trečdalių karalystės apžiūrėti.

Pranašui tik tiek ir tereikėjo žinoti. Bet tuo metu įpuolė senoji ragana ir norėjo paukštelį pasmaugti.

— Dar tave,— sako marčiai,— sukruvins.

Ir jau griebis jį nagais lyg kabliais. Bet paukštis tuoj atvirto į žmogų ir, kol jos atsitokėjo, spruko pro duris.

Dar kartą pranašas pavirto į žalią paukštį ir nuskrido prie jauniausios marčios lango. Ilgai bilsnojo snapu, kol ta atidarė. Ir toji apsidžiaugė paukščiu, glostė jį ir kalbėjo:

— Ak paklydėli, koks tu mielas! Jeigu mano vyras būtų namie, tai bent pasidžiaugtų, bet jis sugriš tik poryt vakare. Išvyko visų trijų trečdalių karalystės apžiūrėti.

Pranašas jau viską sužinojo, ko jam reikėjo. Bet čia dar kartą vos bėda nenutiko. Senė įlėkė kaip patrakusi ir vos jo nesučiuo. Bet jis staiga atvirto į žmogų ir paspruko. Tiek jį ir tematė! Atbėgo pas tarną, liepė jam eiti į miestą ir trim dienom nupirkti maisto, o pats skubiai nudūmė už miesto į girią, nes žinojo, kad ragana jo nepaglostytų, jeigu aptiktų. Tarnas be dvasios atlėkė paskui jį, girdi, mieste kažkokį žmogų gauda, vos jo nesučiuo.

Dabar juodu keliavo toliau, kol priėjo tiltą, per kurį, grįždami namo, turėjo joti raganos sūnūs. Pranašas padėjo skersai tilto rąstą, ir abu tykojo ligi pat vakaro. Vakare iš tolo išgirdo kanopų bildesį. Tai namo jojo vyriausias brolis. Žengdamas per tą rąstą, suklupo jo žirgas.

— Ei, koks beprotis rąstą užvertė ant tilto,— supyko karalius.

— Aš jį užverčiau! Ko nori iš manęs, jeigu bepročiu vadini? — iššoko iš patiltės pranašas.

— Noriu, kad galva už tai sumokėtum! — atsakė karalius, traukdamas kardą.

Išsitraukė kardą ir pranašas, susikirto abu kardais. Bet pranašas įveikė karalių.

Paskui negyvą pririšo prie žirgo ir paleido namo. O pats vėl palindo po tiltu, kur tarnas buvo pasilikęs, ir abu tūnojo ligi antro vakaro.

Vakare jojo namo antras karalius, ant tilto, žengdamas per rąstą, suklupo jo žirgas.

— Ei, koks beprotis rąstą ant tilto užvertė! — sušuko įpykęs.

— Aš jį užverčiau! Ko nori iš manęs, jeigu bepročiu vadini? — išsoko iš patiltės pranašas.

— Noriu, kad savo krauju už tai sumokėtum! — karalius išsitraukė kardą ir puolė pranašą.

Išsitraukė kardą ir pranašas, ir abu ėmė kapotis. Bet pranašas įveikė karalių. Pririšo negyvą prie žirgo ir paleido namo. Pats vėl palindo po tiltu, kur su tarnu tykojo ligi trečio vakaro.

Trečią vakarą ant to saulės žirgo lėkė jauniausias karalius. Tasai nesuklupo, bet jam prieš akis suraudonavo pralietas kraujas.

— Ei,— sako,— koks čia piktadarys ant kelio kraują praliejo?

— Aš praliejau, čia tavo brolių kraujas! — išsoko pranašas su pliku kardu. Ilgai kapojosi, bet vienas kito neįveikė, tik kardus susilaužė. Tada pranašas sako:

— Kardais mes neįveiksime vienas kito. Žinai ką? Pavirs-kime ratais ir pasileiskime vienas prieš kitą nuo anų šlaitų.

— Gerai,— atsakė karalius,— aš būsiu didelio vežimo ratas, o tu mažesniojo.

— Oi ne! Tu būsi mažesniojo, o aš didelio vežimo!

Karalius sutiko.

Užkopė ant tų kalnų ir pasileido žemyn ristikis vienas prieš kitą. Didelio vežimo ratas įsibėgėjo ir taip trenkėsi į mažąjį, jog tas subyrėjo. Iš rato išsoko pranašas ir šaukia:

— Aš laimėjau!

— Palauk, mielas broli! — atsiliepė karalius ir taip pat at-sistojo priešais pranašą.— Dar tik pirštus sutraiškei. Žinai ką? Būkime liepsnos ir deginkime vienas kitą! Aš būsiu raudona liepsna, o tu balta.

— Oi ne,— nesutiko pranašas,— tu būsi balta, o aš raudona!

Karalius ir su tuo sutiko.

Tuoju abu virto liepsnomis prie tilto ir negailestingai degino vienas kitą. Degino degino, bet nieko iš to neišėjo. Kur buvęs, kur nebuvęs ateina senas elgeta.

— Seneli,— pašaukė baltoji liepsna,— atneškite vandens ir užliekite tą raudoną liepsną, duosiu jums kreicerį!

Senis nubėgo ir pasisėmęs neša vandens. Bet raudonoji liepsna suriko:

— Seneli, aš tau duosiu guldeną, jeigu tuo vandeniui užliesi baltą liepsną!

Senas elgeta taip ir padarė, jis žinojo, kad guldenas daugiau vertas negu kreiceris. Karaliaus kaip nebūta. Raudona liepsna atsivertė į žmogų; šis čiupo už kamanų saulės žirgą ir užsėdo ant jo. Elgetai gražiai padėkojo už patarnavimą, pasiškė tarną ir leidosi toliau savo keliu.

Keliavo juodu, keliavo, ir senė ragana, kol tuos du sūnus palaidojo, jų nepersekiojo. Nieko nesakė marčioms, kai tos gailiai raudėjo. O paskui staiga jos akys sužaubavo, ji treptelėjo koja, apžergė ieną, čiupo po pažastimi tris savo marčias ir puolė vytis!

O mūsų keleiviai traukė tolyn per didžiules girias, per plikas dykumas, nevalgę, negėrę, maistą jie seniai buvo pabaigę. Ypač alkį kentė pranašo tarnas. Staiga juodu pamatė gražią obelį, visą aplipusią obuoliais, nors prieš tai čia nebuvo jokios pievelės. Tarnas jau buvo bebėgęs skinti obuolių nuo nusvirusių obels šakų.

— Neliesk, neliesk,— sušuko jam pranašas.— Palauk, aš nuo žirgo aukščiau pasieksiu!

Prijojo pranašas prie obels ir kirto kardu. Ištryško raudonas kraujas, ir obelis nuvirto.

— Matai,— sako pranašas,— ir tu šitaip gulėtum, jeigu būtum bent vieną obuolį prakandęs. Čia buvo vyriausioji karalienė, kurią ragana mums ant kelio pastatė, kad mes obuoliais apsinuodytume. Bet jos jau nebėra, drąsiai keliaukime toliau.

Nereikėjo jiems toli keliauti, netrukus pamatė šaltinį, skaidrų kaip krištolas.

— Ei,— sako tarnas,— dabar bent atsigersiu, troškulį numalšinsiu.

— Palauk,— sako pranašas,— aš pats tau pasemsiu.

Pranašas sėmė vandens, tik ne indu, bet kardu, kurį ligi pat rankenos įbedė į šaltinį. Visas vanduo paraudonavo kaip kraujas.

— Matai,— sako jam pranašas,— šitaip ir tau būtų atsitikę. Čia buvo vidurinioji karalienė, kurią mums ant kelio ragana pastatė, norėdama mus ištroškusius nunuodyti. Bet jau jos nebėra, todėl dabar drąsiai pirmyn!

Nedaug keliavę, juodu pamatė gražų rožių krūmą. Tarnui atrodė, kad nei gerti, nei valgyti nenorėsias, jei gausias tų rožių pauostyti. Bet pranašas nušoko nuo žirgo ir kardu sukapojo krūmą. Nuo jo į visas puses ištiško raudonas kraujas.

— Matai, čia jauniausioji karalienė,— sako pranašas.— Turėjo mus kvapais nunuodyti, bet jos jau nebėra, ir ragana gali iš pykčio sprogti. Jinai jau nebedrįs mūsų persekioti!

— Mes jau pakankamai privargome,— sako tarnas,— tikriausiai to saulės žirgo nusipelnėme.

— Nusipelnėme,— atsakė pranašas,— bet jis dar ne mūsų!

— Kad neturėtume paskui bėdos!

— Na, dar palauk! — tarė jam pranašas.

Vos jis spėjo taip pasakyti, kur buvęs, kur nebuvęs bėga jiems priešais mažas berniukas kamanomis nešinas. Pro žirgą bėgdamas, sužvangino tomis kamanomis. Akies mirksniu pranašas nuo saulės žirgo nukrito ir atsidūrė plikoje žemėje, o mažas berniukas nušuoliavo tolyn.

— Ar nesakiau, kad dar nieko neturime? — tarė pranašas.

— Taip, taip,— pritarė nuliūdęs tarnas.— Bet kas tas berniukštis? Ir kas galėjo pagalvoti, kad jis toks vikrus? Ė, pakliūtų jis man į rankas! — pagrūmojo jam kumščiu.

— Jeigu nori pačiupti, bėk iš paskos,— tarė pranašas.— Bet žinai ką? Veltui vargtum, vis tiek nepavysi. Trauk geriau namo, netrukus prieisi miestą, kur gausi lig soties pavalgyti. O aš turiu pakankamai laiko jį pavyti, ir tada saulės žirgas bus mano.

Juodu išsiskyrė, ir pranašas leidosi vytis mažojo burtininko. Pavijo jį gana greitai, o paskui sekė iš paskos pamažu, kaip keliauja visi keleiviai. Netrukus berniukas atsigrėžė ir paklausė:

— Iš kur keliaujate, gerasis žmogau?

— Iš tolimos karalystės,— atsakė pranašas.

— O kur einate?

— Einu ieškoti kokio nors darbo.

— Gal kiek nusimanote apie arklius?

— Kaipgi nenusimanysiu, jeigu pats žirgą turėjau.

Nudžiugo berniukas, ir pranašas tuoj pat tapo burtininko tarnu.

Prijojo burtininko pilį. Pranašas nuvedė saulės žirgą į arklidę ir rūpestingai prižiūrėjo kaip savą. O burtininkas tik galvojo, kaip gavus iš jūros gražiąją karalaitę, jeigu jau turi saulės žirgą. Matyt, buvo labai užsigalvojęs, jeigu nenumanė, koks žmogus jo tarnas, ir net žirgą ir visa kita jam patikėjo. Kartą pasišaukė jį ir sako:

— Tu esi labai apsukrus, tai atgabenk man iš jūros karalaitę, kuri gyvena ten pilyje, o jei ne — galvą palydėsi.

O toji pilis stovėjo ant tokios aukštos tuopos, kad ta dangų rėmė, ir jokio priėjimo prie jos nebuvo. Bet ponui tai mažiausiai rūpėjo, tarnas turi padaryti, kas liepta, — kuo greičiau atgabenti karalaitę.

Pranašas susirado valtį, prisikrovė ją brangių prekių, kaspinų, rankšluosčių, viena už kitą gražesnių suknelių. Gražiausias iš jų iškabino ant valtės kraštų ir priplaukė prie pilies aukštoje tuopoje vidury jūros. Vos tik karalaitė pamatė, tuoj pasiuntė tarnaitę paklausti, ar ten viskas parduodama.

— Viską parduodu pasirinktinai, — atsakė pranašas. — Tegu karalaitė nulipa žemyn ir išsirenka, kas jai patinka, pigiai atiduosiu.

Karalaitė įlipo į valtį, renkasi gražius kaspinus ir rankšluosčius ir nė nejaučia, kad valtis sparčiai plaukia į krantą. Tik kai norėjo išlipti, suprato, kas atsitiko.

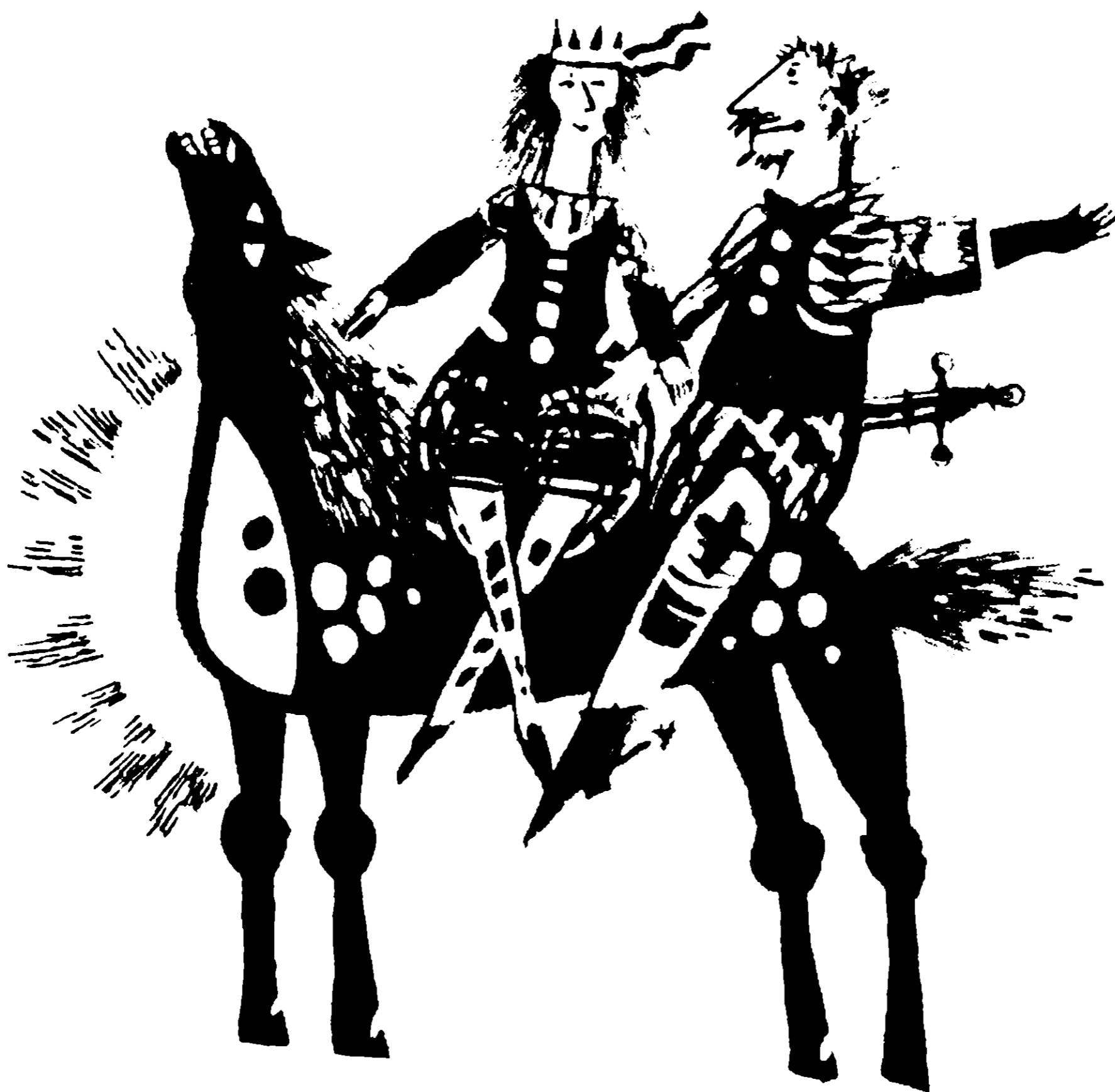
— Žinau, — pasakė, — kur mane veži. Bet būk geras, nepalik manęs ten ilgai; geriau nuvežk tam karaliui, kuriam saulės žirgą vesi!

— Ir aš manau, kad tau ten geriau būtų. Taip ir padarysim, jeigu sužinosi, kur slypi burtininko galia.

Juodu susitarė ir linksmi plaukė į krantą. Burtininkas jau laukė, pamatęs karalaitę, plojo rankomis, šokinėjo iš džiaugsmo. O toji meiliai jam čiulbėjo. Čiulbėjo kaip lakštutė, kol sužinojo, jog už pilies, girioje, auga didelis medis, po medžiu

ganosi elnias, tame elnyje yra antis, toje antyje — aukso kiaušinis.

— O tame kiaušinyje, mano brangioji,— kalbėjo burtininkas,— visa mano galybė, nes tai mano širdis. Tik tu niekam nesakyk, tada būtų galas mudviem abiem! Jodinėsime ant saulės žirgo!

Tačiau karalaitė nenorėjo su tuo burtininku ant saulės žirgo jodinėti. Kai jis užmigo, nuėjo pas pranašą ir viską jam pasakė. Pranašas leidosi į girią, po dideliu medžiu nušovė elnią, išėmė iš jo antį, o iš anties — kiaušinį. Kiaušinį išgėrė — ir nebeliko burtininko galybės. Jis pasidarė silpnas kaip vaikas, visa jo galia perėjo į pranašą. Tas pasodino karalaitę ant saulės žirgo ir skraidino ją karaliui.

Kai prijojo tamsios karalystės sieną, ten rado pranašo tarną, nes jis nenorėjo iš šviesos eiti į tamsą ir dar bijojo pasirodyti karaliui tuščiomis rankomis. O dabar ir jis mielai

lydėjo karalaitę. Kai saulės žirgo spinduliai perskrodė tamsą, jų pasitikti subėgo daugybė žmonių. Ir pats karalius lėkė kaip su sparnais. Tik nežinojo, į ką žiūrėti: ar į saulės žirgą, ar į gražiąją karalaitę, sėdinčią ant jo. Bet buvo viskas gerai; pranašas atvedė į tamsos karalystę ne tik saulės žirgą, bet ir dailią nuotaką jaunam karaliui. Kiek buvo džiaugsmo, kaip visi linksmi šūkavo! Gerąjį pranašą žmonės ant rankų nešiojo, dėkojo ir vis atsidėkoti negalėjo. Karalius norėjo atiduoti jam pusę karalystės.

Bet pranašas nieko nenorėjo imti.

— Man pakanka savo trobelės ir savo knygos,— tarė jis pagaliau.— Ką joje perskaičiau, tau pasakiau, tu viską turi ir karaliauk laimingai!

Susiruošė ir iškeliavo.

Gyveno kartą žmogus ir turėjo vienatinį sūnų. Jis jau buvo senas, labai neturtingas ir negalėjo sūnaus išmaitinti. Kartą, susisielojęs dėl savo neturto, pasišaukė jį ir sako:

— Matai, mano sūnau, aš jau senas, duonos tau uždirbti neįstengiu; elgetauti mudviem būtų gėda, o namie nieko neturime; tu jau paūgėjai, noriu tave į žmones išleisti, gal kokio darbo gausi.

— Teisybė, tėve,— atsakė sūnus,— ir aš taip manau; nuveskite mane į žmones, ir aš mielai kam nors tarnausiu.

Senis pasiėmė lazda, maišą, paskutinę duonos žiauberę ir iškeliavo iš namų sūnui darbo ieškoti. Eina eina miškais ir randa juodą vyrą — sėdi šis ant akmens ir knygą skaito. O ten būta žynio, tik jie nieko nežinojo.

— Sveikas gyvas, žmogau!

— Sveiki gyvi! — atsakė žynys.— Kur keliaujate, seni?

— Vedu sūnų, sakau, gal kur duonos užsidirbs. Ar nepaimtumėt jo?

— Kodėl ne. Man kaip tik tarno reikia, palikite! Aš galėčiau daug ko jį išmokyti. Ką duosite už tai, kad jį mokysiu?

— Ak, ką gi aš vargšas duosiu, jei pats nieko neturiu.

— Tada žinote ką? Aš jį laikysiu septynerius metus; po septynerių metų ateisite ir, jeigu jį pažinsite,— pasiimsite, o jei ne — visai liks pas mane.

— Gerai,— sutiko tėvas,— tebūnie taip! — Ir pagalvojo: „Koks gi čia būtų darbas, jeigu po septynerių metų jo nepažinčiau?“ Paliko sūnų pas žynį ir parėjo namo.

Žynys tuoj pradėjo klausinėti, ar jis mokąs skaityti. Tasai, nors truputį raides pažinojo, bijojo prisipažinti, kad nebūtų blogai, todėl atsakė nemokąs, nes kurgi jis galėjęs išmokti?

— Jeigu nemoki, tai gerai. Duosiu tau vieną darbą.

Tai pasakęs, nuvedė į vieną kambarį, kur buvo pridėta daug šepečių; paskui į kitą — ten vien knygos, paskui į trečią — tas buvo tuščias, tik jame užrakintos dar vienerios durys.

— Štai žiūrėk, čia tu gyvensi; nieko daugiau nedirbsi, tik šitais šepečiais valysi knygas ir aslą šluosi; o kai atsibos, štai šituo žabeliu tris kartus sudroši į užrakintas duris, ir tuoj ateis draugai, galėsi su jais žaisti, kiek norėsi. O kai išalksi — kartą sudroši, ir gausi valgyti. Dabar aš septyneriems metams iškeliausiu, o tu elkis taip, kad grįžęs galėčiau pagirti!

Gerasis žynys iškeliavo, o berniukas liko jo namuose vienas kaip pirštas. Tiesa, jam nebuvo bloga; kai kartą sudrožė žabeliu į duris — ant stalo atsirado įvairiausių gardumynų, o kai sudrožė tris kartus — prikurnėjo berniukų su žaislais. Bet jam pabodo vis tas pačias knygas šluostyti. Atsivertė vieną ir pradėjo mokytis rašto. Skaitė skaitė ir iš tų knygų išmoko visokių kerų. Po septynerių metų žynys sugrįžo namo, viską rado kaip palikęs, berniuką pagyrė.

O ką per tuos metus veikė vargšas tėvas? Mito šiaip taip ir vien tik galvojo, kaip savo sūnų atpažinus.

— Jau toks ir toks turėtų būti,— sakydavo sau, lygindamas su jo vienmečiais,— kad tik nebūtų į kokią baidyklę paviręs.

Po septynerių metų pasiėmė lazda, maišą ir iškeliavo į girią.

Kai ėjo per tą girią ir jau buvo netoli žynio troba, žiūri — bėga jam priešais gražiai apsitašęs jaunikaitis.

— Žiūrėk,— sako tėvas,— galėtų toks būti ir mano sūnus, bet jis nebuvo taip gražiai apsitašęs.

O tai buvo jo sūnus. Pribėgęs artyn, jaunikaitis sako jam:

— Na, tėve, ar pažintum mane tokį?

— Ė, truputį pažįstu,— žiūri į jį tėvas.— Koks didelis užaugai!

— Taip,— sako sūnus,— bet čia dar ne viskas; kai ateisi pas žynį, jis kitaip lieps atpažinti. Parodys ant stogo būrį balandžių. Tada gerai žiūrėk, aš trečioje eilėje tupėsiu ir sparną truputį nuleisiu, taip mane ir pažinsi.

Ir tuoj nubėgo atgal. Senis prasidžiugęs žingsniavo toliau ir galop pasiekė žynio namus.

— Na,— sako,— atėjau sūnaus atsiimti.

— Taigi,— atsakė žynys,— septyneri metai jau praėjo, tas teisybė; galėsi atsiimti, jeigu pažinsi,— ir parodė pulkelį balandžių ant stogo.— Jeigu iš pirmo karto nepažinsi, jis liks pas mane.

Senis pasirėmė lazda, žiūri žiūri į tuos balandžius. Staiga mato — vienas trečioje eilėje sparniuką nukorė.

— Aha,— sako, rodydamas lazda,— mano sūnus trečioje eilėje, kur sparną nukoręs.

— Atspėjai,— sako žynys.

Tėvas prašė gražinti sūnų, bet raganius išsisukinėjo, esą šįkart negalįs atiduoti, sūnus dabar pavirtęs balandžiu; atversti į jaunikaitį reikią daug laiko, bet pažadėjo netrukus atsiųsti. Senis turėjo grįžti tuščiomis, o sūnų dar palikti. Bet žynys buvo nepatenkintas.

Kartą žynys kažkur išėjo. Berniukas tuo tarpu pasičiupo burtų knygas ir pasipustė padus — pabėgo namo.

— Tai jau išsivadavai? — paklausė tėvas.

— Išsivadavau ir dar burtų knygas parsinešiau,— atsakė sūnus.

— Na na, žiūrėk, kad tau jos neatsirūgtų!

— Et, ką čia atsirūgs, jeigu aš dabar didesnis burtininkas už patį žynį. Žinai ką, tėve! Mes šventa dvasia nebūsime sotūs. Reikia ką nors prasimanyti. Aš pasiversiu į jautuką, o tu mane vesk parduoti. Neatiduok pigiau kaip už šimtą aukšinių; o kai parduosi, pasaito nepalik, paprašyk atgal, ir aš vėl sugrįšiu namo.

Kaip tarė, taip padarė. Tėvas pardavė jautuką, o pasaitą pasiėmė; sūnus greičiau buvo namie negu tėvas.

Kai tuos šimtą auksinių išleido, sūnus ir sako:

— Na, tėve, mes jau nieko nebeturim; aš pavirsiu į jautį, neduok manęs be šimto talerių, o kai parduosi, nusiimk pasaitą, ir aš sugrįšiu namo.

Ir antrą kartą viskas gerai pasisekė, sūnus pirma tėvo buvo namie.

Trečią kartą jis pavirto į gražų žirgą ir liepė tėvui neatiuoti be šimto dukatų, ir kad kamanų neužmirštų pasiimti.

Tėvas nuvedė žirgą parduoti, kito tokio nerasi visame turguje. Tuo apspito pirkėjai, visi klausinėja, kiek nori, bet šimtas dukatų kiekvienam dideli pinigai. Pagaliau prieina turtingas ponas, o tai buvo tas pats žynys.

— Seni,— klausia,— kiek nori už žirgą? — Ir pagyrė, kad gražus.

— Noriu šimto dukatų, tik niekas neduoda!

— Ar nieko nenuleisite?

— Ne, ponuli, nė skatiko.

— Na, jeigu taip, sumokėsiu tau, jau seniai tokio ieškau. Ir pažėrė jam šimtą dukatų.

Kol senis pinigus skaičiavo ir žiūrėjo, ar tikri, žynys sėdo ant žirgo, čiupo už kamanų, ir tiek jį tematei. „Na, palauk! — galvojo žynys,— aš tave pamokysiu, žinosi, kaip trukdyti kitam verstis savo amatu.“

Ir varė jį dar smarkiau, sustojo tik kitame mieste prie kalvės. Pririšo žirgą prie stulpo ir nuėjo pas kalvį.

— Kalvi,— sako,— kalk pasagas po šimtą kilogramų, dar karštom kaustysime šitą žirgą.

Ir pats padėjo kalviui, kad būtų greičiau. Tuo tarpu subėgo vaikai žirgo žiūrėti. Vienas visai arti priėjo. Tada žirgas jam pašnibždėjo:

— Berniuk, nuimk man tas kamanas.

Berniukas numovė kamanas, mūsų žirgas pavirto į balandį ir nuskrido. Kai tik žynys pamatė, tuo virto vanagu ir puolė vytis. Lėkė lėkė abu, ir jau vanagas buvo bečiumpas balandį. Jie kaip tik skrido pro vieno karaliaus sodą. Jame vaikščiojo liūdna, susimąščiusi karaliaus duktė. Mat jos tėvas sunkiai sirgo, niekas jo negalėjo išgydyti. Staiga žiūri — gra-

žus jaunikaitis prašo, kad ji aukso žiedą ant piršto užsimautų.

Karalaitei jaunikaitis patiko, ir ji daug nesipriešino; jis tuoj į gražų aukso žiedą pavirto, ir karalaitė jį užsimovė ant piršto.

Netrukus karalius paskelbė, jog tam, kas jį išgydysiąs, atiduosiąs dukterį. Daktarų, norinčių išgydyti karalių, buvo daug, bet nė vienas neišdrįso pasisiūlyti.

Tik trečią dieną anksti rytą atėjo nematytas daktaras ir pasakė, kad išgydysiąs karalių, o tai buvo tas pats žynys. Kai karalių laimingai išgydė, paprašė, kad leistų jam su karalaite žiedais pasimainyti — tai būtų ženklas, jog jis nusipelnė karaliaus dukters ir kad ji nori už jo tekėti. Karalaitė atsisakinėjo, esą tinkamo žiedo neturinti, prašė dar palaukti.

Bet jis žinojo, kokį ji turi žiedą, ir sako:

— Duokit man tą nuo mažojo piršto, bus geras.

Karalius įsakė dukteriai žiedą nusimauti ir sumainyti.

Kai karalaitė žiedą nusimovė, jis staiga pavirto manų kruopom ir pabiro žemėn. Žynys, tai pamatęs, tuoj pasivertė gaidžiu ir šoko jas lesti. Visas sulesė, tik viena kruopelė į grindų plyšį įkrito, ir gaidys niekaip negalėjo snapu jos pasiekti. Tada gaidys pasivertė į pelę ir manė ją pačiupsiąs. Bet grūdelis pavirto į katiną, griebė tą pelę ir sudraskė — žynio nebeliko.

Tuomet prieš karalių ir karalaitę stojo gražus jaunikaitis ir atsiprašė, kad turėjęs juos taip trukdyti.

— Na,— sako karalius,— jeigu tu toks visų galų meistras ir mano dukrai patinki, atiduodu tau ją už pačią.

Tuoj iškėlė vestuves. Jaunikaitis atsigabeno seną tėvą. Po karaliaus mirties jis liko karalium ir ligi šiol gyvena, jeigu dar nenumirė.

ELNIUKAS

Gyveno kartą neturtingas eigulys ir turėjo jau antrą žmoną. Nuo pirmosios žmonos augino du vaikus — mergaitę ir berniuką — Evičką ir Janiką. Tie vargšeliai labai kentėjo nuo pamotės; ji niekados jiems gražaus žodžio nepasakė, nepaguldė, tik vis ujo, kasdien barė ir mušė.

Tais laikais žmonės sunkiai sudūrė galą su galu, ypač vargingai gyveno eiguliai, kartais net po tris dienas be duonos kąsnio išbūdavo.

Vieną rytą eigulys klausia pačią:

— Žmona! Ką duosim valgyti vaikams?

— Ko tu mane klausi? — atkirto pati. — Eik į girią, gal ką sumedžiosi.

Išėjo eigulys į girią, klaidžiojo ligi tamsos, nieko nenušovė, tik vieną paukštelį.

— Še, — sako pačiai, — išvirk mums tą paukštį.

Išvirė paukštelį, jiems tik palaižyti užteko, bet turėjo tuo ir pasitenkinti.

Kitą dieną eigulys sako:

— Dieve mano, ką gi mes valgysime?

O žmona atrėžė:

— Oi dieve, dieve, užuot kvaršinęs man galvą, eitum ir parūpintum ko nors!

Vėl eigulys išėjo į girią ir tąkart jam pasisekė nušauti kiškį. Apsidžiaugęs parnešė jį pačiai ir liepė iškepti vakarinei, o pats vėl grįžo į girią laimės pabandyti. Pamotė išdarinėjo tą kiškį ir jau norėjo šauti į krosnį, bet dar nuėjo vandens. Staiga atbėgo katė, čiupo kiškelį ir suėdė. Kai pamotė grįžo su vandeniu ir nerado kiškio, vos nesprogo iš pykčio.

— Nebadausiu ilgiau, — šaukė. — Papjausiu tuos bjaurius vaikiščius! — pagrasino ji.

Evička viską girdėjo. Vargšėlė tirtėjo kaip epušės lapas, bet nė nemirktelejo.

Sugulė visi alkani miegoti, o kai rytą atsikėlė, pamotė pikta suriko:

— Vaikai, eikit į girią ir pririnkit sausų žabų, kepsni kepsime!

Evička su Janiku apsirengė ir išėjo. Kai tuos žabus rinko, sesutė ir sako broliukui:

— Ar žinai, Janikai, kam renkame tuos žabus?

— Kepsniui bus!

— Tikrai kepsniui! Tave keps!

Ir papasakojo jam, kad pamotė žada juos suvalgyti.

— Bet tu,— sako broliukui,— nebijok! Kai pareisime namo, aš paprašysiu pamotę, kad mane pašukuotų truputį. Tu įeisi į trobą ir čiupsi mano kaspiną. Aš nusivysiu tave, ir tada abu pabėgsime.

Parnešė vaikai žabus į kiemą, pamotė pagyrė, kad greit apsisuko. Tada Evička paprašė sušukuoti jai galvą.

— Tuoju,— sako,— tuoju, tik pirma dar nubėk ir užkaišk aną didelį puodą vandens!

Evička užkaitė didelį puodą vandens, išbėgo į kiemą, kur turėjo pasidėjus du laukinius obuoliukus, pasiėmė juos ir nuėjo pas pamotę. Ant stalo blizgėjo kaip skustuvas išgalastas peilis. Pamotė jai išpynė kasą, kaspiną padėjo į šalį ir šukuoja. Staiga įbėgo Janikas, čiupo kaspiną ir išdūmė pro duris! Evička puolė paskui jį, šaukdama:

— Atiduok mano kaspiną! Atiduok mano kaspiną!

Pamotė, nebegirdėdama jų balsų, išėjo į kiemą ir pamatė, kad jie jau netoli girios. Kaipmat viską suprato ir, baisiausiai įniršusi, šaukė jiems įkandin:

— O kad jūs pavirstumėt tais, iš kieno pėdos atsigersite!

Broliukas su sesute bėgo kalnais ir kloniais kur akys vedė, kur kojos nešė. Labai kepino saulė, ir Janiką pradėjo kamuoti troškulys. Pamatė jie lokio pėdą, kurioje telkšojo vandens klanelis.

— Evička, sesute, aš noriu gerti!

— Ak negerk, negerk, čia lokio pėda, lokiuku pavirsi. Še obuoliuką, gal troškulį numalšinsi.

Janikas sugraužė obuoliuką ir nebenorėjo gerti.

Ėjo ėjo, jau gerą galą nuėjo, pamatė vilko pėdą, o Janikas dar labiau užsinorėjo gerti.

— Evička, sesute, aš labai ištroškęs. Atsigersiu iš šios duobutės!

— Ak negerk, negerk, juk čia vilko pėda, vilkiuku pavirsi. Še, geriau suvalgyk obuoliuką, gal nenorėsi gerti.

Janikas sugraužė obuoliuką, ir nebe taip troškino.

Ėjo ėjo, bet saulė vis labiau kepino, ir Janikas vos nealpo iš troškulio.

— Evička, Evička, duok man dar vieną obuoliuką.

— Ak mielas broliuk, daugiau nebeturiu. Pakentėk truputiuką, greit prieisim šaltinį.

Pamatė jie elnio pėdą.

— Evička, sesute, aš jau nebegaliu kentėti, turiu atsigerti.

— Ak negerk, negerk, juk čia elnio pėda, elniuku pavirsi. Bet broliukas, nieko nelaukdamas, pasilenkė prie tos duobutės ir, vos tik lūpomis prisilietė prie vandens, tuojau elniuku pavirto.

Sesutė, kai pamatė jį tokį, ėmė gražyti baltas rankeles ir raudoti.

— Ak dieve, dieve, mano nelaimingas broliuk, ką aš dabar darysiu. Atbėgs šunys, tave sudraskys, ateis medžiotojai, tave nušaus!

Nuliūdęs elniukas žingsniavo jai iš dešinės.

Nenuėję nė dešimt žingsnių, jie pamatė gražų šaltinį, tyras vanduo kaip stiklas spindėjo. Mergaitė atsigėrė ligi soties, ir tuojau jos kaktoje sužibo aukso žvaigždė ir plaukai pasidarė auksiniai. Nuo to šaltinio jie patraukė tolyn ir priėjo pievelę, kurioje stovėjo šieno kupeta.

— Ak tu mano broleli elniuk,— sako sesutė,— čia mes ir gyvensime, pamotė mūsų nesuras!

Pasidarė toje kupetoje gūžtą ir naktį turėjo kur pasislėpti nuo vėjo ir lietaus.

Saulei tekant Evička atsisėdo ant kupetos, šukavosi auksinius plaukus ir verkdamas kalbėjo:

— Ak, jeigu mano mamytė žinotų, kad aš čia ant kupetos drebu ir auksinius savo plaukelius šukuoju! Ji tikrai manęs pasigailėtų!

Elniukas ganėsi, o ji mito uogomis ir šaknelėmis.

Praėjo nemažai laiko.

Į tą girią ateidavo medžioti jaunas karalius. Kartą, kai ji šitaip sėdėjo ir plaukus šukavosi, atbėgo vos kvapą atgaudamas elniukas, o jį atsivijo šuo. Elniukas nėrė į kupetą, o šuo, pamatęs mergaitę, pavizgino uodegą ir sugrižo pas šeimininką.

Karalius davė šuniui gabalą mėsos; jis čiupo į nasrus, tuoj nunešė gražiajai mergaitei, padėjo jai ant kelių ir vėl grižo pas šeimininką. Taip padarė ir antrą kartą. Karaliui parūpo, kur šuva tą mėsą neša. Numetė dar vieną gabalą, o kai šuo su mėsa ėmė bėgti, karalius nusekė iš paskos ir pamatė gražiąją Evičką.

— Ką tu čia veiki? — paklausė.

Evička papasakojo viską, kaip buvo.

— Ar neitum su manim? — paklausė karalius.

— Ne, jūs elniuką liepsite nušauti.

— Nebijok,— sako karalius,— aš neleisiu jo šauti; tik eik su manim, bus judviem gera.

Taip gražiai pakalbinta, Evička sutiko eiti pas karalių; ją pasodino į karietą ir nuvežė į pilį.

Čia Evička rado viską, ko reikėjo. Ir elniukas buvo gerai prižiūrimas. Ji turėjo daug suknelių viena už kitą gražesnių, jomis apsitačiusi labai dailiai atrodė. Paskui ją mokė, kas reikalinga žinoti karalienei, o kai užaugo, jaunas karalius ją vedė. Bet prieš tai jis turėjo prisiekti, kad niekada neleis skriausti elniuko.

Būtų viskas buvę gerai, tačiau karaliaus pilyje gyveno viena senė, ji labai pyko, kam karalius vedė Evičką, mat tikėjosi, kad jos dukterį imsiąs.

Prireikė karaliui į karą eiti, ir jis įsakė tai senei prižiūrėti karalienę. Netrukus karalienė pagimdė gražų berniuką, jo kaktoje žibėjo aukso žvaigždutė; karalienė gimdydama labai nusilpo. Ji paprašė lašelio vandens, bet pikčiurna senė atsakė:

— Po langais Dunojus teka, pasilenk ir atsigerk!

— Ak dieve mano, kaip aš pasilenksiu, jei visai negaliu.

— Kaip sau nori,— atkirto senė,— tu pasilenkti negali, bet aš tau vandens nenešiosiu!

Karalienė negalėjo tverti iš troškulio, pasilenkė pro langą, ir vos tik ji persisvėrė, senė išstūmė ją į upę, o į jos lovą paguldė savo dukterį. Kūdikio su aukso žvaigžde žudyti neketino, jai pakako, kad galėjo savo mergšę pakišti.

Karalienė neprisigėrė, tik pavirto į antį ir su kitomis antiomis po Dunojų plaukiojo.

Vargšas vaikelis, pajutęs, kad motinos nėra, pradėjo verkėti, šaukti, niekas negalėjo jo nuraminti. Išgirdęs verksmą, at-

bėgo elniukas ir ėmė linguoti ragais — atseit, tegu paguldo vaikelį jam ant ragų, ir jis supsiąs. Senė nebežinojo, ką daryti, paguldė kūdikį elniui ant ragų.

— Nusiasukit sprandus nors ir abu! — tarė.

Elniukas nubėgo su vaikeliu prie Dunojaus, pamatęs anti, sustojo ir ėmė šaukti:

— Antelės aukselės, ar nematėt šio vaikelio motinėlės?

— Matėm, matėm, sode vaikštineja,— atsakė jam antys.

Bežiūrint atskrido į krantą aukso antis, pavirto į gražią moterį, paėmė vaikelį ir sako:

— Mano sūneli aukseli, išsimaudyk, pavalgyk, susivystyk! — ir tuojau visa tai pasidarė.

Paskui dar pamylavo, išbučiavo sūnelį ir paguldė elniukui ant ragų. O pati vėl pavirto į aukso antį ir nuskrido į Dunojų.

Taip truko ilgai: elniukas kasdien nešdavo vaikelį prie Duñojaus, ir jis augo gražus kaip bijūnas.

Pagaliau karalius parašė laišką, kad tada ir tada lauktų jo sugrįžtant. Senė tuoj liepė savo dukrai gulti į lovą ir apsimesti sergančia. O kai sugrįš karalius, paprašyti elniuko mėsos.

Karalius laimingai sugrįžo namo ir labai apsidžiaugė radęs tokį gražų sūnų. Bet negalėjo atsistebėti ta, kuri lovoje gulėjo, ir labiausiai jam buvo keista, kad nematė jos kaktoje aukso žvaigždės ir auksinių plaukų. Senė mokėjo išsisukti, esą nuo ligos niekas gražesnis nepasidaro, o aukso žvaigždė ir auksiniai plaukai iš karalienės perėję sūnui.

O toji gulėjo lovoje ir šaukė:

— Noriu elnienos, papjaukit elniuką ir duokit man mėsos!

— Ei,— sako jai karalius,— aš juk tau prisiekiau, kad niekam neleisiu skriausti elniuko. Kodėl tu pati dabar liepi jį pjauti?

O toji nieko nesako, tik dar garsiau rėkia:

— Noriu elnienos. Tuoj papjaukit man elniuką!

Pagaliau karalius sutiko, ir tarnai suskato galąsti peilius, kaisti vandenį — virsią elnieną. Tada pabudo vaikelis ir pravirko. Išgirdęs verksmą, atbėgo elniukas ir ėmė linguoti ragais.

Senė sūpavo vaiką, bet negalėjo numaldyti, o elniukas vis lingavo ir lingavo ragais. Karaliui buvo keista, kad elniukas taip daro. Tada senė pasakė, kad jis norįs savo ragais pasupti vaiką. Karalius liepė jį paguldyti ant elniuko ragų. O tasai, vos tik ant ragų pajuto kūdikį, išbėgo pro duris. Karalius išsigando, kad berniukui ko neatsitiktų, ir nusivijo iš paskos. Elniukas nubėgo tiesiai prie Duñojaus ir, kai pamatė plaukiant antis, ėmė šaukti:

— Antelės aukselės, ar nematėt šio vaikelio motinėlės?

— Matém, matém, sode vaikštinėja.

Toji greit iš Dunojaus atskrido, pavirto į gražią moterį, paėmė ant rankų kūdikį ir sako:

— Mano sūneli aukseli, išsimaudyk, pavalgyk, susivystyk!

Viskas kaipmat pasidarė. Paskui ji ėmė jį myluoti ir bučiuoti.

— Ak,— sako,— ką gi veikia mielas tavo tėvelis? O kad jis žinotų, ką man senė padarė, kad žinotų, kad ji mane į Dunojų įstūmė!

Staiga karalius išsoko iš kitapus krūmo ir ją apkabino. Ji akies mirksniu pavirto į aukso antį, o paskui dar dievaižin į kokias baidykles. Bet karalius ją stipriai laikė.

— Nepaleisiu,— sako,— nepaleisiu, kol vėlei pavirsi į tokią, kokia pirma buvai.

Vos tik ištarė šiuos žodžius, jau jį laikė apkabinusi graži auksaplaukė žmona, o vietoj elniuko vaikelį ant rankų supo dailus jaunikaitis.

Visi prasidžiugę nuėjo į pilį, o karalienę su sūnum ir broliu karalius nusivedė į menę, kur dar niekas nebuvo buvęs. Senė tikėjosi elniuką su vaiku kažkur pražuvus ir labai tuo džiaugėsi.

Kitą dieną karalius liepė iškelti didelę puotą ir prikviesti daug svečių. Senė tiesiog į padanges kilo iš puikybės, matydama savo dukterį šalia karaliaus už stalo sėdinčią. Pačiam puotos vidury karalius atsistojo ir tarė:

— Mieli svečiai! Duosiu jums vieną bylą išspręsti. Pasakykite, ko nusipelnė tas, kuris norėjo du nekaltus žmones pražudyti, o trečiam nelaimę užtraukti?

Senė skubiai atsakė:

— Tokį tik į statinę užkalti ir nuo kalno paristi.

Tada atsilapojo šoninės durys, į svetinę įėjo karalienė su kūdikiu ant rankų ir dailus jaunikaitis. Karalius viską apsakė, kaip buvo. Senę ir jos mergšę tarnas išvedė ir padarė taip, kaip ji pati buvo nusprendusi.

Karalius savo dešinėje pasisodino karalienę, o kitoje pu-

sėje dailųjį Janiką, ir visi labai džiaugėsi. Ir ligi šiol džiaugiasi, jeigu nepasimirė.

Vienas tėvas turėjo tris sūnus. Vyresnieji du vien tik kardus galando, tarsi būtų sumanę visą pragarą iškapoti, o trečiasis lankus darėsi ir šaudė, lyg patį nelabąjį būtų ketinęs nušauti. Kartą jaunėlis susapnavo miegąs po pliku dangumi, pas jį atėjęs senukas, pabudinęs ir įbrukęs į rankas raštą.

— Štai,— sako,— tame rašte parašyta, kad iš tavęs bus žmogus, jeigu gyvenime nieko nebijosi.

Sapnas dingo, bet rytą jaunikaitis suprato, kad tai nebuvo sapnas, nes raštą laikė rankoje. Nuėjo pas tėvą ir paprašė išleidžiamas į platų pasaulį. Kai broliai išgirdo, irgi nuėjo pas tėvą su savo kardais, neprastesniais negu ano lankas. Tėvas nenorėjo leisti iš namų nė vieno, bet kai sūnūs labai prašėsi, pagaliau tarė:

— Kaip norite, taip ir darykite, mano vaikai.

Tiedu pasiėmė kardus, o trečiasis — lanką; tėvas išleido juos į pasaulį, o motina paplūdo ašaromis dėl jaunėlio.

Broliams nesmagu buvo palikti namus, tėvą, motiną, bet kai užėjo už kalnelio, tuoj linksmiau ėmė žingsniuoti ir tikėjo ėjo. Priėjo smuklę. Tai buvo karaliaus smuklė, ir karalius buvo įsakęs kiekvienam pakeleiviui veltui duoti pavalgyti ir išgerti. Užėjo ir jie, gerai pasistiprino ir dar sparčiau žingsniavo toliau.

Ėjo ėjo ir priėjo tokią didžiulę bukų girią, kur joks paukštis neskraidė. Jau vakaras artėjo, o giria vis nesibaigė, tik

dar tankesnė darėsi. Nieko daugiau jiems neliko, tik taisyti nakvynę, kaip daroma tokiose didelėse giriose. Visai nakčiai prisikrovė malkų ir susitarė, kad tas, kuris liks budėti, nieku būdu nešauks kitų ir rytą nė žodžiu broliams neprasitars, kaip praleidęs naktį, antraip savo galva atsakysiąs. O kam laužas užgesiąs, tas būsiąs į gabalus sukapotas. Prikrovė malkų, užkūrė laužą, liepsna ligi dangaus kyla. Du jaunesnieji broliai atsigulė ir miega; vyriausiasis atsisėdo prie laužo, kardą šalia pasidėjo. Malkų vis daugiau meta, jau snūduriuoti ima, bet, žiūrėk, čia lapas aukštai sušlama, čia pelėda suūkia ir miegą išblaško. Staiga girdi — kažkas mišką laužo. Apsizvalgo — nagi trigalvis slibinas medžius triuškina, šnopščia ir eina tiesiai į jį. Išsigando baisiausiai, vos brolių neprikėlė. „Bet,— mano sau,— šauksiu — galvos neteksiu; leisiuos sutrypiamas — žūsiu kartu su jais. Et, kas bus, tas bus!“

Kai slibinas užriaumojo ir ugnimi spjaudytis ėmė, mūsų narsuolis drąsiai griebė kardą, ir — čekšt! — nulėkė viena slibino galva! Čekšt! Nulėkė antra galva. Čekšt! Nusirito trečia galva. Dabar čiupo slibiną ir nutempė šalin į tankumyną; iš galvų liežuvius ištraukė ir susidėjo į krepšį. Pribėgo prie laužo, tas jau baigia blėsti, o dangus rytuose ima rausti. Įgaudino ugnį ir pažadino brolius. Susiruošė nė žodžio nesakydami, nei kaip miegojo, nei kaipėjosi budėti, kaip kad buvo sutarę.

Eina eina, o girios krašto nematyti. Vakaras sutemo dar didesnėje tankynėje. Prisiminė susitarimą, ir, kai laužo liepsna tvieskė į dangų, du atsigulė miegoti, o jaunesnysis sėdo prie ugnies budėti, pasidėjęs kardą šalimais. Vis malkų užmeta, nuo miego jau akys limpa, bet čia lapas sušnara, čia pelėda suūkia, užmigt neleidžia. Staiga girdi — kažkas medžius laužo. Apsidairo ir mato — šešiagalvis slibinas girią triuškina, prunkščia ir tiesiai į jį eina. Išsigando ir vos brolių neprikėlė. „Bet,— mano sau,— šauksiu — galvos neteksiu, leisiuos sutrypiamas — žūsiu su jais. Et, kas bus, tas bus!“

Kai slibinas užriaumojo ir ugnimi spjaudytis ėmė, mūsų narsuolis čiupo kardą ir — čekšt! — iškart dvi slibino galvos nulėkė. Dar kartą — čekšt! Nulėkė dar dvi galvos. Trečią

kartą — čekšt! Nulėkė paskutinės dvi galvos. Čiupo slibiną ir nuvilko į tankynę; liežuvius iš galvų ištraukė ir susidėjo į krepšį. Iš laužo vos kelios kibirkštėlės bebuvo likusios, o jau diena aušo. Įgaudino ugnį ir pažadino brolius. Susitaisė ir, nė žodžiu neminėdami, kaip praleido naktį, patraukė visi tolyn.

Eina eina, o keistos girios krašto nematyti. Vakaras sute-
mo triskart gūdesnėje vietoje, kur nė dangaus sklypelio ne-
simatė virš galvos. Jie dar kartą patvirtino savo susitarimą
ir užkūrė laužą. Kai liepsnos jau kilo į dangų, du vyresnieji

atsigulė miegoti, o jaunėlis sėdo prie laužo budėti. Lanką ša-
lia pasidėjo. Malkų vis užmeta, snaudulys jau akis merkia,
bet, žiūrėk, čia miškas smarkiau suošia, čia pelėda suūkia,
užmigst neleidžia. Staiga girdi — traška giria. Pasižiūri — dvy-
likagalvis slibinas begriūvas ant jo. Nelaukė, kol tas slibinas
jį visai sutraiškys, čiupo lanką ir — zvimbt! zvimbt! — laidė

strėlę po strėlės, kol slibinui visas galvas pervėrė. Tada nuvilko jį į tankynę, liežuvius ištraukė ir susidėjo į krepšį.

Bet kai sugrįžo prie laužo — nė kibirkštėlės! Išžarstė visus pelenus, o tie jau visai atšalę. Kas dabar bus? Broliai pabudę į gabalėlius jį sukapos. Bet kol jie miega, galima ką nors padaryti. Įsiropščia jaunelis į aukščiausią medį, į pačią viršūnę, ir dairosi aplinkui, ar toje plačioje girioje nepamatys kur ugnelės. Niekur nė žiburėlio, tik vienoje pusėje kažkas sužybsėjo, bet labai toli. „Kad ir kur tai būtų,— pagalvojo,— mano gyvybė kabo ant plauko, turiu tą šviesulėlį surasti ir ugnies atsinešti.“ Išsluogė iš medžio ir pasileido į tą pusę.

Bėga bėga ir sutinka naktį.

— Kas tu tokia? — klausia.

— Aš esu naktis,— atsako ta jam.

— Ar dar ilgai tversi?

— Neilgai, tuoj švis.

— Man būtų gerai, kad visą laiką būtų tamsu! Eik su manim! — suriko jai.

Naktis pasileido bėgti. Jis griebė nuo peties lanką ir pašovė jai koją. Naktis vos klibikščiavo ir slinko paskui jį kaip šešėlis.

Po kiek laiko naktis ėmė aimanuoti:

— Ai, ai, ai!

— Kas atsitiko? — klausia jaunelis.

— Ai,— sako,— ateina diena, pasivys mane!

Iš tiesų tarp medžių kažkas subaltavo. Mūsų šaulys čiupo lanką ir šovė; gerai pataikė, nes pašovė dienai koją. Diena tuoj sustojo. Šaulys sako:

— Labas vakaras!

O diena:

— Ar sapnuoji? Negi nematai, kad jau diena?

— Būtų diena, jeigu neturėčiau tavęs savo galioj, dabar abi su naktim būsite čia.

Tai pasakęs, pririšo prie medžio iš vienos pusės naktį, iš kitos dieną ir liepė tol būti, kol jis savo reikalus sutvarkysias.

Vėl, tai yra dar naktį, patraukė kelionėn ir netrukus pa-

matė blykčiojant švieselę. Žiūri — ogi ten dega didelis laužas ir dvylika milžinų aplinkui sėdi, visi jau po vakarienės, tik dvyliktasis baigia gerti savo kaušą.

— Ei, rodos, jūs gerokai už mane augesni! — pagalvojo mūsų šaulys, įtempė lanką ir išmušė milžinui iš rankų kaušą, dar nosies galiuką nunešė.

Milžinai pašoko ir žiūri, kas čia darosi; mat toje girioje jokio žmogaus nebuvo matę. Jį bemat būtų ir suradę. Bet jis pats priėjo prie laužo.

— Aš čia esu,— tarė,— jeigu norite mane matyti!

— Ar tu esi tas šaulys, kur į kaušą šovė?

— O kas gi daugiau? Štai žiūrėkite, mano lankas!

— Na, jeigu tu tas pats šaulys, mes tau nieko nedarysim, toks mums labai pravers!

Prisaikdino jį tylėti ir viską papasakojo, kodėl jiems tokio šaulio reikia.

Netoliese stovėjo užkeikta pilis, kurioje aukso nors vežimu vežk; milžinai norėjo nusigauti ligi to aukso, bet negalėjo. Mat pilyje buvo juodas šunytis, kuris nuolat lakstė ant pilies sienų, iš tolo pajusdavo kiekvieną ir taip įnikdavo loti, jog visus pilyje pažadindavo. Tai dar ne viskas; milžinai gal būtų galėję visus jos gyventojus įveikti, bet pilis neturėjo nei durų, nei vartų, tik vieną vienintelį langą, pro kurį pilėnai išmesdavo šiukšles; tik pro tą langą milžinai galėjo po vieną sulįsti į vidų. Dabar jie pradėjo tartis su mūsų šauliu.

— Pirmiausia,— sako jie,— nušausi tą šunytį, paskui tave pakylėsime prie lango, tu nestoras vyras, lengvai įlįsi. Pilyje visi miegos, nes šuniukas nebepažadins. Turėsi daug laiko, viską apžiūrėsi, o grįžęs mums papasakosi ir pro langą ir mus įtrauksi į vidų.

Visi nuėjo prie pilies. Vos tik šunytis ėmė loti, taiklusis mūsų šaulys įvarė jam strėlę tiesiai į nasrus. Dvyliktas milžinas tarsi žaisliuką pakylėjo šaulį prie lango. Jaunėlis buvo vikrus bernas, tad lengvai įlindo į vidų.

Vaikštinėjo sau po tą užkeiktą pilį, apžiūrinėjo viską. To aukso tikrai ten kalnai, bet šaulys jo nekliudė. Jis tik norėjo sužinoti, ar pilyje yra kas nors, ką reikėtų nuo tų

milžinų išgelbėti. Ilgai ieškoti nereikėjo. Įėjo į vieną kambarį, o ten miegojo šešios tarnaitės; jis tyliai perėjo ir išėjo į kitą kambarį — ir ten tiek pat kambarinių, ir visos kietai miega kaip užmuštos; įėjo į trečią kambarį: ten buvo graži menė. Vidury stovėjo auksinis stalas, o ant jo ąsotis vyno. Netoli stalo stovėjo aukso lova, ties ta lova ant sienos kabojo aukso kardas, o lovoje miegojo daili mergelė.

Kardas jam labiausiai krito į akis, ir šaulys panorą jį nusikabinti, bet nė pajudinti negali. „Ei,— sako sau,— negi aš taip būčiau nusilpęs, kad kardo nepakelčiau?“

Dar kartą pabandė, nieko neišeina.

„Juk čia stovi ąsotis vyno, pasistiprinsiu.“

Išgėrė tą vyną ir tarsi šimto vyrų jėgos įgavo. Priėjo prie sienos, pasiėmė kardą kaip plunksnelę ir pasirišo prie šono.

„Na, dabar galima imtis darbo!“

Kaip buvo tyliai įėjęs, taip tyliai sugrįžo prie lango, kur jo laukė milžinai.

— Kaip ten? — klausia.

— Viskas gerai,— atsakė šaulys.— Aukso nors vežimu vežk, visi miega lyg užmušti; lįskite pro langą ir imkite!

Tada milžinai pradėjo po vieną lipti į pilį. Kai tik kuris įkiša galvą pro langą, mūsų šaulys tik čekšt ir nukerta tuo kardu, o milžiną įtraukia į vidų. Dabar, išgėręs ąsotį vyno, kardu lengvai švaistėsi. O kai nukirto galvą paskutiniajam, visoje pilyje tarsi tūkstančiai žmonių pabudo — toks pakilo klegesys ir riksmas: kas čia buvo, kas vyną išgėrė, kas aukso kardą išsinešė?

Ko čia lauks mūsų narsuolis, kol jį sučiups,— mes žinome, kiek jis turėjo laiko ir kaip buvo brolių sutarta — išsoko pro langą ir nulėkė ten, kur seniai turėjo būti. Pribėgęs prie laužo, kurį milžinai kūreno, pasiėmė ugnies ir dumia toliau.

Pasiekė tą vietą, kur buvo naktį su diena surišęs; tos užsipuolė jį, kad jis gaištąs tokį brangų laiką, ar nežinąs, jog viskas pasaulyje atvirkščiai būsią, jeigu taip liksią.

— Nesukite man galvos,— sudraudė jas abi,— tuoj viskas bus kaip buvę!

Tada jas atrišo. Naktį pastūmė į tą pusę, kur pats turėjo eiti, o dieną — į priešingą.

— Taip eikite, kad niekada nesusitiktumėt! — įbaudė jas ir leidosi tekinas su ugnimi paskui naktį, o toji iš tiesų skubėjo.

Kai atbėgo prie laužavietės, jau švito, bet broliai dar miegojo. Jam užteko laiko ir laužą sukrauti, ir ugnį taip įkurti, kad liepsna dangų siektų. Paskui pažadino brolius. Tie atsikėlė ir sako:

— Broleli, kokia baisiai ilga naktis buvo!

Jis atsakė:

— O man dar ilgesnė!

Daugiau nepratarė nė žodžio, kad būtų tesėtas susitarimas; tie numanė, kad kažkas turėjo atsitikti, nes jauniui prie šono blizgėjo aukso kardas.

Vargais negalais broliai išsikapanojo iš tos girios ir keliauja atgal, iš kur buvo atėję. Jaunėlis greit viską sumojo, bet nieko nesakė, o vyresniesiems rūpėjo kuo greičiau rasti artimiausią kelią namo, tikėjosi, turėdami slibino liežuvius krepšiuose, neblogai pasirodysią. Ir kaip jie apsidžiaugė, išėję prie tos smuklės, kur buvo sustoję kelionės pradžioje!

— Tai gal užeisime į vidų? — klausia vyresnieji.

— Kaipgi kitaip? — atsakė jaunėlis, — juk ta smuklė ir yra pakeleiviams, ir dar žinote, kad karalius liepė joje veltui vaišinti.

Išgėrę gero vyno, mūsų narsuoliai įsilinksmino. Pirmiausia atsipalaidavo liežuvis vyriausiajam.

— O aš, — sako, — niekur po pasaulį ir nekeleivavau. Žinote, kai aną naktį budėjau prie laužo tuose keistuose bukynuose, mane užpuolė trigalvis slibinas. Ką, jūs manote, aš jam padariau? Tada nė neprasižiojau, kaip buvom susitarę; čiupau kardą, ir štai trys liežuviai iš trijų galvų!

Ir ištraukė iš krepšio tris slibino liežuvius.

— Kas tie trys tavo liežuviai, — atsiliepė jaunesnysis, — aš tokius šešis turiu!

Ir paklojo šešis liežuvius.

— Jeigu jau jūs savo paslaptį atskleidėte, — pagaliau tarė jaunėlis, — tai nebėra ko paisyti ir mūsų susitarimo, kurį jūs

patys sugalvojote ir patys sulaužėte. Tad paklausykite, ką aš mačiau gero ir ką blogo. Žiūrėkit, štai dvylika slibino liežuvių,— ir išdėliojo juos per visą stalą.— O čia aukso kardas,— ir išsitraukė kardą. Tasai taip sušvytravo, jog oras suskambėjo, o jo spindesys pasklido po visas keturias pasaulio šalis.

— Iš kur tą kardą gavai? — klausia broliai.

— Apie tai aš jums ir turiu papasakoti. Man, kaip ir jums, teko pasigalynėti su slibinu; o apie kardą reikia šį tą daugiau pasakyti.

Ir papasakojo jiems apie tą ilgą naktį ir kas tada nutiko. Nespėjo jis baigti, staiga prie smuklės atbildėjo karaliaus aukso karieta. Priekyje važiavo pats karalius su karalaite, o pas-
kui jį — rūmininkai.

— Kas čia? Kas čia? — ėmė klausinėti visi.

Tik smuklės šeimininkas tylėjo, jam karalius buvo liepęs tuojau duoti žinią, kai tik smuklėje pasirodys keleivis su aukso kardu. Taip jis ir padarė — vos tik broliai pro duris, tuoj pasiuntė į karaliaus pilį tarną.

Jaunėlis brolis pamatė karalaiteį ir iškart pažino, jog tai toji pati mergelė, kuri miegojo ties aukso kardu. Dabar ir jis nustebė, kaip ji čia atsirado sykiu su karaliumi.

Karalius tiesiai priėjo prie jaunėlio ir klausia:

— Ar tu esi,— sako,— tas jaunikaitis, kuris neseniai švytravo aukso kardu? Atsakyk, nes matėme net iš pilies!

— Šviesiausiasis karaliau, aš esu tas pats ir štai tasai aukso kardas! — drąsiai atsakė šaulys.

— O kaip tu tą kardą gavai? — klausia toliau karalius.

— Taip ir taip,— sako šaulys ir dar kartą viską papasakojo, kaip buvo.

— Viskas atitinka, kaip ir turėjo būti,— sako karalius.— Tiktai mes tuojau patikrinsime, ar tu esi tas narsuolis, ar tą kardą nesi gavęs iš kur nors kitur. Tasai, kuris į pilį įėjo ir aukso kardą pasiėmė, turėjo būti labai geras šaulys ir ant pilies sienos nakčia nušauti šunytį. Eik dabar ir įrodyk! Jeigu pataikysi į auksinę mano pilies bokšto smaileį, tai būsi tas tikrasis!

Išėjo visi iš smuklės ir žiūri. Taiklusis mūsų šaulys pasi-
ėmė lanką, nusitaikė, ir auksinė smailė nulėkė nuo bokšto.

Karalius paėmė jį už rankos ir visam kraštui pagarsino, jog
jis esąs vienturtės jo dukters išvaduotojas ir jog imąs jį už
sūnų. Palaimino juos abu kaip savo vaikus ir atidavė pusę
karalystės su ta pirma užkeikta, o dabar atkeikta pilimi. O po
karaliaus mirties taikliajam šauliui atiteko visa karalystė.

Turėdamas lanką ir aukso kardą, jis gebėjo apginti savo
žemes. Su juo buvo gera ir tėvams, ir broliams, ir visiems
žmonėms!

RITERIS GALIŪNAS

Vienas senas karalius turėjo tris sūnus. Tėvas norėjo, kad
jie užaugę būtų geri valdovai, tad ėmė kviesti iš visos kara-
lystės išmintingiausias žmones, kurie turėjo jaunus karalai-
čius mokyti visko, kas jiems būtų reikalinga. Bet tie karalai-
čiams nieko negalėjo įkalti į galvą — ir vienas po kito paliko
karaliaus pilį. Vargšas tėvas labai nusiminė, jis žinojo, kad
negabūs jo sūnūs kaipmat iššvaistys visą karalystę ir gyve-
nime bus nelaimingi.

Kartą, kai jis taip sielojosi, staiga sutrinksėjo sudundėjo,
net visa pilis sudrebėjo. Karalius išbėgo pasižiūrėti ir mato —
į pilies kiemą šaunus riteris joja. Jis tuojau nulipo nuo žirgo
ir eina tiesiai prie karaliaus; tasai jį gražiai priėmė.

Riteris nenorėjo ilgai gaišti ir tiesiai pasakė, ko atjojęs.

— Girdėjau,— sako,— turite tris sūnus, kurių ligi šiol ne-
galėjote nieko išmokyti. Jeigu norite, duokite vieną man, kad
ir jaunėlių, pažiūrėsime, kas iš jo bus.

Karalius mielai sutiko, tikėjo, jog toks puikus riteris gali ko nors išmokyti; tik jam buvo gaila, kad nė vieno neima iš vyresniųjų, kurie atrodė šiek tiek gabesni. Riteriui buvo vis tiek, tas ar kitas, todėl sutiko paimti vyriausiąjį. Patenkintas karalius paėmė sūnų už rankos ir išsivedė į kiemą, kur jų laukė eiklus žirgas. Sėdo abu ant jo, ir riteris sušuko karaliui:

— Po metų sugrąžinsiu!

Riteris spustelėjo žirgą, tas pasileido šuoliais, net visi rūmai sudrebėjo.

Karalaitis nė nepajuto, kaip atsidūrė riterio pilyje, kuri visa žėrėjo — tiek čia buvo aukso, sidabro ir brangakmenių. Riteris vedėsi savo mokinį per visus kambarius, viską aprodė ir pagaliau tarė:

— Visa tai dabar bus tavo, ką nori, gali daryti. Čia yra visokių žaislų, ir tau nebus nuobodu. Jokio kito darbo dirbti nereikės; gali kiauras dienas žaisti ir linksmintis. Bet metų pabaigoje pataisysi tokią vakarienę, kad už pusės mylios užuosčiau jos kvapus. O dabar man reikia keliauti į pasaulį, ir visus metus manęs nematysi. Bet po metų manęs tikrai lauk! Jeigu viską gerai atliksi, kaip aš sakau, pamatysi, kokią dovaną aš tau duosiu. Na, lik sveikas!

Gerasis riteris išjojo. Karalaitis liko puikioje pilyje, vaikščioja iš vieno kambario į kitą, brangenybes žiūrinėja, visokius žaidimus žaidžia, leidžia laiką. Metai beregint prabėgo, ir jis didžiai nustebė, vienam tarnui priminus, jog rytoj riteris sugrįšias. Dabar jau per mažai beliko laiko sutaisyti tokią vakarienę, bet stengėsi kaip įmanydamas.

Staiga sugriaudėjo visa pilis. Riteris nušoko nuo žirgo ir tiesiai nubėgo pas virėją.

— Šaunus tu virėjas, — tarė jam, — už pusės mylios kvepėjo tavo valgiai.

Nusirengęs tuoj sėdo prie pataisyto stalo ir ėmė skaniai vakarieniauti. Kai visus aukso ir sidabro indus ištuštino, atsisėjo ir sako karalaičiui:

— Na, mano sūnau, tu elgeisi gerai ir gausi tinkamą at-

pildą. Pasiimk tų brangių daiktų, kiek nori, ir grįžk pas tėvą, o kelyje dar kitą dovaną gausi!

Karalaitis prisigrūdo į maišą gražiausių daiktų, kiek tik lindo. Paskui sudundėjo kieme žirgo kanopos, ir riteris pašaukė karalaitį:

— Eikš ir sėsk! O dėl to, ką čia pasiėmei, nesirūpink, viskas pirma tavęs bus pas tėvą.

Sėdo ant žirgo ir lėkė šuoliais, kol prijojo gražią pievelę. Žirgas sustojo. Juodu nušokė, ir riteris sako:

— Klaupkis ir priglausk ausį prie žemės!

Karalaitis atsiklaupė ir klausosi.

— Ką matai ir ką girdi? — klausia riteris.

Karalaitis apsidžiaugęs pašoko ir sako:

— Viską mačiau, kas pasaulyje dedasi; ir savo tėvą, ir brolius mačiau, kaip jie žiūrinėja mano daiktus, kuriuos tavo pilyje pasiėmiau.

— Na, tai dabar būsi riteris, kuris viską žinos, kas pasaulyje dedasi. Tai bus tau mano atminimo dovana. O dabar josime pas tavo tėvą.

Žirgas vėl leidosi šuoliais ir taip lėkė be atvangos, kol prilėkė karaliaus pilį, kur juos su dideliu džiaugsmu pasitiko tėvas ir broliai.

Karalius padėkojo riteriui ir prašė dar pasisvečiuoti.

— Ilgai negaliu gaišti,— pasakė riteris,— bet, jeigu norite, atiduokite metams ir jaunesnįjį.

Karalius mielai sutiko, ir riteris nusivedė už rankos jaunesnįjį sūnų; sėdo ant žirgo ir nulėkė į savo pilį. Tuoj aprodė jam visus kambarius, kur koks brangus daiktas padėtas, viską jam paliko ištisiems metams — tuos daiktus galys žiūrinėti, kiek noris, visokius žaislus imti ir žaisti. Tik metų pabaigoje turėsias tokią vakarienę sutaisyti, jog už mylios kvėpėtų. Kai visa tai padarysias, gausias gerą dovaną. Tai pasakęs, atsisveikino, sėdo ant žirgo ir iškeliavo į pasaulį.

Karalaitis, kaip ir vyresnysis jo brolis, nieko neveikė, tik iš vieno kambario į kitą vaikščiojo, brangius daiktus žiūrinėjo ir žaisdamas leido laiką. Metų pabaigoje nuėjo pas virėją ir pataisė tokią vakarienę, jog net už mylios kvėpėjo.

Pardundėjo riteris, nusirengė, sėdo už stalo, ir vakarienei jam patiko. Pavalgęs atsistojo ir sako karalaičiui:

— Na, mano sūnau, tu gerai elgeisi, už tai noriu atminimui duoti tau dovaną, ir tada keliausi namo.

Liepė jam prisirinkti visokių brangenybių ir pasakė nusiūsiąs jas tėvui pirma jo.

Paskui abu sėdo ant žirgo ir lėkė ilgai, kol prilėkė didžiulę jūrą. Žirgas sustojo ant kranto. Jie nulipo ir nuėjo prie vandens. Riteris išsitraukė iš kišenės tris dukatus, sviedė toli į jūrą ir liepė karalaičiui šokti į vandenį ir atnešti tuos dukatus atgal. Karalaitis tik pasižiūrėjo į riterį ir pagalvojo, ar jis rimtai sako, ar juokauja. Bet riteris nejuokavo, o kai karalaitis delsė, išsitraukė kardą ir ėmė mosuoti jam virš galvos. Girdi, nukirsiąs galvą, jeigu neklausysiąs, ar šiaip, ar taip žūsiąs.

Norom nenorom karalaitis šoko į jūrą. Ir kaip nustebo, pamatęs, kad jis ne vandeny, o sausumoje stovi. Aplink jį visur tyvuliavo vanduo, o jis stovėjo sausumoje ir kur tik žengė, visur vanduo traukėsi nuo jo. Laimingai surado tuos tris dukatus ir išnešė į krantą.

— Na matai,— sako jam riteris,— tai ko bijojai? Nuo šiol būsi toks riteris: jeigu kur kariąusi, kai priešas prirems, per vandenį sausas pereisi, o tas, kuris tave vysis, bemat prigers. Tokią dovaną turėsi prisiminimui. O dabar jojame pas tavo tėvą.

Kai pasiekė karaliaus rūmus, visi išbėgo jų pasitikti, o laimingas tėvas nežinojo, kaip bedėkoti riteriui už tokį rūpestį.

— Koks čia rūpestis,— atsakė riteris,— jeigu jums patinka, leiskite metams ir jaunėlių.

— Imkite, imkite,— sutiko karalius,— mielu noru jų atiduosiu. Kad tik jums pavyktų iš to nevėkšlos šį tą padaryti.

Riteris nesuko sau galvos, ar jis šioks, ar jis toks, jam buvo svarbu, kad jų gavo. „Juk šis gali būti man dar parankesnis, negu anie du“,— pagalvojo.

Tuoju abu sėdo ant žirgo, riteris pamojavo ranka, ir žirgas nulėkė. Bematant juodu stovėjo pilies kieme.

Vos nulipus nuo žirgo, riteris nusivedė savo mokinį į pra-

bangias svetaines, o mūsų karalaičiui vos akys neišsprogo, pamačius tiek grožybių ir brangių daiktų.

— Na, mano sūnau,— tarė jam riteris,— tu čia nieko daugiau neveiksi, tik žiūrinėsi šiuos brangius daiktus ir žaisi; tai bus vienintelis tavo darbas. Bet metų pabaigoje, kai aš, jeigu dievas duos, laimingai sugrįšiu, turi manęs laukti su tokia vakariene, kad už dviejų mylių nuo pilies užuosčiau. Jei gu visa tai padarysi, duosiu tau dar geresnę dovaną negu tavo broliams.

Tai pasakęs, atsisveikino ir išjojo į pasaulį.

Karalaičiui beregint prabėgo visi metai, jis nė nepajuto, kaip baigėsi jo buvimo laikas. Susizgribęs tuoj pasiraitė rankoves ir ėmė taisyti vakarienę.

Kai riteris sudundėjo kieme, viskas stovėjo gražiai pataisyta. Dar žėngdamas pro duris, riteris jau gyrė gerą virėją, užuodęs gardžius kvapus net per pustrečios mylios. Tuoj sėdo už stalo ir viską net apsilaižydamas sukirto. Po vakarienės atsistojo ir sako karalaičiui:

— Viską gerai atlikai, tokios vakarienės kaip gyvas nevalgiau, už tai duosiu tau atminimui puikią dovaną.

Tuoj abu sėdo ant žirgo ir leidosi į tą pusę, iš kur prieš metus buvo atjoję.

Lėkė lėkė ilgai, kol prilėkė tą pačią gražią pievelę, kur riteris su vyriausiuoju broliu buvo atjojęs. Čia žirgas sustojo labai nusiminęs, jis jau žinojo, kas turi atsitikti. Riteris sunkiai nulipo nuo žirgo ir karalaičiui liepė nulipti. Tasai žvaliai nušoko, riteris ir sako jam:

— Sūnau mano, aš jau nieko nebegaliu, išsibaigė mano jėgos, reikia mirti. Neturiu kam atiduoti pilies su visais turtais. Taip pat ir šio žirgelio, su kuriuo drauge užaugau ir tiek pavojų mačiau. Visa tai atiduosiu tau, tu būsi viso to valdovas.

Jis priėjo prie nusiminusio žirgo, patapšnojo paskutinį kartą ir įsakė tarnauti naujam šeimininkui taip pat ištikimai, kaip kad jam tarnavo. O paskui vėl sako karalaičiui:

— Su šituo žirgu ir su šituo kardu, kurį dieną naktį nešiojasi prie šono ir kurį dabar tau atiduodu, būsi geriausias

bangias svetaines, o mūsų karalaičiui vos akys neišsprogo, pamačius tiek grožybių ir brangių daiktų.

— Na, mano sūnau,— tarė jam riteris,— tu čia nieko daugiau neveiksi, tik žiūrinėsi šiuos brangius daiktus ir žaisi; tai bus vienintelis tavo darbas. Bet metų pabaigoje, kai aš, jeigu dievas duos, laimingai sugrįšiu, turi manęs laukti su tokia vakariene, kad už dviejų mylių nuo pilies užuosčiau. Jei gu visa tai padarysi, duosiu tau dar geresnę dovaną negu tavo broliams.

Tai pasakęs, atsisveikino ir išjojo į pasaulį.

Karalaičiui beregint prabėgo visi metai, jis nė nepajuto, kaip baigėsi jo buvimo laikas. Susizgribęs tuoj pasiraitė rankoves ir ėmė taisyti vakarienę.

Kai riteris sudundėjo kieme, viskas stovėjo gražiai pataisyta. Dar žėngdamas pro duris, riteris jau gyrė gerą virėją, užuodęs gardžius kvapus net per pustrečios mylios. Tuoj sėdo už stalo ir viską net apsilaižydamas sukirto. Po vakarienės atsistojo ir sako karalaičiui:

— Viską gerai atlikai, tokios vakarienės kaip gyvas nevalgiau, už tai duosiu tau atminimui puikią dovaną.

Tuoj abu sėdo ant žirgo ir leidosi į tą pusę, iš kur prieš metus buvo atjoję.

Lėkė lėkė ilgai, kol prilėkė tą pačią gražią pievelę, kur riteris su vyriausiuoju broliu buvo atjojęs. Čia žirgas sustojo labai nusiminęs, jis jau žinojo, kas turi atsitikti. Riteris sunkiai nulipo nuo žirgo ir karalaičiui liepė nulipti. Tasai žvaliai nušoko, riteris ir sako jam:

— Sūnau mano, aš jau nieko nebegaliu, išsibaigė mano jėgos, reikia mirti. Neturiu kam atiduoti pilies su visais turtais. Taip pat ir šio žirgelio, su kuriuo drauge užaugau ir tiek pavojų mačiau. Visa tai atiduosiu tau, tu būsi viso to valdovas.

Jis priėjo prie nusiminusio žirgo, patapšnojo paskutinį kartą ir įsakė tarnauti naujam šeimininkui taip pat ištikimai, kaip kad jam tarnavo. O paskui vėl sako karalaičiui:

— Su šituo žirgu ir su šituo kardu, kurį dieną naktį nešiojasi prie šono ir kurį dabar tau atiduodu, būsi geriausias

riteris, galėsi užkariauti visą pasaulį. Tik įspėju: būk labai atsargus — jeigu tą kardą nusijuosi, bemat akmeniu pavirsi.

Tai pasakęs, nusijuosė kardą ir padavė karalaičiui. Kai tik karalaitis jį prisirišo, riteris čia pat krito ir numirė.

„Ką dabar daryti? — galvojo jaunas riteris.— Kaip jį palaidoti, kur pagalbos ieškoti, ar namuose, ar riterio pilyje?“

Bet jam pasirodė, kad netinka grįžti namo su tokia liūdna žinia ir sakyti, kad riteris dar net nepalaidotas. Todėl sėdo ant žirgo ir nujojo atgal į pilį. Pasiėmė žmonių ir palaidojo senąjį riterį toje pačioje gražioje pievelėje po medžiu, kuris augo jos vidury. Kai viskas buvo sutvarkyta, jaunas riteris sugražino savo žmones į pilį, dabar jau savą, ir liepė viską gerai žiūrėti, kol jis pats sugrįšias.

Po to leidosi namo, įlėkė į kiemą, net visa pilis sudrebėjo. Išėjo tėvas su vyresniaisiais sūnumis. Iš pradžių išsigando: kurgi jo sūnus, jeigu riteris vienas sugrįžo. Bet, arčiau priėjęs, pamatė, kad čia ir yra jo sūnus. Pirmiausia paklausė, kodėl pats riteris neatjojo, kodėl namie liko. Sūnus papasakojo, kas atsitiko kelyje. Tėvas ir broliai, tai išgirde, labai nuliūdo. Bet kai paskui pasakė, jog senasis riteris savo pilį su visais turtais jam palikęs, labai stebėjosi, o broliai net pavydėjo jam laimės.

Visi suėjo į vidų, ir tada tėvas pasišaukė sūnus ir sako:

— Na dabar parodykite, ką kiekvienas per tuos metus išmokote?

Mat tie du vyresnieji, nors tėvas ir klausinėjo, nenorėjo rodyti, ką moką, kol negrįžęs jauniausias brolis.

Dabar, kai tėvas paklausė, nė vienas nenorėjo būti pirmas, vyresnieji spyrė jauniausiąjį, kad jis pradėtų.

— Kas vyresnis, tas pirmesnis,— tarė tasai,— aš jaunėlis, tai būsiu ir paskiausias.

Norom nenorom pradėjo vyriausiasis. Jis pasakė:

— Štai koks aš riteris: kai ausį prie žemės pridedu, viską girdžiu ir žinau, kas pasaulyje darosi.

Tada prabilo jaunesnysis:

— Štai koks aš riteris: jeigu per vandenį žengčiau, vanduo skirtųsi, o pats išlikčiau sausas.

— Didelio čia daikto,— sušuko jaunėlis,— o aš su šiuo kar-
du ir šiuo žirgu visą pasaulį užkariausiu ir turiu užkariauti,
štai koks esu riteris!

Broliai, tai išgirdę, dar labiau ėmė pavydėti ir, jeigu būtų
galėję, nežinia ką jam būtų padarę.

Paskui kurį laiką visi gyveno pas tėvą.

Bet dabar tėvas labiausiai mylėjo jaunėlį, o anie du ne-
galėjo to pakęsti ir susitarė keliauti į pasaulį laimės ieškoti.
Paliko tėvą ir motiną, su broliu neatsisveikino, tik piktai pa-
grasino, jog būsiąs jų viršus. Šitaip ir išjojo į platųjį pasaulį.

Iš pradžių juodu tik apie savo brolių tekalbėjo, tarėsi, kaip
iš jo viską atėmus ir padarius jį nelaimingą. Keliavo jie, ke-
liavo toliau, ir kur tik jojo, tėvo karalystės žmonės visur
gražiai juos priėmė ir visu kuo kelionėje šelpė. Kol prijojo
karalystės sieną, vienu du vaikščiojo, o dabar pasiėmė po
kelis vyrus, kad svetimame krašte būtų drąsiau keliauti.

Tačiau, kai atsidūrė svetimoj šaly, žmonės jų neberėmė
kaip savojoj. Visur jie gyrėsi esą tokie ir tokie riteriai, tą
ir tą galį padaryti. Kur apsistoję nebuvo ramūs ir dori, bet
niokojo ir skriaudė žmones, kai tie nenorėdavo ko duoti ar
patarnauti. Šitaip šlaistydami, daug apylinkių nuniokojo,
išdegino, dykynėm pavertė.

Taip plėšikavo jie gana ilgai.

Bet gandas apie dviejų plėšikų daromas skriaudas pasiekė
to krašto karalių, nuskriausti žmonės prašė juos sučiupti ir
nubausti. Karalius galiausiai įsakė savo kariuomenei tuos gro-
bikus sugauti ir atvesti gyvus.

Kai broliai išgirdo, kad karalius didelę kariuomenę prieš
juos siunčia, jaunesnysis tuoj suprato, ką reikia daryti. Juo-
du priėjo didžiulę upę ir sustojo ant kranto. Netrukus atžy-
giavo karaliaus kariuomenė ir galvoja: negi tokia saujelė
prieš mus kils, mes juos kaipmat į vandenį sumesime. Bet kai
reikėjo mūšin stoti, broliai sušoko į upę. Perėjo sausi į kitą
krantą, nė vienas vandens lašelis prie jų neprikibo. Kara-
liaus kariuomenė, tai matydama, puolė vytis, bet upė buvo
gili, ir visi prigėrė.

Broliai kitame krante juokėsi ir šokinėjo iš džiaugsmo. Bet laimė neilgai juos lydėjo. Karalius vėl pasiuntė kariuomenę, ši užklupo juos netikėtai, kitą vietovę beplėšiant, ir nė vienas jų negalėjo atsilaikyti. Visi buvo nuvesti pas karalių, o tie du plėšikai pirma visų.

Karalius, juos pamatęs, paklausė, kas jie tokie ir iš kur atvykę. Juodu pasisakė esą tokio ir tokio karaliaus sūnūs ir iškeliavę į kitus kraštus laimės ieškoti.

— Šitaip norite laimę surasti? — sušuko užsirūstinęs karalius.— Netikiu, kad jūs karaliaus sūnūs, taip karaliaus sūnūs negali daryti. Vien į jus pasižiūrėjus, matyti, kad plėšikai esate. Į kalėjimą juos veskit,— įsakė karalius.— Greitai būsite nuteisti ir kabosite kartuvėse.

Tą naktį, kada dviem broliams šitaip atsitiko, tėvas namuose paryčiu susapnavo liūdną sapną apie savo sūnus. Viską taip susapnavo, kaip jiems iš tikrųjų buvo. Karalius pašoko ir nuėjo pas jaunėlį sūnų, kuris kietai miegojo. Priėjo prie jo lovos ir stabtelėjęs stebėjosi, ko šis taip dantimis griežia. Paskui pažadino jį ir papasakojo savo sapną.

— Tą patį ir aš sapnavau,— atsakė sūnus.— Tai bus tikra tiesa. Mielas tėve, aš turiu kelionėn leistis ir tiems nelaimingiesiems padėti.

Tėvas nenorėjo jo leisti. Bijojo, kad ir jam gali nelaimingai baigtis. Bet sūnus nesidavė perkalbamas. Tuoju liepė žirgą balnoti ir visa, kas reikalinga, ruošti kelionei.

Netrukus pilies kieme stovėjo pabalnotas žirgas. Tėvas verkdamas atsisveikino su sūnum.

— Mielas tėve,— ramino jį sūnus,— nėra ko dėl manęs bijoti. Kol mano kardas kabo prie šono, niekas nedrįs manęs paliesti.

Tai pasakęs, spustelėjo žirgą ir nulėkė kaip strėlė. Niekur nesustojo, skubėjo tiesiai pas tą karalių, kur jo broliai sėdėjo kalėjime.

Kai jau buvo netoli to miesto, pamatė daug žmonių, sustojusių ratu, o vidury sėdėjo karalius. Šone stovėjo pasmerkti jo broliai, o šalia jų budelis. Pamatęs, kad jo broliams striuka, dar smarkiau paspaudė žirgą ir tarsi iš dangaus nukrito tie-

siai prieš karalių. Broliai labai nustebo, jie iškart jį pažino ir tuoj pralinksmėjo.

Jaunasis riteris pasveikino karalių kaip dera ir paprašė paleisti jo brolius ir gyvybę jiems dovanoti; pasisakė esąs tikras jų brolis.

— Jeigu jie pas mane būtų atėję riteriškai ir karališkai kaip tu, aš juos būčiau kitaip pasveikinęs. O kad man tiek skriaudos pridarė, tiek žmonių sumušė, ko gi jie daugiau nusipelnė, jeigu ne mirties? — pasakė karalius.

— Tavo skriauda bus trigubai atlyginta,— atsakė riteris,— o mano broliams dovanok gyvybę.

— To manęs niekas neprivers,— sušuko užpykęs karalius,— o už tai, kad taip drąsiai kalbi, liepsiu jiems tuoj galvas nukirsti.

Kai tik jaunasis riteris tai išgirdo, apgręžė savo žirgą, ėmė kapoti karaliaus kareivius, ir nė vienas priešintis negalėjo ir nedrįso.

— Taikykimės, taikykimės! — sušuko išsigandęs karalius.

Tuojuo jo brolius paleido ir mandagiai, kaip gerus bičiulius, į savo rūmus pakvietė. Kai visi suėjo į menę, ten jau nuo valgių ir gėrimų stalai lūžo, buvo visokių žaidimų, ir tie du broliai, tiek baimės pamatę, gerai pasismagino. Kai puota pasibaigė, trys broliai gražiai atsisveikino su karaliumi ir iškeliavo iš miesto.

Tada jaunėlis sustabdė brolius ir paklausė, ar jie nori jo visur klausyti ir daryti, kaip jis patarsiąs, tada tolimesnėje kelionėje juos savo globon paimsiąs ir padarysiąs laimingus. Broliai dabar jau kitaip galvojo, negu tada, kai iškeliavo iš namų — proto įgijo iš savo pačių nelaimės. Jie atsiklaupė ir prisiekė broliui jį gerbsią kaip tikrą tėvą ir visada seksią geru jo pavyzdžiu.

— Jei taip,— atsakė jiems brolis,— tai keliausite su manimi.

Visi trys leidosi kelionėn ir apsilankė daugelyje miestų ir karalysčių. Visur mielai buvo sutinkami, jie niekam skriaudos nedarė ir kiekvienam padėjo. Daugiausia jaunėlis, kur tik pasisukdavo, visur gerais darbais gražų prisiminimą palikdavo.

Kai jau daug kraštų buvo apkeliavę, atjojo į vieno karaliaus miestą ir labai nustebo, pamatę, kad viskas uždengta juoda gelumbe. Jie sustojo smuklėje ir paklausė, kam tas gedulas visame mieste. Smuklės šeimininkas pasakė, kad netoli miesto esąs didžiulis slibinas trimis galvomis ir jam kas savaitė reikią duoti po jaunikaitį ar mergelę, kad rytoj rytą ateinanti eilė karaliaus dukteriai, kuri visame mieste garsėjanti savo grožiu ir gerumu. Todėl visas miestas ir gedi.

— Jeigu taip,— tarė jaunas riteris,— eikite ir pasakykite karaliui, kad čia yra toks žmogus, kuris jo dukterį iš pabaisos išvaduosiąs.

— Nebūkite karštakošiai,— atsiliepė kažkas iš šalies,— daug čia buvo tokių riterių kaip jūs, kurie išdrįso kautis su slibinu, tikėdamiesi gauti gražiosios karalaitės ranką. Ir nė vienas neliko gyvas, visi ten galvas paguldė.

— Bet jūs nueikite,— ragino juos riteris,— ir pasakykite, kad atsirado toksai, kuris nori už ją mirti. Bet mirti visai nemanąs, nes pergalę beveik rankoj laikąs.

Tuo pat atsirado daugiau norinčių pranešti karaliui šią žinią ir gauti dovanų, ir netrukus jau grįžo su atsakymu, jog karalius su dukra mielai norėtų matyti riterį savo rūmuose ir prašo atvykti. Jaunas riteris sėdo ant žirgo ir nulėkė į karaliaus rūmus, kur jo pasitikti išėjo pats karalius su dukterimi ir visi rūmininkai. Visi stebėjosi dailiu jo stotu, ir pats karalius negalėjo atsigerėti gražiu jo veidu ir visa apranga. Karalius nusivedė jį į rūmus, vaišino brangiais valgiais bei gėrimais ir nakvoti paprašė.

Rytą, kai saulė patekėjo, karalaitę įsodino į karietą; toji iš didelės baimės alpo. Riteris jojo šalia, o karalius su daugybe žmonių sekė iš paskos smarkiai plakančiomis širdimis. Karieta sustojo prie vienos koplytėlės, į ją įėjo karalaitė. Drąsus riteris vaikščiojo aplinkui, o karalius ir žmonių minia iš tolo žiūrėjo, kas bus.

Staiga pasigirdo baisus riaumojimas; kaipmat atlėkė slibinas, iš jo nasrųėjo liepsna. Tik šniukštinėjo, uostinėjo aplinkui, į riterį nė nepasižiūrėjo. Tasai laukė, ką slibinas toliau darys. Viską aplinkui apžiūrėjęs, slibinas pašoko, koply-

tėlės stogą nuplėšė ir jau buvo į vidų bešokęs. Tada riteris sušuko, net oras sudrebėjo:

— Na, ko čia dabar ieškai?

— O tau ko reikia, žemės slieke? — subliuvo slibinas.— Aš einu pasiimti, kas man priklauso, o tau čia nėra ko nosies kišti.

— Jinai nėra ir nebus tavo,— atsakė riteris,— o jeigu nori ją gauti, turi su manimi kautis.

Slibinas griebė riterį ir taip trenkė, jog tas iki kulkšnių žemėn sulindo. Bet greitai išsoko ir čiupo kardą. Tuoju nukirto slibinui vieną galvą. Įsiutęs slibinas spjaudėsi tokia karšta ugnimi, jog riteris vos begalėjo tverti. Laimė, kad karalaitė davė jam tokio tepalo, ir jis greitai juo išsitrynė. Slibinas, pamatęs, kad ugnis nieko negali padaryti, griebė jį ir taip sviedė, jog tas ligi kelių sulindo į žemę. Riteris išsoko ir vėl čiupo kardą. Nukirto slibinui antrą galvą.

Minia ėmė linksmai šūkauti, o kai kurie siūlėsi padėti pabaisą pribaugti, bet jis ranka parodė, kad nelįstų artyn. Nuvargęs slibinas tuo tarpu ilsėjosi.

Tada riteris pagalvojo:

„Ko gi aš čia stoviu ir laukiu, kol jis atgaus jėgas?“

Griebė kardą, nukirto slibinui trečią galvą ir tol kapojo visą, kol įsitikino jį visai nusibaigus.

Tada pribėgo karalius ir visi kiti, džiaugsmingai sveikino riterį, karalius jį kaip tikrą savo sūnų glėbesčiavo. Išėjo iš koplytėlės ir pralinks mėjusi karalaitė. Džiaugsmo ašaromis apsišypė ir nežinojo, kaip dėkoti savo išvaduotojui.

Iškilmingai visi grįžo į miestą, o čia namai jau nebe juoda gelumbe buvo apdangstyti, bet išpuošti gražiomis gėlėmis ir vainikais; visur tik apie riterį žmonės kalbėjo, ir kiekvienas spraudėsi artyn, stiepėsi, norėdamas jį pamatyti. Kai visi suėjo į rūmus, ten prasidėjo didžiulė puota. Svečiai susėdo už stalo. Garbingiausioje vietoje sėdėjo karalius su riteriu, o jam prie šalies karalaitė rausvais drabužiais. Puotai įpusėjus, karalius atsistojo ir šitaip prabilo:

— Mieli svečiai! Šis princas tokį didelį darbą padarė, jog nėra pasaulyje tokios dovanos, kuria jam galėčiau atsidėkoti.

Aš neturiu sūnaus, kuris po mano mirties paveldėtų karalystę. Iš visos širdies trokštu, kad riteris, jeigu jam patiktų, liktų mano vietoje, vestų mano dukterį ir laimingai karaliautų. Žinau, kad jis apsaugos kraštą nuo visų nelaimių.

Riteris jau anksčiau apie tai buvo galvojęs ir pasitaręs su savo žirgu, ką jam daryti. Jis norėjo gauti tokią žmoną, kuri neturėtų jokios ydos. Teisybė, karalaitė buvo labai daili mergelė: juodos akutės kaip uogytės vis juokėsi, o skruostukai tartum dvi rožės žydėjo; bet ji turėjo vieną ydą — karpele ant dešinės rankos. Todėl riteriui ji nepatiko; bet jis pagalvojo, kad ji galėtų tikti vyriausiajam broliui.

Jis atsistojo, nusilenkė karaliui ir atsakė, jog mielai priimtų karaliaus pasiūlymą, bet jis esąs per jaunas, nedaug tepagarsėjęs ir dar žadąs pasaulyje daugiau nuveikti. Bet turįs du vyresnius brolius, kurie su juo keliauja ir ieško laimės. Gal karalius sutiktų, kad vienam iš jų tektų šita laimė.

Karalius mielai sutiko ir liepė tuojau brolius pakviesti. Netrukus vyriausiasis brolis tapo jaunikiu, ir buvo iškeltos puikios vestuvės.

Po vestuvių riteris pasivedėjo vyriausiąjį brolių į šalį ir davė jam patarimų, kaip turįs elgtis, kad būtų laimingas; tasai pasižadėjo viską išpildyti.

Galiausiai dar priminė broliui, kad jo neužmirštų ir, sužinojęs, jog jam gresia pavojus, nedelsdamas skubėtų į pagalbą. Po to du broliai atsisveikino su nuliūdusiu karalium ir jo dukra, kuri su ašaromis išlydėjo savo išvaduotoją. Riteriai sėdo ant žirgų ir, lydimi daugybės žmonių, išjojo iš miesto. Dar kartą paspaudė broliui ranką ir patraukė į platųjį pasaulį.

Jie nuvyko į kitą šalį, bet čia beveik niekur nesustojo, skubėjo į karaliaus miestą. Jau iš tolo pamatė aukštus bokštus ir didžiulius karaliaus rūmus. Bet viskas buvo juoda. Įėjo į miestą, o čia visos gatvės apdangstytos juoda gelumbe. „Kas čia galėtų būti?“ — pagalvojo ir eina į smuklę. Čia tuojau klausia:

— Kas atsitiko, kad visas miestas liūdi?

— Ak, baisi nelaimė, — atsakė smuklės šeimininkas. — Už

miesto yra šešiagalvis slibinas, ir miestas kas savaitę turi duoti jaunikaitį ar mergelę. Dabar atėjo eilė karaliaus dukteriai, rytoj ją veš tam slibinui; todėl visas miestas gedi.

Jaunėlis brolis paprašė smuklės šeimininką, kad eitų pas karalių ir pasakytų, jog yra riteris, kuris nori išvaduoti jo dukterį ir tikrai išvaduos.

— Taip, pone,— lingavo galvą šeimininkas,— daug tokių buvo, kurie norėjo gauti karaliaus dukterį ir stojo į kovą su slibinu, tik visiems blogai baigėsi, nė vienas gyvas negrižo. Bet jeigu taip norite, mielai pranešiu karaliui.

Karalius, tai išgirdęs, liepė tuojau į rūmus jį atvesti. Apkabino kaip tikrą sūnų ir kvietė pasisvečiuoti. Karalaitė truputį pralinksėjo, riteris ją guodė, kad nebijotų, girdi, nė plaukas jai nuo galvos nenukrisiąs.

Vos prašvitus, karalaitę nuvežė į koplytėlę. Riteris liko prie koplyčios. Žmonės iš tolo stebėjo, kuo baigsis šios galėtynės.

Garsiai riaumodamas atlėkė slibinas. Tuoj nuplėšė koplyčios stogą ir nutrenkė į šalį. Riteris paklausė, ko jis čia ieškąs.

Slibinas apsidairė ir suriaumojo:

— Ieškau, kas man priklauso.

— Ji nėra ir niekada nebus tavo,— atsakė riteris.

Taip žodis po žodžio ir susirėmė. Riteris griebė kardą ir iškart nukirto slibinui tris galvas. Slibinas įširdęs taip bloškė riterį, jog tasai ligi kelių sulindo į žemę. Bet greitai išsoko ir nukirto slibinui likusias tris galvas. Tada kilo neregėtas džiaugsmas. Žmonės dainuodami ir šūkaudami lydėjo riterį ir karalaitę per visą miestą. Kai priėjo karaliaus rūmus, karalius nežinojo, kaip riteriui atsidėkoti, kuo atsilyginti. Liepė iškelti didelę puotą ir prikviesti daug svečių. Kai gerokai papuotavo, karalius atsistojo ir tarė:

— Mieli svečiai! Darbas, kurį šiandien narsusis riteris atliko, vertas neįkainojamo atpildo, bet aš neturiu tiek turtų, kad galėčiau jam tinkamai atsilyginti. Esu jau senas, turiu vienturtę dukterį, ir geriausia man būtų paguoda senatvėje, jeigu tasai narsus riteris liktų mano vietoj karaliumi ir vestų mano dukterį.

Riteris gražiai nusilenkė karaliui ir atsisakė, teisindamasis, jog esąs dar jaunas, nepatyręs, kad jo laukia kiti keliai. Bet jeigu karalius sutiktų, savo vietoje mielai paliktų brolių.

— Jeigu negali būti, kaip aš labiausiai norėčiau, tebūnie jaunikis bent to paties kraujo,— atsakė karalius.

Tuojuo liepė pakviesti vidurinįjį brolių ir atidavė savo dukterį su karaliaus karūna. Kai pasibaigė puotos ir linksmybės, mūsų riteris atsisveikino su karalium ir karalaitė. Brolių pamokė, kaip turįs valdyti — tas pasižadėjo, jog visur jo klausysias. Sėdo ant žirgo ir nušuoliavo vienas toliau.

Atjojo riteris į trečią karalystę. Čia jo žirgas sustojo ir patarė, ką jis turįs daryti. Girdi, tegu veda šio karaliaus dukterį, nes gražesnės karalaitės nėra visame pasaulyje ir ji ne-

turi nė mažiausios ydelės. O kai įjojo į miestą, kur gyveno karalius, išvydo tą pat, ką ir anuose dviejuose. Ir čia buvo viskas juoda gelumbe aptraukta. Netrukus riteris sužinojo, ką tai reiškia. Netoliese gyvenąs devyngalvis slibinas, miestas

turįs jam duoti jaunų žmonių, ir dabar atėjusi eilė gražiajai karaliaus dukteriai. Liepė riteris pranešti karaliui, ir šis panorą kuo greičiau ją pamatyti. Riteris papasakojo karaliui apie visą savo kelionę ir pasakė, jog tikėtis ir šią pabaisą įveikti. Kitą rytą dar prieš saulėtekį karalaitė buvo nugabenta į koplyčią, o riteris aplinkui vaikštinėjo; visi kiti stovėjo atokiau.

Tuoju atlėkė slibinas baisiausiai riaumodamas ir buvo bepuolęs karalaitę. Riteris pašoko ir užsimojęs kardu kad kirto — iškart šešios galvos nulėkė. Slibinas įsiuto ir taip bloškė riterį, jog tasai ligi pusės į žemę sulindo. Greitai jis vėl iššoko, bet slibinas iš trijų nasrų liepsną užleido. Tačiau riteris ilgai nedelsė: nukirto baidyklei ir likusias galvas. Tuoju riterį apspito miestelėnai, visi šlovino nugalėtoją. Karalius karštai ją glėbesčiavo, iš didelio džiaugsmo nežinojo, kaip atsidėkoti.

Per pokylį karalius pasakė, jog mielai norėtų ją laikyti sūnumi ir savo dukterį su visa karalyste atiduoti. Riteris labai džiaugėsi, jis jau žinojo, kad karalaitė neturi jokios ydos ir kad gražesnės mergelės pasaulyje nėra. Atsakė karaliui mielai pasiliksiąs. Karalius tuoju nuo savo galvos karūną nusiėmė ir riteriui uždėjo. Buvo iškeltos tokios vestuvės, kokių niekur nebuvo ir nebus. Į tas vestuves atvyko ir vyresnieji broliai, kurie džiaugėsi jo laime ir visų akivaizdoje pasižadėjo jo klausyti, nes jis turi viešpatuoti visame pasaulyje.

Vestuvių puota baigėsi. Svečiai išvažinėjo, ir riteris linksmas gyveno su gražiąja karalaitė.

Bet jo laimė truko neilgai. Vienas raganius buvo užpykęs ant karalaitės; mat norėjo ją vesti, bet ji nesutiko. Kartą, kai ji išėjo viena pasivaikščioti, raganius patykojo ir pagrobė. Riteris laukė laukė gražiosios karalienės, o ji vis negrįžo. Šaukė ją, ieškojo visoje šalyje, bet ji dingo kaip vandenyje.

Nusiminęs riteris nuėjo pas savo žirgą ir guodžiasi. Žirgas viską gerai žinojo ir pasakė, kas ir kaip atsitiko.

— Ką gi, — sako, — pabandykite kaip nors ją atgauti.

Riteris tuoju pasakė senajam karaliui, kad ruošiasi kelionėn ir tol žmonos ieškosiąs, kol surasiąs, nors ir galvą reikėtų

padėti. Senasis karalius iš pradžių bandė jį sudrausti, girdi, dukters netekęs, bent jį turįs, o jeigu ir jį prarasiąs, nieko pasauly jam neliksią. Bet riteris nė klausyti nenorėjo. Pasiėmė, kas reikalinga kelionei, atsisveikino su karaliumi ir jo žmonėmis, kurie visi jį mylėjo, o kai sužinojo, jog išjoja, verkė kaip vaikai. Sėdo ant žirgo ir leidosi į pasaulį. Kur akys veda.

Jojo jojo nusiminęs, nė žodelio nepratardamas. Pagaliau žirgas pats jį prakalbino:

— Jeigu mano patarimo klausysi, galbūt savo laimę atgausi ir žmoną susigražinsi.

— Ak,— atsiduso riteris,— aš tik ir trokštu kuo greičiau būti su ja, dėl jos kažin ką pasaulyje iškentėčiau.

— Jeigu taip,— atsakė žirgas,— eisime per plačią pievą, ten nieko daugiau nepamatysi, tik kriaušę, apkibusią vaisiais, kuriuos už pusės mylios užuosi. Tik nediršk jų paliesti, ten bus ne kriaušė, o ragana, ji tave nužudys, jeigu bent vieną kriaušę suvalgysi. Paskui prieisime obelį; ji taip pat už pusės mylios kvėpės; bet nediršk valgyti obuolių, tai bus antroji ragana, kuri tuoj tave nužudys, jeigu bent vieną obuolį suvalgysi. Geriau kęsk alkį, o tų nuodingų vaisių nevalgyk. Pagaliau prieisime šaltinį, o tada tu būsi labai ištroškęs. Iš to šaltinio negerk: paimk kardą ir sukupok tą šaltinį, tai pikčiausia ragana. anų dviejų motina, šaltiniu pasivertusi. Jeigu visa tai padarysi, ką tau patariu, mes laimingai savo pasieksime; o jeigu ne — amžiais būsi nelaimingas.

Jojo riteris toliau ir netrukus prijojo pievą, plačią plačią, o kriausių kvapas kuteno šnerves. Riteris vos galėjo nusėdėti ant žirgo ir vis rijo seiles, kai jojo pro tą kriaušę, tačiau jos vaisių nepalietė. Keliavo toliau ir kaipmat prijojo obelį, kuri dar skaniau kvėpėjo. Riteris tiesiog visas drebėjo, taip norėjo paragauti obuolių, juoba kad buvo alkanas ir tokių vaisių kaip gyvas nebuvo matęs. Vos vos galėjo tverti ir jau buvo beskinąs; laimė, kad prisiminė žirgo patarimus ir paliko tuos obuolius ramybėje.

— Na, tu mąn dabar patinki,— gyrė jį žirgas,— dar vienas pinkles įveik, kaip aš tau sakiau, ir tada bus gerai.

Bet dabar laukė sunkiausias išmėginimas. Jau pirma riteris skundėsi labai norįs gerti, vos nemirštąs iš troškulio. Kai tik prijojo tą nelaimingą šaltinį, jis tuoj nušoko nuo žirgo, puolė prie vandens ir jau gers. Bet staiga žirgas leidosi bėgti. Pamatęs, kad žirgas bėga, riteris šoko vytis ir jį šaukti. Žirgas sugrižo ir labai jį barė, kam šaltinio nesukapojo, kaip buvo liepęs.

Riteris sėdo ant žirgo, ir tasai ėjo žingine nusiminięs. Paskui apsigrėžė ir jau nebematė nei šaltinio, nei obels, nei kriaušės. Raganos vėl pavirto raganomis ir sekė paskui kelevį, šnibždėdamos:

— Mes gudrios, bet tas riteris dar gudresnis.

O paskui jos dingo.

Tik dabar riteris ėmė dėkoti žirgui už išgelbėjimą nuo tokios nelaimės ir pasižadėjo būti paklusnesnis.

Taip jie keliavo ir keliavo per tą didelę pievą, o paskui aptiko gražų miškelį, kur rado visokių vaisių ir tyro vandens. Užvalgę vaisių ir atsigėrę vandens, traukė tolyn.

Pagaliau juodu atsidūrė tarp aukštų uolingų kalnų ir gilių tarpeklių, net baisu darėsi pasižiūrėjus. Priėjo stačią uolą. Gerai išžiūrėjo ir pačioje jos viršūnėje pamatė didžiulę pilį. Riteriui labai rūpėjo, kas ten galėtų būti. „Ar ne pavojinga ten eiti, gal ten raganos gyvena,— galvojo sau.— Bet turiu prie šono kardą, prieš jį niekas neatsilaikys, taip jau lemta, turiu ten eiti.“

Laimingai susirado kelią, kuris atvedė tiesiai prie pilies vartų. Riteris labai nustebė, kad aplinkui buvo tylu ir niekas nepasitiko. Žirgas nuėjo tiesiai į gardą, o riteris dairydamasis užkopė laiptais. Atidarė vieną kambarį, kitą — tylu; atidarė trečią, ketvirtą, net ligi vienuolikto, bet niekur nė gyvos dvasios. Jau tikrai manė čia būsiant kokių nors raganų buveinę. Pagaliau atidarė dvyliktą kambarį ir pamatė žilą senelį. Tasai gražiai pasveikino riterį.

— Ak žmogau,— tarė,— kaip gerai, kad tave pamačiau, dabar galėsiu numirti!

Paskui klausinėjo riterį, kur keliaujas ir ko ieškąs. Žodis po žodžio tasai papasakojo visus savo nuotykius ir ko dabar po pasaulį klajoja.

— Veltui ieškai ir kamuojies,— atsakė senukas.— Nesivar-
gink daugiau! Tavo žmona yra tokioje vietoje, iš kur niekada
jos neatgausi. Aš tau geriau patarsiu: lik su manim! Čia ra-
miai gyvenši, ir ši pilis bus tavo. Aš tik laukiau tokio doro
žmogaus, kuriam galėčiau ją atiduoti su visais turtais.

— Nepatinka man šita nykuma,— atsakė riteris, čia vie-
natvėj būčiau, o aš noriu su žmonėmis gyventi. Ką sugalvo-
jau, nuo to neatsisakysiu, ir kol turėsiu jėgų, ieškosiu savo
žmonos. Jeigu ją atgausiu — mano laimė. O jeigu ne — tebū-
nie kaip dievas duos! Verčiau patark, kaip greičiau ją surasti,
jeigu kur nors paslėpta.

— Jeigu taip,— atsakė senukas,— aš tau papasakosiu, kaip
tu nevertai pražūsi. Dabar eisi kitu slėniu, o paskui bus graži
pieva, kurioje nieko daugiau nematysi, tik gyvates. Dvi di-
džiausios staiga puls tave, o paskui jas ir kitos. Bet tu nebi-
jok. Drąsiai eik ir savo kardu sukupok dvi didžiausias ir išsi-
tepk pats ir žirgą ištepk jų taukais. O kitas tik paliesk kardu
ir pamatysi, kas iš to bus. Kai tą pievą perjosi, iš tolo pa-
matysi slėnį. Nusileisi į jį ir toliau keliausi jau tarp kitokių
kalnų. Ten tau irgi nieko neatsitiks. Pagaliau prijosi vieną
uolą, ten sustosi ir pabandysi į vidų patekti, nes ten bus tavo
žmona. Bet ten ir pražūsi. O dabar aš jau nesitikiu daugiau
žmogaus pamatyti ir galiu ramiai numirti.

Vos tai pasakė ir numirė. Riteris paėmė jo kūną ir paguldė
vidury didžiausio kambario; uždegė žvakes ir kardą prie šono
prisegė. Tai padaręs, nulipo žemyn pasakyti žirgui, ką matė
ir girdėjo.

Tuoju leidosi kelionėn ir netrukus prijogo pievą, apie ku-
rią pasakojo senukas. Čia juos bemat užpuolė dvi didžiulės
gyvatės. Riteris jas savo kardu perkirto, o paskui išsitepė
jų taukais ir žirgą ištepė. Staiga tos gyvatės pavirto dviem
princais ir ėmė šaukti:

— Tegyvuoja riteris galiūnas!

Paskui kuo toliau riteris jojo, tuo labiau gyvatės jį puolė,
bet vos tik jas kardu paliesdavo, jos pavirsdavo įvairiais žmo-
nėmis, atgijo visas užkeiktas kraštas. Priėjo prie jo ir tie du

princai ir pasakė norį jam atsiduoti ir visą gyvenimą ištikimai tarnauti.

Kai laimingai perjojo antrą slėnį, pagaliau atsidūrė prie tos uolos, kurioje buvo jo žmona. Žiūrėjo žiūrėjo į tą uolą ir labai nuliūdo, pamatęs, jog į ją neįmanoma įkopti. Laukė laukė, ar nepasirodys jo mieloji gyvatės pavidalu, bet ligi pat vakaro nieko nesulaukė. Tada žirgas jam sako:

— Pernakvosime prie šios uolos; naktį aš eisiu ganytis ir paliksiu tau kamanas. Kai manęs prireiks, pakratysi tas kamanas, ir aš būsiu čia. Atsigulk ir miegok, gerai atsimink, ką susapnuosi! O sapnuosi, kad turi vieną musės sparną. Laikyk jį stipriai, o kai pabusi, sakyk: „Esu musė ir turiu sparnus!“ Tuoju pat ja ir pavirsi. Tada skrisk į uolą! Ten rasi praėjimą. Juo pateksi prie durų ir pro rakto skylutę įlįsi į vidų, o paskui į kitą kambarį, tik tada būk labai atsargus!

Taip jie ir padarė. Žirgas nuėjo ganytis, o riteris atsigulė miegoti. Anksti rytą pabudo. Prisiminė sapną, pasižiūrėjo į ranką! Žiūri — laiko sparniuką. Dar stipriau jį suspaudęs, tarė:

— Esu musė ir turiu sparnus!

Tuoju pavirto musė ir nuskrido aukštyn. Ten susirado duris ir pro rakto skylutę įlindo į kambarį, o jame pamatė daugybę raganų. Prazvimbė joms palei galvas prie kitų durų ir ten tuoju įlindo pro rakto skylutę. Išgirdusios zvimbimą, raganos ėmė kalbėtis:

— Mes esame didelės raganos, bet tas riteris dar didesnis ir gudresnis: čia, matyt, zvimbė tokia musė, kurios dar nesame girdėjusios. Eime geriau, sesutės, iš čia, kad ko neatsitiktų.— Ir tuoj visos išskubėjo.

Antrame kambaryje riteris vėl atvirto į žmogų ir atsistojo prieš savo žmoną, kuri jo sūnelį supo. Toji krūptelėjo iš baimės ir pradžioje savo akimis netikėjo. Bet paskui abu labai apsidžiaugė, glėbesčiavosi, mylavosi. Kai truputį šitaip pasidžiaugė, žmona ėmė klausinėti, kaip jis gyveno, kaip čia pateko, kur ligi šiol joks žmogus negalėjęs įeiti. Riteris nuo pradžios ligi galo papasakojo visus savo kelionės nuotykius.

— Viskas gerai,— pasakė ji išklausiusi,— bet dabar tau gresia didžiausias pavojus: kai grįš tasai raganius, tave nužudys!

— Pamatysime, kas ką nugalės,— guodė ją riteris,— jeigu jau suradau tave, tai ir išvaduosiu.

Bet išvaduoti nebuvo lengva. Tiesa, jis pats galėjo tuoj pat nusikristi; bet kad žmona su sūnumi galėtų nultipti žemyn, reikėjo iškirsti laiptelius. Jis tuoj ir ėmėsi šito darbo.

Kai tuos laiptus kirto, pamatė vieną mergaitę. Ji labai verkė, prašė jos pasigailėti ir paimti į tarnaites, ji esanti vieniša našlaitė. Riteris papasakojo žmonai ir paklausė, ar ji negalėtų auginti jų sūnelio.

— Galėtų, galėtų,— atsakė ji,— bet tu saugokis jos: juk tai viena iš tų raganų, ir ji tave pražudys. Geriau eik ir sukopok ją į gabalus!

Bet riteris nesileido įkalbamas; tuoj nulipo žemyn ir užnešė mergaitę į kalną pas savo žmoną. Toji nelažai apsidžiaugė ir liepė vyrui būti atsargesniam, ta mergaitė galinti pridaryti bėdos. Riteris dėjosi nenugirdęs žmonos ir toliau dirbo savo darbą, tikėdamasis veikia grįžti namo.

Bet viskas virto kitaip. Kartą jis parėjo labai išvargęs, atsigulė ir taip kietai užmigo, jog nebūtų pabudęs net nuo šūvio prie ausies. Buvo naktis, ir riterio žmona su sūnum miegojo, vien toji tarnaitė budėjo. Pamačiusi, kad visi miega, ji tyliai prisėlino prie riterio ir atsegė jam kardą. Tas iškart pavirto akmeniu.

Kai jauniausiai raganai šis pokštas pavyko, tuoj ją apspito kitos draugės ir klykaudamos šokinėjo iš džiaugsmo.

— Na, dabar gerai,— pasakė vyriausioji ragana,— galėsime šitame kalne daryti ką tinkamos, kol senis sugriš. Tada persikelsime kur nors kitur. O dabar eikite su manim!

— Palaukit truputį,— tarė jauniausioji,— ką darysime su tuo kardu, kurį jam nusegiau? Reikėtų jį taip paslėpti, kad joks žmogus nerastų.

Nutarė, jog geriausia būtų į jūrą įmetus, ten jo per amžius nepamatys žmogaus akis. Įmetė kardą į jūrą, o paskui visos nukurnėjo į kalną.

Taigi nebeliko narsaus riterio, kuriam tiek karalysčių rodė savo palankumą.

Ilgai minėjo du vyresnieji savo brolių. Vyriausiasis visur

glaudė ausį prie žemės, norėdamas sužinoti, kur vaikšto jaunėlis brolis, ar neatsitiko jam kokia nelaimė.

Kartą priglaudė ausį prie žemės ir labai nuliūdo, sužinojęs, kad jo brolis ten ir ten nebegyvas. Sužinojo, kas ir kaip jį pražudė ir kur jo kardas guli. Tuoju viską papasakojo žmonai ir savo rūmininkams, po to įsakė ruoštis kelionėn, brolio vaduoti.

Dar tik švito, o visi sėdo ant žirgų ir smagiai patraukė kelionėn. Kiek pajojus, vyriausiajam broliui dingtelėjo į galvą, kad be viduriniojo brolio nieko nebūsią, juk niekas kitas negalėjo eiti per jūrą ir nenuskęsti.

Tada pasuko pas vidurinįį brolių. Tasai labai išsigando, išgirdęs liūdną žinią. Ilgai kalbinti jo nereikėjo, tuoju sėdo ant žirgo, ir abu nujojo brolio vaduoti.

Pagaliau pasiekė jūrą, kurios dugne gulėjo tasai kardas. Nuo to kardo visa jūra buvo raudona kaip kraujas. Vidurinis brolis tuoju šoko į jūrą, visas vanduo pirma jo prasiškyrė, ir jis atsistojo pačiame dugne. Ilgai vaikščiojo po jūros dugną ir vis negalėjo rasti kardo. Jis nežinojo vietos, kur jis guli. O kai pamatė, net nusijuokė. Tuoju jį paėmė ir išnešė į krantą. Visi labai džiaugėsi.

— O dabar jojame ten, kur brolis guli,— tarė vyriausias brolis.

Prijojo prie to kalno; priekyje kopė du broliai, o paskui juos sekė visi kiti.

Tyliai užkopė į pačią viršūnę, priėjo prie durų ir sustojo pasitarti, kaip padarius, kad raganos, kurios dar nieko nežino, negalėtų pasprukti. Pasitarę staiga puolė į vidų ir sukapojo raganas į gabalus. Paskui įėjo į kitą kambarį, kur nuliūdusi žmona sėdėjo prie suakmenėjusio vyro. Apsidžiaugė, vargšėlė, juos pamačiusi ir ypač išgirdusi, jog jos vyro vaduoti atėję ir net jau išvadavę. Vidurinis brolis prisegė suakmenėjusiam broliui kardą, tas iškart pašoko kaip iš slogaus miego ir tarė:

— Oi kaip ilgai miegojau!

— Taigi, miegojai! — pasakė broliai,— būtum per amžius miegojęs, jeigu ne mes!

Jis apkabino brolius ir dėkojo, kad šie jo nepamiršo. Tada pakratė kamanas, ir atgijo jo žirgas, kuris irgi buvo į akmenį pavirtęs. Dabar jis stovėjo prie kalno, linksmi žvengė ir šokinėjo, pamatęs ateinantį savo šeimininką. Šis su žmona ir sūnum sėdo ant žirgo, o paskui jį broliai ir visi kiti.

Vos susiruošė joti, atlėkė senis raganius ir baisiai suriaumojo:

— Kaip drįsote čia ateiti? Stokite! Lipkit nuo žirgų!

— Tuoju aš tau nulipsiu,— atsakė riteris. Nušoko nuo žirgo, išsitraukė kardą ir užsimojęs vienu matu nukirto raganiui galvą.

Po to laimingai parkeliavo namo ir iškėlė neregėtą negirdėtą puotą. Ten buvo linksmas ir laimingas jo tėvas. Ten buvo viso pasaulio karaliai, kunigaikščiai, riteriai. Visi gėrė už riterį galiūną, visi garbstė jo galybę. Jis pažadėjo visur teisingai viešpatauti. Taip galingasis mūsų riteris laimingai valdė karalystes, kurios jam paklusnios buvo.

Vienas našlys turėjo dukterį. Toji dažnai eidavo pas kaimynus tai verpti, tai šiaip ką nors dirbti, kaip dažnai merginos mėgsta. Ten ji turėjo draugę, irgi našlės dukterį. Žmonės kalbėjo, kad jos draugės motina esanti ragana, bet ji to nepaisė. O toji visada labai gražiai ją priimdavo, rūpindavosi kaip savo dukterim. Čia, žiūrėk, bandelių iškepa ar šiaip ką turėdama visada po lygiai mergaitėms padalina. Mūsų mergaitė ją mylėjo kaip tikrą motiną.

Kartą ji taip nuėjo, ir abi draugės sėdo verpti. Ragana lyg niekur nieko dirstelėjo šnairomis į mergaites ir sako:

— O kad taip, mano vaikeliai, jūs po vienu stogu gyventumėte ir vis šitaip abi sėdėtumėte. Jūs kaip dvi sesutės! O tu, kaimynėle, iš tiesų,— kalbėjo toliau ragana,— galėtum pašnekinti tėvą, gal paimtų mane, padėčiau jam apie namus. Ak, kaip jums būtų gera!

Mergaitė nieko neatsakė, bet pagalvojo, kad iš tikrųjų būtų neblogai.

Parėjo namo ir sako tėvui:

— Tėve, galėtum vesti; aš esu našlaitė, turėčiau motiną, gal pamotė būtų gera. Galėtum imti kad ir mūsų kaimynę, ji man visada tokia maloni!

— Ak mano dukrele,— atsakė tėvas,— žmonės kalba, kad mūsų kaimynė ragana. Kokia ji bus pamotė?

— Tik imk ją, man bus gera; žmonės visko priešneka, nereikia klausyti, kas ką plepa.

Taip meiliai įkalbinėjo tėvą, kol tas pagaliau vedė kaimynę. Bet kas pasidarė? Dar vestuvių nebaigė atšokti, o jau pamotė ėmė taip skriausti podukrą, jog nė apsakyti negali. Į darbą vis varė ir kasdien nuo vakaro ligi ryto ujo. Net valgyti žmoniškai neduodavo: į šuns dubenėlį kokių išėdų įkrėsdavo, pagranduką su pelenais iškepavo. O drabužiai — vieni skarmalai, mergaitė jų vilkėti negalėjo. Tik savosios dukrelės neskriaudė! Toji kaip povė vaikščiojo išpuošta, bandelių su sviestu ir visokių gardumynų valgė kiek lindo. Ir ji buvo ne geresnė už savo motiną. Ateidavo pas našlaitę, kai toji sunkiai dirbdavo, ir staipydavosi soti ir išsipusčiusi:

— Pasižiūrėk, kokia graži mano suknelė, tu tokios neturi, tavo vieni skarmalai! Matai, kokios skanios bandelės, bet negausi!

Nesitikėjo vargšė našlaitė, kad jos draugė bus šitokia! Tik graudžiai verkė, iš skausmo jai vos neplyšo širdelė. Nueidavo prie šaltinėlio ir ten guosdavosi.

Kartą, kai prie to šaltinio verkė, ją pamatė tėvas.

— Matai, dukrele,— tarė jis,— sakiau, kad ji nebus gera pamotė. Bet dabar jau vėlu. Kentėk, kol viešpats dievas duos tau geresnę dalią.

— Ak, teisybę sakei, tėveli! Niekad nemaniau, kad šitaip

bus,— atsakė duktė.— Bet ką dabar darysi. Eisiu geriau į pasaulį darbo ieškoti.

— Jeigu manai, kad bus geriau, tai ir eik,— sutiko tėvas.

Pradėjo ji taisytis kelionėn. Paprašė pamotės, kad išruošų iš namų kaip dera. Toji įširdo, kaip dar ją kitaip galėtų išruošti, argi ji prastai apsirengusi, argi neturinti rankų. Ir nieko jai nedavė, tik tuos skarmalus, kuriuos ligi šiol vilkėjo. Paskui dar keletą pagrandukų pusiau su pelenais numetė. Šitaip ji iškeliavo ir ėjo, kur akys vedė. Bekeliaudama priėjo lieptą per upę.

— Sveikas gyvas, liepteli! — nusilenkė jam keleivė.

— Sveika gyva ir tu, mergele! — padėkojo jai lieptelis.— Kurgi keliauji?

— Einu darbo ieškoti.

— Būk gera, apversk mane ant kito šono,— paprašė lieptelis.— Žmonės daug metų vaikšto viena mano puse, ir niekam neateina į galvą apversti. Apversk mane, gal ir aš tau kada padėsiu.

Mergaitė apvertė lieptelį ir nuėjo toliau. Ėjo ėjo ir priėjo kirmėlių apniktą šuniuką.

— Sveikas gyvas, šuneli! — pasveikino jį mergaitė.

— Sveika gyva ir tu, mergele! — padėkojo jai šunelis.— Kurgi keliauji?

— Einu darbo ieškoti.

— Būk gera, nuimk man tas kirmėles! Kiek žmonių praėjo, ir niekas nepasigailėjo manęs. Gal ir aš tau kada padėsiu! — paprašė šuniukas.

Ir mergaitė gražiai jį apvalė. O apvaliusi nuėjo toliau. Netrukus priėjo seną kriaušę.

— Sveika gyva, kriaušele! — pasveikino ją mergaitė.

— Sveika gyva ir tu, mergele! Kurgi keliauji?

— Einu darbo ieškoti.

— Ak, nupurtyk nuo manęs tas kriaušes, būk tokia gera, nupurtyk! Matai, kad išlaikyti negaliu, ir niekas jų neskina. Gal ir aš tau kada padėsiu! — paprašė kriaušė.

Pakeleivė nupurtė visas šakas, ir kriaušei palengvėjo. Pas-

kui vėl ėjo toliau ir pamatė veršelį, kuris ganėsi gražioje žalioje lankelėje.

— Sveikas gyvas, veršeli!

— Sveika gyva ir tu, mergele! Kurgi keliauji?

— Einu darbo ieškoti.

— Būk gera, išgink mane iš tos pievos! Jau daug metų čia ganausi, ir niekas manęs neišgena. Gal ir aš tau kada padėsiu! — paprašė veršelis.

Mergaitė išginė iš tos pievos veršelį ir nuėjo toliau. Priėjo vieną krosnį, kurioje visą laiką kūrenosi ugnis.

— Sveika gyva, krosnele!

— Sveika gyva ir tu, mergele! Kurgi keliauji?

— Einu darbo ieškoti.

— Išžerk iš manęs žarijas. Jau daug metų jos čia žerplėja, ir niekas neišžeria. Gal ir aš tau kada padėsiu!

Prie pat krosnies stovėjo žarsteklis, pakeleivė paėmė jį ir išžarstė iš krosnies žarijas.

Per tuos darbus buvo gerokai užgaisusi, tad paskui patekom skubėjo toliau.

Dabar jai reikėjo eiti per didelę girią. Eina eina per tą girią vingiuotais keliais, niekur nieko nematyti. Pagaliau priėjo kalnelį. Žiūri — ant kalnelio vieniša troba. Įėjo į vidų. Nieko daugiau ten nebuvo, tik senė. Ir toji atrodė kaip tikra ragana.

— Sveika gyva, šeimininke, — nusilenkė ji senei.

— Sveika gyva ir tu, mergele! Kaipgi čia atklydai?

— Einu darbo ieškoti. Gal mane priimtumėt?

— Galiu priimti. Nieko tau nereikės daryti, tik vienuolika kambarių šluoti. Tą darbą kasdien lengvai padarysi. Šis kambarys dvyliktas — jo neliesk!

— Kaip liepsite, taip ir darysiu, — sutiko keleivė ir tuoj ėmėsi darbo, tik po kelionės truputį atsikvėpė. Ir šlavė tuos vienuolika kambarių, šlavė kiekvieną dieną, o į dvyliktą jai nė motais pasižiūrėti. Ilgainiui jai pradėjo rūpėti, kodėl į tą dvyliktąjį net žvilgtelti uždrausta! Spėliojo, kas jame galėtų būti, bet įspėti negalėjo. Paskui ėmė galvoti, kaip čia suži-

nojus, ir nusprendė bent akies krašteliu žvilgtelėti į dvyliką kambarį.

Kartą ragana išėjo melstis. Mūsų mergelė to ir telaukė. Manydama, kad ragana jau sėdi bažnyčioje, nusviedė šluotą į kampa, prisėlino prie durų ir pravėrė tiek, kad galėtų akies krašteliu žvilgtelti į vidų. Ten, vidury kambario, stovėjo trys didelės statinės. „Oi,— tarė sau,— kas ten būtų tose statinėse?“ Pravėrė duris plačiau ir mato: vienoje kirmėlės raitosi, antroje sidabras, trečioje auksas. Neištvėrė mergelė, šoko į tą auksą, paniro visa ir išsiauksino. „Bent turėsiu ką prisimimui“,— tarė sau.

Tada pagalvojo, kad čia likti pavojinga, ir pasileido bėgti kiek įkabindama. Bėga bėga, tik kažin ar toli nubėgs? Parėjo iš bažnyčios ragana. Kambariai nešluoti, dvyliktojo kambario durys atlapos, visur aukso pribarstyta. Ji žinojo, kiek jo buvo. Čiupo savo geležines šukas, apžergė bruktuve ir nulapnojo iš paskos!

Jau būtų prie anos krosnies savo ilgomis rankomis ją pačiupusi. Bet krosnis mergelę praleido, o kai atlėkė ragana, sugriuvo ir užvertė visas žarijas ant jos. O jų buvo labai daug! Raganai bruktuve supleškėjo ir ji pati gerokai apdegė. Auksingoji mūsų mergelė jau buvo toli.

Ragana turėjo vytis pėsčia. Netoli veršelio pasivijo našlaitę ir ėmė bjauriai plūsti:

— Ak tu tokia, tu šiokia, nubrauksiu šitom šukom tau auksą.

Veršelis bėglę praleido, o senę puolė ragais. Nusviedė kažin kur į šoną.

Mūsų mergelė tuo tarpu nubėgo gerą kelio galą. Bet prie kriaušės ragana vėl ją pavijo ir jau taikėsi griebti. Tada kriaušė užgriuvo ant raganos ir vos nesutraiškė. Kol ši išsikapanojo iš po tos kriaušės, mergelė jau buvo prie šunelio.

— Ak šuneli mano, padėk! — sušuko mergelė.

O ragana jau čia pat. Bet šunelis jau buvo išgijęs. Jis pastojo raganai kelią, užpuolė ją, ėmė kandžioti ir draskyti.

Tik perbėgus per lieptelį mūsų mergelė apsidairė, o ligi šiol vis bėgo. Gerai, kad jau buvo už upės. Ragana žengė ant

lieptelio. Bet vos tik koją pastatė, šis apvirto, ir ragana ligi ausų nugarmėjo į vandenį. Ėmė skęsti, bet vis dar šaukė bėglei:

— Ak tu, nenaudėle! Jeigu būčiau pasivijusi, visą odą būčiau nudraskiusi! Matai šitas šukas!

Bet veltui šaukė ir grasino; už upės toliau nedrįso vyti. Mūsų aukso mergelė jau buvo netoli namų. Kai visai arti priėjo, kieme ant tvoros užgiedojo gaidys:

*Kakariekū,
Ką aš regiu!
Grižta tėvo dukrelė,
Skamba prie kojų varpeliai!*

Bet mūsų aukso mergelė į vidų eiti nenorėjo. Bijojo pamotės. Nuėjo prie šaltinio, kur kadaise verkdavo, ir atsisėdo. Ten ją pamatė pamotės dukra ir nubėgo motinai pasakyti:

- Mama, mama, toji jau sugrižo, matytum, visa auksinė!
- Ką tu čia pliauški?
- Nagi eik pati pasižiūrėti, sėdi prie šaltinio.

Atbėgo pamotė. Veidmainė ėmė ją meiliai kalbinti, kviesti

į vidų. Jai rūpėjo iškvosti, kur buvo, kad ir jos duktė paskui grįžtų auksu apipilta. Vos tik podukra į trobą įėjo, viskas aplinkui sušvito. Tada pamotė dar meiliau apie ją ėmė suktis, iš visų pusių apžiūrinėti, girti, į aukštybes kelti, o savo dukterį barti:

— Štai žiūrėk! Matai! Kas į pasaulį iškeliauja, tas ką nors pelno. O tu tik namie kiurksai. Išeitum, bjauri mergiote, gal ir tu ką laimėtum!

— Ir eisiu,— atsiliepė mergiotė,— kodėl negalėčiau eiti, tik tegu pasako kur.

Podukra viską papasakojo. O pamotė prikepė savo dukrai skanių bandelių, liepė apsivilkti naujitelaičiais drabužiais ir palydėjo toli toli; dar ryšulėlį padėjo nešti. O toji išdidžiai žingsniavo auksinio darbo ieškoti.

Taip žengdama, priėjo lieptelį. Nei pasveikino, nei nieko. O kai lieptelis paprašė apversti ant kitos pusės, tik burbtelejo:

— Gaišiu aš čia mat su tavim!

Priėjo prie šunelio, ir tasai paprašė jį apvalyti, pažadėjo kada nors ir jai už tai padėti, bet ji atkirto, kad nesiteps rankų su tom bjaurybėm kirmėlėm. Į tą kriaušę nė nepasižiūrėjo; veršelį iš tolo aplenkė. Priėjo prie krosnies, toji ir dabar visa liepsnojo. Dėl dievo prašė neleisti jai sudegti. Žadėjo už tai atsilyginti. Bet pamotės duktė nė neatsisuko. Pagaliau priėjo tą kalnelį ir trobą. Įėjo į vidų ir pamatė raganą, sėdinčią už stalo.

— Sveika gyva, šeimininke! — pasveikino.

— Sveika gyva ir tu, mergele! Iš kur čia atsiradai? — paklausė ragana.

— Atėjau darbo ieškoti, gal priimtumėt mane?

— Kodėl gi nepriimčiau? Šluosi vienuolika kambarių. Bet žiūrėk man! Į dvyliktą nedrįsk nė pažvelgti, kitaip savo kailį prikiši!

— Gerai, šeimininke, gerai. Viską padarysiu.

Ir tuoj apsigyveno kaip namie.

Šluoja ji tuos vienuolika kambarių, šluoja. Niekaip negali sulaukti, kada ragana iš namų išeis. Pagaliau kartą ragana

išskubėjo į bažnyčią. Pamotės duktė tuoj puolė į dvyliką kambarį ir, kai pamatė auksą, išoko į statinę ir įsimurdė visa su drabužiais ir plaukais. Paskui išlipo ir pasipustė padus!

Ragana rado auksą po visus kambarius išbarstyta.

— Na palauk, kūtvėla! Tau dar atsirūgs! — sušuko.

Čiupo geležines šukas, apsiavė geležinius batus ir puolė vytis; žengia žingsnį — mylią nueina.

Pribėgo mergiotė prie krosnies. Toji sviedė ant jos visą liepsną, ir pusė aukso nutirpo. Atbėgo prie veršelio, tasai ragais pastojo kelią. Pasivijo ragana ir ėmė geležinėm šukom auksą nuo jos draskyti. Paskui paleido, o auksą susirinko. Kol ragana auksą rinko, mergiotė pribėgo prie kriaušės. Kriaušė griuvo ant jos ir taip prislėgė, kad toji negalėjo išsikapanoti. Ragana pasivijo ir nuplėšė nuo jos visus drabužius. Paskui paleido, bet kas iš to? Priešais išbėgo šuniukas ir ėmė kandžiotis. Ragana vėl pasivijo ir taip patraukė šukom per pliką nugarą, jog kraujas ištryško į visas puses. Kai pagaliau pamotės duktė bėgo per lieptą, tasai apsivertė, ir ji pūkstelėjo į vandenį. Ragana dar vandenyje gerokai ją pašukavo iš visų pusių.

Vargais negalais išbrido pamotės duktė į krantą ir slampina, vos vilkdama kojas. Kai prie namų priėjo, užgiedojo gaidys ant tvoros:

*Kakariekū,
Ką aš regiu!
Grįžta močiutės dukrelė,
Žliugsi bala po kojelėm.*

Bijo duktė pasirodyti motinai. Nuėjo prie šaltinio ir guodžiasi:

— Oi kokia aš nelaiminga, ką gi aš užtarnavau, ką aš gavau! Kaip dabar žmonėms pasirodysiu?!

Išgirdo motina. Jai ir į galvą neatėjo, kad gali atsitikti tokia nelaimė. Atbėgo visa nušvitusi:

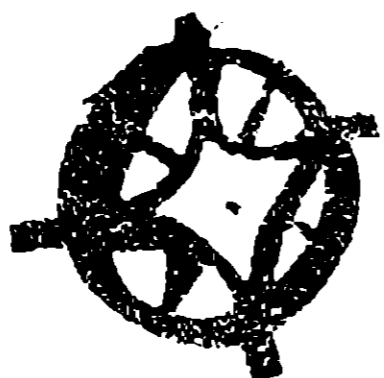
— Ak mano miela dukrele, jau sugrižai! Ko gi dabar droviesi? Parodyk, ką užtarnavai.

O ji nieko neturėjo, tik žaizda prie žaizdos!

— Tai bent užtarnavai! Kad ją kur skradžiai, tą šlykščią mergiotę, juk ji tau kelią parodė!

Ėmė dar baisiau rėkti, net visi žmonės subėgo žiūrėti. Nuo to laiko pamotė savo dukters niekam nerodė, žinodama, jog tokios apdraskytos baidyklės už vyro neišleisi.

O mūsų aukso mergelei netrukus atjojo pirštis dailus jaunikaitis. Išprašė ją iš tėvo ir išsivežė. Paskui ji gražiai gyveno.

TRYS ROŽĖS

Vienas turtingas pirklys rengėsi važiuoti prekių į labai tolimus kraštus — net už jūrių marių.

— Mielos mano dukrelės, ką jums parvežti? Sakykite, ko norite! — kalbėjo jis trimis savo dukroms, kai jau buvo susiruošęs kelionėn.

Dvi vyresniosios žinojo, ko prašyti: viena puošnių suknelių, kokių niekas neturi, kita aukso žiedo. Tik jauniausioji, visada tyki, rami kaip avelė, ir dabar tylėjo.

— Na, o ko tau? Sakyk ir tu! — klausinėjo tėvas.

— Ak mielas tėveli,— atsakė jauniausioji,— kad tik gyvas ir sveikas sugrįžtum iš už jūrių marių, ir man nieko daugiau nereikia.

Bet tėvas nenorėjo nusileisti ir prisispyręs klausinėjo.

— Na, jeigu jau taip reikia,— tarė ji pagaliau,— tebūnie. Kai kur nors pamatysite tris rožes, iš vienos šakos augančias, man jas ir parvežkite! Tai bus geriausia dovana.

Vyresnės seserys iš jos pasijuokė, kad prašo iš tolimų kraštų parvežti tokią dovana, jei ir namuose tų rožių kiek nori, bet tėvas pažadėjo tesėti žodį ir atsisveikino su dukterimis.

Pirklys laimingai keliavo po užjūrius. Savo laivus prikrovė brangių prekių ir jau plaukė atgal prie gimtųjų krantų. Jis akių nenuleido nuo brangių dovanų vyresniosioms dukroms, saugojo, kad ko neatsitiktų, žinojo, kiek džiaugsmo bus namuose. Truputį buvo nesmagu, kad jauniausiai nieko nevežė; visuose užjūriuose kaip adatos ieškojo, ko prašė jauniausioji: tų trijų rožių, pražydusių ant vienos šakelės. Bet atsitiko tai, ko jis visai nenumatė.

Jau netoli kranto, prie kurio turėjo priplaukti laivai, pakilo didelė audra. Laivus su brangiomis prekėmis išblaškė kažin kur; pirklį, įsitvėrusį lentos, bangos išmetė ant plikos uolos. Laimė, jis dar turėjo jėgų užsiropšti ant uolos viršūnės, ant- raip bangos būtų jį nuplovusios nuo tų uolų į jūrą, kuri apačioje kunkuliavo ir virė. Gūdžią naktį jis klaidžiojo po tuščią kalną ir visai nusiplūkė. Vien tik žaibai tvyksčiojo aplinkui. Pagaliau priėjo tuščią pilį.

— Kas bus, tas bus, eisiu į vidų, jei liksiu čia — vis tiek pražūsiu.

Prieina prie vartų — ten stovi sargyba. Laukia, kol pradės šaukti ant jo, bet sargyba tyli. Prieina arčiau — gi suakmenėję žmonės. Visur tamsu, tik viename kambaryje dega žiburys. Įeina, o ten stovi vienam žmogui pataisytas stalas ir paklota lova. Vos tik įėjo, už lango kažkas sušuko:

— Čia tau, nuvargusiam pakeleiviui: pavalgyk, atsigerk ir gulkis pailsėti!

Ilgai dairėsi, kieno čia balsas būtų, bet nieko nepamatė. Įsidrąsinęs pasisotino, atsigulė ir užmigo.

Kai mūsų pirkllys pabudo, stalas jau stovėjo pataisytas. Pasistiprino ir išėjo ieškoti, kam galėtų padėkoti, o paskui jau eiti savo keliais. Bet visur buvo tuščia, viskas suakmenėję. Tik priešais pilį žaliavo gražus sodas, pilnas žydinčių gėlių. Nuėjo ten, tikėdamasis rasti tų gėlių prižiūrėtoją. Visą sodą išvaikščiojo, bet niekur nė gyvos dvasios. Jau buvo beišeinąs, bet staiga priešais pamatė krūmą gražių rožių; iš vidurio krūmo augo stora šaka, o iš tos šakos dar trys šakelės, ir visos buvo su vos vos pradėjusiais skleistis pumpurais.

„Ak, — tarė sau, — čia kaip tik tos rožės, kurių prašė mano

jauniausioji dukra. Jeigu sugrįšiu namo be nieko, bent vienai parnešiu dovaną."

Jis nuskyne tas tris gražias rožes.

Staiga sudundėjo, suriaumojo jam už nugaros. Atsigręžė pirklys ir vos nepargriuvo iš baimės. Priešais jį stovėjo didžiulis lokys pražiotais nasrais. Uždėjo jam ant peties leteną ir sako:

— Gyvas iš čia neišeisi! Kaip drįsai imti kas ne tavo?

Išsigandęs pirklys vos išvebleno, kam tas rožes nuskyneš.

— Jeigu taip,— suriaumojo lokys,— jeigu tokią dukterį turi, paliksiu tave gyvą, bet pažadėk, kad po savaitės atiduosi man ją už žmoną.

Pirklys labai norėjo išsivaduoti iš lokio letenos, tad ką darys — ėmė ir pažadėjo.

Paskui laimingai sugrįžo namo. Vyresniosios dukterys nenorėjo nė žiūrėti į tėvą, kad grįžo plikas kaip elgeta,— juk žadėjęs tiek dovanų parvežti, jos tik veltui jo laukusios. O jauniausioji su džiaugsmu išbėgo tėvo pasitikti, sveikino jį, širdingai bučiavo ir kalbėjo:

— Dėkui už tas rožes, ir už bet ką būčiau dėkinga, ką tik būtum parvežęs. Labiausiai džiaugiuosi, kad sveikas grįžai, kad esi čia, mielas tėveli! O dėl turto nesielvartauk.

Gerasis tėvas, matydamas, kad anos dvi dėbčioja į jį ir jo šalinasi, pagalvojęs, kaip turės netekti ir tos vienintelės, kuri glaudžiasi prie jo, taip krintosi, jog sunku ir apsaakyti. Kuo labiau tėvas liūdėjo, tuo duktė jam buvo meilesnė, klausinėjo, kas jam yra, ko jis sielojasi. Jis ilgai tylėjo, manė, kad duktė numirs iš sielvarto, sužinojusi, kokiai pabaisai ji pažadėta. Bet praėjo savaitė, ir nebuvo kas bedarą, reikėjo arba žūti, arba teisybę pasakyti. Papasakojo viską. Duktė nė kiek neišsigando ir sako:

— Juk tai dievo tvarinys, kodėl man nėjus už jo? Aš pati kalta, kad norėjau tų rožių.

Tėvas kiek aprimo, bet anos dvi seserys pradėjo šaipytis, kad visos nelaimės ištikusios per tas nusususias rožes.

Jaunėlė sesuo tyliai susiruošė, ir tėvas ją nuvežė į tą užkeiktą pilį. Laukė dieną, laukė kitą, kol lokys pasirodys, bet

nieko nesulaukė. Turėjo ją ten palikti nusiminusią. Tada ji viena laukė, ar nepamatys ko nors tuščioje pilyje. Viską pati susitaisė, kaip norėjo, bet niekur nė gyvos dvasios. Trečią dieną nuėjo į sodą ir vaikščioja tarp gražių rožių. Staiga sutrinksėjo sudundėjo, ir priešais ją atsirado didžiulis lokys. Ją net šiurpas nupurtė. Bet lokys meiliai sako:

— Sveika, mano brangioji! Ar gyvensi su manim?

— Kodėl negyvensiu, juk esi dievo tvarinys!

Lokys gražiai kalbėjosi su ja, vedžiojo po visą sodą. Paskui vėl sutrinksėjo sudundėjo — ir jis dingo. Mergelė kasdien

matydavosi su juo sode ir pati nepajuto, kaip priprato prie jo ir negalėjo be jo gyventi. Bet vieną dieną, o varge, lokio nei girdėti, nei regėti. Visur mergelė jo ieškojo, šaukė, bet tik savo atbalsį girdėjo kalnuose. Taip praėjo diena, kita, ir mergelei pasidarė labai ilgu. Trečią dieną nusprendė kiekvieną

krūmelį apžiūrėti. Visą pilį išvaikščiojo, bet ten buvo vien akmeniniai stulpai. Išieškojo visą sodą — ten tik nuvytusios gėlės. Dar kartą nuėjo į tą vietą, kur pirmą kartą jį pamatė.

Atėjo prie rožių, o čia lokys begulįs išsitiesęs — nejuda ir nekvėpuoja.

— Ak mielas lokeli, kas gi tau pasidarė? Ak, koks tu man geras buvai!

Taip ji verkė ir raudėjo prie jo. Paskui apdėjo rožėmis, lyg laidodama, ir norėjo eiti. „Ne, neisiu, jo nepabučiavusi“, — tarė ji. Ir pabučiavo.

Staiga baisiai sudundėjo, net žemė sudrebėjo. Mergelė iš baimės žado neteko. Kai pagaliau pakėlė akis, žiūri — stovi prieš ją gražus jaunikaitis.

— Mieloji, — sako, — nieko nebijok; tu išvadavai mane!

Jis papasakojo jai viską, kaip buvęs paverstas lokiu, o visi jo žmonės suakmenėję, kol pagaliau juos išvadavusi daili mergelė. Tada iš pilies pradėjo eiti žmonės ir sveikinti savo ponus. Pas tėvą juodu nuvažiavo puikia karieta, ir tasai buvo laimingas, kad taip gerai viskas baigėsi. Vyresniosios seserys kone sprogo iš pykčio ir pavydo, kad jaunėlė per tas rožes gražų vyrą gavo.

Išvaduotoje pilyje paskui buvo vestuvės — visi ilgai linkminosi ir džiaugėsi!

DINGIŲ

NIKAITIS

Kartą gyveno labai labai turtingas ponas, toks turtingas, jog nė pats nežinojo, kiek turi turtų. Tačiau kas iš tų turtų, jeigu neturėjo įpėdinio, kuriam būtų galėjęs tuos savo tur-

tus palikti. Bet jo pati neprarado vilties, tikėjosi, kad senatvėje neliksią vienu du. Kuo labiau tikėjosi, tuo labiau ruošėsi krikštynoms. Kai jau turėjo gimti vaikas, ponias susapnavo, jog būsiąs sūnus ir taip reikėsią jį žiūrėti, kad ligi dvylikos metų žemės neprisiliestų, antraip pražūsiąs.

Pagaliau gimė sūnus, gražus, dailus. Ponas tuoj prie jo pristatė devynias aukles, kurios pakaitom turėjo jį prižiūrėti. Ir griežtai jas įbaudė, kad ant žemės neguldytų, kad niekada neleistų nė prisiliesti prie žemės. Auklės pono įsakymą stropiai vykdė, berniukui už kelių dienų turėjo sukakti dvylika metų, o žemės dar nebuvo prisilietęs. Jį vis ant rankų nešiojo arba paauksuotame lopšyje supo. Ponas jau pradėjo ruošti didelę puotą, norėjo atšvęsti išsivadavimą iš to sunkaus likimo.

Staiga kieme pakilo didelis šurmulyš. Auklė, kuri berniuką laikė ant rankų, norėjo pamatyti, kas ten šūkauja. Ir užsimiršo smalsuolė! Paguldė berniuką ant žemės, o pati prišoko prie lango pažiūrėti, kas kieme darosi, ir žiopsojo kaip avinas į naujus vartus į tuos, kurie ten klykavo ir triukšmą kėlė.

Riksmas nutilo. Auklė norėjo paimti berniuką. Ji neapsakomai išsigando, kai niekur kambary berniuko nerado, ir prisiminė ponų įsakymą. Ėmė taip gaudžiai verkti, jog subėgo visi, kas tik kojas šiuose namuose turėjo. Atbėgo ir ponas, klausia, kas jai yra, ar berniukui ko neatsitikę. Auklė tik drebėjo iš baimės kaip drebulė ir nieko nesakė. Pagaliau po daugelio klausinėjimų šiaip taip išmekeno, kas ir kaip įvyko.

Labai nusiminė ponas, kad netikėtai sugriuvo visos jo viltys. Kuo greičiausiai išsiuntė į visas šalis tarnus berniuko ieškoti. Įsakinėjo, gražiuoju prašė, brangių dovanų žadėjo, pinigų negailėjo. Ilgai ieškojo, bet berniuko niekur rasti negalėjo. Dingo, visiškai pražuvo, tartum žemė jį būtų prarijusi.

Vienu metu nusiminęs ponas pastebėjo, kad geriausioje jo svetainėje kasnakt apie dvyliktą kažkas dejuoja ir gailiai verkia. Pasiklausė kelis kartus ir, kai tas verksmas vis netilo, panorė žūt būt sužinoti, kas ten darosi; pagalvojo, kad, ko

gero, tai bus dingęs jo sūnus. Tada pažadėjo tris šimtus auksinių tam, kas pernaktvos jo svetainėje.

Trys šimtai auksinių — gražūs pinigai, neturtingam žmogui — visas turtas. Atsirado daug tokių, kurie norėjo juos gauti. Bet kai atėjo dvylikta valanda ir pasigirdo dejonės, verksmas, kiekvienas pagalvojo, ar verta už tris šimtus auksinių rizikuoti gyvybe. Ir ponas negalėjo sužinoti, kas ten dejuoja ir verkia, ar jo sūnus, ar šiaip koks siaubūnas.

Netoli pono rūmų gyveno malūnininko našlė su trim dukterim. Ji labai skurdo ir dažnai neturėjo ko valgyti. Žinia apie verksmą ir tris šimtus auksinių pasiekė ir vargšių trobelę. Vyriausia duktė ir sako susirūpinusiai motinai:

— Klausyk, mama, kam mums taip vargti? Pabandysiu laimės, eisiu ir pernaktvosiu vieną naktį; o gal ką ir nutykosiu. Tie trys šimtai auksinių mums būtų didelė parama — ar ne?

Motina pakraipė galvą, truputį pagalvojo, bet paskui, kad taip vargingai jos gyveno, leido mergaitei pabandyti. Nuėjo tada vyriausioji malūnininko duktė pas poną ir pasisakė, ko norinti.

— Tu norėtum ten nakvoti? — paklausė ponas.— Gerai, mergele, gerai, pabandyk laimę!

— Tikrai pabandysiu,— atsakė toji, prasidžiugusi, kad ponas leidžia.— Tik labai prašyčiau, būkite toks geras ir paliepkite, kad man duotų ką nors vakarienei išsivirti, aš nuo ryto dar nieko nevalgysiu.

Ponas tuoj pašaukė virėją ir liepė duoti ką nors išsivirti. Virėja tiek visko prinešė, jog būtų užtekę trim vakarienėm. Malūnininko duktė pasiėmė visko pakankamai: bulvių, lašinių, miltų, druskos, malkų. Užsižiebė vaško žvakę ir nuėjo į svetainę. Ten užsikūrė židinį, užkaitė puodus, užtiesė stalą, pasitaisė patalą. Virė virė ir nepajuto, kaip laikas prabėgo. Muša dvyliktą. Tuoj pradeda kažkas dejuoti ir verkti. Malūnininko duktė išsigandusi dairosi po svetainę, visus kampus apžiūri. Bet niekur nieko nėra, viskas kaip ant delno matyti, o verksmas ir aimanos nesiliauja. Staiga viskas nuščiūva, prieš ją atsistoja gražus jaunikaitis ir klausia meiliu balsu:

— Kam čia verdi?

— Sau,— atsako.

Nusiminė gražusis bernelis, pasižiūrėjo liūdnom akim ir vėl klausia:

— O stalą kam užtiesei?

— Sau,— atsako malūnininko duktė.

Gražusis bernelis dar labiau nusiminė, net ašaros pasirodė pilkose jo akyse.

— O kam lovą pataisei?

— Sau,— trečią kartą atsako toji.

Tada gražusis bernelis apsipyłė ašaromis, užlaužė rankas ir dingo.

Rytą malūnininko duktė papasakojo ponui viską, ką mačiusi. Tik nepasakė, kad bernelis nusiminė, išgirdęs jos atsakymus. Už tai, kad pernakvojo toj svetainėj, ponas davė pažadėtus tris šimtus auksinių.

Kitą naktį išsiruošė jaunesnioji sesuo, o vyresnioji ją pamokė, ką turinti daryti ir kaip atsakyti. Toji viską darė, kaip buvo pamokyta: nuėjo pas poną, ponas jai leido nakvoti; pasiėmė maisto, lašinių, druskos, malkų; užsižiebė žvakę, užsikūrė židini, užtiesė stalą, pasitaisė patalą ir laukia. Kai pasirodė bernelis ir klausė: „Kam čia verdi, kam stalą užtiesei, kam lovą paklojai?“— atsakinėjo: „Sau, sau, sau!“ Bernelis kaip ir vakar tik apsiverkė, užlaužė rankas ir dingo.

Rytą viską ponui papasakojo, tik nutylėjo, kad bernelis apsiverkė.

Ponas ir jai atskaitė tris šimtus auksinių.

Trečią dieną jauniausioji sesuo sako:

— Ei seselės, jeigu jums taip gerai sekėsi, po tris šimtus auksinių parsinešėt, eisiu ir aš laimės pabandyti, gal ir aš tą baimę ištversiu.

Motina, matydama, kad vyresniosioms nieko neatsitiko, leido eiti ir jauniausiajai, nors ją labiausiai mylėjo ir jau buvo prasigyvenusios, gavusios tokį gerą atlyginimą. Ir jauniausioji, kaip ir jos seserys, pirmiausia paprašė pono sutikimo, maisto vakarienei, užsižiebė žvakę ir nuėjo į svetainę. Užsikūrė židini, užkaitė puodus, užtiesė stalą, paklojo lovą ir laukė išsigandusi, kada tas vidurnaktis ateis.

Staiga išmuša dvylika. Tuoju svetainėj pasigirsta aimanos ir verksmas. Jauniausioji malūnininko duktė išsigandusi dairosi po svetainę, apžiūri visus kampus, niekur nieko nematyti, o verksmas ir aimanos nesiliauja. Paskui netikėtai viskas nutyla, ir prieš ją atsistoja jaunas gražus bernelis ir klausia meiliu balsu:

— Kam čia verdi?

O kad ji labai grožėjosi dailiu berneliu, kitaip pagalvojo, negu jos seserys, ir atsakė:

— Sau užkaičiau, bet jeigu nori, bus ir tau.

Paniuręs jaunikaičio veidas pragiedrėjo, ir jis klausė toliau:

— O kam stalą užtiesei?

— Sau užtiesiau, bet jeigu nori, tebūnie ir tau.

Kai šitaip atsakė, gražus bernelis linksmi nusišypsojo.

— O kam lovą paklojai?

— Sau paklojau, bet jeigu patinka, tai ir tau.

Tada bernelis labai apsidžiaugė, pliaukštelėjo rankomis ir sako:

— Ak, kaip gerai padarei, kad ir manęs neužmiršai. Bet dar palauk truputį, dar palauk. Eisiu atsisveikinti su savo geradariais, kurie ligšiol mane globojo.

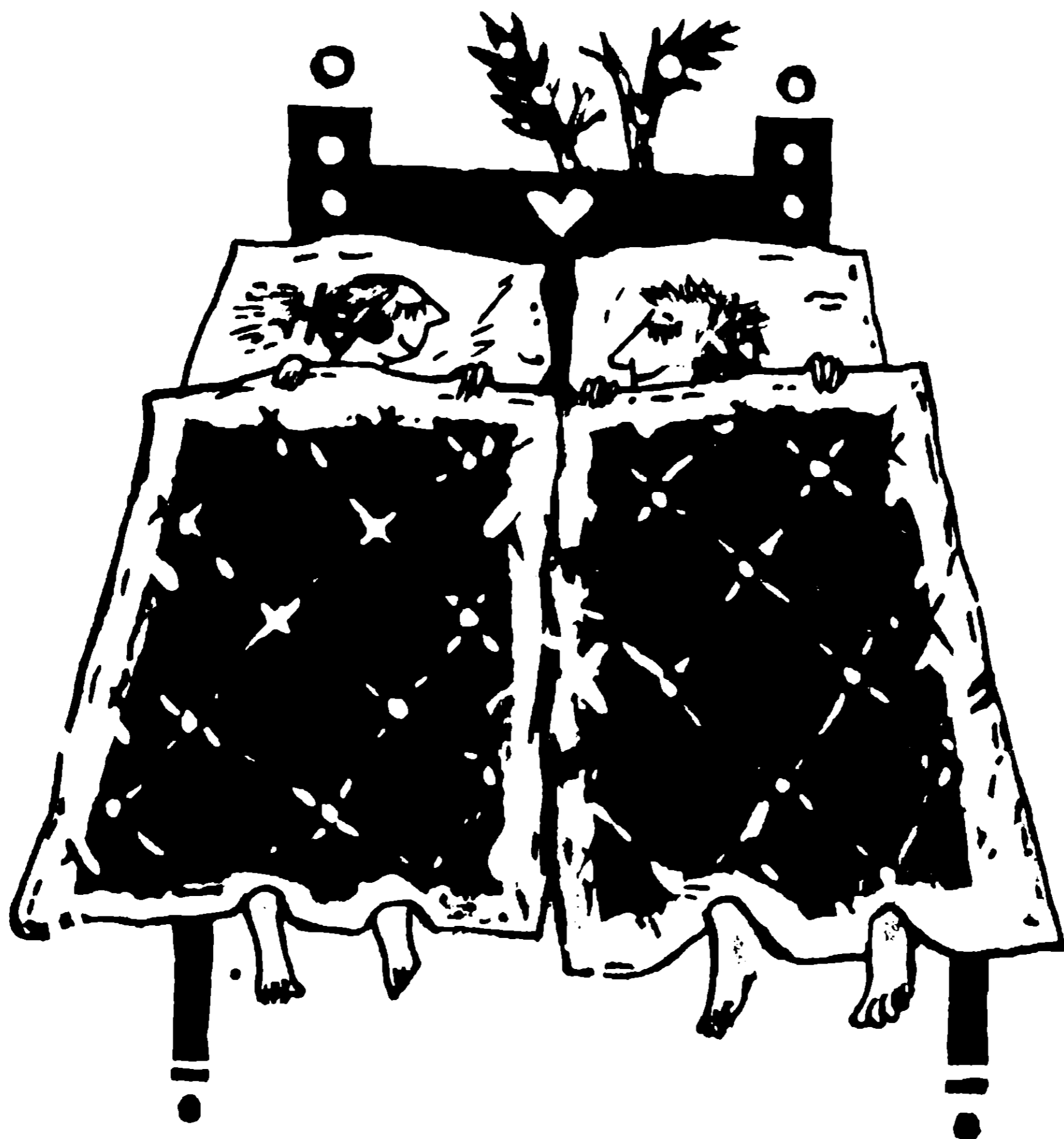
Papūtė švelnus vėjelis, ir vidury svetainės atsivėrė gili praraja, į kurią palengva ėmė leistis gražusis bernelis. Jauniausioji malūnininko duktė įsitvėrė jo skverno ir grimzdo drauge.

Naujas pasaulis atsivėrė jiems prieš akis. Dešinėje tekėjo aukso upė, kairėje žėrėjo aukso kalnai, o vidury, priešais juos, plytėjo gražios žalios pievos, nusėtos daugybe žiedų. Bernelis žengė takeliu pirma, o malūnininko duktė per kelis žingsnius atsilikusi, ant galų pirštų, kad jos nė nepastebėtų.

Taip jie priėjo sidabro girią. Kai tik prie jos priėjo, išbėgo įvairiausių žvėrelių, apspito jaunikaitį, šokinėjo ant jo, o jis meiliai glostė visus iš eilės. Malūnininko duktė tuo tarpu nusilaužė iš tos girios šakelę ir įsikišo užantin — būsią prisimimui.

Ėjo juodu toliau ir priėjo kitą girią — šioji buvo auksinė.

Kai tik priėjo, išlėkė neregėta daugybė įvairiausių paukščių. Jie ėmė gražiai čiulbėti, skraidyti apie jaunikaitį, tūpti ant pečių, ant galvos, o jis paskutinį kartą juos meiliai apžiūrinėjo. Malūnininko duktė ir čia nusilaužė šakelę, susivyniojo į skepetaitę, pagalvojo: „Kažin, ar mano seserys patikės, kai pasakosiu, kur buvau ir ką mačiau.“

Atsisveikinęs su visais savo geradariais, jaunikaitis grįžo tuo pačiu takeliu, kur buvo atėjęs, o malūnininko duktė tylutėliai sekė iš paskos. O kai priėjo prie tos angos, įsitvėrė jo skverno ir iškilo į tą pačią svetainę, iš kurios prieš valandėlę buvo išėję.

— Aš jau atsisveikinau,— tarė bernelis,— dabar galime vakarieniauti.

Malūnininko duktė pastatė ant stalo savo viralą. Sėdo abu ir pavalgė ligi soties. Kai pavalgė, bernelis sako:

— O dabar galime gulti.

Sugulė gražiai paklotoje lovoje. Bet malūnininko duktė padėjo tarp jo ir savęs sidabro ir aukso šakeles. Po valandėlės abu gražiai užmigo.

Rytojaus dieną saulė jau buvo aukštai, o malūnininko duktė dar nepasirodė ponui, kaip buvo dariusios jos seserys. Ponas jau nekantravo. Jis dar gerokai palaukė, bet kai ir po to mergaitė nepasirodė, pagalvojo, kad kas negera bus atsitikę, ir ėjo žiūrėti, kaip ten ir kas. Bet durys buvo sandariai uždarytos.

Ponas liepė išlaužti duris. Kas apsakys jo džiaugsmą! — lovoje rado savo sūnų su malūnininko dukterimi. Jie ką tik buvo pabudę nuo triukšmo. Tėvas džiaugėsi kaip mažas vaikas. Tuoju liepė kelti didelę puotą ir sukviesti daug svečių, kad atėję pasidžiaugtų drauge su juo.

Jaunikaitis, pamatęs tas dvi šakeles, labai nustebė ir paklausė malūnininko dukterį:

— Negi tu buvai su manim ten apačioje? Na, jeigu esi man tokia ištikima, žinok, kad mane išvadavai. O iš tų šakelių turėsime dvejus rūmus.

Paėmė tas šakeles, išmetė pro langą, ir tuoju pat atsirado dveji didžiuliai rūmai: vieni aukso, kiti sidabro. Juose paskui jauniausioji malūnininko duktė su išvaduoju gražiuoju jaunikaičiu gyveno ir ligi šiol tebegyvena, jei nenumirė.

Septyniasdešimt septintoje karalystėje, už raudonųjų jūrų ir ažuolų kalno, kur pasaulis lentomis apkaltas, kad žemių į jį nebyrėtų, gyveno vienas karalius. Tasai karalius turėjo sodą,

o tame sode medį, už kurį gražesnio visame pasaulyje nebuvo. Ar tas medis kokius nors vaisius veda, ar iš viso kada nors ves, to niekas nežinojo. Ir labiausiai už visus tą norėjo sužinoti karalius. Kas tik pas jį užeidavo, vesdavosi prie to medžio, kad pasižiūrėtų ir pasakytų, ar tas medis gali kada vaisių duoti. Bet tikrai to negalėjo pasakyti nei saviškiai, nei iš sve-tur atvykę žmonės.

Po kiek laiko karalius liepė sušaukti viso krašto sodininkus, pranašus ir išmintingus žmones, kad išpranašautų ir pasakytų, kada ir kokių vaisių užderės ant šito medžio. Susirinko sodininkai, pranašai, išminčiai, ilgai žiūrėjo į tą medį, bet nė vienas nieko neįspėjo. Pagaliau vienas sukumpęs senukas sako:

— Kokių vaisių duos šis medis, niekas neatspės, nes tokių medžių vargu ar yra daugiau pasaulyje, ir jo vaisių dar niekas iš mūsų nėra matęs. Bet aš pasakysiu, ką apie tą medį, dar būdamas mažas, esu girdėjęs iš tėvo ir ligi šiol niekam nesu sakęs. Tasai medis kasnakt vienuoliktą valandą turi išsprogti, ketvirtis po vienuoliktos žydėti, be ketvirčio dvyliktą aukso vaisiai prinokti, o dvyliktą kažkas — nežinau kas — tuos vaisius skinti.

Kai senukas baigė, karalius ir sako:

— Reikėtų pasekti, ar iš tikrųjų taip yra; o jeigu taip, reikia tuos vaisius nuskinti, juk medis mano, mano sode auga. Kas dabar eis pasaugoti?

— Aš eisiu,— atsakė vyriausias karaliaus sūnus.

Ir susitarė, kad naktį jis eis aukso vaisių saugoti.

Atėjo vakaras. Vyriausias karaliaus sūnus susiruošė į sodą, pasiėmė gerokai vyno, kepsnių, vaišinosi ir tą medį stebėjo. Ilgai nieko negirdėjo, joks lapelis nesušlamėjo. Bet staiga muša vienuolika, medis ima sprogti, muša ketvirtį, pumpurai skleidžiasi, pražysta gražūs žiedai; muša du ketvirčius, žiedai virsta mažais žibančiais bumbuliukais, bumbuliukai pučiasi ir auga, ir po trijų ketvirčių virsta gražiais obuoliais ir žėri kaip saulė. Karalaitis žiūrėjo net išsižiojęs ir, pamatęs, kad jau prinokę obuoliai kabo, tuoj puolė jų skinti. Vos tik prie obels priėjo, ėmė baisia žaibuoti ir griaudėti, užėjo debesis, prapliupo lietus, papūtė migdantis vėjas, ir karalaitis nė

Jaunikaitis dar ilgai ją lydėjo akimis, paskui atsisuko į obelį, tartum ji ten dar būtų stovėjusi, bet jos jau seniai nebebuvo.

Atsipeikėjęs karalaitis pasileido namo. Kai pamatė tėvą, dar iš tolo linksmi sušuko:

— Nusaugojau, nusaugojau, viską žinau!

Tėvas labai nustebė ir apsidžiaugė:

— Nusaugojai, o kur tavo aukso obuoliai? — klausia.

— Aukso obuolių neturiu, bet nusaugojau ir turėsiu. Viena graži mergelė, vardu Berona iš Juodojo miesto, ateidavo kasnakt dvyliktą jų skinti. O dabar aš skinsiu vidurdienį, taip man pasakė Berona.

Patenkintas tėvas tapšnojo sūnui per petį, gyrė, kad gerai saugojęs, ir džiaugėsi, jog turėsiąs aukso obuolių.

Senasis karalius buvo patenkintas ir džiaugėsi, o jauniausias jo sūnus skynė tuos aukso obuolius kiekvieną vidurdienį, ir taip truko ilgą laiką. Bet jis vaikščiojo susimąstęs, kiekvieną dieną atrodė vis labiau susirūpinęs, nes be paliovos galvojo apie Beroną. Dar kurį laiką guodėsi, eidamas skinti aukso obuolių tikėjosi pamatysiąs Beroną, o kai ji vis nesirodė, atsipyko jaunėliui tie aukso obuoliai, ir jis ėmė prašyti tėvą išleisti į pasaulį.

Karalius ilgai nenorėjo leisti mylimo sūnaus, bet galiausiai sutiko, manydamas, kad grįžęs šis bus linksmesnis. O karalaitis, gavęs tėvo sutikimą, tuoj susiruošė kelionėn. Pasiėmė vieną tarną, gerai abu apsiginklavo, įsidėjo paviržio, atsisveikino su tėvais, broliais, sėdo ant žirgo ir išjojo kur akys veda.

Mūsų keleiviai traukė per kalnus, upes ir laukus, per slėnius ir marias ir apkeliavo visą platų pasaulį nuo vieno krašto ligi kito, o apie Juodąjį miestą ir gražiąją Beroną nieko nesužinojo. Jau gerokai nusikamavo, kišenės ištuštėjo, bet juodu vis dar keliavo, tikėdamiesi išgirsti ką nors apie ją. Pagaliau prijojo vieną pilį. Joje gyveno ragana, kurios duktė buvo aukso Berona. Ragana išėjo jų pasitikti prie pilies vartų, gražiai pasveikino ir paklausė, ko iešką.

— Atvykome paklausti,— tarė karalaitis,— ar negirdėjote apie Juodąjį miestą ir aukso Beroną?

— Žinoma, girdėjau, kur negirdėsiu! — atsakė ragana.— Berona kasdien vidurdienį ateina į mano sodą maudytis, ir ten, jeigu norite, galite ją pamatyti.

Ragana nujautė, kad tas jaunikaitis norės jos dukterį išsivežti, todėl taip meiliai su jais kalbėjo, bet nieko apie save neprasitarė.

Artėjo vidurdienis, ir karalaitis ruošėsi eiti į sodą. Ragana tai matė, pasivadino į šalį tarną ir gražiai paprašė, kad ir jis eitų paskui savo poną ir pasistengtų pamatyti aukso Beroną anksčiau už poną, ir taip darytų, kaip ji liepsianti, o už tai jį apdovanosianti. Paskui davė jam švilpynę ir pridūrė:

— Kai pirmą kartą Beroną pamatysi, sušvilpk, kad tavo ponas greičiau bėgtų prie Beronos.

Taip pamokiusi, pasiuntė jį įkandin karalaičio į sodą.

Karalaitis vaikštinėjo po sodą, o tarnas žiūrėjo, kada pasirodys Berona. Išmušė dvylika, ir ties medžiais suplasnojo dvylika baltų balandžių, paskui jie pavirto į dvylika gražių mergelių, o gražiausia iš jų, spindinti tarp medžių, buvo aukso Berona. Tarnas stebėjosi tomis grožybėmis ir užmiršo, ką senė buvo liepusi, bet po akimirkos prisiminė ir sušvilpė. Staiga karalaitis užmigo kaip pakirstas ir negalėjo pabusti. Aukso Berona priėjo prie jo, meiliai pažiūrėjo ir — nuėjo.

Jai nuėjus, karalaitis tuojau pabudo, o kai tarnas pasakė buvus prie jo aukso Beroną ir meiliai į jį žiūrėjus, barė tarną, kam jo nepažadinęs. Tarnas krintosi, kad taip išėjo, bet apie švilpynę nieko nepasakė.

Kitą dieną, kai karalaitis ruošėsi eiti į sodą, ragana vėl pasišaukė tarną. Každą pašnibždėjo į ausį, každą įspaudė į delną ir padavė švilpynę. Tarnas jau gerai žinojo, iš kur Berona ateis, ir žiūrėjo tik į tą pusę.

Kai išgirdo balandžius atskrendant ir kai iš tolo sublizgėjo jų sparnai, tuoj sušvilpė, ir jo ponas kaipmat kietai įmigo. Berona priėjo prie karalaičio, meiliai ir liūdnai į jį pasižiūrėjo ir nuėjo. Kai karalaitis pabudo ir sužinojo Beroną ką tik čia buvus, pyko ant savęs, kad užmigo, ir ant tarno, kodėl jo

nepažadino. Bet ką turėjo daryti, jeigu jau taip atsitiko. Pasiryžo trečią dieną žūt būt neužmigti.

Trečią dieną apie vidurdienį karalaitis nuėjo į sodą, vaikštinėjo šen ir ten, vis akis trynėsi, kad tik neužmigtų ir bent kartą savo mylimąją pamatyti. Bet nieko iš to neišėjo, senė vėl buvo papirkusi tarną.

Vos tik tarp medžių pasirodė aukso Berona, tarnas garsiai sušvilpė, ir jo ponas taip kietai įmigo, jog galėjai jį į gabalus pjaustyti. Aukso Berona priėjo prie karalaičio, piktai pasižiūrėjo į jį ir pasakė:

— Ak vargšeli, tu miegi ir nežinai, kas trukdo tavo laimei.— Ir iš jos aukso akių vietoj ašarų pabiro perlai.

Tada Berona apsigrėžė, priskynė gėlių ir su savo draugėmis jį apibėrė. Dar kartą jai iš akių pabiro perlai, ir ji taip prašneko tarnui:

— Pasakyk karalaičiui, kad skrybėlę vienu vagiu žemiau kabintų, tada mane gaus.

Dar kartą pasižiūrėjo į karalaitį ir dingo.

Karalaitis greit pabudo ir paklausė tarną, ar aukso Berona dar nebuvo pasirodžiusi ir iš kur čia tos gėlės. Tarnas jam viską papasakojo, kaip verkdamas žiūrėjo į jį, kaip tom gėlėm apibėrė ir liepė skrybėlę vienu vagiu žemiau kabinti, jeigu nori ją gauti. Karalaitis, tai išgirdęs, nuliūdo ir giliai susimąstė. Jis matė, kad nieko iš to nebus, iškeliavo iš raganos pilies ir vis suko galvą, ką turėtų reikšti pasakyti per tarną Beronos žodžiai, bet nieko negalėjo sugalvoti. Kartą kelyje jis susapnavo, kad prie jo priėjusi aukso Berona ir taip pasakiusi:

— Kol šį tarną laikysi, manęs negausi; jis įmokytas ir tau kliudo.

Tada jis suprato, ką turi daryti; bet kai pagalvojo, kad tarnui galvą turės nukirsti, jam pasidarė nesmagu — kam čia nei iš šio, nei iš to žmogų žudyti. Tiesa, karalaitis nemanė, kad tarnas jam visur žalą daro, todėl paliko visa, kaip buvo.

Bet tarnas pradėjo vis labiau savo poną už nosies vedžioti ir kasdien didesnes šunybes krėsti, o kai ponas pabarė, šoko jam į akis. Tada ponas iširdo, išitraukė kardą ir —

čekšt — nukirto galvą. Pasipylė juodas kraujas kaip supuvęs vanduo, o lavoną žemė prarijo.

Kai tarno nebeliko gyvo, karalaitis keliavo toliau, keliavo aukštais kalnais, uolėtais keliais, ir staiga išgirdo baisų riksmą, kad net visi kalnai aidėjo. Jis ėmė joti į tą riksmą ir prijojo pievelę, kurioje seni kipšai taip mušėsi, jog net jų skudurai dulkėjo.

— Ko taip pešatės? — paklausė karalaitis.

— Dėl tėvo palikimo mušamės,— atsakė tie,— va dėl šitos rudinės, naginių ir rimbo.

— Ar jūs pakvaišote dėl rimbo taip draskytis? — pasakė karalaitis.

— Čia, matai, toks daiktas — jeigu šia rudine apsivilksi, nė pats velnias nepamatys; jeigu šias nagines apsiausi, bemat pakilsi į orą; o jeigu šiuo rimbu pliaukštelėsi, būsi ten, kur pagalvosi. Kiekvienas norim turėti visus tris daiktus, o atskirai jie nieko neverti.

— Duokit, aš jums tuoj padalinsiu. Eikite visi trys ant to kalno viršūnės ir meskite man tuos daiktus! Kai duosiu ženklą, kas pirmas pas mane atbėgs, tas juos ir gaus.

Kvaili kipšai paknopstom užlėkė ant kalno. Tuo metu karalaitis greitai apsivilko rudinę, apsiavė nagines, pliaukštelėjo rimbu ir pagalvojo, kad tuojau būtų Juodajame mieste. Vienu mirksniu perskriejo daugelį kraštų ir nė nepajuto, kaip atsidūrė prie Juodojo miesto vartų.

Tada rudinę nusimetė, ir tuoj jį pamatė viena iš tų mergelių, kur su aukso Berona vaikščiojo; beregint nubėgo savo poniai pasakyti, ką mačiusi. Berona nenorėjo tikėti, jos galva neišnešė, kaip jis čia atsirado. Pasiuntė kitą mergelę pasižiūrėti, ar tikrai taip; ir toji sugrįžusi tą patį pasakė. Pasiuntė trečią — ir toji su ta pačia žinia sugrįžo. Tada pati Berona nuėjo prie vartų.

Kai atėjo ir savo mylimąjį pamatė, labai apsidžiaugė, ir pabiro jai iš aukso akių perlai.

Bet tuo tarpu atsivijo karalaitį trys kipšai ir kad ims viauksėti:

— Atiduok mums, kas ne tavo: rudinę, nagines ir rimbą!

Karalaitis tuos daiktus nusviedė, kipšai juos pasičiupo ir nudūmė.

Atsikratęs velniškų daiktų, karalaitis pasisveikino su aukso Berona. Ji tuoju nusivedė karalaitį į rūmus ir po visą savo karalystę vedžiojo. O kai viską aprodė ir pasidžiaugė, ištekėjo už jo. Jis tapo karalium ir laimingai karaliavo.

DVYLIKAI MĖNĖSI

Viena motina turėjo dvi dukras — vieną tikrą, kitą podukrą. Savąją labai mylėjo, o į podukrą nė žiūrėti negalėjo, nes Maruška buvo gražesnė už jos Holeną. Bet Maruška nieko nenutuokė apie savo gražumą ir stebėjosi, kodėl pamotė raukosi, į ją žiūrėdama. Manė, kad kuo nors jai neįtinka. Holena tik puošėsi, pustėsi, troboje nieko neveikė, išėjusi į kiemą prieš saulutę šildėsi, dykinėjo, užtat Maruška namuose viską darė, ruošą ėjo, valgį virė, skalbė, siuvo, verpė, audė, žolę nešiojo, karvę melžė, visus darbus dirbo, ir vis tiek pamotė kasdien ją barė ir ujo. Bet ji niekad neatsikalbinėjo, kentėjo dantis sukandusi, ir kasdien jai buvo vis sunkiau. Ir tikriausiai dėl to, kad Maruška kasdien ėjo vis dailyn, o Holena bjauryn. Motina galvojo sau: „Kam aš turiu laikyti namuose gražią podukrą; kai ateis bernai, jiems patiks Maruška, o į Holeną nė žiūrėti nenorės.“ Pasitarė su Holena ir sugalvojo tokią klastą, jog doram žmogui nė į galvą nebūtų top-telejė.

Vieną dieną, o tai buvo tuoj po Naujųjų metų, per patį speigą, Holena užsimanė žibuoklių. Ji ir sako:

— Nueik, Maruška, į girią, priskink man žibuoklių, aš labai noriu turėti visą puokštę.

— Dieve mano, sesute, ką tu sumanei! Kur girdėta, kad žibuoklės po sniegu augtų? — sako vargšė Maruška.

— Ak tu veltėde, tingine, dar atsikalbinėsi! — aprėkė ją Holena.— Lauk iš trobos ir nesirodyk be žibuoklių, kitaip užmušiu!

Pamotė išstūmė Marušką laukan, duris uždarė ir skląstį užšovė.

Aimanuodama eina mergaitė į mišką. Sniego ligi kelių, niekur nė pėdos. Klaidžiojo klaidžiojo, alkis pradėjo kamuoti, šaltis krėsti, aimanuodama meldė dievą, kad paimtų ją iš šio pasaulio. Staiga netoli pamatė žiburį. Eina į tą žiburį ir prieina kalno viršūnę. Žiūri. Ten dega didelis laužas, aplink laužą dvylika akmenų, o ant tų akmenų sėdi dvylika vyrų. Trys iš jų balti ir barzdoti, trys jaunesni, trys dar jaunesni ir trys visai jauni. Tyli, nieko nekalba, tik sėdi nudūrę akis į ugnį. Tie dvylika vyrų — tai dvylika mėnesių. Sausis sėdėjo ant didžiausio akmens. Jo plaukai ir barzda buvo balti kaip sniegas, rankose laikė lazdą.

Išsigando Maruška ir sustojo kaip stabo ištikta. Paskui išdrąsino, priėjo artyn ir paprašė:

— Gerieji žmonės, leiskite man pasišildyti, visai sustirau. Sausis palingavo galvą ir paklausė:

— Ko atėjai, mano dukrele, ko čia ieškai?

— Einu žibuoklių,— atsakė Maruška.

— Dabar ne laikas žibuoklių ieškoti, juk visur daug sniego,— tarė Sausis.

— Žinau, bet sesuo ir pamotė liepė parnešti iš miško žibuoklių. Jeigu neparnešiu, mane užmuš. Labai prašom, mieli dėdulės, pasakyti, kur jų galėčiau rasti?

Tada atsistojo Sausis, priėjo prie jauniausio mėnesėlio, davė jam lazdą į rankas ir sako:

— Broli Kovai, sėskis į mano vietą.

Kovas atsisėdo ant aukščiausio akmens ir pasuko lazdą virš ugnies. Aukštai suliepsnojo laužas, ėmė tirpti sniegas, sprogti medžiai, prie bukų sužaliavo žolė, žolytėje sumirgėjo gėlės; buvo pavasaris. Iš po lapų prasikalė žibuoklės. Kol Maruška atsipeikėjo, ant žemės tarsi kas būtų patiesęs žydrą kilimą.

— Greitai skink, Maruška, skink! — paragino jaunasis Kovas. Maruška nudžiugusi puolė skinti ir greitai turėjo didelę puokštę. Paskui gražiai padėkojo mėnesiams ir nuskubėjo namo.

Stebėjosi Holena, stebėjosi pamotė, kai pamatė ją pareinančią su žibuoklėmis. Atidarė duris, ir visame name pakvipo žibuoklės.

— Kurgi jų priskynei? — šiurkščiai paklausė Holena.

— Nagi ten aukštai, kalnuose, auga pakrūmėm; jų ten daug žydi,— tyliai atsakė Maruška.

Holena ištraukė jai iš rankos puokštę, užsikišo už juostos, pati kvėpino, davė pakvėpinti ir motinai, o seseriai nepasakė: „Pakvėpink ir tu!“

Kitą dieną sėdėjo Holena pas krosnį ir užsimanė uogų. Tuoje ėmė šaukti:

— Eik, Maruška, parnešk man iš miško uogų.

— Ai dieve mano, sesele, ką tu sugalvojai! Kur girdėta, kad po sniegu uogos augtų?

— Ak tu veltėde, tingine, dar atsikalbinėsi! Greičiau eik, jeigu neparneši uogų, užmušiu! — pagrasino Holena.

Pamotė išstūmė Marušką laukan, uždarė duris ir skląstį užšovė.

Aimanuodama eina mergaitė į mišką. Sniego ligi kelių, niekur nė pėdos. Klaidžiojo klaidžiojo, alkis ją kamavo, drebulys krėtė.

Staiga pamatė netoli tą patį žiburį, kur ir aną kartą. Ėjo į tą žiburį ir priėjo laužą. Dvylika vyrų — dvylika mėnesių ir dabar sėdėjo prie jo. Sausis, baltas ir barzdotas, aukščiausioj vietoj, su lazda rankoje.

— Gerieji žmonės, leiskite man pasišildyti! Sustirau visa nuo šalčio,— pasiprašė Maruška.

Sausis palingavo galvą ir klausia:

— Ko atėjai, dukrele, ko čia ieškai?

— Einu uogų,— atsakė Maruška.

— Juk dabar žiema, ir sniege uogos neauga,— sako Sausis.

— Žinau,— liūdnai tarė Maruška.— Bet sesuo Holena ir pamotė įsakė pririnkti uogų; jeigu nepririnksiu, užmuš mane. Labai prašom, mieli dėdulės, pasakyti, kur jų galėčiau rasti?

Atsistojo Sausis, priėjo prie mėnesio, kuris priešais sėdėjo, padavė jam lazda ir sako:

— Broli Liepa, sėskis dabar į mano vietą!

Mėnesis Liepa atsisėdo ant didžiausio akmens ir pasuko lazda virš laužo. Ugnis padidėjo bent tris kartus, bematant

ištirpo sniegas, išsprogo medžiai, aplinkui sučiulbo paukščiai, visur sužydo gėlės — buvo vasara. Po krūmeliais lyg baltų žvaigždučių prisėta, tos žvaigždutės bemat virto uogomis, augo ir sirpo. Kol Maruška atsipeikėjo, jų buvo pilna žemė.

— Greitai skink, Maruška, greitai! — paragino gerasis Liepa.

Maruška nudžiugusi kaipmat priuogavo pilną prijuostę. Gražiai padėkojo mėnesiams ir nuskubėjo namo.

Stebėjosi Holena, stebėjosi pamotė, kai pamatė ją grįžtančią su pilna prijuoste. Atidarė duris — visa troba pakvipo uogom.

— Kurgi priuogavai? — piktai klausia Holena.

O Maruška tyliai atsako:

— Nagi ten aukštai, kalnuose; ten jų daug auga.

Holena pasiėmė uogas, prisivalgė ligi soties; prisivalgė ir pamotė, o Maruškai nepasiūlė: „Paimk bent vieną.“

Pasismaguriavo Holena, o trečią dieną užsimanė obuolių.

— Eik, Maruška, į mišką ir parnešk man raudonų obuolių,— liepė ji.

— Dieve mano, sesele, ką tu sugalvojai! Kur girdėta, kad žiemą obuoliai augtų?

— Ak tu veltėde, tingine, dar atsikalbinėsi! Eik kuo greičiau į mišką, jeigu neparneši, užmušiu! — pagrasino Holena.

Pamotė išstūmė Marušką, duris uždarė ir skląstį užšovė. Aimanuodama nuėjo mergaitė į girią. Sniego — kalnai, niekur nė pėdos. Klaidžiojo klaidžiojo, alkis ją kamavo, šaltis krėtė; meldė viešpatį dievą, kad geriau pasiimtų ją iš šio pasaulio. Staiga pamatė netoliese žiburį ir priėjo laužą. Dvylika vyrų — dvylika mėnesių — sėdėjo aplinkui lyg būtų prikaustyti. O baltas barzdotas Sausis su lazda rankoje — aukščiausioje vietoje.

— Gerieji žmonės, leiskite man apšilti! Visai sustirau nuo šalčio! — pasiprašė Maruška.

Sausis palingavo galvą ir paklausė:

— Ko atėjai, dukrele?

— Atėjau raudonų obuolių,— atsakė Maruška.

— Dabar žiema, raudoni obuoliai neauga,— tarė Sausis.

— Žinau,— liūdnai atsakė Maruška.— Bet Holena ir pamotė pagrasė, jeigu neparnešiu raudonų obuolių, užmuš mane. Labai prašom, mieli dėdulės, padėkite dar kartą.

Tada atsistojo Sausis, priėjo prie vieno iš vyresniųjų mėnesių, įdavė jam lazda į rankas ir pasakė:

— Broli Spali, sėskis į mano vietą!

Spalis atsisėdo ant aukščiausio akmens ir pasuko lazda virš laužo. Pakilo liepsna, ištirpo sniegas; bet medžiai nesprogo, o pageltę lapai pamažu krito — buvo ruduo. Nematė Maruška margų gėlių, jų ir nesidairė. Ji žiūrėjo tik į medžius. Ir tikrai pamatėobelį, o ant jos šakų — raudonus obuolius.

— Skink, Maruška, skink! — paragino ją Spalis.

Maruška papurtė obelį, nukrito vienas obuolys, papurtė kitą kartą — nukrito antras.

— Čiupk, Maruška, čiupk ir bėk namo! — šaukė jai Spalis.

Pasičiupo Maruška tuos du obuolius, gražiai padėkojo ir nuskubėjo namo.

Stebėjosi Holena, stebėjosi pamotė, kad Maruška sugrižta namo. Atidarė jai duris, ir ji padavė tuos du obuolius.

— O kur jų priskynei? — klausia Holena.

— Aukštai kalnuose auga, jų ten daug yra,— atsakė Maruška.

Nereikėjo jai sakyti, kad jų ten daug yra.

— Ak tu veltėde, tingine, ko daugiau neparnešei? O gal eidama suvalgei? — užsipuolė ją Holena.

— Ne, sesele, nesuvalgiau nė vieno. Kai pirmą kartą obelį papurčiau, vienas nukrito, kai antrą kartą papurčiau, nukrito kitas, o daugiau purtyti neleido. Liepė namo eiti,— pasakojo Maruška.

— O kad tave kur perkūnas nutrenktų! — užriko Holena ir šoko Marušką mušti. Pamotė irgi nesnaudė, čiupo kočėlą. Maruška nenorėjo leistis mušama, pabėgo į virtuvę ir palindo po krosnim.

Aikštinga Holena jos nesivijo, paėmė obuolį, davė ir motinai. Tokių saldžių obuolių jos kaip gyvos nebuvo valgiusios. Dar kartą pasiskonėjo.

— Duok, mama, kailinukus, pati eisiu į mišką! Toji dykaduonė, matyt, eidama suvalgė. Aš surasiu tą vietą, nors ir pačiam pragare būtų, ir nuskinsiu visus, kiek tik jų bus, nors ir pats velnias draustų!

Šitaip Holena šaukė, ir motina veltui ją atkalbinėjo. Apsivilko Holena kailinukus, galvą apsimuturiavo paklode ir iškulniavo į girią. Motina rankas gražė, žiūrėdama, ką toji mergelė sugalvojo.

Ėjo Holena į girią. Sniego daugybė, niekur žmogaus pėdos nematyti. Klaidžiojo klaidžiojo, saldžiųjų obuolių pasigviešusi. Staiga pamatė netoliese žiburį. Pasuko į jį. Prieina laužą, o ten sėdi ratu dvylika vyrų — dvylika mėnesių. Bet nenusilenkė jiems, nepasiprašė, tik ištiesė rankas ir šildėsi, tartum jai būtų užkurta ši ugnis.

— Ko atėjai, ko čia ieškai? — piktokai paklausė Sausis.

— Ką čia kamantinėjai, senas kelme? Labai tau reikia žinoti, ko ieškau, kur vaikštau! — atrėžė jam Holena ir nuėjo į girią, lyg ten jos būtų laukę prinokę obuoliai.

Sausis susiraukė ir ėmė sukti lazda virš galvos. Bematant apsiniaukė dangus, užgeso laužas, ėmė smarkiai snigti, pūsti žvarbus vėjas. Holena nė per žingsnį nematė, kur eiti; kuo toliau ėjo, tuo į gilesnes pusnis klimpo. Keikė Marušką ir patį viešpatį dievą. Rankos ir kojos stingo, keliai linko, visiškai mergelė nusiplūkė.

Laukia motina Holenos, pro langą žiūri, eina į kiemą, o Holena negrižta ir negrižta. „Gal ji nuo tų obuolių susirgo, ar ką? Eisiu ir pati pasižiūrėsiu!“ — sako motina, velkasi kailinukus, gobiasi skara ir eina dukters ieškoti.

Vis smarkiau sninga, vis žvarbesnis pučia vėjas, pusnys kaip kalnai. Klampoja motina per sniegą be jokio kelio ir šaukia Holeną, bet niekas neatsiliepia. Nuklysta pati nežino kur, keikia savo dukterį ir viešpatį dievą. Kojos ir rankos šąla, keliai linksta, visai nusilpo.

Namie Maruška išvirė pietus, apsiruošė po namus, pamelžė karvutę, bet nei Holena, nei pamotė negrižta. „Kur jos taip užgaišo?“ — susirūpino Maruška, sėsdama prie ratelio. Verpia ilgai, špūlė seniai pilna, o jų nei girdėti, nei regėti. „Dieve dieve, kas gi joms atsitiko!“ — nerimsta geroji mergelė ir išgąstingai žiūri pro langą. Ten nė gyvos dvasios nematyti, tik po nuščiuvusios pūgos žiba žvaigždės, šviesu nuo sniego ir pyška šaltyje stogai. Nusiminusi uždaro langą. Rytą laukia su pusryčiais ir pietumis, bet nebesulaukia nei Holenos, nei pamotės. Abi sušalo girioje.

Maruškai liko ir trobelė, ir sodelis, ir laukai, ir pievelė prie namų. Kai atėjo pavasaris, atsirado ir geras ūkininkas, smagus bernelis, kuris vedė gerąją Marušką, ir abu gražiai gyveno.

Gyveno kartą neturtingas tėvas ir turėjo tris sūnus. Vyresnieji du buvo guvūs jaunikaičiai, o jauniausias — kvailutis, ir visi jį slunkium vadino. Metai po metų sūnūs augo, ir jiems artėjo laikas po pasaulį pasidairyti.

— Vaikai mano,— vieną rytą tarė jiems tėvas,— patys matote, kaip gyvename. Šitaip krūvoj būdami, nieko neprigyvensime; ačiū dievui, jūs jau suaugę ir patys galite laimę išbandyti. Susiruoškite ir keliaukite į pasaulį!

Sūnūs paklausė; paskubom susiruošė ir jau rytojaus dieną iškeliavo į platų pasaulį.

Eina eina, kur akys veda, ir prieina kryžkelę. Sustoję visi ir žiūri vienas į kitą:

— Na, kur dabar?

Bet neilgai tarėsi: du vyresnieji broliai nuėjo tiesiai.

— O tu,— sako trečiajam,— eik į tą pusę, čia geriausias kelias slunkiams.

Kas gi jam beliko daryti? Patraukė tuo prastu, užžėlusiu keliu per girią, ir kuo toliau ėjo, tuo gūdesnė, tankesnė darėsi giria. Klaidžiojo, brovėsi pro tankumynus ir pagaliau vargais negalais išigavo į tokią pievą, kurios vidury vienas šalia kito augo trys medžiai. Visi trys buvo stori ir šakoti; pamatęs juos, nustebo, nes tokių visoje girioje ir anksčiau kaip gyvas niekada nebuvo matęs. Vargšelis labai apsidžiaugė, kad priėjo vietą, kur galės pailsėti, ir, nieko nelaukęs, atsisėdo po jais pavėsyje.

Sėdi ir dairosi; staiga į akis krito suversta akmenų krūva, o kai atidžiau išžiūrėjo, pamatė, kad tarp tų akmenų yra kažkokia anga. „Ė,— galvoja,— reikia iš arčiau pasižiūrėti“,— atsikėlė ir nuėjo prie tos krūvos. Pasilenkęs žvilgtelėjo, mat anga buvo žemai, ir įlindo į ją. Iš pradžių, tiesa, buvo nedrąsu, širdis smarkiai plakė, bet žingsnis po žingsnio vis ėjo ir ėjo, o toliau darėsi erdviau, laisviau, ir po truputį galėjo šį tą išžiūrėti. Čia jis lengviau atsikvėpė, ėmė drąsiau žengti, bet staiga stok! — priėjo stiklo duris; už durų kambarėlis,

vidury kambarėlio vienam žmogui pataisytas stalas ir šalimais paklota lova. Mūsų pakeleivis labai norėjo valgyti, o kad nebuvo kam paprašyti prie stalo, pats priėjo, atsisėdo ir gardžiai pavalgė. Tuo tarpu tyliai atsidarė sienoje paslėptos durys ir įėjo graži mergelė.

— Sveikas gyvas, Janka,— sako,— sveikas gyvas, seniai tavęs laukiu!

Janka labai nustebo, juoba kad išgirdo savo vardą, ir nežinojo, ką atsakyti, bet mergelė taip gražiai pasisveikino, kad jis pasijuto tarsi namie. O kai ji pasakė, jog dabar, jeigu nori, gali eiti miegoti, nelaukė, kol paragins antrą kartą. Mergelė dingo, o jis atsigulė į minkštus patalus ir pūtė ligi ryto kaip meškos ausyje.

Kai rytą pabudo, ant stalo buvo padėta lašinukų ir duonos. Tuoju atsidarė durys, įėjo mergelė ir sako:

— Janka, labai tavęs prašyčiau nukirsti anuos tris medžius, kur šitoj pievoj auga; kaip manai, ar įstengsi per tris mėnesius? Dosniai tau atsilyginčiau.

— Gerai,— atsakė Janka,— jeigu nori, galiu nukirsti,— ir tuoj ėmėsi darbo.

Kirto vieną kartą, kitą — kirvis atšoka tartum nuo akmens, medis kietas kaip geležis. Bet jis kirto ir kirto, kasdien darbas ėjo vis lengvyn, o gražioji mergelė nešiojo jam valgyti. Po mėnesio griuvo vienas medis, o su juo ir trečdalis girios; po kito mėnesio griuvo antras medis ir su juo antras trečdalis girios, pagaliau po trečio mėnesio — trečias medis ir su juo išvirto iš šaknų visa likusi giria.

Kai tą darbą pabaigė ir truputį pailsėjo, mergelė paprašė tuos medžius per tris mėnesius sukapti ir suskaldyti. Kai ir tą darbą padarė, paprašė sukrauti malkas į krūvą ir uždegti.

Dega tos malkos, aukštai į dangų kyla liepsna, tik staiga iš visų pusių Janką ima pulti visokios baidyklės; bet mergelė jam iš anksto buvo davusi botagą, kuriuo, aplink ugnį bėgiodamas, tas baidykles čaižė, ir, katrai kliuvo, ta į ugnį šoko.

Taip truko septynias dienas ir septynias naktis, o kai

ugnis visai išblėso, Janka nuvirto ant žemės ir užmigo kaip negyvas.

Miegojo daug dienų, o kai pabudo, žiūri — aukštoje mėnėje begulįs. Švariai nupraustas, baltais marškiniais apvilktas. Išsigandęs pašoko iš lovos, o priešais stovi didelis veidrodis — iš baimės net savęs nepažino. Tuoju įėjo jaunas bernelis ir paklausė:

— Ką įsakysite, jūsų šviesybe?

Janka išpūtė akis, negalėjo suprasti, kas čia darosi. Bernelis nusilenkė ir išėjo. Po valandėlės įėjo antras, o paskui jį ir trečias ir Janką apvilko gražiais drabužiais.

Tada atsidarė durys, ir įėjo trylika vienodai baltai apsirengusių mergelių. Tuoju visos ėmė jam dėkoti, savo išvaduo-

toju vadinti ir pasisiūlė už atpildą vieną jų išsirinkti. Ilgai galvojo, rinktis ar nesirinkti, o jeigu rinktis, tai kurią, nes viena už kitą buvo gražesnė. Pagaliau ryžosi.

— Jeigu jau,— sako,— turiu vieną iš jūsų išsirinkti, tebūnie toji, kuri man gera darė.

— Pažink ir išsirink,— sučiulbėjo iškart visos trylika. O toji stovėjo viduryje ir, kai Janka parodė jį ją, pribėgo ir apsikabino, kitos dar kartą padėkojo už išvadavimą.

Dvylika mergelių išėjo, ir Janka liko su savo išrinktąja. Dabar ji papasakojo, iš kur šitie rūmai atsirado. Tie trys medžiai, kuriuos jis nukirto, buvo užkeikti rūmai, o giria — visas kraštas.

Netrukus jį pagarsino karaliumi, aprodė jam visą karalystę, ir mergelė ištekėjo už jo.

Bet dar ne viskas.

Ji žinojo, kad Janka, gyvendamas pas tėvą, karaliumi negalvojo būti; todėl liepė sušaukti viso krašto išmintingiausių vyrus, kurie per trumpą laiką turėjo jį išmokyti visko, ką reikalinga žinoti karaliui.

Mūsų Janka valdė karalystę, ir jam gerai sekėsi. Bet kartą jis sumanė aplankyti tėvus.

Pirma jo ir paskui jį žygiavo kariuomenė, o jis su karaliene brangioje karietoje važiavo, bet jis turėjo pasiėmęs ir tuos apdriskusius drabužius, su kuriais išėjo iš namų. Artėjant prie kaimo, kaimynai varė jį ganyklą gyvulius, ten buvo ir jo broliai. Janka, vos tik juos pamatė, iškart pažino, išsoko iš karietos, apsivilko senus drabužius ir pribėgo prie jų.

— Žiūrėk, žiūrėk, mūsų slunkius! Iš kur tu išlindai? — pasveikino jį broliai kaip kadaise.

— Taip, čia aš esu! — atsakė karalius Janka. Čiupo vienam iš rankų botagą ir ėmė juo pliaukšėti. Tuoju privažiavo ir karališkoji karieta su kariuomene; visi iš baimės nustėro, o jis išsoko į karietą. Kariuomenė turėjo kaime apsistoti nakvynės, o karalius nuvažiavo pas tėvus. Gerieji žmoneliai iš džiaugsmo visaip stengėsi jam įsiteikti, klausinėjo, ar ko nereikia. Įsišnekėjus, karalius pasiteiravo apie sūnus. Vargšė motina apsipykė ašaromis; papasakojo apie savo Janką, kuris seniai iš namų išėjęs ir ligi šiol negrįžęs, jis buvęs klusniausias, ir iš visų trijų jį labiausiai mylėjusi.

— Neverkit,— sako karalius,— ir nesirūpinkite, jis sugrįš! — ir davė jai pinigų, kad pataisytų vakarienę. Šeiminkė užkūrė ugnį, virė, čirškino, kepė. Tuo tarpu karalius kažkur

išėjo, ir tuoj, kur buvęs, kur nebuvęs, į trobą įeina Janka. Vargšė motina iš džiaugsmo nežinojo, ką daryti, ir vos neužmiršo vakarienės.

Janka pasiskundė, jog jam šalta, ir paprašė motiną, kad leistų iešmą su paršiuku ugnyje pavartyti ir kiek apšilti.

— Gerai,— sako,— mano sūnau, vartyk, bet viską gerai prižiūrėk, kol aš sugrįšiu.

Janka greit čiupo peilį ir — čekšt! — atsipjovė paršiuko kulkšnį. Sugrįžo motina ir mato, kaip Janka skaniai kerta kepsnį.

— Ak tu, nenaudėli,— sušuko ji,— tai šitaip šeimininkauji? — Gerokai apkūlė ir išvarė laukan.

Kai vakarienė buvo patiekta, karalius atsisėdo už stalo ir kaip tikras sodietis pavalgė. Po vakarienės karaliui ir karalienei motina paklojo lovą, o vyresnieji broliai atsigulė ant suolo. Karalius kažkur išėjo, ir po valandėlės įeina Janka. Broliai ėmė ją barti, kam taip ilgai valkiojasi, būtų karalių pamatęs, o dabar liepė lipti ant priekrosnio ir miegoti.

Janka kuičiasi, vartosi nuo vieno šono ant kito, paskui eina prie lovos ir nori į ją gulti, jam esą nepatogu ant priekrosnio. Broliai pašoko, apkumščiaavo ją ir vėl ant priekrosnio nuvarė. Janka dar kartą pabandė atsigulti į lovą, ir dar gavo niuksų. Bet trečią kartą vis tiek įsirangė šalia karalienės. Broliai pašoko, pašaukė tėvus su žiburiu, ir ėmė visi bakštinti Janką iš lovos. Tuo tarpu prasiskleidė stori jo marškiniai, ir ant krūtinės sužibėjo karaliaus žvaigždė.

Tada visi puolė prieš ją ant kelių ir prašėsi dovanojami.

Jis dovanojo jiems, esą norėjęs tik pajuokauti. Rytojaus dieną tėvus ir brolius pasiėmė į savo pilį, ir visi drauge laimingai gyveno; gal ligi šiol tebegyvena, jeigu nenumirė.

Vaikai dažnai prašo, kad kas pasektų jiems pasaką. Tada koks senesnis žmogus ir pradeda:

— Kartą vienas artojas išarė skrynutę. Toje skrynutėje buvo kiškutis, o tas kiškutis turėjo uodegytę,— va ir visa pasaka!

Kai pasakos sekėjas pasako „va“, iškelia mažąjį pirščiuką, pasukalioja ir nutyla. Vaikai šaukia:

— O paskui? O toliau? Labai trumpa!

Pasakotojas sako:

— Jeigu tas kiškutis būtų turėjęs ilgesnę uodegytę, ir pasaka būtų ilgesnė! O kad ji buvo tik va kokia (dar kartą iškelia mažąjį pirščiuką), ir pasakėlė tik tokia!

Bet vaikai nesiliauja prašę, kol pasakotojas taria:

— Na, tai tylėkite ir klausykite!

Visi nuščiūva ir klausosi ausis pastatę.

Vienas tėvas turėjo tris sūnus, vyriausias iš jų buvo dailidė, vidurinis kalvis, o jauniausias neturėjo jokio amato. Tėvas visus tris išleido į žmones laimės ieškoti. Apsistojo jie nakvynei gūdžioje girioje. Kai jauniausias miegojo, abu vyresnieji susitarė jį palikti, esą jis nemokąs jokio amato ir paskui jiems reikėsia už jį dirbti. Dar ir iškraustė viską, ką turėjo kelionėn pasiėmęs, ir paliko be nieko.

Pabudo jauniausias brolis ir mato, kad broliai jį paliko ir viską nusinešė. Apsiverkė kaip mažas ir mano sau — verčiau grįšias namo, kad nereikėtų mirti badu. Bet paklydo toje girioje ir priėjo trobelę. „Kas bus, tas bus, užėisiu į vidų, paklausiu, koks artimiausias kelias namo.“ Kai norėjo įeiti, kelią pastojo du šunys, jie piktai lojo ir neleido nė pakrutėti. Tada jis atsisėdo ir sėdėjo tyliai kaip pelė. Nutilo ir šunys, ėmė uodegas vizginti, sukinėtis aplink. Vienas prisigretino ir sako:

— Ei broleli, tu nė nežinai, kad mes tikri tavo broliai. Tave apkraustę, palikome girioje. Patys užklydome pas raganą, o ji mums kirto botagu ir pavertė šunimis, bet tu nesi-

duok! Užeik pas ją! Dabar tave praleisime ir seksime iš paskos.

Tada jis drąsiai įėjo į vidų.

Ragana gražiai jį pasveikino ir tuoj pakvietė pietų. Jis atsisėdo, o ragana užtiesė stalą, padėjo jam ir sau po lėkštę ir išėjo į virtuvę sriubos atnešti.

— Nevalgyk iš šitos lėkštės,— sako vyriausias brolis,— ji užkerėta, iš jos ir mes valgėme.

Šuo pagriebė dantimis lėkštes ir sukeitė. Ragana nieko nepastebėjo ir skaniai valgė iš užkerėtosios, bet jai nieko nesidarė. Tuoj pradėjo murmėti kažkokius burtažodžius ir siekė per stalą botagu suduoti jaunėliui broliui. Bet šis buvo atsargus, čiupo botagą, ištraukė iš rankų ir šmaukštelėjo jai pačiai. Bematant ji pavirto kate, o jis sušuko:

— Dabar sakyk, ragana, kaip brolius atkerėti?

Ragana ilgai tylėjo, bet pagaliau pasakė, kad reikia botkočiu tris kartus bakstelėti, ir jie į žmones atvirsią. Jis taip padarė ir brolius atkerėjo.

Jaunėlis brolis paliko raganą kniaukti, o pats su broliais nuėjo toliau. Broliai ilgai nieko nematė ir negirdėjo. Pagaliau toje girioje pamatė užkeiktą pilį. Vyresnieji bijojo eiti į ją, kad vėl ko neatsitiktų, ir pasiuntė jaunėlį. Šis įėjo ir žiūri — ten tikras miestas, bet niekur nė gyvos dvasios. Perėjo visą miestą, priėjo net prie pilies vartų. Čia stovėjo du ginkluoti geležiniai sargai, bet ir tie nejudėjo. Vartai atsidarė, ir jis įėjo į vidų. Bet ir pilies viduje nieko nebuvo, ir jis drąsiai visur vaikščiojo. Įeina į vieną kambarį. Ten stovi stalas su gardžiausiais valgiais, pataisytais vienam žmogui. Buvo alkanas, todėl ilgai nelaukęs atsisėdo ir pavalgė. Eina į kitą kambarį, ten randa paklotą lovą. Atsigulė ir gerai išsimiegojo pūkų patale. Rytą atsikelia ir eina į trečią kambarį. Ten ant staliuko randa sidabrines kankles. Jam akys vos neapžilpo, į jas pasižiūrėjus. Pabandė groti — taip gražiai skamba, jog ir numirėlį prikeltų. Kituose kambariuose rado krūvas aukso ir brangakmenių.

Ilgai jis ten gyveno, prasidėjo ilgi vakarai ir naktys, ir jam pasidarė nejauku tamsoje. Viename kambaryje rado ran-

kos storumo vaškinę žvakę, net dviejų sieksnių ilgio. Kai ją uždegė, subildėjo sutrinksėjo, žiūri, ateina anuodu sargai, kur prie vartų stovėjo, ir klausia:

— Ko pageidaujate, šviesiausias pone?

Janka išsigandęs užpūtė žvakę, ir geležiniai sargai išėjo. Bet paskui sumojo, ką daryti! Vėl užžiebė žvakę, vėl sargai atėjo. Iškvotė juos, tie pasakė, kad jie esą užkeikti ir kad jų gyvybė priklausanti nuo šitos žvakės. Jis gali būti už

šimto mylių, bet jeigu žvakę uždegsias, jie tuoj prie jo atsi-rasią ir, ko tik jis panorėsias, viską padarysią.

Rytojaus dieną Janka pasiėmė aukso, pinigų ir iškeliavo kitur laimės ieškoti. Priėjo vieną miestą, kur gyveno kara-lius. Jis turėjo gražią dukterį, bet ji nenorėjo tekėti nė už jokio jaunikio. Janka pagalvojo: „Palauk, gudruole, aš tave pergalėsiu, kad ir kokia tu graži!“ Janka nusisamdė namą su

gražiais kambariais prie pat karaliaus pilies. Vakare užsidegė vaško žvakę, ir geležiniai sargai tuoj atsirado. Jis liepė atnešti sidabrines kankles. Ryta Janka ėmė skambinti kanklėmis, ir plačiai aplinkui nuaidėjo gražiausi garsai. Karalaitė išgirdo, panorėjo tų kanklių, ir Janka nusiuntė jas. Kitą dieną geležiniams sargams liepė atnešti auksines kankles. Kai kitos dienos rytą, atsistojęs prie lango, jas paėmė, visi žmonės subėgo prie pilies, manydami, kad ji dega: taip švietė nuo tų kanklių. O kai Janka pradėjo skambinti, visi tą muziką gyrė ir linksėjo klausydami. Karaliaus duktė tol nenurimo, kol Janka nusiuntė jai tas kankles, ir nesitvėrė džiaugsmu, kad ir ji moka jomis skambinti.

Trečią vakarą Janka liepė atnešti kankles su brangakmeniais. Kai rytą atsistojo prie lango ir ėmė skambinti, žmonės per spindesį kanklių nematė, vos neapako. Tą muziką išgirde, net numirėliai būtų prisikėlę ir pradėję šokti. Karalaitė pati atbėgo pas jį ir paprašė tų kanklių, sakė negalinti be jų gyventi.

— Duosiu, jeigu tekėsi už manęs.

— Pirma tėvo pasiklausk, paskui pamatysi,— atsakė ši ir, kai kankles turėjo savo rankose, tuoj nubėgo namo.

Janka nuėjo pas karalių prašyti dukters rankos. Karalius jam sako:

— Jeigu tu toks gudrus ir, matyt, jau paviliojai mano dukterį, gauk man dar vieną karalystę, kad būtum su manim lygus. Tada kelsim vestuves.

Janka parėjo iš karaliaus ir uždegė savo žvakę. Tuoj atsirado geležiniai sargai.

— Ko pageidaujate, šviesiausias pone?

— Ko aš pageidauju? — sako Janka.— Noriu turėti karalystę, kitaip karalius neleidžia už manęs savo dukters.

— Užkeiktos pilies karalystė jau seniai yra tavo,— atsako sargai.— tik ji dar neatkeikta. O atkeikta ji bus, kai sudegs šitoji žvakė. Bet tada mes tik vieną vienintelį darbą galėsime padaryti, jeigu mus pasišauksi. Gerai pagalvok, ko labiausiai norėtum.

— Tebūnie atkeikta užkeiktoji karalystė,— tarė Janka,— ir kad aš gaučiau karaliaus dukterį!

Tai pasakęs, paliko žvakę degti ligi galo.

Kai sudegė pusė žvakės, užkeiktoje pilyje ir mieste atgijo kunigaikščiai ir kunigaikštienės ir atėjo jo pasveikinti. Kai žvakės beliko tik galiukas, atžygiavo kariuomenė ir laukė jo įsakymų. O kai žvakė visai baigė degti, susirinko žmonės ir paskelbė jį karalium.

Dabar Janka buvo karalius ir pas karalių nuėjo prašyti dukters rankos, o tasai, kaip buvo pažadėjęs, iškėlė vestuves.

Po vestuvių juodu išvažiavo į atkeiktą savo karalystę. Pirmiausia buvo nusiųsti kunigaikščiai ir kariuomenė, kurie turėjo juos pasveikinti. O jaunas karalius su karaliene važiavo iš paskos. Kai įvažiavo į girią, juos netikėtai užpuolė du plėšikai, kurie joje slėpėsi ir plėšė žmones. Janka greitai pasišaukė geležinius savo ginklanešius. Jie tuoj atsirado ir puolė plėšikus. Prasidėjo smarkios grumtynės, plėšikai buvo stiprūs ir nenorėjo pasiduoti net geležiniams vyrams. Per tas galėtynes nukrito šarvai, ir Janka pamatė, kad tie plėšikai tai jo broliai.

— Negi čia jūs? — sušuko jis, ir tie jį pažino. Tuoju grumtynės pasibaigė, abu nusiramino ir stojo tarnauti karaliui.

Kai privažiavo Jankos karalystę, kur neseniai buvo tik tuščia giria, visur gyveno žmonės, atkerėtame mieste visi sveikino karalių ir karalienę. Juodu iškilmingai įžengė į pilį, kuri dabar buvo dar gražesnė. Janka jau žinojo visus kambarius ir nusivedė savo sužadėtinę į gražiausiąjį.

Janka čia iškėlė dar linksmesnes vestuves ir karaliauja ligi šiol, jeigu nepasimirė.

Viena motina turėjo vienturtį sūnų. Visas jų turtas buvo slyvų sodas ir du jaučiai. Kai atėjo žiema, tą sodą iškirto mal-koms, kad būtų kuo pakurti krosnį. Pavasarį sūnus pasikinkė jaučius, suarė sodą ir pasėjo aguonų. Kai aguonos prinoko, jas užpuolė paukščiai ir būtų visai nuniokoję, jeigu sūnus nebūtų kažkur radęs tėvo palikto lanko. Su tuo lanku dabar jis sau-gojo aguonas.

Kartą į aguonas nutūpė jaunas vanagas. Janka čiupo lanką ir pašovė vanagai sparną.

— Ei sarge, kam sparną man pašovei? — šaukia vanagas.

— O kam mano aguonas lesei? — sako Janka.

— Lesiau, kad alkanas buvau! — atsako vanagas.— Bet, ži-nok, mano tėvas yra visų vanagų karalius. Jeigu man sparno nesugydysi, sulėks čia visi vanagai, jie ne tik aguonas nu-siaubs, bet ir akis tau iškaupos.

— Iš tiesų, vanagėli, negražiai išėjo! Bet palauk, nunešiu tave motinai.

Nunešė jį motinai.

Motina ilgai triūsė, visokių žolelių pririnko ir žaizdą ap-dėjo, surado dailidę, kuris padarė lenteles ir sparną sutvarstė.

Mažu pamažu vanagas išgijo, bet nebeliko tų dviejų jau-čių, kuriuos surijo vanagas, vien mėsa mitęs. Sūnus negalėjo nusaugoti aguonų, tad paukščiai visas jas iškapojo. Daržas liko plikas kaip delnas!

— Ei broleli, šitaip ilgiau gyventi negalime! — tarė vana-gas, kai jau galėjo skraidyti.

— O kaip galime gyventi? — klausia Janka.

— Štai kaip mudu padarysime: eisime pas mano tėvą, ir jis atlygins tau už jaučius, kuriuos man sušėrei. O tavo moti-na kūrens karaliui krosnis ir kaip nors pragyvens.

Motina liko karaliaus pilyje krosnių kūrenti, o tuodu iš-keliavo į pasaulį. Vanagas lėkė pirma, o Janka iš paskos sekė. Priėjo jūrą. Vanagas tuoj ją perskrido, o Janka liko ant kran-to ir verkia, kad negali eiti paskui jį.

— Neverk, neverk,— šaukia jam vanagas nuo kito kranto.— Mano tėvas sugalvos, kaip žmogui per jūrą pereiti.

Jis tuoj nuskrido į tėvo pilį ir grįžo su raudona marška. Patiesė tą maršką ant vandens, ir abu bematant perėjo į kitą krantą.

Kai abu jau buvo kitoje pusėje, vanagėlis sako Jankai:

— Na broleli, dabar viskas bus gerai. Pirmiausia dovanoju tau šitą raudoną maršką, kad galėtum pereiti ir per maršias. O dabar tave nuvesiu antai į aną kalną pas savo tėvą. Žiūrėk, neapsigauk. Tau parodys požemio kamaras. Vienoje bus variniai pinigai, antroje sidabriniai, o trečioje auksiniai. Visose kamarose tau siūlys pinigų. Nė vienoje neimk! Trečioje kamaroje už durų stovės sena skrynia; tu jos prašyk ir, ją gavęs, keliauk namo, tada gyvensi visko pertekęs.

Vanagų karalius apsidžiaugė, kai jo sūnus sugrįžo su Janka ir viską išpasakojo. Tuoj Janką nuvedė į tris savo kamaras ir siūlė pinigų. Janka nieko neėmė, tik paprašė senos skrynios, kur trečioje kamaroje už durų stovėjo.

— Ė broliuk, koks tu gudrus,— kalbėjo karalius.— Imk viską, tik tą skrynią man palik! O Janka nieko daugiau imti nenori, jeigu skrynios negaus. Pagaliau karalius ją atidavė ir išleido ją namo.

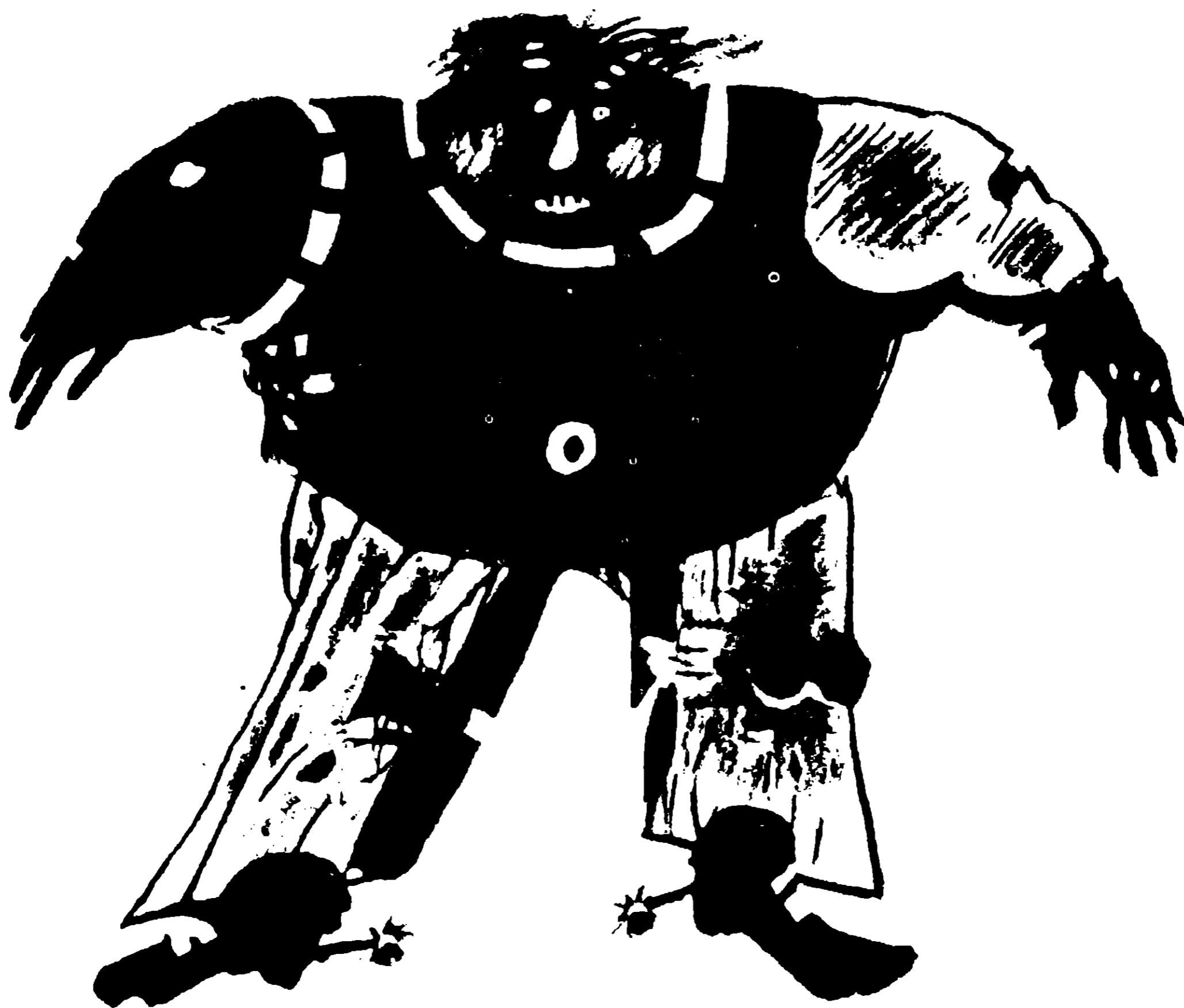
Sparčiai Janka žygiavo atgal, jau nebijojo jūros — raudona marška pernešė jį. Perėjęs per jūrą, norėjo pailsėti. Atsigulė vienoje plevoje ir valgyti užsimanė. Pagalvojo, gal toje skrynioje būtų kokio paviržio. Paėmė ir atidarė kraštinį gardelį. Staiga iš jo ėmė virsti neregėta daugybė visokių galvijų: jaučių, didesnių ir mažesnių, arklių, avių, ožkų, žąsų, vištų, ančių. „Ir kuo juos dabar šersiu“,— pagalvojo Janka ir atidarė gardelį iš kito skrynios krašto. Pasipylė galybė kariuomenės, o dar nė trečdalis nebuvo išėję. „Šitie tai mane visai apvalgys“,— pagalvojo Janka ir pasižiūrėjo į vidurinį gardelį. Ten žvilgėjo auksiniai pinigai, ir, nors kiek jų ėmė, pinigų ne mažėjo, o daugėjo. Tada Janka prisipirko, ko norėjo, ir pavalgė.

„Na vyruti, laikas traukti toliau! — sako Janka sau.— Bet kaip? Ar tas kaimes ir kareivius čia palikti, ar ką daugiau

su jais daryti? Kaip juos atgal į skrynią suvartyti?" Niekaip negalėjo sugalvoti ir sėdėjo nusiminięs, lyg žemę pardavęs. Taip jam besėdint, prieina vyras, didžiulis kaip kalnas ir juodas kaip anglis. Tai buvo Gelžuonis.

— Reikėtų tas kaimenes atgal suvartyti! — sako jam Gelžuonis.

— Reikėtų tai reikėtų, — atsako Janka, — bet ar žinai kaip?

— Na, jeigu nežinočiau, nebūčiau ėjęs pas tave! Aš tau suvarysiu, jeigu, atsiklaupęs ant plikų kelių, prisieksi, kad nevesi karaliaus dukters.

Janka pažadėjo nevesti, jis niekada apie vedybas nė negalvojo. Kai viską sutarė, Gelžuonis tik apibėgo aplink kaimenę ir kariuomenę, ir visi gyvuliai ir žmonės sugužėjo atgal į skrynią. Nuėjo kiekvienas savo keliu, tik Gelžuonis šūktelėjo Jankai:

— Tik neužmiršk, ką šiandien pažadėjai ir prisiekei, jei pažado netesėsi, pašigavęs į skutelius tave sudraskysiu.

Parėjo Janka namo ir motinai parodė skrynią. Toji pasijuokė iš jo, girdi, nė į kiemą nebūtų dėl josėjusi, kas naudotos iš tos skrynios, jeigu nėra ko joje laikyti. Bet Janka liepė motinai samdyti piemenis, toje skrynioje kaimenės galvijų stovinčios. Motina nenorėjo niekur eiti, bet jis prisispyręs reikalavo, ir ta išėjo. Žmonės juokėsi iš jos, klausė, ką duosianti rankpinigių. Tada Janka išėmė iš vidurinio gardelio dukatų. Motina prisiklausė ir daugiau pajuokų, ką, girdi, ji veiksianti su tais piemenimis, jeigu du jaučius turėjusi ir tuos pačius suvalgiusi.

— Tai vis per tave,— sako motina parėjusi,— galėjai betų piemenų apsieiti.

— Aš tai galėjau,— atsako sūnus,— bet galvijus juk reikia ganyti.

Jis atidarė skrynią. Pasipylė kaimenės, visa žemė nuo jų juodavo. O tų piemenų visai nereikėjo, nes su kiekviena kaimene buvo ir piemuo, o galvijai visėjo irėjo, jau per visą mylią nusitiesė.

Išleido Janka savo galvijus, ir jiems buvo gera plačiose karaliaus pievose ganytis. Bet kai motina nuėjo karaliaus krosnių kurti, karalius buvo supykęs, kad jos sūnus savo galvijus jo laukuose gano, liepė ruoštis į karą prieš septynis pulkus, jeigu jis toks galingas esąs. Motina parėjo namo išsigandusi.

— Nebijok, mama,— sako sūnus.— Jeigu karalius turi septynis pulkus, tai aš pastatysiu septyniasdešimt septynis.

Rytą Janka paleido savo kariuomenę į pievą, kur turėjo būti mūšis.

Paklausė kareivius:

— Kiek jūsų reikia prieš septynis pulkus?

— Čia mūsų per akis,— išsoko į priekį vienas šlubas, bet vikrus kareivis. Kai prasidėjo mūšis, jis vienu pirštu sutriuškino visus septynis karaliaus pulkus.

Užsirūstino karalius ir įsakė žygiuoti į karo lauką dar septyniems pulkams. Bet tasai šlubas ir antrą, ir trečią, ir ketvirtą

kartą karaliaus pulkus išguldė kaip ir pirmuosius, kol pragaišino visą karaliaus kariuomenę.

Dabar Janka kitaip kalbėjo. Girdi, jei karalius neleisias už jo dukters, turėsiąs kūrenti jam krosnis, kaip jo motina karaliui kūrenusi. Pasistatė puikius rūmus, nusipirko gražius drabužius. Karalius, tai matydamas, mielai pažadėjo atiduoti dukrą, juk taip daug geriau, negu krosnis kūrenti. Važiavo Janka tuoktis gražia karieta. Tik kur buvęs, kur nebuvęs Gelžuonis jau lekia tiesiai į Janką. Šis neturėjo pasiėmęs skrynios su kariuomene, todėl šoko iš karios ir leidosi bėgti paknopstom.

Gelžuonis tik nusikvaatojo ir sušuko jam įkandin:

— Gali sau bėgti! Turiu laiko kariuomenę iš skrynios paleisti ir nusivežti jaunąją, kur panorėsiu, turiu tiek laiko, kad galiu tave nors tris kartus pavyti!

Bėgo Janka, bėgo gūdžiomis giriomis, akmenuotais keliais ir pribėgo trobelę. Ten gyveno burtininkė. Pasibeldė ir įėjo vidun:

— Laba diena, močiute!

— Laba diena, sūneli! Žinau, nuo ko bėgi, bet nieko nebijok! Sėsk, pasrėbk sriubos, užvalgyk mėsos, išsimiegok! Kai tavo Gelžuonis bus už trijų mylių, mano šunelis Toliaregis sulos pirmą kartą, kai bus už dviejų mylių — sulos antrą kartą, kai bus už mylios — sulos trečią kartą, tada tave pažadinsiu.

Janka sėdo, pavalgė, atsigulė miegoti, o kai trečią kartą šunelis sulojo, senutė jį pažadino, įdėjo į krepšį bandelę kecionėn ir liepė bėgti.

Bėgo Janka, bėgo gūdžiomis giriomis, akmenuotais keliais. Pribėgo kitą trobelę. Ir ten gyveno burtininkė. Pasibeldė ir įėjo vidun:

— Laba diena, močiute!

— Laba diena, sūneli! Žinau, nuo ko bėgi, bet nieko nebijok! Sėskis, pasrėbk sriubos, užvalgyk mėsos, išsimiegok! Kai tavo Gelžuonis bus už trijų mylių, mano šunelis Toliagirdis sulos pirmą kartą, kai bus už dviejų mylių, sulos antrą kartą, o kai bus už mylios, sulos trečią kartą, tada tave pažadinsiu.

Janka užvalgė, pamiegojo, ir kai šunelis sulojo trečią kartą, senutė jį pažadino, įdėjo kelionėn bandelę ir liepė bėgti.

Bėgo Janka, bėgo gūdžiomis giriomis, akmenuotais keliais. Pribėgo trečią trobelę. Ir ten gyveno burtininkė. Pasibeldė ir įėjo vidun:

— Laba diena, močiute!

— Laba diena, sūneli! Žinau, nuo ko bėgi, bet nieko nebijok! Sėskis, pasrėbk sriubos, užvalgyk mėsos, išsimiegok! Kai tavo Gelžuonis bus už trijų mylių, mano šunelis Galiūnas sulos pirmą kartą, kai bus už dviejų, sulos antrą kartą; kai bus už mylios, sulos trečią kartą, tada tave pažadinsiu.

Janka sėdo, užvalgė, pamiegojo. Kai šuo sulojo trečią kartą, senutė jį pažadino, kelionėn įdėjo bandelę ir liepė bėgti.

Janka pribėgo jūrą, o Gelžuonis jau lipa ant kulnų ir jau būtų sudraskęs. Bet Janka nešiojosi apsijuosęs raudoną maršką. Tuo jį nusivyniojo, ištiesė ir kaipmat buvo kitame jūros krante. Gelžuonis negalėjo per jūrą pereiti, atsisėdo ant kranto ir laukia. O Janka labai išvargo, atsigulė ir išmiegojo net tris dienas!

Trečią dieną pakėlė galvą ir net nustėro iš baimės! Iš trijų pusių guli trys didžiuliai šunys kaip veršiai! Janka nediršo nė pakrutėti. Kiša ranką į krepšį, galvoja: numes jiems po bandelę, gal nieko nedarys. Bet iš tų bandelių nė trupinėlio — jos virto šunimis, ir jie buvo ne kas kita, kaip Toliagiris, Toliagirdis ir Galiūnas, kuriuos jam burtininkės buvo įdavusios kelionėn. Šunys, pamatę, kad jis pabudo, ėmė vizginti uodegas. Janka suprato, kad jie nieko jam nedarys, jis atsikėlė ir keliavo toliau, o šunys iš paskos sekė.

Taip jie ėjo ir priėjo pilį, kurioje gyveno vieniša kaip pirštas mergelė. Janka stojo pas ją tarnauti, nes nebuvo kam saugoti pilies ir girių aplinkui. Janka kasdien eidavo su tais šunimis medžioti į girias ir tik nakčia sugrįždavo pilies saugoti.

O toji mergelė kasdien eidavo pasivaikščioti prie jūros ir vis žiūrėdavo tolumon. Ji laukė Gelžuonio, ar tas negrįžta su Jankos marška, jį pasivijęs ir sudraskęs. Tai buvo ta pati

karalaitė, kur važiavo su Janka tuoktis; Jankos ji nepažino, ir jis jos taip pat.

Kartą Gelžuonis ją pamatė nuo kito jūros kranto ir pašaukė. Ji tuoj jį pažino ir atsiliepė. Abu sutarė, kaip Janką pradžudyti.

O Janka nieko nežinojo; vakare kaip visada parėjo namo, apžiūrėjo visą pilį ir, nieko nepastebėjęs, atsigulė miegoti, bet tik paryčiais kietai užmigo. Tada mergelė tyliai prisėlino prie jo, nurišo jam maršką ir apjuosė kita, visai panašia. Vos tik Janka išėjo iš pilies, ji tiesiai puolė prie jūros! Paklojo maršką, perėjo pas Gelžuonį ir jį parsivedė į pilį. Parodė, kur Janka miega, kur jo šunys būna, nes Gelžuonis tų šunų baisiai bijojo.

Išsikasė Gelžuonis duobę prie to kambario durų, kur Janka miegojo, ir tyko. Vakare, kai Jankaėjo iš medžioklės namo, kažkur nuklydo Toliaregis, dingo kaip vandeny. Janka labai stebėjosi, nes šunys niekada nuo jo nesitraukdavo. Parėjęs rado Toliaregį gulintį prie durų, kaip tik toje vietoje, kur buvo pasislėpęs Gelžuonis. Kad ir šaukė jį prie stalo, kur kiti du graužė kaulus, tas nepajudėjo nuo priedurio per visą naktį.

Rytojaus dieną Gelžuonis išsikasė duobę po židiniu ir ten pasislėpė. Bet vakare pirma jo parbėgo Toliagirdis ir atsigulė toje vietoje. Janka tik galvą kraipė, mušė šunį, varė prie stalo, bet tas nepasikėlė ligi ryto.

Trečią dieną Gelžuonis išsikasė duobę po stalu ir manė pagriebsiąs Jankai už kojos, kai tas vakarieniausiąs. Bet tą vakarą Galiūnas atsigulė pastalėje ir ligi ryto neleido Gelžuoniui nė pakrutėti. Gelžuonis su savo bičiule suko galvas, kokią čia naują klastą sumanius ir Janka nusikračius.

Mergelė ėmė gražiai kalbinti Janką, kad jis bent kartą paliktų tuos šunis namie, jie nieko neėdą, matyt, bus susirgę, jiems reikia pailsėti. Janka leidosi įkalbamas ir pririšo šunis kamaroje.

Kaukė staugė pririšti šunys, kol Janka vaikščiojo po girią, o Gelžuonis kamaros duris užrakino trimis spynomis, kad šunys neišbėgtų.

Aklinėja Janka po girią, nušauti nieko nenušauna, tik viena pelytė vis po kojomis šmižinėja. Pagaliau įpykęs jau taikosi ją užmušti.

— Ei Janka, nežudyk manęs! — sako pelytė.— Nežinai, kaip brangiai moki už savo priesaiką, ir dar brangiau sumokėsi, jeigu nepasisaugosi. Gelžuonis kabina ant durų spynas, kad tavo šunys neišbėgtų, o kai pakabins, pavys tave ir sudraskys į skutelius. Skubėk į pilį, kol jis tų spynų dar nepakabino. Jeigu pavėluosi, įlipk į aukštą gluosnį, kur auga prie vandens, o kai Gelžuonis šauks, kad išliptum, mesk viską nuo savęs, ką turi. Paskui matysi, ką daryti toliau.

Paklausė Janka pelytės ir pasileido, kiek turėjo kvapo. Bet kai atbėgo, Gelžuonis paskutinę spyną kabino. Tada jis greitai išsiropštė į tą gluosnį. Gelžuonis atlėkė paknopstom ir šaukia:

— Lipk žemėn, jei ne, suplėšysiu į skutelius tave ir tavo gluosnį.

Janka numetė jam skrybėlę. Ji kaipmat buvo suplėšyta į skutelius. Gelžuonis vis šaukė, o Janka metė vieną daiktą po kito, ir viskas buvo sudraskyta ligi siūlelio. Kai Janka nebeturėjo ko mesti, Gelžuonis išikibo į medį ir būtų Janką nupurtęs kaip obuolį. Bet tuo tarpu nutraukė grandinę Toliaregis, išvertė duris su spynom ir puolė Gelžuonį. Tas bematant sutraiškė šunį.

Vėl pripuolė ir taip supurtė gluosnį, kad Janka vos išsilaikė. Tada nutraukė grandinę Toliagirdis ir užpuolė Gelžuonį. Bet jis ir Toliagirdį sutraiškė.

Vėl pripuolė Gelžuonis ir būtų gluosnį iš šaknų išvertęs, jei ne Galiūnas. Jis nutraukė grandinę ir pusdienį grūmėsi su Gelžuoniu. Galop jį partrenkė žemėn, ir tik molio krūva beliko iš Gelžuonio. To molio buvo tiek daug, jog iškilo visas kalnas. Bet molis buvo tik iš paviršiaus, o giliau gryna geležies rūda. Nuo to laiko žmonės kalną ėmė vadinti Gelžuoniu ir pradėjo iš jo kasti geležies rūdą.

Šuo Galiūnas paskui atgaivino savo bičiulius, ir visi trys nuėjo pas pilies šeimininkę. Už tai, kad Jankai ji buvo neištikima, sudraskė ją į gabalus. Tada šunys atvirto žmonėmis,

atgijo pilis ir girios, visur buvo pilna žmonių. Pilyje Janka surado savo skrynią, išleido visas kaimenes, ir jos dabar turėjo kur ganytis. Išleido ir kariuomenę, ir dabar jis nieko nebebijojo. Pinigų ėmė iš skrynios, kiek norėjo, buvo labai turtingas. Atsigabeno motiną, vedė gražiausią visame krašte mergelę.

VELNIAS BERNAS

Vienas neturtingas medkirtys išėjo į girią malkų kirsti. Į ploną drobinį maišelį įsidėjo paskutinį duonos kriaukšlį, kurio turėjo užtekti visai dienai. Atėjęs į girią, maišelį pasikabino ant šakos ir ėmėsi darbo. Jis vertė storus ąžuolus, net prakaitas per veidą žliaugė.

Pritykojo kipšas iš paties pragaro dugno ir pavogė jam paskutinį duonos kąsnį.

— Žiūrėkit, čia vienam medkirčiui turėjo užtekti visai dienai, o aš pavogiau!

— Kas ten? — paklausė Liucipierius.

O kai išklausinėjo, ką tas padarė, rūsčiai subarė vagį, kam tas vargšui žmogui paskutinį duonos kąsnį atėmė, ir nuskyrė velnią metus tarnauti medkirčiui.

Kitą dieną vargšas medkirtys vėl taisėsi eiti į girią ir jau buvo bekeliąs ant peties sunkų kirvį. Staiga atsidaro durys, ir į trobą įeina jaunas stiprus bernas.

— Laba diena, šeimininke! — pasisveikino svečias nebuvėlis.— Ar nepaimtumėt manęs už berną?

— Ak mano sūnau, kam tu man reikalingas? — atsakė medkirtys.— Pats neturiu ko valgyti, matai — kampe dar krūva alkanų vaikų verkia!

— Vis tiek paimkite! Už darbą aš nieko nenoriu, pamatysite, kaip gerai gyvensite su manim.

— Ką gi, jeigu taip nori, einam medžių kirsti,— sutiko medkirtys ir padavė jam kirvį.

Nepraėjo nė trys dienos, ir giria, kurios žmogelis per visus metus nebūtų įveikęs, gulėjo iškiršta, miela pažiūrėti

į rąstus, sukrautus lygiomis eilėmis. Nuo to laiko mūsų medkirtys prakuto, ir jo vaikai jau nebeverkė alkani. Jie žaidė linksmi, nes buvo sotūs.

— Šeimininke,— sako bernas,— jūs čia pamažu kirskite, o aš eisiu uždarbiauti prie kūlimo, kad žiemą turėtume duonos ir užkulo.

— Eik,— atsakė medkirtys,— o aš kirsiu, kiek galėsiu.

Viename retai gyvenamame krašte turtingas ponas turėjo dvarą. Trys šimtai kaugių javų stovėjo lauke, o tvartuose gulėjo trys šimtai nupenėtų jaučių ir trys šimtai meitelių. Užėjo medkirčio bernas pas tą poną ir pasisiūlė javus iškulti.

— O kurgi tavo kūlėjai? — paklausė jį ponas.

— Dėl to nesukite galvos! Tik duokit tuos javus kulti!

— Duoti duosiu, bet negi vienas kulsi?

— Vienas, ar ne vienas, paskui pamatysit.

— O kiek paimsi už darbą?

— Nieko, pone, tik tiek, kiek panešiu vienu kartu,— atsakė bernas.

„Na,— pagalvojo ponas,— daugiau kaip dešimt saikų nepaneš.“— Ir sutiko.

Apie vidurnaktį prie kaugių iškart sudunksėjo trys tūkstančiai spragilų: pupt, pupt, pupt, lapt! Pupt, pupt, pupt, lapt! Iš karšto pragaro subėgo velniai padėti savo draugui ir ligi ryto visus javus iškūlė, išvėtė ir suseikėjo.

Vos prašvitus, kūlėjas nuėjo pas poną ir prašo pažiūrėti jo darbo. Tasai negalėjo atsistebėti, kaip jis taip greit iškūlė, bet džiaugėsi, kad grūdai gerai išvėtyti, ir liepė kūlėjui pasiimti uždarbį.

Kūlėjas paprašė pakylėti maišus ant pečių, ir pono šeimyna jam užvertė ant kupros dešimt saikų kviečių.

— Ar jau gana? — klausia ponas.

— Kiek čia uždėjote,— juokiasi kūlėjas.— Kraukite daugiau: matote, kad su tokia našta patryptinį galiu šokti.

Ir sukrauna jam visus grūdus, o ponui iš baimės plaukai šiaušiasi.

— Tai gal jau užteks? — vėl klausia, bet kūlėjas tik juokiasi, kad jis dar nieko nejaučiaš.— Kraukite,— sako,— kiek turite, juk matote, kad nėra ko nešti.

Šimtas nupenėtų meitelių išvirsta iš tvartų, ir viskas sueina kūlėjui ant kupros.

— Na, po šimts velnių, kada gi bus galas?

O kipšas tik juokiasi, lengvai pasišokėdamas, ir liepia krauti daugiau. Ponas kone sprogsta iš pykčio, bet žodį turi tesėti.

— Išvarkite iš tvartų įmitusių jaučių,— šaukia jis šeimynai,— gal anų jis nepaneš!

Bet kūlėjas pasiima ir tuos ir, juokdamasis iširdusiam ponui į akis, bėga lyg niekur nieko pas savo šeiminką.

— Šekit, šeiminke! — nusimeta našta medkirčio kieme.— Manau, dabar nebadausite, o aš iš jūsų išeinu, jau baigėsi metai. Tik ar žinote, kas aš? Ar atsimenate, kaip miške jums dingo paskutinis duonos kąsnis?

Medkirtys palingavo galvą.

— Atsimenu,— sako,— atsimenu!

— Na tai žinokit, aš esu velnias, tą duonos žiauberę aš pavogiau ir už tai turėjau jums metus bernauti. Likite sveiki!

Staiga prie namų nugriaudėjo juokas, tartum būtų tūkstantis arklių nusizvengę. Tai velniai tyčiojosi iš savo draugo, kuris turėjo tarnauti vargšui medkirčiui.

DRUSKA BRANGESNĖ UŽ AUKSĄ

Vienas karalius turėjo tris dukteris, kurias saugojo kaip savo akį. Kada rankos ir kojos ėmė nelabai jo klausyti ir galva apšarmojo, vis nedavė ramybės mintis, kuri iš trijų dukterų po jo mirties galėtų užimti sostą. Sunku jam buvo išsirikti, visos jos buvo dailaus stoto, ir visas vienodai jis mylėjo. Pagaliau sugalvojo tą paskirti karaliene, kuri labiausiai jį myli. Pasišaukė dukteris ir sako:

— Dukros mano, senas esu, nežinau, ar ilgai betversiu. Todėl noriu iširti, kuri iš jūsų po mano mirties būsite karalienė. Norėčiau žinoti, mano vaikeliai, kaip jūs mane mylite. Na, vyriausioji dukra, sakyk, kaip myli savo tėvą?

— Ak mano tėve, tu man mielesnis už auksą! — atsakė vyriausia duktė ir karštai pabučiavo tėvui ranką.

— Na gerai. O tu, jaunesnioji, kaip myli savo tėvą?

— Aš, mielas tėveli, myliu tave kaip žaliąjį savo vainiką! — atsakė jaunesnioji ir apkabino tėvą.

— Na gerai. O tu, jauniausioji dukrele, kaip myli mane?

— Aš, tėtusi, myliu tave kaip druską! — atsakė Maruška ir meiliai pasižiūrėjo į tėvą.

— Ak tu, nedorėle, tėvą tik kaip druską myli? — užrėkė ant jos vyresnės seserys.

— Iš tikrųjų myliu jį kaip druską! — pakartojo Maruška ir dar meiliau pasižiūrėjo į tėvą.

Bet ir tėvui nepatiko toks atsakymas. Jis baisiausiai užpyko, kad vaikui tikras tėvas tiek tevertas, kiek toji pigi druska, kurios kiekvienas ima pirštais, kiek nori, ir barsto.

— Dink man iš akių! — suriko ant jos, — jeigu tiek mane tevertini! Kai ateis tokie laikai, kada už druską brangiau mokės negu už auksą, tada galėsi pasirodyti ir būsi karalienė.

Maruška iš apmaudo žodžio negalėjo ištarti, kad tėvas taip paniekino jos meilę. Buvo pratusi klausyti tėvo, be to, žinojo, kad su vyresnėmis seserimis dabar nebegalės gyventi, todėl susirinko mantą ir išėjo į pasaulį. Keliavo, kur akys vedė, kur kojos nešė,ėjo per kalnus ir klonius, pagaliau priėjo tamsų mišką. Čia — kur buvus, kur nebuvus — jai kelią pastojo senutė.

— Maruška, Maruška, sakyk, kur eini ir ko tokia apsiverkusi?

— Ak miela senele, kam aš pasakosiu savo vargus, vis tiek negalėsite man padėti!

— Papasakok, mergele, viską, gal aš tau ką ir patarsiu. Argi nežinai, kad žilas plaukas — sveikas protas?

Maruška papasakojo senutei savo bėdas ir pasakė norinti sulaukti to laiko, kai tėvas įsitikins, jog ji iš tikrųjų jį myli. Senutė iš anksto žinojo, ką jai Maruška pasakys, nes tai buvo išmintinga moteris, žynė. Todėl ji Maruškos žodžiais patikėjo ir pasiūlė jai pas ją tarnauti. Maruška apsidžiaugė, radusi kam pasiguosti, ir dėkinga nusekė paskui senutę, kuri gyve-

no mažoje trobelėje po eglių šakomis. Pavalgydino senutė Marušką, kuo galėjo, ir ši truputį pralinksmėjo, nes buvo sušalusi ir išalkusi.

— O dabar,— sako senutė,— skubiai prie darbo. Ar tu moki verpti, siūlus vyti, austi? Ar priganysi mano aveles, ar pamelši jas?

— Nežinau, miela senute, nežinau, bet išmoksiu, jeigu vieną kartą parodysite,— atsakė Maruška.

— Gerai, aš tau viską parodysiu, visko galėsi išmokti, būk kantri, viskas bus gerai.

Maruška buvo darbšti kaip bitelė; ligi šiol nežinojo, kaip vargšai gyvena, bet greit viską perprato. Paraitotos rankovės ir balta prijuostė bylojo, kad darbas jos rankose degte dega.

Tuo tarpu seserys namie puikiai gyveno. Visą laiką tėvui meilikavo, už kaklo kabinosi, įmanydamos ant rankų būtų jį nešiojusios iš tos didelės meilės, o jis jas puošė, visko joms davė, ko tik katra užsigeisdavo. Vyriausioji kasdien vilkėjo vis brangesniais drabužiais, barstėsi auksu; jaunesnioji rengė šokius ir žaidimus; abi dykinėjo ir nieko daugiau neveikė. Netrukus karalius pastebėjo, kad vyriausiai dukrai auksas brangesnis už tėvą, o kai jaunesnioji pasakė norinti tekėti už vyro, suprato, kad su žaliuoju vainiku netrukus nuvys ir jos meilė tėvui. Ne kartą jis prisiminė Marušką, bet ką gi? Apie ją neturėjo jokios žinios. Ė,— vijo šalin iš galvos tokias mintis,— juk ji tiek jį tevertino, kiek ir tą visur gaunamą druską.

Kartą pilyje buvo keliama didelė puota, jaunesnioji duktė laukė piršlių. Staiga be žado atbėgo virėjas.

— Pone karaliau,— sušuko jis,— didelė nelaimė atsitiko, didelė nelaimė!

— Na kas gi, sakyk greičiau, ar proto netekai? — klausia karalius.

— Protą aš turiu. Bet sumirko visa mūsų druska, ar į žemę visa susigėrė, neliko nė žiupsnelio. Kuo aš dabar viralą pasūdysiu?

— Tikras kvaiša! Tegu nuperka kitos!

— Kurgi pirksi, jeigu tas pat visuose namuose atsitiko, visoje karalystėje nėra druskos!

— Pasūdyk bet kuo, arba virk tokius valgius, kuriems nereikia druskos! — atkirto suirzęs karalius ir pavarė virėją.

Tas pagalvojo, kad reikia daryti, kaip liepia karalius, ir virė valgius be druskos; pirmiausia visus, o paskui tik saldžiuosius. Keistos buvo vaišės be druskos. Svečiai pamažu išsiskirstė, o naujų nesirinko. Kas čia eis, jeigu net „duonos ir druskos“ negalėjo pasiūlyti, kaip kadaise kiekvienas vargšas. Karalius vaikščiojo apniukęs; dukros nosis nukabino. Kur dingo aukso laikai! Aukso kiek nori, o druskos nė žiupsnelio, nors eik ieškoti į pasaulio kraštą! Dingo druska, ir viskas! Žmonės neteko apetito, visi tik druskos troško, nors kelių kruopelių ant liežuvio galo. Kentė ir gyvuliai, karvės ir avys užtrūko, nes negavo druskos. Žmonės vaikščiojo kaip apduję, sirgo visokiomis ligomis. Karalius ir jo dukterys atrodė kaip lavonai, niekas jų nebūtų pažinęs. Tai buvo dievo rykštė visai karalystei. Dabar už druskos žiupsnelį auksu būtų apipylę kiekvieną, kas būtų jos atnešęs.

Karalius suprato, kokia brangi dievo dovana yra druska, bet tą skausmą dar būtų iškentėjęs, jeigu sąžinė nebūtų graužusi dėl Maruškos, kurią taip nuskriaudė!

Tuo tarpu mūsų Maruška sekėsi labai gerai. Nebuvo tokio darbo, kurio ji nebūtų išmokusi ir pripratusi dirbti. Apie tą nelaimę ji nieko nežinojo. Nežinojo, nei kas atsitiko jos tėvo namuose, nei visoje karalystėje. Bet išmintingoji moteriškė viską žinojo, kas kada turi įvykti. Todėl kaitą pasišaukė Maruška ir sako:

— Mergele mano, aš tau sakiau, jog ateis toks laikas, kai viskas bus gerai. Tavo laikas atėjo, ir tau reikia grįžti namo.

— Ak miela senele, kaip aš eisiu namo, jei tėvas manęs nenori matyti? — pasakė Maruška ir pravirko.

— Neverk, mergele, viskas bus gerai. Dabar ten druska brangesnė už auksą, ir tu gali pasirodyti tėvui.

Ir papasakojo viską, ko Maruška dar nežinojo, o baigdama pridūrė:

— Ištikimai man tarnavai, dabar sakyk, ko nori už gerą darbą?

— Gerai mane rengėte, gerai maitinote, mano senoji močiute! Už viską dėkui jums. Nieko nenoriu, nebent druskos žiupsnelį, kurį nuneščiau tėvui lauktuvių.

— O daugiau nieko nenori? Ar tu nežinai, kad aš galiu viską padaryti? — dar kartą paklausė išmintingoji moteriškė.

— Nieko daugiau nenoriu, tik tos druskos! — atsakė Maruška.

— Na, jeigu taip brangini druską, tegu tau niekada jos netrūksta, — tarė pagaliau žynė. — Nieko daugiau tau neduosiu, tik šią vyteleę. Kai papūs vėjas iš pietų, eik pavėjui, eik per tris klonius, per tris kalnus; paskui sustok ir kirsk šia vytele į žemę! Kai sukirsi, žemė atsivers, ir tu ženk į vidų! Ką ten rasi, viskas tavo, tai bus vestuvinis tavo kraitis.

Padėkojo Maruška už viską, pasiėmė aukso vyteleę, mazgelį druskos ir išėjo nuliūdusi — iš tiesų nuliūdusi, nes pasenutę jai buvo gera. Bet guodėsi, kad ne amžinai skiriasi su senute, kad dar ateis pas ją, kai su tėvu susitaikys. Senutė tik nusijuokė ir tarė:

— Tik tu visada būk, mano mergele, gera ir dora, ir būsi visada laiminga. O manimi nesirūpink!

Taip kalbėdamos priėjo girios kraštą. Ir kai Maruška norėjo gerajai senutei dar kartą padėkoti, šios jau nebuvo. Kur dingo — nežinia, bet Maruška liko viena kaip pirštas. Juo labiau jai dabar pagailo tėvo, ir tuoj nuskubėjo į tą šalį, kur buvo tėvo pilis.

Parėjo pas savuosius, bet rūmininkai seniai buvo ją matę, dar ji galvą buvo apsirišusi rankšluosčiu, todėl jos nepažino ir nenorėjo įleisti pas karalių.

— Leiskite mane, — reikalavo Maruška, — aš nešu karaliui dovaną, kuri brangesnė už auksą, nuo šio vaisto jis pasveiks!

Pasakė karaliui, ir tasai liepė tuoj ją įleisti. Kai ji pas karalių nuėjo, paprašė duonos. Karalius liepė atnešti, bet giliai atsiduso:

— Duonos turime, bet druskos nėra!

— Ko nėra, galite turėti! — tarė Maruška, atriekė duonos riekę, atišo mazgelį ir padavė karaliui.

— Druskal — nudžiugo karalius.— Ei moteriške, tai brangi dovana, kaip aš tau atsilyginsiu? Prašyk, ko nori, visko duosiu!

— Nieko nenoriu, tėtusi, tik mylėk mane kaip šią druską! — atsakė Maruška tokiu meiliu balsu, kaip sakydavo kadaise savo tėvui, ir nusidengė galvą.

Karalius vos neapalpo iš džiaugsmo, pažinęs savo mielą Marušką. Prašė nepykti už tai, kas buvo. O ji tik glėbesčiavo

mielą savo tėtusį ir akių nuo jo nenuleido. „Juk iš tiesų viskas gerai baigėsi!“

Pilyje ir visame mieste pasklido žinia, jog grįžo jauniausioji karaliaus duktė ir parsinešė druskos. Visi labai džiaugėsi. Džiaugėsi ir Maruškos seserys, bet ne tiek seserimi, kiek druska, kad ir jos gaus nors palaižyti. O Maruška užmiršo seserų skriaudas, ir jas pasveikino su duonos rieke, pabarstyta

druska. Visiems, kas tik ateidavo, ji dalino druską iš savo mazgelio. O kai tėvas pabijodavo liksiąs be druskos ir primindavo visos neišdalinti, esą „gero daikto po truputį“, ji atsakydavo:

— Čia jos dar pakankamai, tėtusi!

Ir tikrai, kiek ji tos druskos ėmė, vis dar turėjo kiekvienam, lyg tas mazgelis būtų buvęs begalinis. Visi atgijo tarsi nuo saulės spindulių!

Ir karaliui visos ligos išgaravo, skausmą tartum kas ranka atėmė. Didžiai nudžiugęs, jis sušaukė miestų ir kraštų valdytojus ir Marušką paskyrė karaliene. Kai Marušką po aukštu dangumi apgarsino karaliene, ši pajuto dvelkiant pietų vėjelį. Tuoju viską papasakojo tėvui, ką išmintingoji moteriškė buvo sakiusi. Ėjo pavėjui, o kai perėjo tris klonius ir tris kalnus, sustojo ir kirto vytele į žemę. Kai tik sukirto, prasi-vėrė žemė ir Maruška nusileido į vidų.

Iš pradžių nežinojo, kur atsidūrė, paskui priėjo didžiulius rūmus, iš ledo pastatytus: sienos ir lubos, viskas juose žerėjo, spindėjo, lyg kas būtų kibirkštis barstęs. Visur aplink lakstė mažyčiai žmogeliukai su deglais ir sveikino Marušką.

— Būk pasveikinta, būk pasveikinta, karaliene, laukiame tavęs; mūsų ponija liepė tave palydėti ir viską aprodyti, čia juk viskas tavo!

Taip jie tarškėjo, zuidami aplink ją, deglais mosikavo ir siuvo aukštyn žemyn sienomis lyg pelės, o tos sienos tviskėjo aplinkui kaip brangakmeniai. Maruška vaikščiojo ir atsigėrėti negalėjo. Žmogeliukai vedžiojo ją tuneliais, požemiais, kur nuo atbrailų kabojo ledokšniai, blizgantys kaip sidabras. Nuvedė į sodą, kur žydėjo raudonos ledo rožės ir kitos nuostabios gėlės. Nykštukai nuskyne gražiausią rožę ir padavė naujai karalienei. Ji pauostė, bet rožė nekvepėjo.

— Kas gi čia? — paklausė karalienė.— Aš niekad nesu mačiusi tokio grožio?

— Čia viskas vien iš druskos! — atsakė jai žmogeliukai.

— Iš tikrųjų? Tai čia auga druska? — stebėjosi karalienė ir pagalvojo, kad būtų gaila paimti iš čia bent žiupsnelį druskos.

Bet žmogeliukai atspėjo jos mintis ir šaukė:

— Imk, Maruška, imk, kiek nori, niekada ji nepasibaigs, niekada jos nepristigsi!

Maruška gražiai padėkojo žmogeliukams, atsisveikino su jais ir išėjo į paviršių.

Bet žemė liko prasivėrusi.

Kai Maruška sugrįžo namo, parodė tėvui rožę ir viską papasakojo, karalius pamatė, jog senutė jo dukrai davė didžiai brangų kraitį. Maruška ir senutės neužmiršo. Liepė kinkyti žirgus į gražią karietą ir išvažiavo su tėvu senutės ieškoti, norėjo ją parsivežti ir niekur nuo savęs nebepaleisti.

Maruška gerai žinojo kelią, buvo išvaikščiojusi visus miško takelius, bet šį kartą, nors ilgai po visą mišką važinėjo, nors visur išieškojo tarsi aguonos grūdėlio, nei trobelės, nei senutės niekur nebuvo. Tik tada jie suprato, kas buvo ta senutė ir kad veltui jos ieško. Sugrįžo namo. Dovanotame mazgelyje druskos jau nebebuvo, bet Maruška žinojo, kur jos gauti: ėmė ėmė jos ir niekada nepritrūko.

AUKSO VERPĖJA

Toli, kažkur už raudonosios jūros, gyveno kadaise vienas ponaitis. Kai suaugo ir proto įgavo, pagalvojo, kad būtų neblogai pasidairius po pasaulį, susiradus gerą šeimininkę ir rimtą žmoną. Ką gi! Kaip tarė, taip padarė. Išėjo jis į platų pasaulį, bet sekėsi ne per geriausiai. Tokios, kokios norėjo, rasti negalėjo. Pagaliau netyčia užėjo į vieną trobą, kur gyveno našlė su trim sumitusiom dukterim. Dvi vyresniosios buvo darbščios kaip bitės, o jauniausioji — Hana — į darbą tokia greita kaip apatinė girnapusė. Kai ponaitis pas jas užėjo, merginos ilgai visą vakarą verpė, ir jis nusistebėjo, kaip Hana

gali snausti ant krosnies, kada anos verpia viena greičiau už kitą. Jis tarė motinai:

— Sakykit, motule, kodėl ir šitos nesodinate prie ratelio? Juk ji mergina iš stuomens ir iš liemens, dirbant ir laikas greičiau prabėgtų.

— Ak ponaiti,— atsakė motina,— mielai duočiau jai verpti, pati kuodelį prie verpstės pririščiau, bet kas iš to? Ji tokia greita, kad ligi ryto į aukso gijas suverptų ne tik visus mūsų linus, bet ir šiaudus nuo stogo, ir pagaliau net žilus mano plaukus. Užtat ir nebakštiname jos.

— Ak taip,— sako nudžiugęs būsimas jaunikis,— gal man ją atiduosite į žmonas. Matote, aš turiu nemažą ūkį: linų, kanapių, pakulų, pašukų krūvos. Atsiverptų lig valiai.

Išgirdusi tokias kalbas, senė daug galvos nesuko, ir Hanka iš snaudulio pabudo. Motina atnešė iš skrynios gražią kakla-skarę, papuošė ją žalia plunksna ir tą patį vakarą atšventė sužadėtuves. Kitos dvi seserys truputį pavydėjo Hankai laimės, bet paskui nusiramino, tikėdamosi ir jos vyrus gauti, jeigu jau gavo tokia tinginių pantis kaip Hana.

Rytojaus dieną ponaitis liepė išpuošti žirgus, o kai jie buvo pakinkyti į puošnią karietą, pasisodino jaunąją šalia savęs, padavė ranką uošvei, sušuko jaunosios seserims: „Likite sveikos!“ ir zovada pasileido iš sodybos.

Gerai, bet nelabai. Mieloji Hanka sėdi prie jaunojo apsi-verkusi, tarsi žemę būtų pardavusi. Nors ir kaip ją ponaitis kalbina, tyli lyg žuvis, ir tiek.

— Ko tu liūdi? — klausia.— Nebijok! Pas mane tau snausti nereikės. Duosiu darbo, kokio tik panorėsi. Linų, kanapių, pašukų visą žiemą turėsi lig valiai. Ir obuoliukų gausi pakrimsti dėl atgajaus.

O mūsų Hanka kuo tolyn, tuo liūdnesnė darosi.

Atvažiavo vakare į pono namus, išlipo iš karietos ir po vakarienės būsimą poniją jis nuvedė į didžiulį kambarį, ligi lubų prikrautą linų.

— Na,— sako,— čia turi ratelį, verpstę, ritę, raudonų obuoliukų ir truputį žirnių pagraužti — verpk! Jeigu ligi ryto viską į aukso siūlus suverpsi, tuoj tave vesiu. O jei ne, galas tau.

Tai pasakęs, ponaitis paliko verpėją.

Likusi viena, Hanka nesėdo prie ratelio, ji nemokėjo net siūlo susukti, bet ėmė liūdnai aimanuoti:

— Dieve, dieve, kokią gėdą užsitraukiau. Kodėl manęs motina neišmokė darbo dirbti ir verpti kaip seseris? Būčiau galėjusi namie ramiai ilsėtis, o dabar turėsiu žūti kaip niekam tikęs padaras.

Kai ji taip aimanavo, staiga atsivėrė siena, ir prieš apsiverkusią Hanką atsistojo mažas žmogelis raudona kepuraite,

su prijuoste ir su aukso vežimėliu.

— Kodėl tu tokia apsiverkusi? — klausia Hankos. — Kas atsitiko?

— Kaipgi aš, vargšė, neverksiu, — atsako Hanka, — tik pagalvokite, liepė man viską suverpti ligi ryto į aukso siūlus, o jeigu nesuverpsiu, turėsiu mirti. Ak, ką aš darysiu viena šiame svetimame pasaulyje!

— Ar tik tiek, — sako žmogelis, — nieko nebijok! Aš greit tave išmokysiu aukso siūlus verpti. Bet turi pasižadėti, kad po metų būsi šitoje pat vietoje. Jeigu garbingo mano vardo

tada neatspėsi, būsio mano žmona, ir aš tave nusivešiu šituo vežimėliu. O jeigu atspėsi, paliksiu tave ramybėj. Sakau tai todėl, kad po metų, tą naktį, nebandytum kur slėptis, aš visur tave surasiu, nors ir padangėje skraidytum, surasiu ir sprandą nusuksiu. Tai ka ar sutinki?

Hankai toks pasiūlymas nelabai patiko, bet ką darys, vargšėlė? Pagalvojo ir sako:

— Ar šiaip, ar taip žūsiu, geriau sutiksiu!

Žmogelis, tai išgirdęs, tris kartus apsuko aplink ją su aukso vežimėliu, atsisėdo prie ratelio ir pradėjo:

Taip, Hanička, taip tai taip!

Taip, Hanička, taip tai taip!

Taip, Hanička, taip tai taip!

Mokė ją ir išmokė aukso siūlus verpti.

Žmogelis iš kur atėjo, ten ir išėjo, o siena pati užsidarė.

Mūsų mergelė, dabar jau iš tikrųjų aukso gijų verpėja, atsisėdo prie ratelio ir, matydama, kad kuodelis mažėja, o aukso siūlų daugėja, verpė ir verpė, ligi ryto viską suverpė ir dar išsimiegojo. Rytą ponas, tik pabudęs, eina žiūrėti aukso verpėjos. Kai įėjo į kambarį, vos neapžilpo nuo spindesio, savo akimis nenorėjo tikėti, jog čia auksas. O kai įsitikino, puolė glėbesčiuoti aukso verpėjos ir tuoj su ja susituokė.

Taip jie ramiai gyveno, ir jeigu anksčiau ponas mylėjo Hanką dėl aukso gijų, tai dabar tūkstantį kartų labiau už gražų sūnų, kuri jam buvo pagimdžiusi. Bet ką gi? Nėra tokios dainos, kuri neturėtų pabaigos, ir jų meilė negalėjo trukti amžinai. Ėjo diena po dienos, ir pagaliau, tarsi viena akimirka, prabėgo metai.

Hanka vaikščiojo vis labiau nusiminusi, kaip šešėlis slankiojo iš vieno kambario į kitą, paraudusiom akim, apsiverkusi. Juk ne juokai netekti ir gero vyro, ir mielo sūnaus! Vargšas vyras nieko nežinojo ir kaip mokėdamas ramino žmoną, bet niekas nepadėjo. Kai ji pagalvodavo, kad vietoj gražaus vyro turėsianti tokį bjaurų neūžaugą, vos ant sienų nelipo iš sielvarto. Pagaliau neiškentė ir papasakojo vyrui, kas jai atsitikę aną pirmąją naktį.

Tasai išbalo kaip drobė ir liepė visame krašte pagarsinti, kad tas, kuris pamatys tokį ir tokį žmogelį ir sužinos tikrąjį jo vardą, gaus aukso gabalą didumo sulig galva.

— Šitiek aukso? — šnibždėjo kaimynas kaimynui ir iškurėjo į visas puses, apžiūrėjo visus kampus, o gal ir pelių olas dar išlandė; visur ieškojo to žmogelio kaip adatos, bet niekur nerado, niekas jo nematė, ir joks gyvas padaras negalėjo įspėti jo vardo.

Štai jau paskutinė metų diena, o žmogelio nei girdėti, nei regėti. Mūsų Hanka gražė rankas, verkė sūnaus ir vyro. Vargšas vyras irgi akis išverkė. Kad nereikėtų žiūrėti į žmonos kančias, užsikabino ant peties šautuvą, pasiėmė ištikimus skalikus ir išėjo medžioti.

Bemedžiojant atėjo vakaras, staiga iš visų pusių ėmė žaibuoti, prapliupo toks lietus, jog net šuns geras šeimininkas iš trobos nebūtų varęs; per tą liūtį pono tarnai išbėgiojo, kur kas išmanė, ir gūdžioje nepažįstamoje girioje jis liko tik su vienu tarnu ir visas šlapias kaip žiurkė.

Kur prisiglausi nuo vis didėjančio griaustinio, kur išsidžiovinsi, kur nakvynę gausi? Dairosi, vargšai, aplinkui, ar nepamatys kokios piemenų būdos. Bet niekur nieko nematyti.

Pagaliau, kai ir akys pavargo beieškodamos, pamatė, kaip iš vienos olos, tartum iš kalkių duobės, virsta kamuoliai dūmų.

— Pabėgėk, brolau,— sako ponas tarnui,— ir pažiūrėk, iš kur tie dūmai eina? Ten turi būti žmonių, paklausk, gal jie mus naktigulto priimtų.

Tarnas nuėjo ir netrukus — per tą laiką nė gaidys nebūtų spėjęs kiaušinio sudėti — sugrįžo ir pasakė, jog ten nėra nei kokio įėjimo, nei būdos, nei žmonių.

— Ak tu, tinginy! — subarė ponas tarną, kalendamas dantimis.— Eisiu pats, o tu už tai gausi čia mirkti ir šalti.

Pats ponas eina patikrinti, bet ir jis nieko neranda, tik dūmai be paliovos kyla iš olos. Įniršęs sušunka:

— Velniai griebtų, kas bus, tas bus, turiu sužinoti, iš kur tie dūmai verčiasi!

Jis prieina visai prie olos, atsiklaupia ir žiūri gilyn. Mato, kaip virtuvėje po žeme kepsniai čirška ir pataisytas akme-

ninis stalias dviem žmonėms. Aplink tą stalą laksto mažas žmogelis raudona kepure, stumia pirma savęs aukso vežimėlį ir dainuoja:

*Išmokiau ponią aukso gijas verpti,
Šiąnakt spėlios ji mano vardą.
Jeigu atspės, nenoriu jos,
O jei neatspės, pasiimsiu ją.
Mano vardas — Martinka Klingas.*

Ir vis laksto aplink tą stalą kaip pamišęs ir šaukia:

*Devynis patiekalus jai pataisysiu,
Šilko pataluos ją paguldysiu.
Jeigu atspės, nenoriu jos,
O jei neatspės, pasiimsiu ją.
Mano vardas — Martinka Klingas.*

Ponui nieko daugiau nereikėjo, jis paknopstom nubėgo pas tarną, o kad dangus buvo jau kiek prasiblaivęs, laimingai surado gyvulių pramintą takelį ir nuskubėjo namo.

Namie žmoną rado susirūpinusią, raudančią, visai nusikamavusią. Manė, kad su vyru negalės nė atsisveikinti, jeigu taip ilgai negrįžta.

— Nesirūpink, mano žmona,— tarė jis, vos koją įkėlęs į trobą,— žinau, ko tau reikia: jo vardas Martinka Klingas.

Jis viską jai gražiai papasakojo, kur vaikščiojo, ką girdėjo.

Hanka iš džiaugsmo vos nenuleipo, išglėbesčiavo, išbučiavo vyrą ir linksma nuėjo į tą patį kambarį, kur buvo pirmąją naktį, paskutinį kartą aukso siūlą verpti.

Vidurnaktį atsiveria siena, įeina žmogelis raudona kepuraitė kaip prieš metus ir šaukia visa gerkle, bėgdamas aplink su aukso vežimėliu:

*Jeį atspėsi mano vardą, nenoriu tavęs,
O jei neatspėsi, pasiimsiu tave.
Na, spēk greičiau, spēk.*

— Pamėginsiu atspėti,— sako Hanka.— Tavo vardas Martinka Klingas.

Kai tik pasakė, žmogelis čiupo vežimėlį, trenkė kepurę į žemę, iš kur atėjo, ten ir išėjo, siena pati užsidarė, ir Hanka lengviau atsiduso. Nuo to laiko aukso nebeverpė, bet jo ir nereikėjo, ir taip pakankamai buvo turtingi. Hanka su vyru gražiai sutarė, sūnus augo ne dienomis, o valandomis, nusi-pirko karvę, o tai karvei parišo skambalą po kaklu, ir aš pasaką baigiu.

AUKSAPLAUKĖ

Kartą gyveno labai suvargęs kalvis. Kadaisė jis buvo neblogai prasikūres. Bet ką darysi, jeigu jo rankos pasidarė niekam nereikalingos. Atėjo sunkios dienos, o čia žmona ir maži vaikai valgyti prašo. Jis taip nuskurdo, kad iš viso turto jam beliko septyni kreiceriai. O išbadėję, sušalę vaikai vėl verkia, valgyti prašo. Susisielojęs kalvis už tuos paskutinius septynis kreicerius nusipirko virvę, sako, eisiu į mišką ir pasikarsiu.

Nueina kalvis į mišką, susiranda nuošalią vietą ir užmeta virvę ant stiprios aukšto medžio šakos. Tik staiga atsiranda juoda moteriškė ir ima atkalbinėti, drausti, kad nesikartų, kad tai esanti nuodėmė ir labai negražu. Nusistebėjo mūsų kalvis, iš kur ta moteriškė atsirado, ir nukiūtino toliau.

Vos žengęs kelis žingsnius, vėl puolė į neviltį ir jau antrą kart buvo bemetęs virvę ant šakos. Tarsi iš dangaus nukritusi, vėl stovi prie jo toji moteriškė. Atkalbinėja jį visaip. Pakraipė kalvis galvą, pradėjo abejoti, kaip būtų geriau padarius, bet virvės neužmetė ir liko stovėti lyg mietą prarijęs. Kai moteriškė dingo, vėl visas jo vargas stojo prieš akis. Ir dabar jau iš tiesų užrišo virvę už šakos.

Moteriškė vėl atsirado prieš jį ir sako:

— Nesikark, kalvi, nesikark! Padėsiu tau nelaimėje, gausi turtų, kiek nori, tik man pažadėk atiduoti tai, ko namie nepalikai.

„Et, kas ten bus tuščiuose namuose, ir ko aš ten galėjau nepalikti? Čia kažkokie niekai!“— pagalvojo kalvis ir pažadėjo juodajai moteriškei, ko ji norėjo, tegu tik jam padeda. Ši tuoj jam pripylė pilną maišelį pinigų ir aukso.

— Še tau, ką žadėjau,— sako,— o ką tu pažadėjai, ateisiu pasiimti po septynerių metų!

Moteriškė dingo, tarsi į žemę prasmego, o praturtėjęs kalvis parėjo namo ir pažėrė ant stalo visą lobį. Kiek džiaugsmo! Miela žmonelė tik juokėsi ir tuoj nubėgo pirkti valgio. Išbadėję vaikai šokinėjo iš džiaugsmo ir gyrėsi taip prisikirte, jog šonai užsiriėtę. O paskui tėvas papasakojo, kaip tą lobį gavęs.

— Plepalai, neverta nė minėti,— kalbėjo kalvis,— pažadėjau atiduoti tai, ko namie nepalikau.

Oi, kaip išsigando žmona, tai išgirdusi, ji neseniai pajuto, jog nešioja kūdikį po širdimi.

— Ką tu padarei? — kalbėjo žmona,— juk pažadėjai savo vaiką, kai jis gims!

Išsigando ir kalvis. Bet ką dabar darysi? Žodis duotas, neatsiimsi!

Netrukus kalvio žmona pagimdė gražią, mielą mergaitę aukso plaukais ir su aukso žvaigžde kaktoje, ir kokį gi vardą jai duosi, jei ne Auksaplaukė. Tėvai kaip galėdami ją prižiūrėjo ir augino, bet jiems širdį suspausdavo, pagalvojus, kad ji ir jų, ir ne jų.

Po septynerių metų, lygiai tą pačią valandą, kada mergaitė gimė, prie kalvio trobos privažiavo juoda karieta, ir iš jos išlipo juodoji moteriškė, pasakė kalviui, ko atvykusi, ir pasisodino mergaitę į karietą. Su ašaromis ją lydėjo visi namiškiai ligi sodybos galo. Norėjo dar toliau eiti, bet moteriškė uždraudė, pagrasinusi juos užkeiksianti. Raudodami visi grįžo namo ir liūdėjo mielos mergaitės, tarsi amžinai būtų su ja atsisveikinę.

Juodoji moteriškė su ta miela auksaplauke mergaite važiavo juoda karieta, važiavo tuščiais laukais, tankiais miškais, kol pagaliau sustojo didelėje gražioje pilyje. Moteriškė įsivedė Auksaplaukę į pilį, pervedė per devyniasdešimt devynis kambarius ir taip pasakė:

— Čia, mano mergele, tu gyvensi. Turėsi tvarkyti ir prižiūrėti likusius devyniasdešimt devynis kambarius, galėsi vaikščioti po visus, o gyvensi, kuriame patiks. Bet į šimtąjį kambarį kojos nekelk, kitaip bus blogai! Po septynerių metų vėl pasimatysime, o dabar lik sveika!

Taip pasakiusi, dingo. Per visus tuos septynerius metus jos nebuvo nei girdėti, nei regėti! Ir visus tuos septynerius metus mūsų Auksaplaukė ramiai sau gyveno pilyje. Vaikščiojo po tuos devyniasdešimt devynis kambarius, juos šlavė, tvarkė, plovė, viskas juose žibėjo kaip auksas; į šimtąjį kambarį nėjo, nors jai vis knietėjo ten pažiūrėti, net miegoti negalėjo. Po septynerių metų juodoji moteriškė sugrįžo.

— Na, nėjai į šimtąjį kambarį? — paklausė Auksaplaukės; Auksaplaukė atsakė jame nebuvo.

Juodoji moteriškė nusiramino, ji žinojo, kad Auksaplaukė paskutinio kambario tikrai nematė. Paskui dar kartą tą patį įsakymą davė ir vėl dingo septyneriems metams.

Vaikšto mūsų Auksaplaukė po tas devyniasdešimt devynias svetaines, vaikšto ir jas tvarko, šveičia, jos spindėte spindi kaip veidrodžiai. Bėga metai kaip sapne. Kartą, visai baigiantis septintiesiems, kai jiėjo per kambarius ir galvojo, jog juodoji moteriškė ją pagirs už gerą darbą, išgirdo gražią muziką, kuri sklido iš to paskutinio kambario. Kaip stirna pašoko ir jau buvo prie durų, o iš ten skambėjo dar švelnesnė, nuostabesnė muzika. Paspaudė rankeną! Ir ji jau viduje.

Tame kambaryje sėdėjo dvylika užkeiktų žmonių; sėdėjo lygiai taip, kaip buvo susėdę prieš užkeikimą. Už durų stovėjo dar vienas, ir tasai prabilo į Auksaplaukę:

— Auksaplauke, dieve gink nesakyk, ką matei šitame kambaryje! Kad ir kažin ką tau darytų juodoji moteriškė, tylėk kaip žemė! Jeigu bent žodelį ištarsi, amžiams būsi nelaiminga, ir mes liksime užkeikti!

Po to viskas nutilo, ir Auksaplaukė, sutrikusi ir išsigandusi, išbėgo lauk.

Ji nė nepastebėjo, kaip juodoji moteriškė atsirado priešais ją; toji žinojo, kad Auksaplaukė buvo paskutiniame kambaryje. Juodoji moteriškė tik pirštu pagrūmojo ir tarė:

— Auksaplauke, Auksaplauke, ką gi tu padarei? Juk į tą kambarį buvai įėjusi! Sakyk, ką ten matei?

Bet mūsų Auksaplaukė išsigynė ten buvusi. Kai juodoji moteriškė nieko nepesė geruoju, visaip ėmė gąsdinti, bet Auksaplaukė viską slėpė. Pagaliau juodoji moteriškė tarė:

— Jeigu nepasakysi, ką tame kambaryje matei, įmesiu tave į šulinį, ir liksi nebylė!

Ji iš tikrųjų ją įmetė į gilų šulinį ir taip padarė, kad Auksaplaukė negalėjo susikalbėti su jokių kitu žmogum pasaulyje, tik su juodąja moteriške.

Atsitokėjusi tame šuliny, Auksaplaukė pamatė, kad stovi ant smėlio. Ir keisčiausia, kad ten po žeme buvo kažkokia anga. Ji pradėjo eiti ta anga ir išėjo į gražią pievą. Toje pievoje ji ir gyveno, misdama šaknelėmis ir uogomis. O juodoji moteriškė ir ten pas ją ateidavo ir vis prašydavo pasakyti, ką mačiusi paskutiniame kambaryje. Bet Auksaplaukė nieko nesakė.

Tame krašte, kur buvo toji pieva, kartą medžiojo karalaitis. Bemedžiodamas išėjo į pievą ir rado gražiąją Auksaplaukę, miegančią ant žolės. Žiūrėjo į ją, žiūrėjo ir atsistebėti negalėjo, iš kur toks neregėtas mergaitės grožis. Ir kuo daugiau žiūrėjo, tuo labiau ji jam patiko; pagaliau nusprendė pažadinti, į pilį nusivežti ir į žmonas paimti, kad ir ką pikti liežuviai sakytų.

Tyliai ją pažadino, klausinėjo, kas ji tokia ir iš kur. Bet ji nieko negalėjo pasakyti. Karalius manė, kad ji labai išsigandusi arba nedrįsta su juo kalbėtis, todėl vis klausinėjo, ar neitų su juo į pilį. Ji linktelėjo galvą. Karalaitis mergaitę pasiėmė į pilį, liepė gražiai aprenkti ir vedė ją.

Auksaplaukė dar ir po to negalėjo kalbėti; bet jaunas karalius vis tiek ją mylėjo ir gyveno laimingai ir ramiai. Po metų artėjo laikas gimdyti, o ji, lyg nieko nenujausdama, kas-

dien vis labiau liūdėjo. Pagimdė mielą berniuką auksiniais plaukais ir su aukso žvaigžde kaktoje. Karalius buvo labai patenkintas. Tuoju liepė sukviesti į puotą visus aplinkinius bajorus, kad ir jie su juo pasidžiaugtų.

Bet neilgas buvo jo džiaugsmas. Naktį prie Auksaplaukės atsirado juodoji moteriškė ir ėmė grasinti: jeigu ji nepasakysianti, ką matė tame paskutiniame kambaryje, pasmaugsi jį jos auksaplaukį berniuką. Auksaplaukę supurtė šaltis, ji visa virpėjo kaip drebulė, bet tylėjo.

— Dar tau atsirūgs! — pagrasino juodoji moteriškė. Tuoju mielą berniuką pasmaugė, Auksaplaukei lūpas krauju patepė ir dingo.

Kas apsakys, kaip verkė visi, rytą radę berniuką negyvą. Karalius išblyško iš pasibaisėjimo ir gailesčio. Paskui ieškojo visoje pilyje, bergždžiai ieškojo kaltininko; viskas buvo vel-tui. Auksaplaukės lūpos buvo kruvinos, todėl pasklido kalbos, ar ne ji savo rankomis berniuką bus pasmaugusi. O ji, vargšėlė, negalėjo nė žodžio pasakyti ir išsiteisinti. Kai kurie net reikalavo pasmerkti ją myriop! Bet karalius neklausė jokių kalbų ir toliau ramiai su ja gyveno ir labai mylėjo.

Po metų Auksaplaukė pagimdė mergaitę auksiniais plaukais ir su aukso žvaigžde kaktoje. Karalius labai džiaugėsi, o kad daugiau neatsitiktų tokios nelaimės, liepė nakčia pastatyti stiprią sargybą prie to kambario, kur Auksaplaukė miegodavo.

Bet ir tai nieko nepadėjo, mat toji moteriškė visus užbūrė, ir jie užmigę sukrito kaip pelų maišai, o ji įėjo pas Auksaplaukę.

— Na, pažiūrėsim, ar tu pagaliau pasakysi, ką paskutiniame kambaryje matei. Vis tiek tau bus galas! Jeigu ir šikart kūdikį pasmaugsiu, karalius lieps tave sudeginti!

O Auksaplaukė ir dabar tylėjo kaip žemė. Juodoji moteriškė pasmaugė mergaitę, Auksaplaukei lūpas ištepė krauju ir dingo.

Rytą rado kūdikį negyvą, o sargybiniai negirdėjo, kad kambaryje bent kas būtų krepštelėjęs.

Labai užsirūstino karalius, kad jo pilyje tokios piktadarystės dedasi, ir įsakė dar stipriau iširti ir surasti kaltininką.

Bet iš to nieko neišėjo. Pagaliau visi ėmė viešai kalbėti, kad niekas kitas, tik pati karalienė kūdikį bus pasmaugusi. Jos ir lūpos esančios kruvinos, ir toji pabaisa net žodžio išstarti nemokanti. Tos kalbos palenkė karalių, ir jis nusmerkė Auksaplaukę mirti.

Auksaplaukę turėjo sudeginti už miesto. Jau išvedė ją; jau pririšo prie stulpo; jau malkas po ją užkūrė, ir visa minia

sužiuro į ją. Staiga pro žmones atlėkė karieta ir sustojo prie Auksaplaukės. Iš karietos išlipo juodoji moteriškė ir sako:

— Matai, kaip išsipildė mano žodžiai. Dabar vis tiek tu sudegsi ant laužo; pasakyk, ką matei paskutiniame mano pilies kambaryje?

Bet Auksaplaukė tylėjo, juodoji moteriškė nė žodžio iš jos neišpešė, nors ir kaip stengėsi.

Kai Auksaplaukę apsiautė dūmai ir liepsna, tada stebuklingai pasikeitė juodoji moteriškė, ir jos veidas pabalo. Tuoju liepė laužą užgesinti, pasakė, jog Auksaplaukė nekalta, ir prabilo į ją:

— Tavo ir mano laimė, kad neprasitarei; tuo išvadavai mane ir tuos dvylika, kuriuos matei paskutiniame kambaryje. Jeigu būtum prasitarusi, būtum amžiams pražudžiusi ir save, ir mus!

Tai pasakiusi — nežinia, nei kaip, nei iš kur, — grąžino jai abu gyvus aukso vaikus, o pati dingo su karieta kaip viesulas.

Tą pačią akimirką Auksaplaukė pradėjo kalbėti ir papasakojo karaliui viską nuo pradžios. Karalius savo ausimis ir akimis nenorėjo tikėti, bet iš tikrųjų buvo taip, o ne kitaip. Nežinojo, ką daryti iš džiaugsmo, ar vaikus ant rankų imti, ar savo Auksaplaukę myluoti ir prašyti atleidimo. Po to vaikus ir žmoną nusivežė į pilį ir ramiai gyveno, gal ligi šiol tebegyvena su tuo kalviu, kurį paskui surado ir su visa šeimyna į pilį atsigabeno.

STEBUKLINGAS MEDŽIOTOJAS

Giliame slėnyje gyveno senas medžiotojas. Jis mito vien paukštiena ir žvėriena. Netoli jo trobelės buvo ežeras. Medžiotojas plaukiojo plaustu po tą ežerą ir, ką tik pamatęs, viską medžiojo. Kartą atskrido ančių būrys. Panoro medžiotojas visas iš karto pagauti. Ir ką jis sugalvojo? Girdi, jei antis praryja gyvatę, ta perlenda kiaurai, po to ją čiumpa kita,

o kai ir per tą perlenda — čiumpa trečia, visos taip ir susiveria. Medžiotojas nuvijo ilgą taukuotą virvę, nutempė plaustu į žoles ir pametė ant vandens, o pats pasislėpė ir laukia.

Šit atskrido antys ir nardo po ežerą, žuvų ieško. Viena antys žiūri — vandeny taukuota virvė beplaukiojanti, makt — ir prarijo, o kai virvė kiaurai perlindo, prarijo ją ir antra, paskui trečia ir ketvirta, o kadangi virvė buvo ilga, susivėrė

visos antys. Kitą virvės galą medžiotojas buvo apsijuosęs aplink save.

Kai jau visos antys buvo susivėrusios, jis pasistūmėjo plaustu į ežerą ir suplojo rankomis. Antys išsigandusios pakilo į orą. O jų buvo daug, tai ėmė nešti ir medžiotoją. Nežinia, kas jam būtų atsitikę, jeigu antys nebūtų skridusios ties jo trobele. Iš trobelės kyšojo kaminas, taigi mūsų medžiotojas užsikabino už to kamino ir įsmuko tiesiai į virtuvę. Antims tuoj galvas nusuko, plunksnas nupešė, išdarinėjo, iškepė — ir suvalgė visas iš karto, mat buvo ne per didžiausios.

„Ei, būtų gera dar ką sumedžiojus“, — pagalvojo, kai nė kąsnio nebeliko. Tada sotus išėjo po pasaulį pasidairyti.

Eina jis per kalnus ir klonius, mėnulis gražiai šviečia. Žiūri — toks medžiotojas į mėnulį taikosi.

— Bene geras šaulys būsi, kad į mėnulį taikai? — klausia.

— Ką ten mėnulis,— atsako.— Matai mėnulyje aną akmenį, ant jo yra pelėdos lizdas. Tik, gudruolė, nenori galvos iškišti, aš ją pykšt — ir nušaučiau.

— Duok jai ramybę. Tegu toji pelėda vaikus išperi. Geriau eik su manim po pasaulį pasidairyti.

Pasišnekėjo ir keliauja dviese.

Eina eina, mato — stovi toks žmogus pamiškėje, akių nuo lauko nenuleidžia.

— Ko taip žiūri? Akis pražiūrėsi! — klausia jį.

— Ko žiūrėčiau,— atsako,— kepsnio noriu. Toje pievelėje elniai ganosi. Kai tik koks iš miško išeis, aš strykt — nudobsiu elnią ir turėsiu kepsnį.

— Jei toks greitas, tai eime po pasaulį pasidairyti.

Įkalbėjo jį, ir nuėjo drauge.

Eina eina ir sutinka dailidę su didžiausiu glėbiu grandinių.

— Kurgi eini su tomis grandinėmis? — klausia jį.

— Kurgi eičiau, prie laivų statyklos visai nėra medžio, tai noriu mišką grandinėmis apjuosti ir pernešti arčiau, kad nereikėtų taip toli vaikščioti.

Padėjo jam tą miškelį pernešti, o jis pavaišino juos pienu ir sviestu. Paskui prikalbėjo ir jį eiti drauge.

Eina eina, žiūri — sėdi senelis ant akmens, vieną nosies skylutę laiko pirštu užkimšęs, o kita šnerve be paliovos pučia.

— Ko čia puti? — klausia jį.

— Ko pučiu? Matote ant kalvos vėjinį malūną. Pučiu, kad maltų. O jeigu pradėčiau visa jėga pūsti, jis kaipmat sugriūtų.

— Jei toks galiūnas, eime su mumis, gal kam praversi.

Eina ir senelis kartu.

Ėjo ėjo ir sumanė stebukladariais apsiskelbti. Išvaikščiojo visus kraštus ir tiek stebuklą prikūrė, jog į vežimą nesudėtų. Pagaliau nukeliavo toli į turkų šalį ir ten aukštiesiems didikams ir ponams rodė, ką mokėjo. Kartą pats paša pakvietė juos pietų. Ir šit per pietus ėmė jie kalbėti apie vyną, kurio

tik Tokajuje gali gauti ir nuo kurio didelė gudrybė ir protas ateinanti. Išgirdo tas kalbas pašos pati ir užsigėdė to vyno.

— Kol mes čia prie stalo sėdėsime ir šnekėsime,— sako medžiotojas,— mano žmonės nubėgs ir atneš to vyno.

— Na, na. Dar negirdėjau, kad kas į Tokajų per dieną būtų nubėgęs! — kraipė galvą paša, o medžiotojas tvirtino, kad tikrai atneš.

— Jeigu šiandien per pietus gersime vyną iš Tokajaus, duosiu jums aukso, kiek tik panešite. O jeigu ne — visiems kilpa ant kaklo! — tarė paša.

Ką darys vyrai, reikia to vyno parnešti.

Greitūnas tik pasišokėjo ir akies mirksniu atsidūrė Tokajuje. Prisipylė vyno ir pasuko atgal.

Sėdi paša prie stalo, laukia. O tas vis negrižta ir negrižta. Pašos pati jau nekantrauti ėmė.

— Eik, surask jį, kur jis taip ilgai užgaišo! — tarė medžiotojas taikliajam šauliui.

Tasai pasižiūrėjo ir mato, kad greitūnas grįždamas užmigęs lauke po kriaušę. Šaulys čiupo savo lanką ir numušė kriaušę virš miegančiojo galvos. Kriaušė bumt jam ant nosies, tas pabudo ir vienu šuoliu parsirado į pašos rūmus. Paša su pačia išgėrė to vyno, apsisuko jiems galva, ir paša, užuot palydėjęs svečius į aukso sandėlį ir pats juos apdovanojęs, pasiuntė tarną.

Bet tarnas vis negrižta. Paša siunčia kareivį — girdi, pažiūrėk, kur tas tarnas prapuolė.

— Oi mano valdove,— grįžta kareivis nusiminęs,— bėdamus ištiko! Vos tik tarnas įėjo į sandėlį, jie šmaukšt, uždarė duris, o paskui apjuosė grandinėmis visą sandėlį ir nusitempė viską į laivą. Dabar jau toli jūron nuplaukė.

Šoko paša kaip įgeltas, visus kareivius sušaukė. Sėdo į visų greičiausią laivą ir puolė vytis. Rodos, jau jau pavys.

— Kur tu, galiūne? — sako medžiotojas vėjo pūtėjui.— Na, parodyk, kad ne veltui duoną valgai!

Senelis atsisėdo laivo gale ir kad ims pūsti, savo laivą priekin ginti. O paskui savo vėją į pašos laivą paleido. Laivai kaipmat atsidūrė per dešimt mylių vienas nuo kito.

Paša vos nesprogo iš pykčio!

Bičiuliai laimingai pasiekė savo kraštą, pasidalijo po lygiai auksą ir gyvena ligi šiolei, nes vis dar turi iš ko.

MAHULENA AUKSO MERGELĖ, ARBA SAULĖS DUKRA

Buvo kartą, o gal ir nebuvo, vienas karalius. Ir turėjo jis berniuką. To berniuko motina buvo mirusi, o karalius buvo vedęs kitą moterį — piktą raganą. Tasai berniukas visą laiką klausinėjo tėvą, kas tokia taip gražiai nupiešta paveiksle, kur už krosnies kabo. Bet tėvas nesako, vis atidėlioja:

— Pasakysiu, kai didelis užaugsi.

Jaunasis karalaitis augo ir nuolatos gėrėjosi tuo gražiu paveikslu. Kartą, kai tėvas buvo gerai nusiteikęs, paklausė:

— Pasakyk, tėve, bent kartą, kas tokia nupiešta tame paveiksle, kur už krosnies kabo.

— Tai tavo motina, ją visi vadino Aukso mergele. Kai aš buvau toks kaip tu dabar, ją vedžiau, nes visame pasaulyje nebuvo gražesnės už ją; jai gimė sūnus, kuris tęsia mūsų giminę. Ir tu, sūnau, turi nepamiršti, kad esi paskutinis karalių giminės.

Išgirdo pamotė ir tuoj pasisiūlė karalaičiui pačią surasti. Bet karalaitis nė girdėti nenorėjo apie pamotės siūlomą pačią

ir pasakė, kad vesiąs tik tokią gražuolę, kokia kadaise buvo jo motina. Kiek šnekėjo tėvas, kad tokios daugiau nebuvo ir nebūsią, kiek kalbino pamotė, kad imtų tą, kurią ji pataria, karalaitis nenorėjo, ir gana.

Pagaliau karalius liepė sušaukti visus patarėjus, kad galėtų su jais pasitarti, kaip suieškoti jo sūnui tokią pačią. Ir susirinko tada visos karalystės patarėjai, ir tarėsi nuo ryto ligi vakaro, bet nieko patarti negalėjo. Tarėsi dar ir antrą, ir trečią dieną, kol pagaliau sutarė siųsti į visas keturias pasaulio šalis pasiuntinius tos gražios mergelės ieškoti.

Pasiuntiniai tuoj pat rytojaus dieną iškeliavo ir klaidžiojo po visokius kraštus, pagaliau po metų sugrižo, tokios mergelės niekur nei regėję, nei girdėję.

Ką darys karalius? Vėl sušaukė patarėjus, kad šitie partartų, kaip tą gražiąją mergelę surasti.

Susirinko patarėjai iš visos karalystės ir tarėsi dar ilgiau negu pirma, bet nieko nutarti negalėjo. Pagaliau atsistojo žilas senis, kuris ligi tol visą laiką tylėjo, ir šitaip prabilo:

— Matau, kad nieko nuspręsti negalite, ir matau, kad, gero patarimo negavęs, ne tik didžiai nuliūs karalius, bet ir visą mūsų šalį ištiks nelaimė. Jei jaunajam karalaičiui nerasime pačios, kokios jis nori, tai nebus kas tęsia karalių giminę, kuri taip ilgai ir laimingai viešpatauja, ir tada pražus mūsų karalystė. Ilgai galvojau, kaip galėtume rasti mūsų princui tą visų gražiausią pasaulyje mergelę, ir štai ką sugalvojau. Žinote, koks didelis, garsus, visame pasaulyje žinomas mūsų miestas ir kiek svetimšalių iš tolimųjų kraštų kasdien pereina per jį. Paliėpkime užrakinti visus šulinius mieste ir griežtai prisakykime, kad nė vienas miestietis neduotų svetimšaliui vandens, o visus siųstų į karaliaus rūmus. Čia paliksime vieną šulinį ir pastatysime sargus, kurie kiekvieną išklausinės, ar nebus girdėjęs apie tą gražiąją mergelę.

Toks patarimas ir pačiam karaliui labiausiai patiko, ir tuoj jis įsakė padaryti, kaip tasai senis patarė.

Ilgai buvo tokia tvarka. Daug žmonių buvo sustoję karaliaus rūmų kieme prie šulinio, bet nė vienas nebuvo girdėjęs apie gražuolę.

Po trejų metų į miestą užsuko dulkinas ir išvargęs keleivis. Matyt, labai iš toli atėjo, nes pripuolė prie pirmo namo ir maldavo nors lašelio vandens. Bet jam atsakė, kad karaliaus liepta niekam nė gurkšnio neduoti. Tegu einas į karaliaus rūmų kiemą, tik ten gausias vandens. Keleivis iš troškulio buvo vos gyvas, bet vargais negalais nusigavo ligi karaliaus rūmų. Vos tik pro vartus įėjo, pamatė vidury kiemo šulinį, o šalia jo sargus. Keleivis iš tolo ėmė šaukti, kad jam duotų atsigerti, iš troškulio negalįs nė žingsnio žengti. Sargai, pamatę svetimšalį, pasėmė ąsočiu vandens ir davė jam atsigerti,— ir tuoj ėmė klausinėti, ar jis nebus matęs ar girdėjęs apie gražiausią pasaulyje mergelę.

— Kaipgi nebūsiu girdėjęs,— atsakė svetimšalis,— juk aš visą pasaulį esu išvaikščiojęs ir viską žinau. Ir apie tokią gražuolę esu girdėjęs, kas į ją pasižiūri, tas iš nuostabos žado netenka.

Sargai tuoj čiupo jį už rankos ir nuvedė pas patį karalių, kad ten papasakotų, ką žino.

Karalius labai apsidžiaugė, išgirdęs apie tą svetimšalį, mat jis buvo jau visai viltį praradęs tokią gražuolę surasti. Liepė tuoj ir sūnų pašaukti, kad keleivis abiem girdint papasakotų apie tą neregėto grožio mergelę.

— Šviesiausias karaliau,— prabilo keleivis,— aš iš tikrųjų visą pasaulį išvaikščiojau, bet niekur negirdėjau, kad būtų kita tokia gražuolė kaip Mahulena Aukso mergelė. Ji tokio gražumo, kad kiekvienas, ar jis būtų senas, ar jaunas, į ją pažvelgęs, tuoj žado netenka. Bet jaunam karalaičiui nepatarčiau jai pirštis. Juk nebuvo tokio, kuris jos žvilgsnį atlaikytų. Visiems kojas pakerta, ir jie, nieko nepešę, turi grįžti namo.

Karalaitis, vos apie tą mergelę išgirdęs, panorė tą pačią dieną leisti kelionėn.

— Ne, mano sūnau,— tarė jam karalius,— dar palauk truputį! Pasiimk kelionėn pinigų ir kariuomenės, kiek nori, kad neatsitiktų kokia nelaimė. Gal ir tas išmintingas žmogus karaliaus su tavim, su juo greičiau surasi.

Ir ėmė karalius prašyti keleivį, kad padėtų jo sūnui gražuolės ieškoti. Keleivis iš pradžių nenorėjo, bet, karaliaus labai prašomas, pagaliau sutiko. Tik karalaitis turįs nieko daugiau kelionėn neimti ir pažadėti visur ir visada jo klausyti.

Taip jie susitarė ir rytojaus dieną leidosi kelionėn. Ėjo ėjo gūdžiomis giriomis, prastais keliais, ilgai ėjo, toli ėjo; kartą vienoje girioje juos sutemo naktis. Klaidžiojo klaidžiojo po tą girią, pagaliau priėjo trobelę, kurioje degė žiburys. Įeina vidun — žiūri, sėdi senelis ir rašo knygą. Pasisveikina, bet senelis nieko neatsako. Ilgai stovėjo juodu prie durų. Pagaliau senelis pakėlė galvą, pasisveikino ir vėl ėmė rašyti. Jau bičiuliai buvo beišeiną, bet keleivis sako karalaičiui:

— Kurgi nakvosime, jeigu mums neatsako nei šiaip, nei taip?

— Iš tiesų, gal gulkime čia,— pasiūlė karalaitis,— juk tas senukas mums nieko nedarys.

Taip ir sugulė; karalaitis netrukus užmigo, o keleivio miegas neima.

Prieš pat vidurnaktį sugrįžo trys senuko dukterys, kurios dieną varnomis po pasaulį skraidė.

— Tėve, ar čia kas nenakvoja? — klausia jos.

— Nakvoja,— atsako senukas,— bet pasakokite, kur šiandien buvote, ką girdėjote.

— Nepasakosime, tie pakeleiviai gali mus išgirsti.

— Kaip jie išgirs, juk miega; o jeigu ir išgirs, nedaug turės iš to naudos. Pasakok, vyriausioji, kur buvai, ką girdėjai.

Tada vyriausioji duktė prabilo:

— Buvau šiandien plačiame tolimame pasaulyje ir girdėjau, kad toks karalaitis ieško Mahulenos Aukso mergelės, tokios, kokia buvus jo motina; kas jam tai pasakys, ligi kulkšnių į akmenį pavirs.

— Kurgi tu, antroji mano dukra, šiandien skraidei ir ką girdėjai? — paklausė tėvas.

— Skrajojau po tolimą platų pasaulį ir girdėjau, kad karalaitis, eidamas ieškoti tos Mahulenos Aukso mergelės, prieis kryžkelę; iš tų kelių vienas bus akmenuotas ir pelkėtas, kitas — lygus ir geras. Jeigu jis eis tuo geruoju keliu, nie-

kada pas Aukso mergelę nenueis, o jeigu eis tuo prastuoju — gali ją surasti. O kas jam tai pasakys, tuoj pat ligi kelių į akmenį pavirs!

— Kurgi tu, mano trečioji dukra, skraidei ir ką girdėjai? — vėl paklausė tėvas.

— Skrajojau po tolimą platų pasaulį ir girdėjau, kad tasai karalaitis Mahulenos Aukso mergelės negaus, jeigu iškart, pirmą sykį pamatęs, į akis jai pažiūrės. Pirmą dieną turi pažiūrėti ligi kelių, kitą dieną ligi pusės, ir tik trečią dieną — į akis. Tada ją gaus. O kas jam tai pasakys, tuoj pat ligi juostos į akmenį pavirs.

Keleivis viską girdėjo ir gerai įsidėjo į galvą.

Rytą karalaitis pabudo, atsikėlė, ir nukeliavo juodu toliau. Netrukus priėjo kryžkelę. Keleivis sako:

— Šviesiausias karalaiti, eime tuo prastuoju keliu.

— Ne, eime geruoju, — nesutinka karalaitis, — jau gana priklaidžiojome gūdžiomis giriomis ir prastais keliais. Laimė, kad išėjome į gerą kelią.

Ir pasileido geruoju keliu. Bet keleivis nuėjo tuo prastuoju, ir karalaitis netrukus sugrįžo, nes jam vienam buvo nuobodu.

Vėl abu keliauja, karalaitis klampoja tuo duobėtu keliu dantis sukandęs, vis nori atgal pasukti, bet keleivis nė nešneka. Pagaliau užėjo ant kalvos, nuo kurios išvydo miestą, kur gyveno Mahulena Aukso mergelė. Karalaitis iškart pralinksmėjo ir žvalus žingsniavo toliau. Abu atėjo į miestą, ir karalaitis tuoj norėjo eiti tiesiai pas karalių. Bet keleivis jam priminė, kad dar namie pažadėjęs visur jo klausyti; taigi jie nėjo pas karalių, bet vienoje smuklėje išsinuomojo kambarį ir ten išmiegojo ligi ryto. Keleivis sako karalaičiui:

— Na, dabar eisi pas Aukso mergelę. Kai įžengsi į karaliaus rūmus, sargai paklaus: „Ko nori?“ Drąsiai atsakyk, jog atėjai Aukso mergelės pasižiūrėti. Tave nuves tiesiai pas ją. Bet būk vyras! Nebandyk jai tiesiai į akis žiūrėti; nudelbk akis žemyn ir po vieną laiptelį žvelk aukštyn. Kai pamatysi kojas ir kelius — sustok ir aukščiau nežiūrėk! Ten bus užtiestas stalias, ant jo stovės lėkštė sriubos ir ašotis vyno. At-

sisėsk prie stalo, nuvalgyk trečdalį sriubos, nugerk trečdalį vyno; atsistok ir, niekam nieko nesakęs,— namo! Padaryk viską, kaip sakiau, kitaip bus blogai.

Karalaičiui visa tai labai keista atrodė, bet nedrįso prieštarauti, nes buvo pasižadėjęs savo bičiuliui visur klausyti. Nuėjo į rūmus, sargai jį nuvedė pas Aukso mergele, pasižiūrėjo į ją tik ligi kelių, nuvalgė kiek sriubos, nugėrė gurkšnelį vyno ir, niekam nė žodžio netaręs, parėjo į smuklę. Keleivis jį pagyrė, kad viską gerai padarė.

Rytojaus dieną keleivis vėl siunčia karalaitį į rūmus ir liepia viską taip daryti, kaip vakar, tik dabar galįs pasižiūrėti ligi pusės, nuvalgyti pusę lėkštės sriubos ir nugerti pusę vyno. Kaip keleivis buvo liepęs, taip karalaitis padarė ir linksmas sugrįžo į smuklę.

Trečią dieną keleivis vėl nusiuntė jį į rūmus. Ir koks buvo

karalaičio džiaugsmas, kai keleivis leido šį sykį pažiūrėti gražuolei į veidą, tik pamažu, ne iš karto. Taip pat jis turėsiąs visą lėkštę sriubos suvalgyti ir pilną ąsotį vyno išgerti. Bet priminė, kad būtų labai apdairus, nes šis paskutinis sykis viską nulems.

Nueina karalaitis į rūmus, gražiai atsistoja prieš Aukso mergeleį ir nuo vieno laiptelio prie kito vis aukščiau kelia akis. O Mahulenai Aukso mergelei patiko toks gražus jaunikaitis ir ji meldė dievą, kad tik jis iškart į ją nepažiūrėtų. Bet karalaitis pamažu kėlė akis vis aukščiau ir aukščiau, jau matė jos kojas, paskui liemenį ir pagaliau veidą. Kai tik žvilgtelėjo į veidą, apsvaigo jam galva, ir jis vos vos ant kojų išsilaikė. Princesė irgi sutriko, nebežino, ką daryti. Tada karalaitis nuėjo prie stalo, išvalgė pilną lėkštę sriubos ir išgėrė visą ąsotį vyno. Nuo to jam tarsi naujų jėgų prisidėjo. Tuo tarpu ir princesė atsipeikėjo, nulipo laipteliais žemyn ir pribėgo prie karalaičio.

Tuo pat įžengė į menę princesės tėvas, paukščių karalius, žiūri — kas čia darosi jo namuose? Karalaitis pasisakė karaliui, kas esąs ir ko atėjęs, ir paprašė princesės rankos. Karalius ilgai nenorėjo sutikti, bet paskui tarė:

— Gerai, atiduosiu ją tau, bet niekada nedrįsk grįžti pas savo tėvus.

Ką darys karalaitis, pasižadėjo — negi per tėvus tokios gražuolės neteksi. Tuoju buvo iškeltos vestuvės, ir jis pasiliko gyventi karaliaus rūmuose. Norėjo ir keleivį pasiimti į rūmus, bet tasai nesutiko. Jam esą geriau gyventi samdytame kambaryje. Taip jie ir gyveno visi drauge, o jaunasis karalaitis nė negalvojo grįžti į tėvų namus.

Po daugelio metų panoro karalaitis tėvų namus pamatyti; ir kuo daugiau apie tai galvojo, tuo tėvų namai jam brangesni darėsi. Bet kaip čia tą karalių prikaltėti? Vieną sykį nutaikė karalaitis progą, kai senasis karalius buvo labai gerai nusiteikęs. Pripuolė prie jo kojų ir ėmė maldauti išleidžiamas namo. Ilgai karalius spyrėsi, pagaliau sutiko. Tuoju pat ėmė ruošti kelionėn. Karalaitis, Aukso mergele ir jų bičiulis sėdo į karietą ir išvažiavo.

Važiavo važiavo ir temstant privažiavo tą pačią trobelę, kur anas senukas gyveno ir knygą rašė.

Karalaitis sako:

— Ar vėl čia nakvosime, juk galime važiuoti toliau!

— Geriau likime čia, jau naktis,— atsakė jo bičiulis.

Įėjo į vidų. Senukas ir dabar rašė knygą, o jie sugulė miegoti. Karalaitis užmigo, Aukso mergelė irgi užmigo, o keleivio miegas neima.

Prieš vidurnaktį sugrįžo trys senuko dukros, kurios varnomis po pasaulį lakiojo. Vyriausioji klausia tėvą:

— Tėve, ar čia miega kas?

— Miega pakeleiviai, kur ir aną kartą,— atsako tėvas.— Bet pasakok, kur šiandien buvai ir ką girdėjai.

Tada vyriausioji pradėjo:

— Buvau šiandien tolimame plačiame pasaulyje ir girdėjau, kad tasai karalaitis Mahuleną Aukso mergelę gavo ir su ja namo grįžta, bet vargu ar sugrįš. Jo pamotė — ragana. Ji pasiųs didelę kariuomenę karalaičio pasitikti ir ąsotį vyno, bet jei tik karalaitis lašą to vyno išgers, tuoj kris žemėn negyvas. O kas tai jam pasakys, aukščiau juostos į akmenį pavirs.

— Kurgi tu, mano antroji dukra, šiandien skraidei ir ką girdėjai? — vėl klausia tėvas.

— Skraidžiau po tolimą platų pasaulį ir girdėjau, kad karalaitis su Aukso mergele vis tiek namų nematys, net jeigu iš to ąsočio ir negers. Kai jie bus netoli namų, pamotė pasiųs žirgą, o kai karalaitis ant jo sės, žirgas su juo į jūrą išoks. O kas tai jam pasakys, ligi kaklo į akmenį pavirs.

— Kurgi tu, mano trečioji dukra, skraidei ir ką girdėjai? — klausia tėvas.

— Skraidžiau po tolimą platų pasaulį ir girdėjau, kad to karalaičio su Mahulena Aukso mergele didžiausias pavojus namie tykoja. Kai juodu bus namie ir miegos su Aukso mergele, jo pamotė pasiųs slibiną, kuris vidurnaktį išlįs iš krosnies ir karalaitį su Mahulena į skutelius sudraskys. O kas jam tai pasakys, visas į akmenį pavirs.

Keleivis viską girdėjo ir gerai įsidėjo į galvą.

Rytą visi pakirdo ir keliavo toliau. Važiuoja per vieną

dykumą, jau netoli namai, žiūri — priešais kelyje dulkės rūks-
ta. Arčiau privažiavę, mato — atjoja kariuomenės būrys, o
priekyje — raitelis su ąsočiu vyno. Prijoja prie karalaičio ka-
rietos, nušoka nuo žirgo ir duoda jam ąsotį vyno.

— Čia tau,— sako,— mūsų karalius ir tavo tėvas siunčia.
Dykumoje ištroškai, atsigaiivink.

Karalaitis stvėrė ąsotį, jau kelia prie lūpų — taip buvo
ištroškęs, bet staiga prišoko jo bičiulis:

— Palauk! — sako.— Juk esi pasižadėjęs visur manęs klau-
syti. Negerk iš to ąsočio! Geriau duok išgerti tam, kuris jį
atnešė!

Karalaitis vos nemirė iš troškulio, bet keleivis vis tiek ne-
leido jam gerti. Ir turėjo vyną išgerti tas raitelis, kuris jį atga-
beno. Jis tuoj krito žemėn negyvas.

— Na matai, ir tau taip būtų atsitikę,— pasakė keleivis,
o karalaitis nežinojo, kaip atsidėkoti, kad jį nuo mirties iš-
gelbėjo.

Važiavo toliau, jau buvo netoli miesto, žiūri — veda toks
žmogus jiems gražų žirgą.

— Čia,— sako,— tau siunčia mūsų karalius, prašo sėsti ant
jo ir joti per miestą.

Karalaičiui jau buvo nusibodę karietoje sėdėti ir džiau-
gėsi galėsiąs pajodinėti. Ir jau būtų sėdęs ant to žirgo, bet
jo bičiulis neleido. Karalaitis net užpyko ir ėmė priekaištauti,
kad kiekvienąsyk jam, trukdo. Bet tas neleidžia, ir tiek.

— Geriau,— sako,— tegu sėda ant to žirgo tas, kuris jį
atvedė.

Vos tik žmogus atsisėdo ant žirgo, tas įsibėgėjo ir šoko
tiesiai į jūrą.

Pagaliau privažiavo namus. Senasis karalius su didžiausiu
džiaugsmu pasveikino sūnų, pamotė irgi dėjosi linksma ir
patenkinta, ir visas miestas džiūgavo, kad laimingai sugrižo jų
karalaitis su Aukso mergele Mahulena. Buvo iškeltos didelės
vestuvės; visi valgė, gėrė, šoko. Tik tasai keleivis nelabai
džiaugėsi, galvojo, kaip apsaugoti karalaitį ir Mahuleną nuo
baisaus slibino.

Pasibaigus puotai, karalaitis su Mahulena ėjo į miegamąjį.

Tik staiga pripuolė keleivis ir prašo neiti gulti su savo pačia, bet leisti jam tame kambaryje pernaktuoti — girdi, šitaip būsią geriau. Karalaitis jau buvo besutinkąs, bet pamotė, išgirdus, ko keleivis prašo, ėmė šaukti, jog neregėtas daiktas tokiam pasaulio perėjūnui leisti miegoti viename kambary su karalaičio pačia.

Bet karalaitis sako:

— O kodėl ne? Juk jis padėjo man ją gauti ir daug kartų gyvybę išgelbėjo.

Ir karalaitis atsigulė kitur, o keleivį paliko miegoti viename kambaryje su Aukso mergele. Bet ir senė pamotė nesnaudė: kai niekas nematė, gretimame kambary pastatė sargus, kad pro raktą skylutę gerai žiūrėtų, ką tas keleivis darys.

Gerasis keleivis nė bluosto nesudėjo, paėmė į rankas aštrų kardą ir laukia, kas bus. Vidurnaktį išgriūva krosnies šonas, išvirsta iš ten dvylikagalvis slibinas ir eina tiesiai į Mahuleną, kuri jau kietai miegojo. Keleivis stvėrė kalaviją ir puolė slibiną; galvas jam nukirto, visą į gabalus sukapojo ir išmetė pro langą į nuošalią gatvelę, kur niekas nevaikšto. Paskui kraują nuo sienų nugramdė, nusivilko marškinius, išmazgojo grindis ir išmetė juos pro langą. Kai viską sutvarkė, apžiūrėjo, ar kur neliko to kraujo. Visur buvo švaru, tik vienas lašelis buvo užlašėjęs Mahulenai ant veido. Jis priėjo prie jos ir nulaižė nuo veido tą kraują. Bet kai jis šitaip padarė, gretimame kambaryje sargai pabudo ir ėmė šaukti, kad tas keleivis Aukso mergele bučiuoja. Išgirdę šaukimą, iš visų rūmų subėgo žmonės, atbėgo ir senė pamotė ir liepė gerąjį keleivį į rūšį uždaryti.

Rytą pamotė visiems apskelbė, ką tas karalaičio bičiulis padaręs, girdi, naktį Mahuleną Aukso mergele bučiavęs. Karalaitis iš pradžių nenorėjo nė klausyti, bet pamotė šaukia, ir gana. Tikrai ji mačiusi, kaip Mahuleną bučiavęs. Ką gi, liepė keleivį atiduoti į teismą, o teismas nuteisė jį myriop. Tuoju buvo padarytos kartuvės ir sargai nuėjo atvesti jo iš rūšio.

Tada keleivis dar išsiprašė, kad leistų jam paskutinį kartą

su karalaičiu pasikalbėti. Karalaitis pribėgo prie jo, ir keleivis ėmė pasakoti:

— Matau,— sako,— kad vis tiek reikės žūti. Noriu bent tavo akyse numirti nekaltas. Ar atsimeni, kai naktį pas senuką tuščioje trobelėje nakvojome? Tu miegojai, o aš ne. Prieš vidurnaktį sugrįžo trys senuko dukros ir taip su tėvu kalbėjosi:

— Vyriausioji pasakojo: „Buvau tolimame plačiame pasaulyje ir girdėjau, kad vienas karalaitis ieško Mahulenos Aukso mergelės, tokios kokia buvo jo motina. O kas tai pasakys, iškart ligi kulکشنیų į akmenį pavirs.

Vos tik keleivis ištarė tuos žodžius, tuoj ligi kulکشنیų suakmenėjo.

— Jaunesnioji pasakojo: „Skrajojau po tolimą platų pasaulį ir girdėjau, kad karalaitis, eidamas ieškoti Aukso mergelės, prieis kryžkelę ir, jeigu eis geruoju keliu, niekada pas Mahuleną nenueis, o jeigu prastuoju — gali ją surasti. Bet kas jam tai pasakys — ligi kelių į akmenį pavirs.“

Vos tik keleivis tai pasakė, tuoj ligi kelių suakmenėjo.

— Jaunėlė pasakojo: „Skrajojau po tolimą platų pasaulį ir girdėjau, kad tasai karalaitis Aukso mergelės negaus, jeigu pas ją atėjęs iškart jai į akis pasižiūrės. Ir kas jam tai pasakys, iškart ligi juostos į akmenį pavirs.“

Kai tik pasakė keleivis, iškart ligi juostos suakmenėjo.

— Žinai, kad paskui,— kalbėjo toliau keleivis,— grįždami vėl tą pačią trobelę privažiavome; tu su Aukso mergele miegojai, o aš nė akių nesumerkiau. Prieš vidurnaktį vėl sugrįžo tos trys senelio dukros ir taip pasakojo:

Vyriausioji kalbėjo: „Skraidžiau po tolimą platų pasaulį ir girdėjau, kad tas karalaitis su Aukso mergele namo grįžta, bet vargu ar sugrįš, nes jo pamotė pasiųs ąsotį vyno, o kai iš jo atsigers, tuoj kris žemėn negyvas. O kas jam pasakys, aukščiau juostos į akmenį pavirs.“

Vos tik keleivis tai pasakė, aukščiau juostos suakmenėjo.

— Antroji dukra kalbėjo: „Skraidžiau po tolimą platų pasaulį ir girdėjau, kad tas karalaitis vis tiek namų nematys. Jeigu jis iš to ąsočio ir negers, pamotė pasiųs jam žirgą, ku-

ris tuoj į jūrą išoks, kai tik karalaitis ant jo atsisės. O kas tai pasakys, tuoj ligi kaklo į akmenį pavirs.“

Kai tik keleivis tai pasakė, ligi kaklo suakmenėjo.

— Trečioji iš jų kalbėjo: „Skraidžiau po tolimą platų pasaulį ir girdėjau, kad to karalaičio dar didesnis pavojus namie laukia. Kai su Mahulena miegos, įvirs slibinas ir juos sudraskys“.

— Tai matai,— dar kalbėjo keleivis,— aš tau negalėjau to pasakyti, bet nuo nelaimių saugojau; galiausiai užmušiau slibiną, išmečiau jį pro langą. Tavo Aukso mergelės nebučiauvau. Kai norėjau nulaižyti kraujo lašą, kuris užtiško nuo slibino ant jos veido, pabudo sargai ir mane surišo. O juk tas lašas būtų jai gyvybę atėmęs. Bet žinai ką? Toji trečioji galiausiai pridūrė, kad tas, kas tai pasakys, iškart visas į akmenį pavirs.

Dar visko iki galo nepasakęs, keleivis visas į akmens stulpą pavirto.

Visi žmonės, tai išgirdę, apsiverkė. Pats karalaitis krito prie to akmens stulpo ir verkė, vos atplėšė jį ir į rūmus nuvedė. Nuo to laiko jis nuolatos buvo liūdnas, niekas jo negalėjo pralinksminti. Pamotė nedrįso jam nė į akis rodytis, būtų liepęs ją iškart nugalabyti. Senasis karalius netrukus pasimirė, visa karalystė atiteko sūnui, bet jis tik dar liūdnas pasidarė. Neilgai trukus Mahulena turėjo gimdyti. Naktį, prieš gimstant kūdikiui, karalius susapnavo, kad reikia paimiti gimusį kūdikį, perkirsti pusiau, tuo krauju pašlakstyti tą akmeninį stulpą ir tuoj grįžti į kambarį.

Kai tik gimė sūnus, karalius, niekam nieko nesakęs, paėmė kūdikį, nuėjo prie akmens stulpo, perkirto kūdikį pusiau, jo krauju akmenį pašlakstė ir nuskubėjo į vidų.

Girdi karalius, kažkas beldžiasi į duris. Pasižiūri — jo bičiulis, gyvas kaip ir anksčiau, ir laiko ant rankų gyvą ir sveiką jo kūdikį. Karalius šoko jį glėbesčiuoti, ir abu verkė iš džiaugsmo. Paskui nuėjo pas Mahuleną ir jai viską papasakojo, ir po to buvo tiek džiaugsmo, kiek niekada dar nebuvo ir nebus.

Aš, tiesą sakant, ten nebuvo, bet girdėjau, kad jie ligi šiol drauge gyvena, jeigu nepasimirė.

DVYLIKA BROLIŲ IR TRYLIKTOJI SESUO

Vienas karalius turėjo dvylika sūnų; visi buvo gražūs, dailiai nuaugę kaip beržai ir tokie panašūs į kįts kitą, jog tuoj galėjai pasakyti, kad jie broliai. Ir tikrai, kaip jie galėjo skirtis vienas nuo kito, jei buvo gimę pamečiui. Tėvai visus labai mylėjo, bet jauniausias motinai buvo už visus mieliausias, ir niekada jos veidas nebūdavo liūdnas, matant savo jaunėlį. Kuo didyn sūnūs augo, tuo labiau džiaugėsi tėvai.

Bet karalienė kažko nuliūdo, ir jos veidas neprasigiedrėjo nė jauniausiąjį pamačius. Sūnūs klausinėjo motiną, ko ji tokia nusiminusi. Ar jie nepakankamai geri? Bet ji nė vienam nieko nesakė. Kartą karalius su karaliene sode ilgai šnekėjosi, ir po to ji dar liūdnesnė pasidarė. Priėjo prie jos jauniausias sūnus ir sako:

— Pasakyk, mamyte, kodėl tu kuris laikas vis tokia liūdna?

— Ak mielas mano sūnau,— atsakė motina,— jeigu tau pasakysiu, bus blogai, o jeigu nepasakysiu, bus dar blogiau.

— Tada verčiau sakyk.

— Ak pasakysiu, nors turėčiau nesakyti! Bet kitaip negaliu. Matai, mano sūnau,— kalbėjo ji toliau,— jūs esate dvylika brolių, niekada neturėjote ir neturite nė vienos sesers. O tai ligi šiol buvo jūsų ir mūsų laimė. Mat jūsų tėvas kadaise turėjo prisiekti, jog tol paliks gyvus savo sūnus, kol ne-

gims duktė, kad jo sūnūs niekada nežinotų seserį turėję, o sesuo — brolius. O dabar aš jaučiu, kad pagimdysiu ne sūnų, o dukterį. Kai pagimdysiu dukterį, jūs visi turėsite žūti. Tėvas jums nieko nesakys, bet pirmiausia nuveš į kitą pilį. Ten būsite nužudyti tą pačią naktį, kai tik gims jūsų sesuo. O aš nenorėčiau, kad žūtumėte. Žiūrėk, niekam nesakyk, net savo broliams, kol dar būsite namie! Kitaip ir mano gyvybė pakibs ant plauko. Kai tėvas jus siųs į tą pilį, klausykite jo ir važiuokite! Ten broliams viską pasakysi. O kai ten gyvensite, kasnakt žiūrėkite iš pilies bokšto į mūsų pilį! Jei nakčia pamatysite mūsų pilyje trylika žiburių degančių, vadinasi, bus gimęs tryliktas jūsų brolis, tada nieko nebijokite! Bet jeigu pamatysite vieną žiburį, bėkite! Tai bus ženklas, kad gimė jums sesuo ir kad tėvas pasiuntė budelius jūsų nužudyti. Ten rasite viską, kas reikalinga kelionei, ir bėkite visi drauge kur kojos neš, kur akys ves!

Paskui ji dar ilgai verkė prie mieliausio savo sūnaus, o jis motiną ramino, kad viskas būsią gerai, jie pabėgsią ir po pasaulį paklajosią, o paskui, po tėvo mirties, sugrįšią. Po kelių dienų tėvas pasišaukė sūnus ir tarė:

— Sūnūs mano, jūsų motina kažkuo susirgo; matote, kaip ji kenčia. Jai reikia ramybės, o kai jūs namie, niekada nebūna tylu. Važiuosite į antrąją mūsų pilį, ten galėsite ligi valiai linksmintis, žaisti, kol motina pasveiks. Paskui jus atgal parsivešiu.

Sūnūs paklausė, pasiėmė ginklus, atsisveikino su tėvais ir išvažiavo į kitą pilį. Bet jauniausias brolis jiems papasakojo, kodėl jie čia atvežti ir ką reikia daryti. Jie kiekvieną naktį dviese ligi vidurnakčio ir dviese po vidurnakčio pilies bokšte budėjo, stebėjo, kas darosi anoje tėvų pilyje. Pirmąsias dvi naktis nieko nebuvo, bet trečiąją, per patį vidurnaktį, tėvų pilyje sužibo vienas žiburys. Palaukė valandėlę, gal sužibs daugiau, bet nesužibėjo. Greitai sukilo, pasiėmė ginklus, pinigų, sėdo ant žirgų ir leidosi bėgti.

Nukeliavo jie į kitus kraštus ir dar vis tolyn traukė, bijojo, kad tėvas nepavytų. Per ilgą kelionę išleido visus pinigus, galiausiai pardavė ir žirgus, po to karališkus drabužius ir gink-

lus. Apdriskę, nuskurę ir alkani jie pagaliau priėjo didelę girią. Pagalvojo, gal, perėję per tą girią, pas kokį karalių gaus darbo ir tėvas čia jų neras.

Bet giria buvo labai didelė. Tris dienas ir tris naktis ėjo ir dar didesnę tankumyną priėjo. Nebuvo jokio kelio, nei properšos tik žvėrių pramintais takeliais skverbėsi pro krūmus. Pagaliau, kada buvo taip nusiplūkę, jog iš nuovargio ir bado paeiti negalėjo, pamatė pievą. Toje pievoje, pačiame jos vidury, stovėjo sena tuščia pilis. Aplinkui ją buvo vieni miškai! Ilgai laukė, ar kas neišeis iš tos pilies — norėjo sužinoti, kas gyvena joje; bet niekur nieko — net žvirbliai ant stogo nečirškė. Pavakare jie įsidrąsino ir įėjo vidun.

Pilyje visos durys buvo atidarytos, bet niekur nesimatė nė gyvos dvasios, ji buvo visiškai tuščia! Pilies vidury — menė, o ten ilgas ažuolinis stalas, pataisytas dvylikai asmenų, prie kiekvienos lėkštės džiovinotos duonos gabalėlis. Godžiausi iš brolių jau norėjo imti ir valgyti, jie taip buvo išalkę, jog vos bepastovėjo, bet jauniausias įspėjo neliesti svetimo daikto, jie turį surasti ką nors, kas tą stalą pataisė, ir pasiklausti. Atidarė kitas rūmų duris. Žiūri — mažas kambarėlis, jame šiaudų guolis, prie jo kėdutė, o ant sienos neturtingo žmogaus drabužiai ir ginklai; viskas tarsi vyriausiam broliui pritaikyta. Už pirmojo kambarėlio — antras, už antrojo — trečias, taip ligi tryliktojo, ir visi jie atidaryti, visuose — patalas, kėdutė, ginklai ir drabužiai. Tik tryliktojo durys buvo užrakintos. Pro rakto skylutę broliai pamatė, kad jame prie durų aukso kėdutė, pasienyje stovi aukso lovelė, o ant sienos sukabinti moteriški aukso drabužiai. Veltui jie stengėsi įeiti į tą kambarį, tikėdamiesi jame rasią kokį tos pilies gyventoją, bet durų nei atidaryti, nei išlaužti negalėjo. Beldė, šaukė, bet niekas neatsiliepė, nė menkiausio garso nesigirdėjo tame kambarėlyje. Pagaliau broliai nusprendė pilyje apsigyventi ir tuoj pasidalijo kambarėlius: vyriausias paėmė pirmą, ir taip toliau, o jauniausiam atiteko dvyliktas.

Netrukus sugrįžo į menę, kur stovėjo stalas, duonos valgyti. Dabar jau kiekvienoje lėkštėje rado po samtelį sriubos. Tuoj visi prisistatė savo kėdutę ir skaniai suvalgė, ką radę.

Kai súvalgė sriubą, ant stalo atsirado kiekvienam po gabalą mėsos. Stebėjosi broliai, iš kur visa tai imasi, jei visoje pilyje nei virtuvės, nei nieko nerado, bet ilgai negalvojo, po tiekos bado dienų jiems rūpėjo kuo greičiau alkį numarinti. Viską suvalgė aliai trupinėlio. Po vakarienės sugulė miegoti, pagalvoję: kas bus — tebūnie!

Rytojaus dieną, kai pabudo, saulė buvo aukštai. Apsivilko naujais drabužiais, prisisegė ginklus ir susirinko į didžiąją menę. Čia ant ažuolinio stalo rado dvylika gabalų džiovintos duonos ir gėlo vandens. Drąsiai viską valgė ir pradėjo vienas kitam ginklus rodyti, girtis ir juos mėginti.

Taip jie gyveno ir linksminosi toje pilyje keletą dienų ir vis laukė, ar kas jiems nepasirodys. Tačiau pilyje, be jų, daugiau nieko nebuvo. Jie pagalvojo, kad čia bus geriausia slėptis nuo tėvo, o kada turi ginklus, tai jiems nieko netrūksią.

Paprastas maistas, kurį čia gaudavo, jiems nelabai patiko, karalaičiai buvo pratę valgyti kepsnius, bet jie dabar jau turėjo ginklus, tai tikėjosi patys žvėrienos pasirūpinsią. Vieną rytą broliai išėjo medžioti. Pirmą dieną jiems gerai sekėsi, ir vakare kiekvienas parsinešė po laimikį: vienas paukštį, kitas kiškį, trečias stirną. Jiems net seilė varvėjo, pagalvojus, kad rytoj vietoj košės ir kruopų gaus po kepsnį. Bet rytą jų sumedžiotos žvėrienos nebuvo nė kvapo, o vakare vėl gavo tą patį prastą maistą be mėsos ir duonos. Taipėjo diena po dienos, savaitė po savaitės. Sumedžiota žvėriena per naktį dingdavo, o laukiami kepsniai ant stalo nesirodė. Broliai pradėjo pykti, už ką jie, karaliaus sūnūs, tokį vargą turi vargti, gal kur kitur geriau rastų — ir norėjo išeiti iš čia. Bet jauniausias prikalbėjo dar keletą metų palūkėti, kol tėvas juos užmirš ir liausis ieškojęs. Taip jie pusalkaniai čia išgyveno dvylika metų. Tik retkarčiais išsikepdavo, miške sumedžioję, kokį kiškelį. Broliai tūžo ant sesers, grasino nudobsią, jei kada sutiksia, juk per ją tokiame varge atsidūrę.

Tuo tarpu jų sesuo užaugo, kaip rožė žydėjo. Tėvai ir sūnus pamiršo, tokia miela buvo jų dukrelė, taip mokėjo savo čiauškėjimu visą pilį linksminti. Tėvas su motina negalėjo atsidžiaugti, į dukrą žiūrėdami. Pilyje nė užsiminti niekas ne-

drįso, kad ji kada turėjusi brolių. Bet toji čiauškutė, įgijusi kiek proto, nesiliovė kamantinėjusi, ar iš tiesų nė vieno brolio neturėjusi — jai liūdna vienai, su broliuku ar sesute negalinti pažaisti. Kad ir kaip stengėsi tėvai, kad mestų iš galvos tas kvailystes, nieko nepadare. Dukra daugiausia motiną klausinėjo:

— Mamyte, bent kartą pasakykite, ar iš tikro aš brolio neturėjau ir niekada neturėsiu? Juk visi vaikai turi broliuką arba sesutę?

— Ak dukrele mano, ko tu vis klausinėji? Tu tikrai esi vienintelis mūsų vaikas.

— Bet gal ne visada taip buvo?

— Buvo ar nebuvo, mažai tau iš to bus džiaugsmo!

— O gal ir bus, tik pasakykit, mamyte!

Taip įkyriai ji kamantinėjo, kad motina neiškentusi papasakojo viską apie dvylika jos brolių, kaip jie gyveno, ką veikė, kaip į pasaulį iškeliauvo ir kaip tėvas įsakė visose šalyse jų ieškoti.

— Argi niekas jų, mamyte, negalėjo niekur rasti? — klausė dukrelė.

— Tikrai niekas, mano dukrele.

— O aš juos surasiu, nors ir nelengva būtų!

— Tikrai nelengva, kariuomenė jų ilgai ieškojo ir niekur nerado. Kurgi tu eisi, juk tu dar maža!

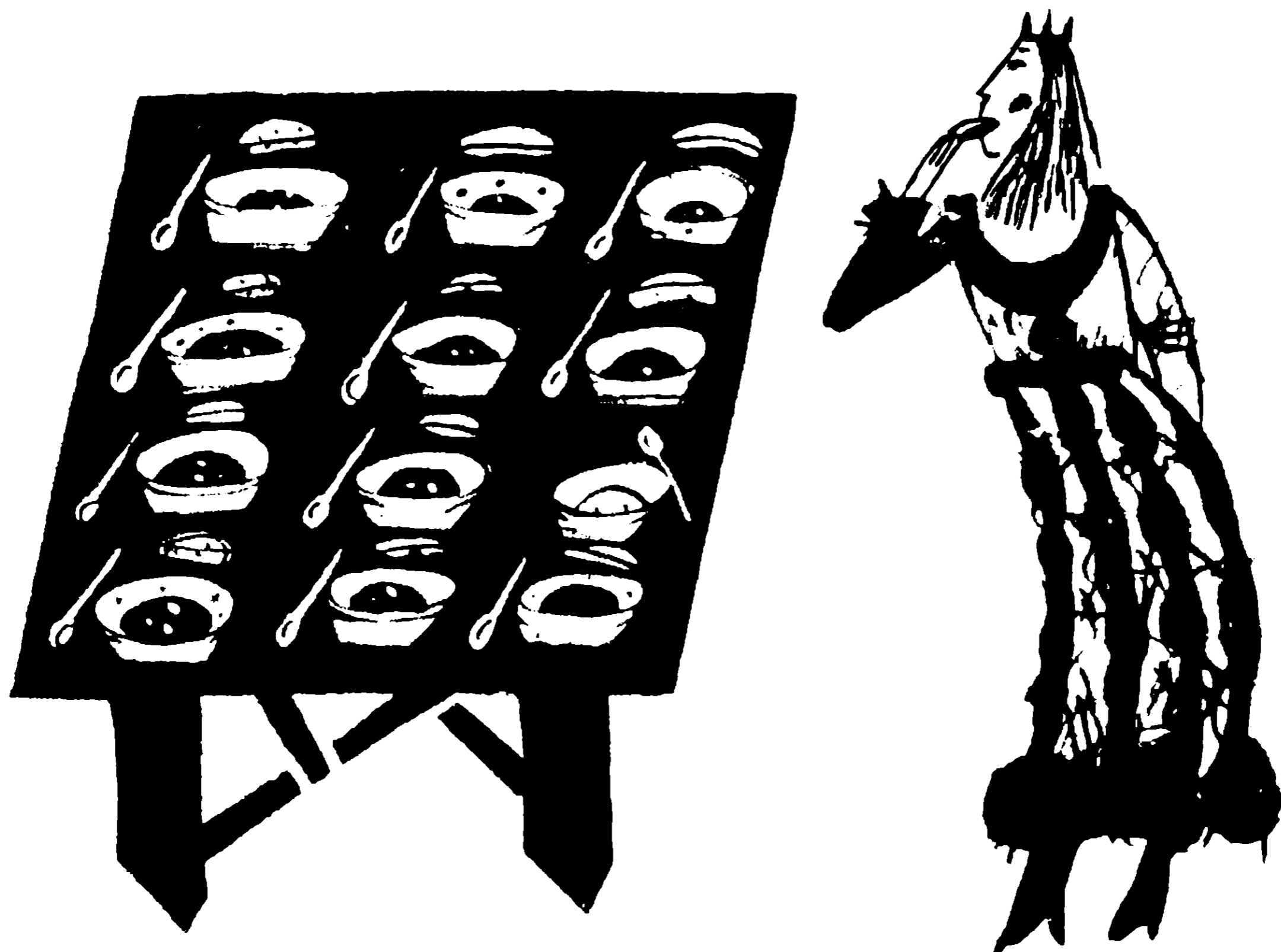
— Ė, ne tokia aš maža. Eisiu per kaimus, per namus ir visur klausinėsiu: ar nematėte tokių ir tokių klajojančių brolių? O kai išgirs, jog esu jų sesuo ir noriu juos surasti, geri žmonės, jeigu bus matę, pasakys. Juk skradžiai žemę jie neprasmego, kas nors juk bus matęs juos.

Dar ilgai duktė būtų motinai pasakojusi, kaip ji eisianti brolių ieškoti, jeigu nebūtų atėjęs karalius ir nebūtų paklausęs, ką ji čia tauškianti.

O duktė jam tiesiai pasakė, kad ji žūt būt eisianti į pasaulį brolių ieškoti. Karalius visaip ją gąsdino, ir gražiuoju prašė, ir piktuoju draudė, ir diena iš dienos atidėliojo savo atsakymą, ir karalienė verkė, atkalbinėjo dukterį, esą maža jai būsią iš to džiaugsmo, bet nei atgrasyti, nei atkalbėti mer-

gaitės negalėjo — ji vis baudėsi brolių ieškoti, ir gana. Pagaliau tėvai sutiko ir išleido į pasaulį, įdėję pinigų ir davę tarnų.

Keliavo ji iš kaimo į kaimą, iš vieno krašto į kitą, o brolių — nė padujų. Pinigus po truputį išleido, o tarnai vienas po kito išlakstė, nė vienas nenorėjo su ja tokio vargo vargti. Viena kaip pirštas atėjo ji į tą pačią girią, kur broliai gyveno.

Tris dienas paklaidžiojusi, pagaliau priėjo seną pilį. Įėjo į vidų paklausinėti apie savo brolius. O tie tuo tarpu buvo išėję medžioti, ir visoje pilyje ji nerado nė gyvos dvasios. Tik didžiojoje menėje stovėjo dvylikai žmonių pataisytas stalias ir prie kiekvienos lėkštės padėta po kriaukšlį džiovintos duonos. Čiupo vieną kriaukšlį iš krašto ir suvalgė. Paskui perėjo per visus dvylika kambarėlių ligi tryliktojo. Tasai pats atsidarė, mergaitė įėjo, bet tuo tarpu kažkas subildėjo, ji išsigando ir susirangė po aukso kėdute, kuri stovėjo prie durų.

Tai dvylika brolių sugrįžo iš medžioklės. Nieko jie nenumanė, tik jauniausias, atsisėdęs prie stalo, žiūri — duonos trūksta!

— Tai jūs mano duoną paėmėte,— sako,— atiduokite!

— Kas čia tau ims,— atsakė vyriausias,— valgyk, ką turi.

— Bet jos nėra. Žiūrėk, prie lėkštės tuščia vieta. Jeigu nepaslėpėt, tai suvalgėt,— skundėsi jis.

— Reikia čia mums tavo duonos! Nepykink mūsų! — subarė jį broliai.

— Ė, nesakykit! Žinau,— kalbėjo jauniausias,— jums niekada negana, ką čia turite, vis skundžiatės, kad badu mirštate. Aš gaunu lygiai tiek pat kiek ir jūs, o dabar ir mano dalį pasiėmėte.

Žodis po žodžio kilo tokios rietenos dėl to duonos kriaukšlio, jog kibo vienas kitam į plaukus. Jie taip šaukė, jog sesuo net tryliktame kambaryje išgirdo. Paskui broliai visą savo pyktį ant sesers išgiežė, tai ji dėl visko esanti kalta; jeigu ne sesuo, jie gyventų namie kaip karaliai, jokio vargo nematytų. Pagaliau, prisivaidiję ir savo nuoskaudas išsakę, visi vienuoliką brolių išsigynė neėmę jauniausiojo duonos.

— Jei taip,— tarė vyriausias brolis,— čia turėjo būti kažkas svetimas, ir jis tą duoną bus paėmęs. Einam ieškoti jo! O kai surasime, bemat užmušime, kam mus kiršina vieną prieš kitą ir dar paskutinį duonos kąsnį atima.

Tuoju visi sukilo. Išnaršė visus kampus, bet nieko nerado, į tryliktąjį kambarį nė nemėgino eiti. Pagaliau nusibodo visus namus griozti ir išsivaikščiojo miegoti kiekvienas į savo kambarėlį.

Jauniausias brolis, vos atsigulęs, tryliktame kambarėlyje išgirdo kažką alsuojant. Jis tuoju sumojo, kad ten ir būsiąs tas vagis, juk ligi šiol už sienos nė musės zyžiant niekada nebuvo girdėjęs. Prikisė ausį prie raktos skylutės ir dar aiškiau išgirdo žmogų alsuojant. Jis pastūmė duris, tos plačiai atsilapojo. Jis pamatė gražią mergelę, labai panašią į jį patį. Iš to panašumo jis sumetė, kad ji būsianti jų sesuo. Tada tyliai ją prakalbino ir išklausinėjo, kas ji ir iš kur.

Ji prisipažino broliui esanti jų sesuo, papasakojo, kiek gavusi iškentėti, kol juos suradusi; ji bijojusi rodytis, išgirdusi juos vaidijantis ir net užmušti grasinant dėl to kąsnelio duonos.

— Nieko nebijok, sese,— pagaliau tarė jai brolis.— Pasilik čia, kol mes tave pašauksime; aš pasistengsiu, kad broliai tau nieko nedarytų. Rytoj medžioklėj aš juos truputį užgaišinsiu, o kai sriuba bus ant stalo, nuo kiekvieno duonos po trupinėlių atsilaužk ir sriubos nuvalgyk! Pažiūrėsime, ką jie sakys.

Kitą vakarą, kai broliai sugrįžo iš medžioklės, nuo kiekvieno duonos buvo po truputį atlaužta ir sriubos nuvalgyta.

— Palaukit! — sako dabar vyriausias.— Čia vis tiek kažkas turi būti, matote, visiems ir duonos nugneibta, ir sriubos nuvalgyta. Nevalgykim, o eikim ir paieškokim! Surasime tą nedorėlį ir užmušime.

— O jeigu čia bus kas nors iš mūsų šeimos arba mūsų sesuo? — sako jaunėlis. Jis ilgai juos perkalbinėjo, negi, sako, būsime tokie žiaurūs ir žudysime seserį, bet viskas buvo perniek. BroLIAI lakstė po pilį su plikais kardais, esą kas pirmas ją pamatysiąs, tas ir nudursiąs. Vargšė jų sesuo drebėjo tryliktame kambarėlyje ir laukė, kada kuris ją persmeigs; bet į tryliktą kambarį pažiūrėti broliams nė motais, ten jie niekada nevaikščiojo.

Ilgai ieškoję ir nieko neradę, sugulė miegoti, o anksti rytą visi išėjo medžioklėn.

Vakare sugrįžus visiems trūko valgio, ir dar guoliai buvo sujaukti.

— Turime surasti tą nedorėlį ir užmušti už tokius darbus, jau visai suįžūlėjo,— niršo vakarieniaudami broLIAI.

O jaunėlis įkalbinėja gražiuoju.

— Bet,— sako jis,— jeigu tai bus mūsų sesuo, kuri alkį ir šaltį kentė, visus metus mūsų ieškojo ir dabar nori namo parsikviesti, o tėvas jau nieko nedarys?

— Na, jei taip, atleisime jai,— pagaliau atlyžo broLIAI.

— Tai eime, ji čia! — tarė jaunėlis.

Tuoju pat nuvedė juos į tryliktą kambarį, ir visi seserį pasveikino, prašėsi dovanojami, kad taip nepelnytai jai grasino, ir negalėjo atsidėkoti, kad atėjo jų vaduoti.

Dar vieną naktį visi pernakvojo, o rytą pasiėmė į kelionę aukso iš trylikto kambario, savo ginklus ir iškeliavo iš pilies, nė neatsigręždami į tą pusę. Tada buvo suėję lygiai trylika metų nuo tos dienos, kai jie čia apsigyveno.

Kai jie ėjo per pilies kiemą, iš kampo pasigirdo balsas:

— Išeinate,— sako,— nė neatsilyginę už tiekos metų maitinimą.

Apsidairė — ogi stovi už jų nugarų senas senutėlis, baltas kaip obelis. Tuoju visi sugrįžo prie jo ir klausia, kaip galėtų jam atsilyginti.

— Vaikeliai mano,— tarė senelis,— pasakysiu, kaip turite man atsilyginti; bet pirmiausia išklausykite, kas aš esu ir kodėl jūs čia buvote. Aš, matote, esu tikras jūsų tėvo brolis; aš jį užauginau ir visada buvau jam geras. Bet jis mane išvijo iš savo krašto. Po to aš dvejus metus sunkiai dirbau, kol užgyvenau tiek maisto, kuriuo trylika metų jus maitinau. Paskui savo kraštą užkeikiau ir paverčiau štai šitomis giriomis, jūsų tėvą taip pat prakeikiau, kad niekad nebūtų laimingas net su savo įpėdiniais, kol jūs už jo kaltes iškęsite tiek skurdo ir vargo, kiek aš kadaise iškentėjau. Dabar jūs jau visa iškentėjote ir galite laimingai viešpatuoti. Kiek kambarėlių buvo toje pilyje, tiek didelių pilių rasite mano krašte, kiekvienam iš jūsų duosiu po vieną. Bet dar šį tą turite padaryti. Jauniausias iš jūsų turi nukirsti man galvą.

Ilgokai broliai nenorėjo sutikti, bet senelis griežtai įsakė, ir jauniausias nukirto.

Kai tik seneliui nukrito galva, jis į dulkes subyrėjo, tuščia pilis pražuvo tartum visai jos nė būti nebuvo, jos vietoje atgijo atkeiktas kraštas su trylika pilių.

Dvylika brolių užėmė dvylika pilių, o tryliktą — sesuo. Ne-trukus ir savo tėvus atrado.

Jie džiaugėsi visi drauge ir ilgai viešpatavo.

TRYS BALANDŽIAI

Buvo kartą tokia našlaitė. Nieko pasaulyje ji neturėjo, tik tėvą. O jei mergaitė, nors ir turėdama gerą tėvą, lieka be motinos, vis tiek ji našlaitė. O mūsų našlaitė buvo puiki mergaitė: graži kaip gėlė, švelni kaip šilkas, tyli kaip pelytė ir darbšti kaip bitutė. Ji vikriai sukosi ūkyje, dirbo, kiek jėgų turėjo, bet tėvas vis sakydavo: „Vaikeli mano, neleisiu tau nuo mažų dienų taip galuotis, parvesiu tau naują mamą, dviem vis bus lengviau.“

Dukra jam nieko nesakė, džiaugėsi, kad turės mamą, ir tėvas vedė kitą pačią. Paėmė jis našlę, kuri irgi turėjo tokio pat augumo dukterį, tik ta nebuvo tokia gera.

Savas vaikas motinai visada mielesnis. Savo dukterį ji lepino tarsi rožę po stiklu, visaip gyrė, o našlaitę skriaudė. Vargšė našlaitė tik dabar pajuto, kas yra darbas! Maža buvo namų ruošos ir ūkio darbų, ji dar turėjo pamotei ir jos dukrai patarnauti; ji neturėjo poilsio nei dieną, nei naktį, nei vidury savaitės, nei sekmadienį. O dar buvo ujama, niekada gero žodžio negirdėjo, nedrįso su visais prie stalo sėsti, tik užkrosnyje laukė, kol jai ką numes.

Bet našlaitė visada buvo tyki ir romi. Nors ir sunkiai dirbdama, ar namuose, ar lauke, nors ir prastai vilkėdama, ji buvo šimtą kartų gražesnė už pamotės kūtvėlą.

Kartą tėvas taisėsi eiti į turgų. Pamotė tuoj ir sako:

— Tą ir tą man nupirksi. Mano dukrelei reikia batukų, šilkinės suknelės, kaspinų, meduolių,— ir dar dievaižin ko priskaičiavo. Visa tai išklausęs, tėvas nuėjo užkrosnin pas savo dukterį ir paklausė:

— Na, o ką tau nupirkti?

Bet pamotė nė žodžio neleido našlaitei ištarti, esą nieko jai netrūksta, virtuvėje ir tvarte ruošą einant, puoštis nereikia.

Tėvas išklausė, ką pamotė kalbėjo, bet vis tiek pasiteiravo dukterį:

— Na tai sakyk, ką tau nupirkti?

Našlaitė slapčiomis jam pašnibždėjo:

— Ak mielas tėveli! Kas jums patiks, ką rasite, tą ir parneškite.

Išėjo tėvas į turgų. Pripirko visokių grožybių, ką pamotė buvo liepusi, tik savo dukrai nieko. Atgal grįždamas, visą kelią galvojo, ar nebus ko pamiršęs. Taip galvodamas,ėjo takeliu per vieną miškelį netoli sodybos, užkliudė kreivą lazdyną ir nukrėtė tris riešutus, geltonus kaip vaškas.

— Aha,— sako,— čia bus mano dukrai lauktuvių.

Parėjo tėvas namo, išdalijo savo pirkinius, ir niekas lauktuvėmis taip nesidžiaugė kaip vargšė našlaitė. Pasidėjo tuos tris riešutėlius į maišelį lyg brangius perlus ir nuėjo ruoštis.

Sekmadienį, anksti baigusi liuobtis, atsisėdo našlaitė užkrosnyje ir taisosi į bažnyčią. Tada pamotė užriko:

— Ak tu šiokia, ak tu anokia, ar namus vienus paliksime, ar jau darbo neturi?

Tuoju išbėgo ir atnešė jai saiką žirnių, sumaišytų su vikiais.

— Va, kol grįšime iš bažnyčios, gražiai perrinksi.

Visi išėjo į bažnyčią, o našlaitė sėdo rinkti tų žirnių, dūsaudama, aimanuodama, kad piktoji pamotė net į bažnyčią jos neleidžia:

— Ak mano miela mamyte, kodėl tu nepasiėmei manęs į kapą, ten būtų geriau nelaimingai našlaitei.

Subarškėjo maišelyje tie trys riešutai, ji išėmė juos, pasidėjo priešais ir džiaugiasi, kad bent gerą tėvą turinti. Kai šitaip nusiminusi ir susimąsčiusi vikius iš žirnių rinko, kažkas pabeldė į langą. Žiūri — trys balti balandžiai snapais į stiklą tuksena.

— Ak vargšeliai, nori į vidų, gal jie atėjo manęs paguoti.

Atidarė langą, o balandžiai klausia:

— Ką veiki, geroji mergele?

— Ogi matote,— sako,— kai kiti žmonės bažnyčioje, aš čia turiu darbą dirbti.

— Maža bėda,— sako jai vienas balandis,— mesk viską!

Jis paėmė vieną riešutą, snapu prakalė kevalą ir išėmė šilkinis drabužius, baltus kaip sniegas.

— Še, apsivilk ir eik į bažnyčią! O mes tuo tarpu vikius išrinksime iš žirnių. Bet kai tik baigsis pamaldos, nelauk, kol visi žmonės pradės eiti iš bažnyčios, išeik pirmoji ir skubėk namo persirengti.

Nudžiugusi našlaitė išsipuošė gražiai kaip lėlė, nuėjo į bažnyčią ir atsisėdo į pirmą tuščią klauptą. Visi žmonės ja

grožėjosi, ir pats karalaitis negalėjo akių nuo jos atitraukti. Jinai taip jam patiko, jog nebūtų nusibodę ir ligi vakaro į ją žiūrėti.

Mergaitė tylutėliai išėjo iš bažnyčios ir kuo greičiausiai išskubėjo namo. Nusivilko šilko drabužius, sudėjo į riešuto kevalą ir užvožė. Sugrįžo iš bažnyčios ir pamotė su dukra,

žiūri — vikiai iš žirnių išrinkti. Niršo, kad neturėjo kaip prikibti prie našlaitės, bet paskui, vaikščiodama po trobą, pradėjo erzinti:

— Na, skarmale, jeigu būtum buvusi bažnyčioje, būtum pamačiusi mergelę! Bet tokiai kaip tu tik užkrosnyje tupėti.

— Aš ją mačiau, kai pro musėjo.

— Kada?

— Nuo šulinio rentinio, buvau tada išėjusi vandens parsinešti.

— Nuo rentinio! Tai tu man nuo rentinio po gatvę kvaitysies? Girdi, seni, sugriauk tą rentinį. Toji dykaduonė nuo jo tik į varnas žiopso.

Vargšas vyras, kad ir šventą dieną, turėjo rentinį išardyti, kad tik namuose nutiltų audra.

Karalaitis, išėjęs iš bažnyčios, išsiteiravo, iš kur toji mergelė, ar kas nematė, kur ji nuėjusi.

— Antai į tuos namus, kur toks gražus šulinio rentinys,— sakė jam žmonės.

Karalaitis liepė eiti per visus namus ir ieškoti, bet kad to rentinio jau nebuvo, nieko negalėjo rasti.

Kitą sekmadienį vėl našlaitė apdriskusiais drabužiais atsėdo užkrosnyje ir taisosi į bažnyčią. Pamotė prieš veidrodį savo dukrą puošė. Pamačiusi, kad našlaitė irgi ketina į bažnyčią eiti, suriko:

— Dar ko užsimanysi, ar darbo neturi? Na, na! Matyt, ta gražioji mergelė tau parūpo. Nė žingsnio man iš namų!

Paskui išbėgo į kamarą ir atnešė saiką sorų, sumaišytą su aguonom.

— Še,— sako,— turėsi aguonas iš sorų išrinkti, jei neišrinsi, kol sugrįšime iš bažnyčios, paminėsi mano žodį!

Tai pasakiusi, pamotė su dukra išėjo, o našlaitė liko nusiminusi.

Sėdo ji prie darbo dūšaudama, apraudodama sunkią dalią. Ir vėl tuksena į langą trys balti balandžiai:

— Neverk, geroji mergele, tik įleisk mus vidun, mes viską padarysime. Duok mums vieną savo riešutėlį! — sako jai balandžiai, kai jiems langą atidarė. O kai padavė riešutą, išglaudė jai sidabrinus drabužius.

— Imk šiuos drabužius, apsivilk ir eik į bažnyčią! Bet po visam skubėk namo, ir bus gerai!

Našlaitė mielai persirengė, nuėjo, kaip žvaigždė bažnyčioje švietė. Atsisėdo į pirmą klauptą, į šalis nė nežvilgtelėjo. Bet karalaitis visą laiką nuo jos akių nenuleido, ji buvo labai jam graži.

Kai pamaldos pasibaigė, geroji mergelė atsikėlė ir tylutėliai išėjo iš bažnyčios. Parbėgo namo ir, vos spėjo persirengti, tuoj parėjo ir pamotė su dukra. Nusistebėjo, pakraipė galvą, matydama, kad visas saikas sorų perrinktas. Hm! Niršo ji, vos nesprogdama iš pykčio, bet negalėjo prikibti. Tačiau po valandėlės pradėjo tyčiotis:

— Būtum nuėjus į bažnyčią, tu tingine, būtum pamačius mergelę. Bet tokiai tik užkrosnyje lindėti.

— Aš irgi mačiau, kai pro musėjo, buvau įlipusi į slyvą, kur prie namo auga, norėjau jums keletą nuskinti,— atsakė podukra.

Pamotei to ir tereikėjo, tuoj užpuolė ją:

— Ak tu, bjaurybe,— rėkė įtūžusi,— dar sekmadienį po medžius karstysies, drabužius plėši ir į žmones vėpsosi. Pamokysiu aš tave! Seni, kad man tos slyvos prie namų nebūtų! Toji tavo pelėda daugiau nelaiptos į ją!

Vyras nuėjo kirsti slyvos,— žinojo, kad namuose nebus ramybės, jeigu nepaklausys.

Karalaitis vėl visur klausinėjo, ieškojo gražiosios mergelės. Žmonės pasakė, kad nuėjo į tuos namus, kur auga graži slyva. Karalaitis liepė ieškoti slyvos, bet niekas nerado, nes jos jau nebuvo. Nusiminė, susimąstė karalaitis.

— Na palauk,— sako,— vis tiek ją gausiu!

Trečią sekmadienį anksti rytą, viską sutvarkiusi ir gražiai susišukavusi, eina mūsų našlaitė pas pamotę, kuri prieš veidrodį savo dukrą puošė, ir prašo, kad bent kartą ir ją išleistų į bažnyčią.

— Ak tu, bjaurybe, nori eiti į bažnyčią taip apsiskarmaliavusi, tik gėdos mums pridarysi! Ne! Sėdėk namie.

Tuoj nuėjo į kamara, atnešė saiką miltų, sumaišytų su pelenais, ir išpylė ant stalo.

— Še, turėsi darbo! Kad miltai būtų išrinkti iš pelenų, kol grįšime iš bažnyčios, aišku!

Pamotė pasiėmė savo dukrą už parankės ir išėjo, o vargšė našlaitė namie liko. Ėmėsi darbo, verkdama aimanuodama:

— Ak mano miela mamyte! Kam aš, vargšė, reikalinga šiame pasaulyje, ką man dabar daryti?

Tuoj sutukseno į langą trys balti balandžiai.

— Neverk, gražioji mergele, neverk! Mes tau atskirsime pelenus nuo miltų, tik įleisk į vidų.

Našlaitė mielai juos įleido, ir tada vienas balandis prakalė trečią riešutėlį ir išėmė aukso drabužius.

— Še,— sako,— apsirenk ir greitai bėk į bažnyčią! Bet kai pamaldos pasibaigs, nelauk, kol visi žmonės pradės eiti, išei pirmoji ir skubėk namo!

Įėjo ji į bažnyčią kaip saulė spindėdama, atsisėdo ten, kur ir pirma. Nė nepastebėjo, kad visa bažnyčia į ją žiūri, kad karalaitis jai šypsosi.

Pamaldos pasibaigė. Eis jau našlaitė namo.

Tik kas atsitiko? Nori pakilti, bet negali pajudėti iš vietos — sakytum priaugo prie suolo. Mat karalaitis buvo liepęs po klauptu dervos papilti. Vargais negalais ištraukė mergelė kojas ir tyliai išsluogė iš bažnyčios. Bėgo namo be kvaipo ir nė nepajuto, kad viena koja basa.

Vos tik persirengė, išgirdo pro langus pamotę pareinant. Aukso drabužių nespėjo į kevalą sudėti, šiaip numetė už durų.

Pareina pamotė su dukra, žiūri — pelenai nuo miltų atskirti. Vos nesprogo iš apmaudo, kad negali prie našlaitės prikibti. Tai ėmė tyčiotis.

— Ei tu, tingine,— sako,— jei būtum nuėjusi į bažnyčią, kokią mergelę būtum pamačiusi! Bet tokiai kaip tu tik užkrosnyje kiurksoti.

— O aš,— atsako podukra,— mačiau, kaip blykstelėjo prieš mūsų langą, tada užlipau ant kamino ir iš ten prisiziūrėjau ligi valiai.

Pamotei to ir tereikėjo. Tuoj užpuolė našlaitę:

— Ak tu, dykaduone, po kaminus dar karstysies! Marš

ant užlų ir po gelda! Ten tu, baidykle, galėsi aukso mergelės ir pietų paprašyti. O tu, seni, tuojau kaminą nuversk!

Vargšas senis nuėjo ir nugriovė kaminą.

Vos tik kaminą senis nugriovė, atėjo karaliaus tarnai gražiosios mergelės ieškoti, mat žmonės pasakė, jog ji įėjo į tuos namus, kur aukštas kaminas. Bet pasižiūrėjo į namą — nėra kamino. Nieko nepesę, nuėjo sau.

Tačiau karalaitis dar turėjo įkaitą — aukso kurpaitę. Tada išsiuntė kitus tarnus, kad eitų per visus namus, kur tik yra kokia mergelė, ir tinkintų kurpaitę, o radę tokią tuojau pas ją atvestų.

Tarnaiėjo iš vieno namo į kitą, bet kurpaitė nė vienai netiko. Pamotė greit sužinojo, kad ir pas juos ateis. Ėmė visaip gniaužyti, ploti dukters koją, kad būtų mažesnė. Atėjo karaliaus tarnai, auna kurpaitę, bet ji ant sutinusios kojos neužėina!

— Na, čia ne ta koja! — sako.— Gal turite kitą mergelę? Pamotė, nė nemirktelejusi, atsakė:

— Ne, tikrai neturime!

Tarnai išėjo. Kai įėjo į priemenę, ant užlų sugiedojo gaidys:

*Kakariekū, kakariekū,
Yr viena mergelė ant užlų.
Ji nuo jūsų paslėpta
Ir po gelda pakišta!*

— Kas, kas? — sustojo tarnai.— Kas po gelda pakišta!

— A, tai nieko — mūsų gaidys visada taip gieda,— atsakė pamotė.

Bet tie nesidavė mulkinami ir tuoj ant užlų užlipo. Rado ten dvi geldas, o po jomis apsiverkusią mergelę. Apavė kurpaitę.— kaip tik!

Eina su ja į trobą ir pamato už durų aukso drabužius.

Dabar jie suprato, kad rado tą, kurios ieškojo.

Pamotė tik stovi, pasipūtusi lyg kalakutė, ir žiūri, kas darosi. Jos podukrą karaliaus tarnai į karietą sodina, o ši

apsiverkusi visiems sudie sako. Pamotė taip įsiuto, jog iš pykčio sprogo.

Karalaitis, kai tik tarnai našlaitę įvedė į menę, iškart pažino, jog čia ta pati mergelė.

— Na,— sako,— mano širdele, ar buvai tris kartus bažnyčioje?

— Buvau,— susigėdusi atsakė mergelė ir nukaito kaip rožė.

— O iš kur tokius gražius drabužius gavai?

Ji viską papasakojo, kaip buvo, kaip trys balandžiai jai padėdavo. Tuoju pat turėjo apsirengti tais gražiais drabužiais, ir po savaitės vargšė našlaitė tapo karalaičio žmona.

VEŽYS PRANAŠAS

Valstietis taip nusigyveno, kad iš visos bandos beliko viena karvė. Per kvailą pačią visko neteko, ką anksčiau turėjo.

Pagalvojo sau:

„Parduosiu ir tą karvę, kam man jos reikia? Juk mano pati greit ją ir nuo šieno atpratins, o už jos odą ką ten gausi. Bet kas bus, kai ir tos karvės neturėsime? Et, ką čia daug galvoti, išmoksiu kokio amato ir pragyvensiu.“

Kaip tarė, taip padarė: vedasi karvę į turgų. Žmona, jį pamačiusi, šaukia:

— Jeigu parduosi, nupirk man suknelę, kad ir kokią palaikę!

— Gerai gerai, nupirksiu ir suknelę, ir užkandos,— šaukė jis atgal jau kažkur galukaimyje.

Turguje karvę greit pardavė. Nusipirko kalendorių ir keptą žąsį. Susidėjo pirkinius į maišą, o likusius pinigus pragėrė. Gėrė ligi išaušo rytas.

Jo pati, likusi namie, užsikūrė krosnį, o kai prieš krosnį apšilo, pagalvojo: dabar šilta, kam reikia senos suknelės, juk vyras nupirks naują. Nusivilko senus skarmalus ir įmetė į krosnį. Bet suknelė uždusino ugnį, atšalo krosnis ir troba, kol vyras smuklėje gėrė. Sėdi ir dreba moteriškė vien su palaiškiais marškiniais, kurie dar jai liko.

Pagaliau parėjo mielas vyrelis, ir, vos tik jis pravėrė duris, pati šaukia nuo krosnies:

- Vyreli, duok man tą suknelę!
 - Kokią suknelę? Jokios suknelės nenupirkau.
 - O kad tave, juk šaukiau per visą kaimą, kad nupirktum, nors ir kokią palaikę.
 - Žąsį nupirkau, ir tau duosiu, tiktai tylėk!
- Iš tikrųjų jai beliko tylėti užkrosny, juk plika, vienmarš-

kinė, ji negalėjo rodytis žmonėms. Dar gerai, kad vyras parnešė valgyti.

O vyras norėjo, kad ji tylėtų, jis turėjo nusipirkęs tokią burtų knygą, kurioje buvo visokių ženklų, burtų, pranašysčių. Pirmiausia jis pasigarsino kaime, jog atspėsias, jei kam koks daiktas bus dingęs,— jis viską gali išpranašauti. O tą burtų knygą, tai yra kalendorių, laikė atžagarią, kad raidžių nepažino; bet žiūrėjo į ją, lyg mokėdamas atmintinai ir lyg visą išmintį būtų galvon susidėjęs. Ilgai niekas pas jį nėjo. Bet kartą, kai jis taip sėdėjo už stalo, atbėgo kaimynas.

— Kaimynėli! — šaukia tas.

— Koks aš tau kaimynėlis, nepraustaburni! Ar taip reikia kalbėtis su pranašu? Išeik laukan, gražiai pasibelsk, o aš šūktelėsiu: „Prašom!“ Tada įeisi ir nusiimsi skrybėlę. O paskui kalbėsi su manim gražiai, kaip su pranašu.

Kaimynas išėjo, o paskui, vėl įėjęs, gražiai nusilenkė ir tada pradėjo:

— Ponas pranaše, man dingo du jaučiai, ar nežinote, kas juos būtų paėmęs? Duosiu jums dvidešimt auksinių ir saiką rinktinių žirnių.

— Na matai, stuobry, galėjai iškart taip nusilenkti, būtų nereikėję mokyti. O dabar atnešk tuos dvidešimt auksinių ir saiką žirnių. Tavo jaučiai atsiras.

Nudžiugęs kaimynas, lyg tie jaučiai jau būtų jo tvarte stovėję, bemat atnešė pinigus ir saiką žirnių.

— Eikš čionai,— sako pranašas,— ir pasižiūrėk, jeigu turi akis! Štai tas su kreiva koja,— rodo jis paveikslėlį kalendoriuje,— nakčia išsivedė tavo jaučius. Jeigu iki rytojaus ryto atgal jų nesugrąžins, pamatysi, kaip kita jo koja pasidarys kreiva, ir tada mes jį griebtime už sprando.

Kaip žaibas kaime pasklido žinia, jog dingę jaučiai atsiras ir kad tam klišiui bus riesta. O jis buvo ne kas kitas kaip šlubis Kuba iš galukaimio. Jis tuojau atbėgo be kvapo ir jau žinojo, kaip reikia pasibelsti ir nusilenkti:

— Ponas pranaše, ar jūs namie?

— Namie. Ko nori, Kreivakoji? — klausia pranašas.

— Nagi žinote, atėjau dėl tų dviejų jaučių, kad man blogiau nebūtų.

— O ką duosi, kad blogiau nebūtų?

— Oi, aš irgi ne prastesnis už kaimyną ir galiu tiek pat duoti, kad tik viskas būtų gerai.

Viskas buvo gerai: pinigai ir žirniai atkeliavo pas pranašą, o jaučiai paryčiu jau stovėjo savo vietoje. Taip pamažu čia vienam, čia kitam atsirasdavo dingę daiktai, o pranašo pinigų maišelis ir kamara pilnėjo. Žmoną jis gerai laikė, bet suknelės vis nepirko ir nepirko, kad ir kokios palaikės, galvodamas:

— Tegu sau sėdi užkrosny, kitaip dar man amatą sugadins.

O jai pakyrėjo lindėti užkrosny, nors jau spėjo suvalgyti žąsį ir paršiuką, o paskui ir visa kita, ką gaudavo pranašas.

Kartą vienai poniai dingo rūmuose auksinis sutuoktuvių žiedas; niekur jo negalėjo rasti ir niekas nežinojo, ką bent kiek būtų galima įtarti. Pasklido gandas, kad ponია duosianti šimtą auksinių tam, kuris jos žiedą surasiąs, o tas, kuris pavogė — ant rato būsiąs sutriuškintas. Atbėgo ponios tarnas pas mūsų pranašą ir paklausė, ar jis žinąs, kas dingę poniai, ir kas surastų, jeigu toks didelis pranašas.

— Kas tavo poniai dingo,— atsakė tas,— geriau žinau už tave. Bet tu esi netašytas stuobrys, jeigu nežinai, kaip reikia pasveikinti pranašą.

Išvijo jį lauk. Kai tasai gražiai pasibeldė ir nusilenkė įėjęs, tada prašneko:

— O šviesiausioji ponია irgi turėtų žinoti, kad pranašas pas ponus pėsčias nevaikšto. Jeigu atsiųs karietą, galėsiu nuvažiuoti.

Ponია atsiuntė karietą, ir pranašas su atverstu kalendoriumi išdidžiai nuvažiavo į rūmus. Pareikalavo, kad jam duotų atskirą kambarį, septynias dienas laiko, geriausių valgių ir vyno ligi soties. Ponिया viską jam davė ir penėjo kaip kalakutą, jis gėrė ir valgė kiek lindo ir kūrė visokius planus per tas septynias dienas. O jo pati užkrosny kentė šaltį ir alkį. Bet vargas — geriausias mokytojas. Ką tik namie rado, viską suvalgė ir vienmarškinė nudrožė tiesiai į ponų rūmus vyro ieškoti. O tasai tarnas, kurį ponिया buvo nusiuntusi pas pranašą, dar tebepyko ant jo ir mielai ją įleido. Ką turėjo pranašas su

ja daryti? Įbaudė, kad tylėtų, o už tai gausianti sočiai pavalyti, jis jau nė pats nežinąs, kiek tų valgių į stalą neša.

— Tik pasižiūrėk,— sako,— jau pirmąjį greit turėsime! — Mat išgirdo, kad tarnas laiptais neša vakarienę. Tarnas krūptelėjo, nes buvo pirmas iš tų, kurie žiedą pavogė, ir pagalvojo, kad pranašas kalba apie jį. Kai kitas tarnas nešė antrą patiekalą, pranašas sušuko:

— Žmonele miela, jau ir antrą turime! — Ir šis tarnas nutirpo iš baimės. O kai trečią patiekalą nešė, pranašas vėl sako:

— Ar nesakiau, kad sulauksime ir trečio.

O tasai trečiasis tarnas nespėjo nė valgio ant stalo pastatyti, puolė prieš pranašą ant kelių:

— Ak, ką čia slėpti, jei jau viską žinote — mes trise tą žiedą pavogėme. Ką padarysi, jei jis taip lengvai įkrito į maišelį. Bet būkite geras, neišduokite mūsų. Mes nenorime veltui. Mes irgi duosime šimtą auksinių. O ponia džiaugsis, jog žiedas atsirado, iki ponas sugrįš.

— Iš pat pradžių jus įtariau,— oriai tarė mūsų pranašas,— bet aiškiai, pamačiau tik dabar, kai vakarienę nešėte. Man pačiam jūsų gaila, todėl ir užsiminiau šiandien! Rytoj jau būtų buvę per vėlu! Ir dabar jums klius, jeigu nepadarysite, kaip įsakysiu. Tuo pat atneškite pinigus, o rytoj rytą žiedą duokite praryti didžiausiam kalakutui kieme. O toliau aš pats pasirūpinsiu!

Pinigai bematant buvo čia. Tarnai dar drebėjo iš baimės, kas jiems bus rytoj, o mūsų pranašas ramiai miegojo.

Rytą ponia nenorėjo leisti gražiausio kalakuto pjauti, iš kur ten, girdi, atsirasiąs žiedas.

— Kitaip žiedo negausite,— atsakė pranašas,— juk ženklai negali meluoti!

Ponia labai gailėjo kalakuto, bet kai papjovė, jo gūžyje buvo rastas aukso žiedas. Tuo pat ponia atskaitė pranašui šimtą auksinių ir paprašė kuo greičiau keliauti iš rūmų, kol ponas dar negrįžo.

— Aš galiu keliauti,— sako pranašas,— bet kaip eis vidury dienos toji kuri vakar atėjo vienmarškinė?

Ponia liepė paduoti gražius drabužius. Pranašas su pačia išdidžiai išvažiavo pro didžiuosius vartus.

Bet tuo tarpu jie sutiko grįžtantį poną. Tasai juos sustabdė ir paklausė, kas čia važiuojas su tokiais gražiais poniškais drabužiais. Nebuvo kaip slėpti, ir jis viską jam papasakojo.

— Na, jeigu esi toks didelis pranašas,— sako jam ponas,— dar aš tave išmėginsiu!

Ponas liepė iškelti didelę puotą. Kalakutas jau buvo papjautas, pakvietė dvylika ponų.

Ant stalo buvo atnešta ir dvylika valgių — dvylikoje atidengtų dubenų, tik tryliktas buvo uždengtas. Tai buvo paties pono parsivežtas valgis ir tais metais dar nė karto į stalą nepaduotas, šiandien — pirmą kartą. Pranašas turėjo atspėti, o iš tikrųjų jis nežinojo, kas ten yra.

— Na, spėk, tik greitai! — spyrė jį ponas.

O tasai nežinojo, ką sakyti, sėdėjo kaip sugautas ir dūsavo:

— Ei Vėžy, Vėžy, tau bus riesta,— mat tokia buvo jo pavardė. O ponas sušuko:

— Na, vyras esi!

Atidengia dubenį — o ten didžiulis jūrų vėžys, išvirtas raudonai.

Visi išpūtė akis, nežinia, ar išvydę tą raudoną vėžį, ar apstulbinti tokios išminties. Ir kiekvienas ponas davė pranašui dar po šimtą auksinių ir liepė gražiai parvežti namo, kad išmintis nevaikšiotų pėsčia.

Dabar jau valstietis turėjo iš ko ūkininkauti. Tik pati vis nedavė jam ramybės, nors jau turėjo suknelę, ir ne palaikę. Tada vyras po truputį jai skolino savo išminties ir toliau geriau su ja sugyveno. O kaip jis skolino? Geras pranašas ir apskrus vyras žinojo, kaip reikia tai daryti.

Kadaise žmonės ne tokie buvo kaip dabar, kada kiekvienas toliau savo nosies nemato, vaikšto lyg žemę pardavęs ir nuo šviesos lenda į tamsą. Kadaise žmonės nebuvo tokie šykštūs, nesiplūkė, turtų nekrovė: ką turėjo, suvalgė, išgėrė, pasijuokė. Todėl ir sveikesni buvo. Tada, jeigu kas nemokėdavo pajuokauti, nė žmonėms negalėjo rodytis, nes visi buvo linksmi, šnekūs, dideli pokštininkai. Dabar jau taip nebus!

Taigi dar tais laikais gyveno viena karalaitė. Ji, gink dieve, niekada nenusišypsos, net savo jaunikiams, kurių būtų užtekę po dešimt kiekvienam jos pirštui, nes buvo labai graži ir turtinga. Tėvai nežinojo, ką daryti. Pagaliau liepė visoje karalystėje pagarsinti, kad auksu būsiąs apipiltas tas, kas ją prajuokinsiąs. Tuoju sugužėjo viso pasaulio juokdariai: bet jie nieko nepešė. Po to daugiau niekas ir nebandė. Bet per ilgą laiką atitiko kirvis kotą.

Kartą karalius sėdėjo pas savo dukrą susirūpinęs, mėginamas ją prakalbinti, tik staiga atsidarė durys ir kyštelėjo gauruota galva:

— Nuolankiausiai prašom pasakyti, ar ponas karalius namie?

— O kas toks būsi? Ko tau reikia, valkata? — aprėkė ją karalius.

— Žemiausiai lenkiamės, ateinu teisybės ieškoti.

— Kokios teisybės? Ar neturite kaime seniūno ir teisėjo?

Ir būtų mielą svečių išgrūdęs pro duris, jeigu ne karalaitė, kuri dabar pirmą kartą per tris dienas burną pravėrė, esą karalius tam ir yra, kad visus priimtų ir išklaustų.

— Na,— sako,— išdėkite, kokią bėdą turite.

— Taigi to ir atėjau! — atsiliepė Kuba, nes tai buvo Kuba, mūsų kaimo kerdžius.

Jis nusiėmė nuo gauruotos galvos avikailio kepurę, pasikabino ant lazvos ir stovėjo toks: su kailine liemene, susijuosęs diržu, su naginėmis prieš poną karalių ir jo dukrą. Pradėjo

jis paprastai, kaip mokėjo, bet karalius dabar klausėsi, klausėsi ir jo dukra, kuri lig šiol kiekvieną pertardavo, kaip tik tas prasižiodavo. Pasiklausysime ir mes!

Kaimo seniūnas paskelbė, jog visi, kurie karvę turi ar neturi, neša kerdžiui mokestį, visi po lygiai.

„Kaip gali būti po lygiai,— pagalvojo Krajecas,— jeigu aš karvės neturiu, o tik mitulę telyčaitę. Palauk, kūmai, aš tau

parodysiu, iš kur kojos dygusios." Nutašė iš medžio karvę ir davė kerdžiui ganyti. Ir dar įbaudė, kad gerai priganytų ir kas vakarą namo pargintų, kaip ir visų kitų.

„Bus man bėdos su ja",— galvojo kerdžius ir pasikasė pakaušį. Bet karvę turėjo priimti, nes mokestį už ją gavo. Nieko daugiau nesugalvojo, kaip tą karvę nešioti ant pečių, ir kiekvieną vakarą Krajecui namo parnešdavo.

Rudenį prasidėjo šalnų, ir kerdžius nušalo rankas. Ganykloje nebuvo malkų. Tad jis paėmė tą medinę karvę, sukapojo ir sumetė į laužą. Apšilo, bet dar ilgai po to jam buvo karšta.

— Kur karvė? — klausia vakare Krajecas.

— Aš ją sukapoju ganykloje,— atsako piemuo.

— Na palauk, Kuba, tu už ją dar atsiimsi!

Kerdžius tik gūžtelėjo pečiais: kas bus — tebūnie. Bet senis Krajecas, gudrus lapinas, nubėgo pas seniūną.

— Pone seniūne,— sako,— turėjau karvę, mokėjau už ją mokestį, kaip buvo jūsų įsakyta, ir tasai Kuba visą vasarą gražiai ganė su kitomis. Bet ką jis šiandien padarė! Sukapojo ganykloje mano karvę, nė gabalo man neparnešė. Ką jūs į tai pasakysite?

— Pone Krajecai, aš taip pasakysiu: karvė už karvę!

Tuoj nusiuntė kaimo vyriškos žmogų pas kerdžių, kad tas savo karvę atvestų į gerbiamą teismą.

— Negaliu aš, pone, dar jos vesti į gerbiamą teismą. Pasakykite, kad truputį palūkėtų, kol aš ją apliuobsiu, pašukuosiu!

Taip atsikratęs pasiuntiniu, kerdžius pagalvojo, ką dar padarius.

— Špygą jums, ponai teisėjai! Nematysite mano telyčaitės kaip savo ausų! Gumbą gausite, ne ragelį!

Nusivedė karvę į daržinę ir papjovė. Mėsą iškabinėjo ant karčių, pasiruošė rytoj pardavinėti, o odą ištempė ant medinių groblių, nes ir Krajeco karvė buvo iš medžio. Bet seniūnas išleido įsaką, jog tas, kuris drįsias pirkti iš kerdžiaus bent už skatiką mėsos, neteksiąs ir mėsos, ir pinigų, ir dar šaltojoje pasėdėsias. Vargšas kerdžius nieko nepesė, žmonės bijojo nusizengti seniūnui. Bet atsirado ir tokių, kurie nepabūgo. Tai buvo kunigo kalė Duncia ir jos bičiuliai. Jie stovėjo daržinėje po kartimis, laižėsi, žiūrėdami į mėsą, ir vizgino uodegas.

— Aha,— sako kerdžius,— norėtumėte pirkti, bet neturite už ką? Maža bėda, aš jums tikiu, gausite skolon, o kai turėsite pinigų, atiduosite.

Nukabino nuo karties visą karvės šlaunį ir tēškė šunims. Tie puolė už kits kito ir suleido dantis.

— Aha,— sako,— neturite kantrybės laukti, kol paduosiu žmoniškai. Akys didesnės už pilvą!

Kunigo Duncia čiupo ją pirmoji; kitų irgi nereikėjo raginti. O ką daryti su likusia mėsa? Pala, bus kur padėti ir tą!

„Privirsiu, prikepsiu, pričirškinsiu,— galvoja kerdžius,— sukviėsiu visus kaimynus, o paskui pats eisiu į svečius su žmona ir vaikais, ir kaip nors per žiemą išmisime.“

Kaip tarė, taip padarė, mielus svetelius tik ragina, tik prašo:

— Valgykite, mieli sveteliai, valgykite, būkite kaip namie: mėsos turiu iki valiai, visiems užteks!

Mieli kaimynai privalgė, prigėrė ir išsiskirstė. O paskui niekam nė galvoj kerdžius. Kaimynai jį užmiršo, bet pati kasdien vis tą pačią giesmę traukė:

— Duok į puodą ką dėti, jeigu karvę pražudei! Ar nematai, kad vaikai badmiriauja?

Kerdžius vos nepražilo! Po kiek laiko prisiminė, jog turi skolininką, kunigo šunį. Eina jo ieškoti, visur kaip adatos išieško kieme, ratinėje, arklidėje, visuose kampuose, bet šunelis buvo gerai pasislėpęs.

„Jeigu tu man ir nepasirodysi,— galvoja kerdžius,— vis tiek neišsisuksi; palauk, šeimininkui tave apskūsiu!“

Vos tik kerdžius įėjo į kunigo svetainę, iškart pamatė viena akim aklą Duncią, išsitiesusią pastalėje.

— Tai tu čia, aklas šunie? — sušuko kerdžius.— Gražink man skolą!

O tuo metu prie stalo stovėjo pats kunigas. Jis, reikia pasakyti, irgi buvo viena akimi aklas, o kita neprimatė, ir pagalvojo, jog kerdžius ant jo šaukia. Kaip perkūno trenktas šoko jis ant kerdžiaus.

— Dar tu mane aklu šunimi vadinsi! Ar nežinai, kas aš toks? Ką aš tau skolingas, driskiau tu, valkata?

Kerdžius jau lėkė pro duris, o Duncia prišokusi vos kelnių neperplėšė.

Tas dar būtų nieko, kad jį šunimi užpjudė. Kunigas už tokią nepagarbą būtų gerokai kailį išpėręs kerdžiui, jeigu tas nebūtų kulnų atsukęs.

— Bet palauk,— tarė kunigas — palauk tu, sukčiau! Aš tave prigriebsiu.

Jis tuoj nuėjo pas teisėją, apskundė kerdžių, ir tasai pri-teisė šiam įkrėsti šimtą lazdų.

Vargšas kerdžius tik tada suprato, kuo tai kvepia, kai prie jo trobos sustojo haidukas su šešiais vyrais, kurie, surėmę plikomis šakėmis, turėjo nuvaryti jį pas teisėją. Ką darys kerdžius, spruko pro kitas duris laukan, o paskui kur kojos neša, kur akys veda. Taip ir vaikščiojo po platųjį pasaulį, iš miesto į miestą, iš kaimo į kaimą. Kartais, būdavo, sustoja kokiam mieste, pasiremia ant lazdos ir tik stebisi neatsistebi, jis niekada nebuvo matęs tokio aukšto namo, ir dar žalio.

„Ei,— galvoja,— čia tokios keistos kalkės, kad žaliai balti-na. O langai kaip mūsų durys. Ir aukštai, vieni virš kitų! Ir kaip vištos užlekia taip aukštai? O kur čia kiaulių ir karvių tvartai, jeigu nei vartų, nei kiemo, nei nieko nėra?!”

Kikeno žmonės, apstoję ratu, kad jis taip stebisi, žiūrėda-mas lyg avinas į naujus vartus, ir taip šneka.

— Na ir kvailys,— sako jam,— ar nežinai, kur esi? Juk tu stovi priešais karaliaus rūmus!

— Aš — prieš karaliaus rūmus? Ei, tai jūs man geriau apie karalių papasakokite!

Žmonės dar pasijuokė iš jo, girdi, ir maži vaikai žino, jog karalius pažadėjęs auksu apipilti tą, kuris karalaitę prajuo-kinsias, ir paliko jį stovėti kaip stuobrį.

„Aukso gauti būtų neblogai! Namuose nieko nėra, ir vai-kai verkia!“— pagalvojo kerdžius ir suka galvą, kaip patekus į karaliaus rūmus.

Į rūmus platūs vartai — bet kas iš to? Prieš vartus vaikšto sargas su pliku kardu, kuris tik žiba, matyt, labai išgalastas. O jis seniai buvo girdėjęs, kad toks sargas tik pasakys: „Kar-de, kirsk!“— ir tuoj nulėks galva. Nieku gyvu jis neis pro tuos vartus!

Bet tą riterį jis sugalvojo gudrumu įveikti. „Tegu jis,— tarė sau kerdžius,— saugo tą skylę, o paukštis gali pro bet kur įskristi!“

Ėmė jis vaikščioti aplink rūmus, ar nebus kur kiemo ir

tvoros, tada lengvai peršoktų, o kieme tegu nors ir šimtas šunų loja, jis gražiuoju su jais susitars: švilptels, pirštus į burną susikišęs, ir tie tuoj uodegas vizgins. Bet kuo toliau vaikščiojo, tuo prasčiau jam ėjosi. Ten nebuvo, kaip kaime prie namų, žmoniškos tvoros, bet tik vartai ir vartai, o prie kiekvienų vartų net po du sargus su žibančiais kardais. Tačiau, nors ir labai toli, gal prie dešimto kaimyno, stovėjo tuščias mūras.

„Nuo kaimyno prie kaimyno kaip nors nušoksiu ir pas poną karalių pateksiu“, — pagalvojo kerdžius ir jau stovėjo anapus mūro sienos. Ten buvo sodas. Ir tik pagalvokite, kokia kvailystė: niekur nei morkų, nei kitokių daržovių, kaip dera geriems šeimininkams, tik žolė, gėlės ir krūmai. O kiek ten smėlio priversta! Visas kaimas nebūtų tiek privežęs. Ir dar gražiai pabarstyta, pašlavinėta!

„Palauk, — mano sau, — čia ne juokai, nedrįsk po tą smėlį dulkinom naginėm vaikščioti!“

Pasileido tada per žolynus ir gėles. Neįsivaizduojate, kaip įširdo tie trys, kurie tas gėles ravėjo ar dulkes pustė nuo jų. Kaip šunys užpuolė jie kerdžių:

— Ak tu, drambly, gėles mums mindžiosi!

Būtų jam gerai šonus aplamdę, jeigu kerdžius Kuba nebūtų turėjęs dešimt kartų greitesnių kojų negu tie visi bahtarankiai. Kai jie prie jo iš vienos pusės, jis — į kitą; kai tie iš trijų pusių, jis — į ketvirtą. Gerokai pašokdino juos po tas lysves. O paskui paliko per kokį šimtą žingsnių ir, kai jie nematė, nėrė pro vienus vartelius iš sodo. Nė nepajuto, kaip atsidūrė karaliaus kieme. Ė, tada į priekį! Bet koks čia kaimas! Kad bent šapelį pamatytum! Jo senė aslos niekada taip neiššluoja. Ir kur jie tas šiukšles deda iš tokio didelio namo? Juk į skrynias gal nepila? O kur mėšlą išneša? Jo nepaslėpsi kaip adatos! Ėmė jis šiukšlių ir mėšlo po visus kampus dairytis. Bet tik blogiau pasidarė. Staiga apsupo jį bent penkiese, čiupo už pakarpos ir šaukia:

— Ak tu, šunsnuki, po karaliaus rūmus šnipinėji? Sušaudyti šnipą! Į kartuves jį!

Negirdėtas daiktas, kad nei iš šio, nei iš to žmogų į kar-
tuves vestų!

— Žmonės,— sako,— ar jums protas pasimaišė! Juk aš esu
mūsų kaimo kerdžius ir žiūriu, kur čia toks šeimininkas, kaip
mūsų karalius, šiukšles deda. O dar aš labai norėčiau kara-
liaus dukrą prajuokinti.

Tada kitaip sušneko su juo. Visi atsitraukė, liko tik vienas,
dailiausiai apsirengęs.

— Na, gerasis žmogau, nieko tau neatsitiks,— pradėjo jis
gražiuoju.— O jeigu aš tave pas karalių leisiu,— kalbėjo jis
toliau,— ar duosi man ketvirtadalį to, ką gausi iš karaliaus už
jo dukters prajuokinimą.

— O kodėl ne? — sutiko kerdžius.— Tik palaukit manęs
čia!

Tasai atsisėdo laukti, o kerdžiui tiesų kelią pas karalių
parodė ir dar pamokė, kaip pro tris sargybas praeiti.

Ėjo kerdžius galvą iškėlęs, drąsiai. Bet vos nepargriuvo,
kai sargai lyg griausmas sugriaudėjo:

— Stok, vyre! Kur eini?

Įsidrąsino ir atsakė:

— Einu pas poną karalių karalaitės juokinti!

Tada visi sargai gražiuoju su juo ir išsiderėjo po ketvir-
tadalį iš to, ką gaus iš karaliaus.

— Taigi aš esu čia, pone karaliau,— tarė jis.— Mūsų kai-
mo kerdžius Kuba, ne kas kitas, o aš pats, kaip mane matote.
Aš papasakojau viską, kaip man buvo, ir džiaugiuosi, jog
jūsų dukra klausydamosi šyptelėjo.

— Gerai padarei, mano sūnau,— patapšnojo jam karalius
per petį,— o dabar sakyk, ko nori už tai?

— Aš juk iš pat pradžių pasakiau, jog atėjau teisybės ieš-
koti. Tos teisybės, pone karaliau, kad man priklauso šimtas
lazdų, kur man priteisė teisėjai!

— Kuba, Kuba,— kalbėjo karalius,— nejuokauk! Aš rimtai
manau duoti tau aukso už tai, kad mano dukterį prajuokinai.

— Pone karaliau, ir aš rimtai manau, kad patvirtinsite
ir antspaudą prispausite, jog man priklauso šimtas lazdų už
tai, kad jūsų dukrą prajuokinau. Mat aš nenoriu likti skolin-

gas tiems keturiems, kurie iš manęs po ketvirtadalį išsiderėjo.

— Jeigu taip, patvirtink, tėveli,— nusijuokė karalaitė ir pliaukštelėjo delnais.— Juk tie patvirkę sargai seniai nusipelnė lazdų.

Taip ir padarė. Karalius pasirašė nuosprendį ir antspaudą pridėjo, kad juokdariui Kubai priklauso šimtas lazdų, bet išperti tuos keturis, kurie buvo išsiderėję po ketvirtadalį ir kerdžiaus pas karalių leisti nenorėjo. Kuba, mūsų kaimo kerdžius, irgi pro ūsus šypsojosi, kai tiems sargams pėrė kailį.

Tačiau tuščiomis rankomis mūsų Kubos nenorėjo išleisti. Karalius liepė jam aprodyti savo arklides. Ketvertu žirgų išvežė jį į laukus. Ten pagiryje stovėjo karaliaus tvartai, o juose šimtas gražių karvių. Pasakė jam, kad nuo šiol jis būsiąs šios karaliaus kaimenės kerdžius ir galėsiąs atsigabenti pačią ir vaikus. Kubai tada buvo gera ir su pačia, ir su vaikais. Ir dar karalius jam padovanojo karvę — leido išsirinkti iš to šimto. O toji karvė turėjo skambalą po kaklu, ir aš pasaką baigiu.

Vienoje trobelėje gyveno vargšė našlė su dviem sūnumis, o tie buvo panašūs vienas į kitą kaip du vandens lašai, net pati motina jų neskirdavo. Broliai gražiai sutarė. Taipėjo metai po metų, ir jiems visiems drauge buvo gera.

Tačiau kai jaunikaičiai paaugo ir pamatė, kad kiti į pasaulį keliauja, jiems irgi parūpo kur nors eiti ir pasisakė motinai, jog nori pasižiūrėti, kaip kitur žmonės gyvena. Motina nenorėjo jų išleisti.

— Ak,— sako,— negi jums čia negerai, jeigu norite po pasaulį bastytis? Nežinia, kas gali nutikti, verčiau sėdėkite namie, nepalikite manęs vienos.

Tačiau motinos aimanos nepadėjo; jeigu jau šovė jaunikaičiams kas į galvą, niekas negalėjo jų sulaikyti. Vargšė motina verkė dieną naktį, ašaras liejo.

— Ak miela mamyte,— guodė ją sūnūs,— nesibark ir nebijok dėl mūsų. Juk ne mes pirmieji iškeliaujame į pasaulį. Trejiems metams paruošime tau viską, kas bus reikalinga — nieko netrūks.

Broliai tuoj prinešė grūdų, miltų, taukų, malkų, kad visko užtektų trejiems metams. Motina, tai matydama, truputį apsiramino ir pati šį tą taisė sūnums į kelionę.

Broliai jau turėjo visko pakankamai, trūko tik gero kepsnio.

— Vaikai,— sako motina,— galėtumėt išbėgti pamedžioti, be mėsos nenorėčiau jūsų išleisti.

Vaikšto broliai po girią, slampinėja nuo ryto ligi vakaro, bet jokio žveries nė pėdsako neužtinka. Jau sutaria grįžti namo.

Staiga iš abiejų šonų išlekia du vilkai ir pradeda pjautis. Broliai nežino, ką daryti: ar šauti, ar nešauti.

— Jeigu į abu gerai nepataikysime, įsiutęs vilkas gali mus pulti. Pabandykim numesti jiems lašinių gabalėlį ir duonos.

Kai numetė duonos ir lašinių, vilkai nustojo pjautis ir tarsė šunys ramiai sekė iš paskos, gražiai palydėjo juos iki pat namų. Vilkus broliai uždarė į tvartą, o patys nuėjo į trobą.

— Na, ką nušovėt? — klausia motina.

— Nieko nenušovėm,— atsako broliai,— bet atvedėme du vilkus ir uždarėme tvarte.

— Ak varge tu mano,— suriko motina,— tai jau nebėr mūsų karvutės! Greitai bėkit, gelbėkit ją!

Nubėga broliai į tvartą. Karvutė ramiai stovi savo vietoje, vilkai tūno kertėje, o jiems ant snukių kabo didžiulės spynos. Visi negalėjo atsistebėti.

Kitą rytą broliai vėl išėjo medžioti, bet irgi nieko nenušovė, tik grįždami namo pamatė, kaip du lokiai tarp savęs pešasi. Numetė jiems po gabaliuką duonos su lašiniaus, lokiai

nustojo peštis ir nusekė paskui medžiotojus ligi pat namų. Broliai ir juos uždarė į tvartą.

Motina, išgirdusi apie lokius, labai išsigando; bet kai nuėjo pasižiūrėti, pamatė, kad ir lokiai turi spynas ant snukių.

Trečią dieną broliai taip pat nieko nenušovė, tik nuramino du susipjovusius liūtus ir parsivedė juos namo.

— Kaip matau,— pasakė motina,— iš jūsų kepsnio nieko neišeis.

Broliai ką turėjo susikrovė į krepšius, gražiai atsisveikino su motina ir išėjo, pasiėmę žvėris su savim.

Tris dienas ir tris naktis keliavo broliai drauge, kol priėjo kryžkelę. Ten augo liepa.

— Broli mano,— sako vyresnysis,— dabar mums reikia skirtis. Tu eik va šituo keliu, o aš pasuksiu anuo. Dar išpjaukime šitoje liepoje savo vardus ir įbeskime peilius, kad žinotume, katras pirmas sugrįšime, kaip sekasi kitam. Katras pirma sugrįš, ištrauks peilį iš brolio vardo ir žiūrės: jeigu kraujas laša — brolis gyvas, o jeigu vanduo teka — miręs.

Jaunesnysis brolis sutiko, abu išsipjovė vardus, įbedė peilius. Paskui pasidalijo žvėris, atsisveikino ir patraukė kiekvienas savo keliu.

Ilgai keliavo vyresnysis brolis gūdžiomis giriomis, gražiais laukais, kol priėjo vieną miestą, o tasai miestas buvo juoda gelumbe uždangstytas.

Užėjo jis į smuklę ir paklausė šeimininką:

— Kas gero girdėti?

— Nieko gero, tik bloga,— atsakė smuklės šeimininkas.— Mūsų mieste yra tik vienas šulinys, iš kurio visi geriame, bet tasai vanduo mums brangiai atsieina: už miesto urve gyvena dvylikagalvis slibinas, kuriam kiekvieną dieną turime duoti po mergele. Jeigu neduotume, jis prie šulinio nieko neprileistų, ir mes visi iš troškulio numirtume. Jau iš visų namų slibinas suėdė po mergele, o dabar atėjo eilė karaliaus dukrai. Todėl karalius įsakė mieste viską uždengti juoda gelumbe ir paskelbė — kas nugaluosiąs slibiną, tam atiduosiąs į žmonas dukrą ir pusę karalystės, o po karaliaus mirties jam liksiąs visas kraštas.

Mūsų jaunikaitis tai išgirdęs panoro tapti karaliaus žentu ir pasakė, kad jis nugaluosiąs slibiną.

Smuklės šeimininkas tuoj nubėgo pas karalių ir pasakė, kad pas jį atvykęs toks ir toks žmogus su trim žvėrimis ir kad jis ketinąs slibiną nugaluoti; tiesa, apsirengęs jis paprastai, bet tikriausiai stiprus, jeigu sutramdė tokius žvėris.

Karalius labai apsidžiaugė, išgirdęs tokią žinią; jis pasiuntė jaunikaičiui gražius drabužius ir liepė tuoj ateiti į karaliaus rūmus. Apsirengė mūsų jaunikaitis ir su savo žvėrimis nuėjo į rūmus. Ten jam visi labai dėkojo, ir karalius pažadėjo iš tikrųjų atiduoti dukterį, kai tik tą slibiną nugalabys.

Jaunikaitis paprašė, kad jo žvėrimams duotų po aviną, o jam — aštrų kardą.

Vos švintant, karaliaus duktė sėdo į karietą. Karieta pajudėjo, jai iš paskos žingsniavo mūsų jaunikaitis su savo žvėrimis ir aštriu kardu rankoje. Kai buvo netoli slibino urvo, jaunikaitis liepė vežėjui sustoti. Karalaitė išlipo iš karietos ir sėdo ant žirgo.

— Taip,— pasakė jaunikaitis,— dabar tiktai tvirtai laikykitės ir pralėkite pro urvą, reikia slibiną išvilioti; karieta pasiliks čia.

Karalaitė pralėkė pro urvą kaip strėlė, slibinas užuodė ir iškišo galvą, bet vietoj dailios mergelės pamatė blizgantį aštrų kardą. Žvitrus jaunikaitis iškart nukirto jam galvą. Slibinas baisia įsiuto ir iškišo dar tris galvas, iš kurių svaidė liepsnos liežuvius. Tuoj prišoko žvėrys ir pradėjo iš visų pusių draskyti siaubūną; tuo tarpu jaunikaitis iš visų jėgų kirto, kapojo, ir jau keturios galvos gulėjo prie jo kojų. Bet kas toliau? Slibinas staiga iškišo aštuonias galvas iš karto ir ėmė svaidyti baisias liepsnas. Pavargęs jaunikaitis vos išlaikė kardą; ir vilkas su lokiu nedaug ką galėjo bepadėti, tik strakaliojo aplinkui. Tada liūtas įsibėgėjo, užsoko slibinui ant sprando ir stipriais nagais nutraukė visas aštuonias bjaurias galvas. Slibinas krito negyvas, o tos galvos dar kurį laiką blaškėsi žemėje.

Jaunikaitis išsitraukė peilį, nupjovė slibinui liežuvius, įsidėjo į krepšį ir nuskubėjo prie išvaduotos karalaitės. Toji iš

didelio džiaugsmo nežinojo, kaip ir atsidėkoti, glėbesčiavo jį ir mylavo. Paskui nusimovė žiedą, perlaužė pusiau ir vieną pusę jam atidavė. Jaunikaitis nusikamavęs padėjo galvą jai ant kelių ir užmigo. Žvėrys irgi sugulė ir užmigo. Nedoras vežėjas, matydamas, kad visi miega, pačiupo kardą ir nukirto galvą jaunuoliui, o karalaitę prisaikdino, kad jo neišduotų. Slibino galvas pasiėmė kaip įrodymą, kad jis nugalavo siaubūną, ir nudardėjo su princese pas karalių.

Pabudę žvėrys pamatė negyvą savo šeimininką. Iš gailėsčio ėmė baisiai kaukti. Bet liūtas tuoj pat įsakė vilkui:

— Greitai bėk va šituo keliu; sutiksi gyvatę, nešančią snukyje žolelę, kuria ji nori prikelti iš numirusių suvažinėtą savo seserį. Atimk iš jos tą žolelę!

Vilkas nudūmė keliu, bet sutiko važiuojančius vyrus. Tie, pamatę vilką, čiupo baslius, ir šis išsigandęs parkūrė atgal.

— Na ir kvailas tu,— pasakė liūtas,— bėk tu, loky, ir atnešk tą žolelę.

Lokys leidosi bėgti ir taip pat sutiko vežimus, bet vežėjai, pamatę lokį, pasislėpė vežimuose kaip pelės olose, išvydusios katiną. Lokys susirado gyvatę ir paprašė, kad duotų jam pusę žolelės, bet gobšuoletė nesutiko ir norėjo lokiui įgelti. Tasai įširdo, prispaudė piktą gyvatę letena ir atėmė iš jos pusę žolelės. Kaip vėjas paršvilpė lokys, padavė liūtui žolelę, tasai patrynė savo šeimininkui sprandą ir pridėjo galvą — bet atbulai: veidu į užpakalį.

Pamatęs, kad šeimininkas klumpa vaikščiodamas, liūtas vargais negalais pargriovė jį žemėn, nutraukė galvą, patrynė žolele ir dabar jau gerai pridėjo. Galva tuoj prigijo. Jaunikaitis atsigavo, pašoko ir lengvai atsikvėpė.

— O, kaip gerai pamiegojau,— tarė jis.

Tarsi nieko nebūtų atsitikę, pasiėmė žvėris ir nuėjo kur akys veda, kur kojos neša.

Po mėnesio jis vėl priėjo tą patį miestą, tik dabar čia viskas buvo raudona gelumbe uždangstyta. Apsistojo toje pačioje smuklėje, kur ir aną kartą, ir paklausė, kokios dabar naujienos.

— Dabar geros,— atsakė smuklės šeimininkas,— mums nebereikia bijoti dėl savo dukterų, nes karaliaus vežėjas nudėjo slibiną; kaip tik dabar vyksta sužieduotuvės, o rytoj jis susituoks su karalaite.

Tai išgirdęs, jaunikaitis susimąstė; labai apmaudu, kad vežėjas atėmė iš jo tokią laimę. Bet pašoko ir sako šeimininkui:

— Lažinkimės, kad aš valgysiu tos vestuvių puotos valgius! Smuklės šeimininkas nenorėjo tikėti ir susilažino.

Jaunikaitis paprašė krepšio, parašė laiškėlį, įvyniojo į jį pusę žiedo ir įdėjo laiškėlį į krepšį. Padavė lokiui krepšį ir liepė nešti į karaliaus rūmus.

Atėjo lokys į rūmų kiemą, visi šunys puolė loti, bet jis ramiai nužingsniavo toliau. Tik kai per daug įkyriai lindo, pastatė krepšį ir išvaikė lojikus; paskui vėl pasiėmė į snukį krepšį ir įžengė į rūmų menę, kur prie stalo sėdėjo svečiai ir puotavo. Lokys nutapnojo tiesiai prie karalaitės ir padavė jai krepšį. Kai vežėjas pamatė lokį, iš karto išmetė tris galvas.

Karalaitė perskaitė laišką, pakilo nuo stalo, prikrovė į krepšį skaniausių vaišių, įdėjo ir taurę vyno, į kurią abi žiedo pusės įleido, ir visa tai lokys gražiausiai parnešė savo šeimininkui.

Smuklės šeimininkas pralošė lažybas, o jaunikaitis viską skaniai suvalgė, ką karalaitė jam buvo įdėjusi. Paskui jis paėmė taurę ir gurkstelėjo vyno. Taurės dugne pamatė žiedą — mat abi pusės buvo gražiai suaugusios. Tai buvo ženklas, kad šį kartą jaunikaičiui nusišypsos laimė.

Jis nieko nelaukęs patraukė su savo žvėrimis į karaliaus rūmus ir žengė tiesiai į menę, kur visi puotavo. Pamačiusi jį, karalaitė labai apsidžiaugė, šoko pasitikti ir visų akyse apkabino. Karalius ir visi svečiai nustebę žiūrėjo, kas čia darosi, o nedoras vežėjas tirtėjo kaip drebulė. Visos slibino galvos jam iškrito. Dabar karalaitė viską papasakojo, o jaunikaitis patvirtino, parodydamas slibino liežuvius.

Nedorą vežėją karalius tuoj pat nubaudė — atidavė žvėrimis sudraskyti. O savo dukrą išleido už tikro išvaduotojo. Mūsų jaunikaitis tapo karaliaus žentu, gavo pusę karalystės ir labai gerai gyveno.

Vieną rytą, kai tarnas jį rengė, žvilgtelėjo pro langą ir pamatė, kad vienoje pusėje giria gražiai žaliuoja, o kitoje — sunykusi, pageltusi kaip rudenį. Jis labai nustebo, nes buvo pats pavasaris.

— Kas čia yra,— sako jis,— kad aplinkui visos girios gražiai auga, tik toji viena tokia pageltusi.

— Ponaiti,— atsakė jam tarnas,— toji giria užkeikta, ten daug žmonių pražuvo. Jei kas pakliūva, atgal nebegrižta.

Karaliaus žentas klausėsi ir nieko nesakė, nors toji giria jam nepatiko.

Kartą jis pasakė žmonai, jog vyksta medžioklėn, pasiėmė savo žvėris ir išėjo. Vos tik peržengė sodo vartus, kur buvus, kur nebuvus išsoko priešais laputė. Jis puolė vytis su žvėrimis, bet niekaip negalėjo pavyti, o ligi šautuvo šūvio ji neprišleido. Šitaip truko gerą valandėlę. Lapė čia stabteldavo, čia vėl bėgdavo tolyn, vis toliau viliodama medžiotoją. Karaliaus žentas neteko kantrybės, supyko ir ėmė keiktis, nors to jis niekada nedarydavo. O lapei tik to ir reikėjo, nes nekalto žmogaus jos burtai nebūtų veikę. Paskui ji staiga dingo iš akių, o jis atsidūrė tankioje girioje. Aplinkui tamsu kaip vidury nakties. Jam pasidarė nejauku, mielai būtų išėjęs į kokią proskyną. Tačiau vis giliau į tankmę klydo, nes toji giria jį viliojo.

Jis sustojo po vienu ąžuolu, o kad buvo išalkęs, užsikūrė laužą ir ėmė kepti lašinius. Staiga girdi — aukštai kažkas šaukia:

— Man šalta, man šalta!

Medžiotojas apsidairė ir pamatė, kad medyje susikūpnusi sena boba tupi.

— Jeigu tau šalta, eikš sušilk,— pasakė medžiotojas, ir viskas nutilo.

Tačiau po kiek laiko vėl pasigirdo:

— Man šalta, man šalta!

— Sakau, jeigu tau šalta, eikš ir sušilk!

Vėl nutilo.

Paskui medžiotojas trečią kartą išgirdo:

— Man šalta, man šalta!

Tada medžiotojas įpykęs sušuko:

— Arba eikš sušilti, arba nutilk!

— Ateičiau, bet tavo žvėrių bijau, še vytele, nuvaryk juos, tada nulipsiu.

Jis uždrožė vytele žvėrimis, ir ragana nulipo žemėn, pabėgė į šalį, atsinešė ant pagalio užmautą varlę ir kepa ją virš laužo. Vartydama varlę, ragana tyliai erzina medžiotoją:

— Tu kepiesi lašinius, o aš kepuosi varlę, aš valgysiu lašinius, o tu varlę.

Ragana kelis kartus kyštelėjo jam prie burnos kepamą varlę. Medžiotojas supyko ir norėjo užsiundyti ją žvėrimis, tačiau tie nejudėjo iš vietos, nes nuo vytelės buvo suakmenėję; jis atsigrėžė, o tuo tarpu ragana ir jam uždrožė vytele

ir pavertė akmeniu. Paskui ragana nutempė jį į duobę, kur gulėjo jau daug žmonių, paverstų akmenimis.

Karaliaus rūmuose visi laukė karaliaus žento. Praėjo diena kita, o jis vis negrįžo. Visas karaliaus dvaras labai liūdėjo, nes spėjo, kad jis nuklydo į užkeiktą girią ir tenai pražuvo.

Jaunesnysis brolis, grįždamas namo, sustojo prie tos kryžkelės.

„Kaipgi sekasi mano broliui“,— pagalvojo.

Jis ištraukė įbestą peilį ir žiūri: iš vieno krašto kraujas laša, o iš kito — vanduo. „Na,— galvoja,— čia jau negerai, jis ir gyvas, ir miręs. Reikia jo ieškoti.“

Ir tuoj leidosi tuo keliu, kuriuo buvo nuėjęs brolis.

Eina jis, eina su savo žvėrimis per gūdžias girias, per placius laukus ir prieina tuos pačius rūmus, kur jo brolis buvo vedęs karaliaus dukrą.

Karalaitė kaip tik tuo metu stovėjo rūmų kieme ir, vos pamačiusi jį, puolė pasitikti:

— Ak,— šaukia ji,— kur buvai pražuvęs, man taip sunku buvo laukti tavęs!

Karalaitė palaikė jį savo vyru, nes jie, kaip žinia, buvo labai panašūs.

Jis aiškinosi, kaip mokėjo, bet greitai suprato, kad susitiko su brolio žmona. Tačiau neišsidavė. Pasiliko pilyje, nes jau buvo naktis.

Rytą atsikėlė vėlai, mat buvo labai pavargęs. Kai tarnas jį rengė, pamatė tą nykią, pageltusią girią ir paklausė:

— Kodėl visos girios aplinkui gražiai žaliuoja, o šitoji tokia pageltusi?

Tarnas išpūtė akis:

— Aš gi kartą jau pasakojau jums. Negi neatsimenate?

— Neatsimenu, kad būtum pasakojęs,— atsakė jaunesnysis brolis.

Ir tarnas jam pasakė, kad ši girią užkeikta, kas į ją patenka, niekada nebeišeina.

Jaunikaitis iš karto suprato, kad brolis bus ton girion užklydęs.

Išsiruošė jaunesnysis brolis į medžioklę, ir jam taip pat išbėgo priešais laputė, bet jis nenusikeikė.

Priėjo prie to paties ąžuolo, susikūrė laužą ir kepasi lašinius. Žvėrys stovi šalia ir laižo savo suakmenėjusius brolius.

— Šalta man,— skundžiasi sena ragana ąžuole.

— Jeigu tau šalta, lipk žemėn, sušils,— atsako tasai.

— Nulipčiau, bet tavo žvėrių bijau. Še vytele, uždrožk jiems, tada nulipsiu.

Jaunikaitis atsigrėžė ir pamatė prie savo žvėrių ir tuos suakmenėjusius. Jam tuoj viskas paaiškėjo: „Palauk,— galvoja sau,— aš tau parodysiu.“

Jis sudrožė ne žvėrimis, bet į žemę.

Ragana nulipo žemėn, atsinešė ant pagalio užmautą savo varlę ir kepa.

— Tu kepiesi lašinius, aš kepuosi varlę, aš valgysiu lašinius, o tu — varlę! — tyčiojosi ragana; kepdama savo varlę, užlašino jam ant lašinių varlės taukų, o paskui kyštelėjo ją medžiotojui prie burnos. Šiam pasidarė pikta, ir jis smogė raganai. Tada ragana puolė jį smaugti, bet jis pasišaukė savo žvėris, ir tie šoko ant jos. Ragana išsigandusi ėmė prašyti, kad jos nedraskytų.

— Atgaivink,— sako brolis,— tuos žvėris, tada paleisiu!

Ragana nusiavė batus, liepė jam juos apsiauti, užlipti į ąžuolą, susirasti ten auksinę vytele ir tąja vytele sudrožti per suakmenėjusius žvėris. Jis viską padarė, kaip sakė ragana, ir žvėrys iš karto atgijo.

— Čiupkite ją,— paliepė jaunesnysis brolis,— ir nepaleiskite, kol pasakys, kur padėjo mano brolių.

Ragana neiškentė, davė jam tepalo ir liepė eiti į tą duobę, kur gulėjo brolis, ir patepti šiam sprandą; jis patepė, ir brolis iš karto atgijo.

Tačiau žiūrėkite, kas buvo toliau! Žvėrys nesiundomi patys puolė raganą; jos kykas įkrito į ugnį ir baisiai traškėjo. Žvėrys sudraskė raganą į skutelius. Kai raganos nebeliko, viskas aplinkui sukrito, visa giria sužaliavo. Ir dar kas atsitiko! Tie žvėrys, kurie buvo suakmenėję, virto ginkluotais riteriais ir anuos žvėris, kurie dar nebuvo suakmenėję, į smul-

kius gabaliukus sukapojo ir į krūvą sudėjo. Tada iš tos krūvos pakilo trys į juos panašūs riteriai; visi broliškai pasibučiavo ir susitaikė. Broliai nustebę žiūrėjo ir savo akimis netikėjo. Tada prabilo vienas iš tų šešių riterių:

— Nesistebėkit, mūsų geradariai, ir paklausykit, ką jums pasakysime! Mes esame šeši broliai iš karališkos giminės, bet tėvai paliko mus, turto nepadaliję, ir mes visą laiką vaidijomės, kuris bus karaliumi. Už tai ir buvome užkeikti, kad kaip vilkai, lokiai ir liūtai tarp savęs pjautumės, kol du nekalti broliai mus sutaikys ir mes vieni kitiems gera padarysime. Dabar jau viską žinote, kaip buvo ir turėjo būti. Mes dovanojame jums visą savo turtą ir norime jūsų globojami baigti savo gyvenimą.

Ir jie sugrižo į karaliaus rūmus. Dabar jau visi atpažino, katras iš jų karalaitės vyras, katras brolis, ir iškėlė dar didesnę puotą negu pirma.

Netrukus geri sūnūs atsigabeno ir savo motiną. Vyresnysis brolis čia liko karaliauti, o jaunesnysis nuvyko su tais šešiais broliais į jų karalystę, kur šie jam labai mielai perleido karaliaus karūną ir visi taikiai ir laimingai gyveno.

Gyveno kartą neturtinga našlė ir turėjo sūnelį Janiką. Janikas lankė mokyklą, labai gerai elgėsi ir mokėsi. Tame mieste, kur tie vargšai žmonės gyveno, buvo karalius. Janikas po pamokų kasdien užsukdavo į karaliaus šiukšlyną konors pasiieškoti. Sykį jam nusišypsojo laimė — rado tris ska-

tikus. Apsidžiaugęs jis atbėgo pas motiną ir pasigyrė radiniu. Motina su sūnum tarėsi, ką daryti su tais skatikais. Ir sūnus galų gale tarė:

— Mama! Aš tuos skatikus pasilaikysiu sau, gal kada prireiks.

Taip ir padarė.

Kitą dieną Janikas, eidamas į mokyklą, išgirdo riksmą ir kauksmą. Prieina arčiau ir mato, kaip berniukai mažą šunelį muša. Jam pagailo vargšelio ir jis sako jiems:

— Berniukai, nemuškite to šunelio, nemuškite! Duosiu jums už tai skatiką.

Berniukai atsakė:

— Na gerai, duok ir gali jį pasiimti.

Parsinešė Janikas šunelį, motina ėmė bartis:

— Ak, kvaišeli, ką gi tu padarei? Kuo jį šersi? Juk pats neturi ko valgyti!

— Nesibark, mama, aš jam gatvėse duonos kriaukšlių pririnksiu, kaip nors pašersime; gal jis bus mums naudingas.

Taip ir buvo. Janikas, pamatęs kur sudžiūvusį duonos kriaukšlelį, nešdavo savo šuneliui.

Po kiek laiko jis vėl eidamas į mokyklą išgirdo triukšmą. Pribėgęs pamatė, kad išdykę vaikai katytę muša. Janikui pagailo katytės ir sako:

— Atiduokit man tą katytę, sumokėsiu jums už tai skatiką.

Vaikai sutiko.

Janikas ir katytę parsinešė namo. Motina vėl išbarė jį ir įspėjo:

— Jeigu dar ką nors parsineši, tave patį išvarysiu iš namų.

Janikas tylėjo, bijojo ir žodį pasakyti, kad motina iš tiesų taip nepadarytų. Turėjo du gyvulėlius, o skatiką jau tik vieną.

Kartą sekmadienį jis vėl pamatė tuos pačius padaužas — šį kartą jie mušė gyvačiukę. Priėjo arčiau ir pasiūlė jiems:

— Berniukai, nemuškite tos gyvačiukės, geriau atiduokite man!

— Gerai,— atsakė jie,— jeigu tik duosi už tai skatiką.

Janikas nelabai norėjo atiduoti paskutinį pinigą. Bet pas-
kui ryžosi. Atidavė jiems tą skatiką ir pasiėmė gyvačiukę.

„Kaipgi dabar aš grįšiu namo?“— galvojo Janikas.— Juk
mama muš. Bet kaip bus taip, eisiu.“

Įėjo jis į trobą, motinos ten nebuvo. Paleido gyvačiukę
po židiniu prie kitų savo gyvulėlių ir laukia motinos. Jau
ketino meluoti, bet jam labai nesinorėjo. Kai motina sugrįžo,
pasakė viską, kaip buvo. Jai nepatiko, bet pagalvojo, kad
Janikas tai daro iš geros širdies, ir numojo ranka.

Augino Janikas tuos savo gyvulėlius, o kai gyvatė jau
buvo didelė, jam taip pasakė:

— Janikai, sėsk ant manęs, keliausime pas mano tėvą.

Ilgai neraginamas jis atsisėdo ant gyvatės, ir juodu pa-
traukė kalnais ir kloniais, kol pagaliau atsidūrė prie gyvatės
tėvo dvaro. Visi išbėgo į kelią ir lenkėsi jaunai gyvatei, kaip
tikrai karalaitei. Ji buvo visų gyvačių karaliaus duktė. Ir
tada ji pasakė Janikui:

— Klausyk, Janikai! Tu mane išgelbėjai nuo mirties. Ma-
no tėvas tau viską duos, ko tik panorėsi. Bet tu nieko nenor-
rėk, tik mažo žiedelio, kuris turi nepaprastą galią — jei jį tris
kartus pasuksi ant piršto, iššoks trys milžinai ir paklaus: „Ką
įsakysi, ponaiti?“

Janikas viską gerai įsidėmėjo.

Priėjo prie olos, kur gyveno gyvačių karalius. Čia pasi-
girdo baisus gyvačių šnypštimas. Visi neapsakomai apsidžiau-
gė, kad grįžo karalaitė. Tėvas klausinėjo, kas jai buvo nutikę,
kur taip ilgai pražuvo.

— Aš tavęs labai ilgėjausi,— pasakė tėvas.

— Visai manęs nebūtumėt sulaukę, jeigu ne šitas jauni-
kaitis. Jis išpirko man gyvybę. Atsilygink jam už tai, tėve!

— Atsilyginsiu, atsilyginsiu,— linktelėjo senis,— tegu ima
viską, ką tik čia mato.

— Aš nieko daugiau nenoriu,— atsiliepė Janikas,— tik to
mažo žiedelio, jeigu man jį duosite.

— Žiedelio neduosiu, imk aukso, sidabro, kiek tik nori.

— Jeigu neduosit, tai nieko ir nereikia, likit sveiki,—
atsakė Janikas ir jau eis.

— Palauk,— šaukia gyvatės tėvas,— tu vis dėlto esi keistas žmogus. Imk tą žiedą! Bet gerai jį saugok! Paimk dar aukso ir keliauk!

Janikas skubėjo namo. Kelionėje panorėjo išbandyti žiedą ir pasuko jį tris kartus. Tuoju atsirado trys milžinai ir klausia jį:

— Ką įsakysite, ponaiti?

— Įsakau, kad į mano motinos kamara nuneštumėt šešias statines miltų, kubilą brinzos ir pakabintumėt šešias paltis lašinių.

— Gerai, gerai! — sutiko milžinai ir dingo.

Grįžęs į savo miestą nusipirko baltos duonos kepaliuką. Įžengia į trobą ir mato, kad motina guli lovoje ir vos nemiršta iš bado, o katytė ir šunelis taip pat leisgyviai.

— Kelkis, mama, kelkis! Atnešiau baltos duonos kepaliuką, užvalgyk!

Motina atsikėlė, jis davė jai duonos. Šuneliui ir katytei irgi. Visi užkando, atsigavo.

— Na, kur buvai dingęs, vaikeli, nieko man nepasakęs? — klausia motina.

— Nepyk, mama, su gyvačiuke buvome pas jos tėvą. Ji ten ir pasiliko.

— Gerai padarei,— pagyrė jį motina.

Po valandėlės Janikas sako:

— Mama, aš noriu valgyti, gal virtinių išvirtum.

— Ak, mielas sūneli, nebent iš pelenų. Miltų nė dulkelės nebeturime.

— Pasižiūrėk kamaroje, gal rasi.

— Veltui ieškosi, ten nieko nėra.

— Na, na, nueik, gal dievas ką nors bus davęs.

Motina nenoromis nuėjo į kamara ir baisiausiai nustebo, radusi ten šešias statines geriausių miltų ir kubilą brinzos. Pasiėmė miltų, brinzos, užmaišė, išvirė virtinių.

— O dabar,— sako.— Kuo užspirginti, neturime nė gabalėlio lašinių.

— Pasižiūrėk, mama,— sako Janikas,— gal ten rasi lašinių bryzelį.

Motina nuėjo ir rado daug lašinių. Atrėžė gerą gabalą, supjaustė, užspirgino virtinius, taukai net per kraštus varvėjo. Visi skaniai pavalgė ir buvo patenkinti.

Po kiek laiko Janikas sugalvojo vesti.

— Mama,— sako,— aš norėčiau vesti. Mūsų karalius turi dukrą, nueik ir paklausk, ar leis už manęs.

— Ak, sūneli, ką tu sugalvojai? — išsigando motina.

— Na, nueik, o gal ir leis! — nenusileidžia Janikas.

Pagaliau motina sutiko ir nuėjo.

— Mano sūnus sveikina jus ir liepė paklausti, ar nesutiktumėt išleisti už jo savo dukters,— sako ji karaliui.

— O kas jūs tokie? — klausia karalius.

— Mes gyvename anoje trobelėje,— atsako motina.

Karalius tik nusijuokė.

— Na gerai,— sako,— pasveikink savo sūnų ir pasakyk, kad išleisiu už jo dukterį, jeigu iki ryto pasistatys tokius rūmus kaip mano. Kitaip nieko nebus.

Motina parėjo namo kaip musę kandusi.

— Kvailas esi, kad mane siuntei,— sako ji sūnui.

— Kodėl?

— Atiduos tau dukterį, jeigu ligi ryto pasistatysi tokius rūmus kaip jo.

— Jeigu tik tiek, mama,— apsidžiaugė Janikas,— tai dar nieko tokio.

Vakare visi sugulė miegoti. Janikas pasukaliojo žiedą. Prieš jį atsistojo dvylika milžinų:

— Ką įsakysit, ponaiti?

— Įsakau, kad ligi ryto pastatytumėt tokius pat rūmus kaip karaliaus, ir dar gražesnius!

— Gerai,— sutiko milžinai ir dingo.

Janikas atsikėlė anksti. Pasižiūrėjo, ar stovi rūmai. Pamatė, kad jie gražiai atrodo, pažadino motiną ir pasiuntė pas karalių.

— Mano Janikas sveikina jus, linki geros sveikatos ir liepė pasakyti, kad rūmai jau pastatyti, ir prašo jūsų dukters rankos.

Karalius pasižiūrėjo pro langą ir pamatė dar gražesnius rūmus negu jo paties.

— Pasakyk savo Janikui, kad dar dukters neleisiu. Tegu ano kalno viršūnę paverčia vynuogynu, kur turi augti vynuogės, ir iš tų vynuogių tegu rytoj rytą atsiuncia man paragauti taurę vyno.

Grįžo motina namo. Papasakojo viską sūnui. Janikas pasukaliojo žiedą. Įsakė padaryti kaip karalius nori, ir kitą rytą viskas buvo.

Karalius paragavo vyno. Nors vynas jam patiko, bet dukters dar nenorėjo atiduoti.

— Kodėl nenorite už jo leisti? — klausia motina.

— Tegu,— sako karalius,— padaro kabantį tiltą tarp mano ir savo rūmų. Šalimais tegu auga visokie vaismedžiai. Vieni iš jų tegu žydi, o ant kitų prinokę vaisiai tegu kabo, kad mano duktė, eidama tuoktis, galėtų jų nusiskinti. Kai visa tai padarys, atiduosiu jam dukrą.

Janikas viską padarė, ir karaliaus duktė tapo jo žmona. Pirmą dieną po sutuoktuvių jis viešėjo pas karalių, o kitą dieną turėjo visi puotauti pas Janiką. Karalius, pasižiūrėjęs pro langą, nustebo, kad Janiko rūmų kaminai nerūksta.

„Kaipgi čia dabar,— galvoja karalius,— svečiai turi eiti pietų, o ten dar krosnys neužkurtos.“

Jis pasiuntė savo tarną, kad sužinotų, kaip ten yra. Tarnas sugrįžęs pasakė, kad ten virtuvėje tik truputis košės verdama. Pasirodo, Janikas virė katei ir šuniui. Po kiek laiko atėjo Janikas pas karalių ir pakvietė visus pietų. Svečiai nieko nežinojo. Ėjo tiltu ir skynės vaisius. Karalius nieko nesakė, nors jį net šiurpas krėtė iš baimės.

Kai atėjo pietų metas, Janikas išėjo laukan, pasukaliojo žiedą ir įsakė tiems milžinams, kad atneštų ant stalo geriausių valgių. Kai viskas buvo paruošta, Janikas pakvietė svečius į tą kambarį, kur buvo pietų stalas padengtas. Ten stalas lūžo nuo valgių ir vynu, kokių dar niekas nebuvo ragavęs! Karalius labai nustebo.

Vestuvės praėjo, o Janikas gyveno su žmona kaip gyvenęs. Ji dėjosi mylinti Janiką dievai žino kaip, o iš tikrųjų

apgaudinėjo, nes buvo kitam pasižadėjusi. Jai vis knietėjo sužinoti, iš kur jo tokia galia, o jis buvo toks geras ir viską atvirai pasipasakojo.

Vieną sekmadienį, kai Janikas miegojo, ji tylutėliai nušovė jam nuo mažylio piršto žiedą, užsimovė ant savojo ir tris kartus pasuko. Tuo išsoko milžinai.

— Ką įsakysit, jaunoji ponija?

— Įsakau, kad šią pilį pakabintumėt ant auksinio plauko virš juodosios jūros; vyras ir jo motina, šuo ir katė tegu čia pasilieka!

Milžinai pakraipė galvas ir dingo; netrukus dingo ir rūmai.

Janikas pabudo po atviru dangumi. Pasižiūrėjo į mažąjį pirščiuką — žiedo nėra!

— Na,— sako jis motinai,— mums rieta.

— Taigi,— atsakė motina,— nereikėjo taip aukštai šokti, jeigu būtum likęs vargšu, būtum buvęs laimingas.

— Ką darysi, mama, dabar vėl vargą vargsime kaip anksčiau vargome.

Taip iš tiesų ir buvo. Pasižiūrėjo į kamara — tuščia. Sunku buvo atprasti nuo skanių valgių; dabar vėl kaip anksčiau net šuneliui ir katei teko badmiriauti. Visi labai apgailestavo, kad nebeturi to žiedo.

Vieną vakarą katė su šuneliu sako Janikui:

— Mes eisime to žiedo ieškoti, ar leisi?

— Aš leisiu, bet veltui vargsite,— atsakė Janikas.

Katė su šuneliu iškeliavo. Ėjo kalnais ir kloniais. Ką tik sutiko, visų klausinėjo, ar nematė tokios ir tokios pilies. Viskas veltui! Kartą netyčia priėjo juodąją jūrą ir čia išvydo pilį, kabančią ant auksinio plauko.

— Ačiū dievui,— apsidžiaugusi tarė katė,— pilis jau čia. Bet kaip į ją patekti?

— Žinai ką,— atsako šunelis,— aš gerai plaukiu, sėsk ant manęs, ir bandysime nusigauti.

Katė sutiko.

Plaukė jie ilgai. Pavakare, prieš pat leidžiantis saulei, priplaukė pilį. Kaip tik tuo metu dvariškiai vandenį sėmė. Katė su šuneliu išsoko į kibirą, ir tie juos ištraukė iš jūros. Šunelis

pasislėpė virtuvėje, katytė tupėjo už durų. Pilyje karaliaus duktė su rūmininkais kaip tik tarėsi, kur nakčiai paslėpti žiedą. Pagaliau ponia pasakė, kad pasidėsianti jį po liežuviu, taip ir padarė.

Vidurnaktį, kai visi kietai miegojo, katė išlino į vidų. Susidrekino uodegą, pertraukė per pipirus ir pasukaliojo po-

niai panosėje. Ši sučiaudėjo, ir žiedas iškrito ant žemės. Katė čiupo jį ir nubėgo į virtuvę, kur buvo šunelis.

Ponia atsikėlė, uždegė žvakę, ilgai ieškojo žiedo, bet nerado, ir nusprendė palaukti ryto. Pradėjus brėkšti, katytė su šuneliu išoko į kibirą, ir tarnaitė, sėmdama vandenį, gražiai paleido juos.

Kai juodu buvo vidury jūros, šunelis ėmė prašyti katytę:

— Duok ir man panėšėti žiedą, kad galėčiau pasakyti, jog ir aš nešiau.

— Dar pamesi,— nenorėjo duoti katytė.

Bet šunelis nesiliovė prašęs, ir toji atidavė. Netoli kranto žiedas — pliumpt — ir įkrito į vandenį. Katė užpyko, draskė ir mušė šunelį. Tada išsoko iš jūros viena žuvelė, katė ją pagavo,— ir koks džiaugsmas — rado joje žiedą.

Katytė su šuneliu ėjo keliu namo. Šunelis vėl ėmė prašyti, kad duotų jam nešti žiedą, girdi, sausumoje neišmesias jo į jūrą.

Katytė davė.

Atėjo abu pas Janiką. Katytė šokinėjo iš džiaugsmo, o šunelis stovėjo sutrikęs.

— Na, kurgi žiedas? — paklausė Janikas.

— Čia,— tarė katytė,— šuneli, atiduok.

Bet šunelis tylėjo, tik suko akis į šalį.

— Negi pametei?

— Pamečiau,— atsakė šunelis.

Katytė puolė jį draskyti, o paskui tarė:

— Janikai, sulenk vinį ir pririšk man prie uodegos, eisiu ieškoti, o tu, šunie, irgi eisi su manim!

Iškeliavo abu žiedo ieškoti. Katytė sako šuneliui:

— Kai vinis sužvangės, šauk, kad žiedas čia.

— Gerai,— atsakė šunelis.

Katytė tempė vinį takeliu. Staiga šunelis suriko:

— Čia!

Iš tikrųjų ten buvo žiedas. Katytė su šuneliu grįžo namo. Dabar Janikas vėl turėjo žiedą, o su žiedu — viską. Jis antrą kartą vedė neturtingą mergelę ir laimingai gyveno.

Gyveno kartą du broliai. Nors buvo vieno tėvo ir vienos motinos sūnūs, bet visiškai nepanašūs. Vyresnysis buvo gobšus ir šykštus, todėl ir turtingas, o jaunesnysis vargšas, bet visame kaime doriausias žmogus. Skurdo spiriamas, jis ne kartą ėjo prašyti brolio pagalbos. Daug nereikalavo, tik prašydavo, kad duotų ko nors užvalgyti. Tačiau turtuolis, tarsi ne brolis būtų, tik piktai užrikdavo:

— Maitinsiu aš elgetas! — ir varydavo jį lauk.

Sykį turtuolis vėl negailestingai išvijo išbadėjusį brolių. Neturėdamas kur dėtis, vargšas nuėjo į girią bent šaknelių pasiieškoti. Ieškojo ieškojo, klaidžiojo po girią, bet nieko nerado, tik po viena obelį aptiko laukinių obuoliukų. Nors jie buvo rūgštūs ir greit atšipo dantys, bet prisivalgė sočiai, paskui atsigulė ant žemės ir užmigo. Miegodamas susapnavo, kad jam kairė ranka niežti ir kad savo lūšnoje mato žiburį.

Pabudęs visas tirtėjo nuo šalčio kaip drebulės lapas, o čia dar naktis užėjo.

— Ak, kur aš dabar sušilsiu, — sako jis sau. — Brolis į namus neįsileis, o mano lūšnoje seniai židinyšis išblėsęs.

Stovi jis, mąsto ir nežino, ką daryti.

— Pamėginsiu užkopti į stiklo kalną, — tarė sau. — Žmonės kalba, kad ten visą laiką deganti ugnis. Jeigu čia niekas man nepadedą, gal ten kas nors pasigailės.

Jis susiruošė ir nuėjo.

Jau iš tolo pamatė, kad ant stiklo kalno liepsnoja laužas, o aplinkui sėdi dvylika keistų žmonių. Kai priėjo arčiau ir išvydo tuos dvylika keistuolių, labai išsigando ir norėjo grįžti atgal. Pagaliau ryžosi ir žengė artyn. Nusilenkė ir prašo:

— Pasigailėkite manęs, gerieji žmonės! Esu vargšas, niekas man nenori padėti. Baisiau sušalau, o mano lūšnoje nėra nei ugnies, nei malkų. Leiskite truputį pasišildyti prie jūsų laužo.

Visi dvylika pasižiūrėjo į jį ir tarė:

— Sūneli! Sėskis prie mūsų ir šildykis.

Jis atsisėdo tarp jų. Šie visi tylėjo, tai ir jis bijojo žodį ištarti. Tik žiūrėjo į ugnį ir į juos visus. Žiūrėdamas pastebėjo, kad jie visą laiką keičiasi vietomis. O kai apėjo ratu aplink visą laužą — stebuklą stebuklas! Iš liepsnos iškilo senis su žila barzda ligi juosmens, plika galva ir šitaip prabilo į jį:

— Žmogau! Netrumpink čia savo gyvenimo dienų, stenkis ir toliau dorai gyventi! Pasiimk tų žarijų, nes mes vis vien viską suvalgysime.

Staiga visi dvylika keistuolių pakilo, pripylė maišą žarijų ir uždėjo jam ant pečių. Jis gražiai padėkojo ir nužingsniavo takeliu su pilnu maišu dar lengviau, negu eidamas į čia tuščiomis, nes jau buvo sušilęs ir maišas atrodė visiškai nesunkus. Parėjo namo labai nudžiugęs, kad turės bent ugnies, ir išpylė žarijas vidury pirkios. Bet čia vėl stebuklas!

Kiekviena žarijėlė, vos nukritusi žemėn, virto auksine moneta. Jis išbėrė visą maišą. Prieš jį gulėjo krūva pinigų, ir visi buvo jo. Savo akimis nenorėjo tikėti. Tik saujomis pažarstęs dukatus, patikėjo, kad vis dėlto tai tiesa. Vargšas puolė ant kelių ir dėkojo dievui, kad taip stebuklingai išgelbėjo jį iš skurdo.

Paskui jis panorėjo tą pinigų krūvą suseikėti, bet neturėjo kuo. Nuėjo pas brolių ir paprašė paskolinti saiką.

— Saiką nori pasiskolinti,— ėmė juoktis turtuolis,— ką gi tu seikėsi, driškiau?

Jis nuolankiai atsakė:

— Kaimynas man už kubilą buvo skolingas rugių, dabar gražino. Aš ir noriu juos suseikėti.

Turtuolis nepatikėjo, bet saiką paskolino. Norėdamas sužinoti, ką iš tikrųjų brolis seikės, ištepė saiko dugną derva.

Vargšas suseikėjo pinigus ir nunešė saiką broliui. Turtuolis iš karto pamatė prie dugno prilipusius kelis dukatus ir piktai sušuko:

— Ak tu, nenaudėli! Norėjai mane apgauti, bet nepavyko. Manei, kad gviešiuos tavo dukatų? Labai man jų reikia. Sakyk, iš kur gavai tuos pinigus, kitaip eisiu ir apskųsiu tave, kad juos pavogei!

Jaunesnysis brolis, būdamas doras žmogus, nuoširdžiai papasakojo, kaip gavo tuos dukatus.

Už tuos pinigus jis nusipirko žemės, galvijų ir gražiai ūkininkavo. Ūkyje reikėjo šeimininkės, todėl išsirinko dailią mergelę, vedė ir laimingai gyveno.

Vyresnysis brolis, nors buvo pakankamai turtingas, pavydėjo jam turto, norėjo dar labiau praturtėti. Ir ką jis padarė! Susiruošė į stiklo kalną, girdi, ir jis gausias maišą pinigų, kaip ir jo brolis.

Užkopė į stiklo kalną, priėjo prie laužo ir kalbina tuos dvylika vyrų:

— Gerieji žmonės, leiskite man vargšui pasišildyti prie jūsų ugnies. Sušalau naktį, nebegaliu toliau eiti ir neturiu kur apšilti.

Tačiau vienas iš tų dvylikos vyrų jam atsakė:

— Sūnau, esi laimingą valandą gimęs. Turi daug turto, bet esi piktas ir šykštus. Mums neturėjai meluoti, bet sumelavai, todėl būsi nubaustas!

Lyg perkūnas būtų trenkęs, taip išsigando turčius, atsėdo tarp tų dvylikos vyrų ir bijojo net krustelėti.

Šie keitėsi vietomis iš eilės, o kai sugrižo į senąsias, iškilo iš liepsnos senis su žila barzda ligi juostos ir plika galva ir šitaip prabilo:

— Blogai nutinka piktiems žmonėms. Tavo brolis — doras, todėl jam sekasi, o tu piktas, todėl neišvengsi bausmės.

Staiga vienas iš dvylikos čiupo turtuolį, negailestingai papurtė ir perdavė kitam; antras dar stipriau jį papurtė ir perdavė trečiam, trečias — ketvirtam, ketvirtas — penktam, penktas — šeštam ir šitaip iš eilės iki paskutiniojo, o paskutinysis, gerokai jį papurtęs, nusviedė tam seniui. Tasai pačiupo jį ir ėmė draskyti. Turtuolis šaukė:

— Aš nelaimingiausias žmogus!

Po to senis numetė jį ant žarijų, o kai kaime gaidys pragydo, viskas dingo.

Rytojaus dieną žmonės ieškojo, šaukė, bet niekur negalėjo turtuolio rasti. Jaunesnysis brolis spėjo, kas galėjo jam nutikti, bet niekam nė žodžio nesakė.

Jaunesnysis brolis ramiai gyveno su savo pačia. Jiems gerai sekėsi, mielai padėdavo ir kitiems. Tačiau jų laimė truko neilgai. Kartą vyras išėjo į laukus dirbti, o vakare grįžęs namo niekur negalėjo rasti pačios. Apžiūrėjo visur, šaukė, klausinėjo — niekur nė garso. Nusiminęs ieškojo jos diena po dienos, bet veltui. Dabar niekas jo nedžiugino, niekur negalėjo rasti ramybės. Didžiulio sielvarto kamuojamas susiruošė eiti į pasaulį ieškoti gerosios žmonos.

Ėjo vargšelis nusiminęs kur akys vedė, daug dienų keliauvo, pagaliau priėjo ežerą, prie jo stovėjo viena trobelė.

— Čia, — tarė jis, — truputį atsikvėpsiu. gal ką ir sužinosiu.

Jis įėjo į vidų. Trobelėje nieko nebuvo, tik viena moteriškė, kuri išsigando jį pamačiusi ir suriko:

— Ko čia ieškai, žmogau, ko tau reikia? Jeigu mano vyras pamatys, iš karto tave suvalgys.

— Kas jūsų vyras? — paklausė keleivis.

— Argi nežinai! — atsakė moteriškė.— Mano vyras vandenu karalius, kuris valdo visa, kas šlapia. Bėk iš čia kuo greičiau, nes kai sugrįš, iš tikrųjų tave praris.

— Pasigailėkit manęs, kur aš dabar eisiu prieš naktį, paslėpkite kur nors, gal nepastebės.

Keleivis taip gailiai prašė, jog moteris nusileido ir paslėpė jį už krosnies.

Netrukus sugrįžo vandenu karalius ir, vos tik pravėręs duris, suriko:

— Žmona, čia atsiduoda žmogiena, parodyk man tą žmogų, antraip ir tau bus riesta!

Ji žinojo, kad niekaip jo nenuslėps, todėl norom nenorom išdavė nelaimingąjį. Tasai vargšelis tirtėjo kaip lapas ir ėmė aiškintis, kad nieko blogo nepadaręs, tik užėjęs paklausti, gal kas girdėjęs apie jo pačią.

— Na, jeigu tu toks doras, paleisiu tave, bet padėti negaliu, nes apie tavo pačią nieko negirdėjau. Vakar mačiau plaukiojant ančių porelę, tik jos, man regis, ten nebuvo. Žinai ką? Nueik pas mano brolių, jis yra ugnies karalius, gal tau daugiau pasakys.

Keleivis apsidžiaugė, kad po tiek baimės galės ramiai atsikvėpti. Rytojaus dieną iškeliavo toliau ir atėjo pas ugnies karalių. Bet ir tasai nieko nežinojo ir pasiuntė jį pas trečiąjį brolių — vėjų karalių. Kada keleivis papasakojo jam, kur eina ir ko ieško, tasai susimąstė, pakraipė galvą, bet irgi nežinojo, kaip jam padėti. Tik pasakė, jog, regis, bus matęs tokią moteriškę po stiklo kalnu.

Vos tik mūsų keleivis tai išgirdo, grįžo tuo pačiu keliu, kuriuo buvo atėjęs, nes stiklo kalnas stūksojo netoli jo kaimo; namo jis neužėjo, patraukė palei upelį, kuris tekėjo po stiklo kalnu. Tame upelyje plaukiojo daug ančių, jos šaukė jam:

— Neik ten, gerasis žmogau, pražūsi!

Bet jis nepaklausė,ėjo tolyn, kol priėjo patį kalną. Prie

kalno jis pamatė angą, įlindo į ją, dar kiek paėjo ir pamatė daug lūšnų. Apėjęs visas iš eilės, pagaliau sustojo prie didžiausios. Čia jį apspito daugybė raganų ir raganių, visi šaukė:

— Ko tau čia reikia? Ko tau čia reikia?

— Atėjau,— atsakė jis,— ieškoti žmonos, girdėjau, kad ji čia.

— Taip, ji čia,— šaukė raganos,— bet tu jos negausi, nes neatpažinsi tarp šimto moterų.

— Kur aš jos neatpažinsiu?! — sako vyras.— Žiūrėkit, štai ji!

Dar nebaigus jam sakyti, žmona puolė ant kaklo. Mylavo jį, glėbesčiavo, abu džiaugėsi, kad vėl drauge. Tada žmona pašnibždėjo jam į ausį:

— Dabar mane pažinai, tik nežinau, kaip atpažinsi rytoj, kai mūsų bus du šimtai vienodai apsirengusių. Bet žinai ką? Naktį užlipk į stiklo kalną, tenai yra laiko karalius, kuris turi dvylika tarnų. Paklausk jį, kaip mane pažinti. Jeigu esi geras, padės tau; o jeigu blogas — suės, tavo nė kaulelio neliks.

— Gerai, gerai,— pašnibždėjo jis jai į ausį.— Eisiu ir pasiklausiu, bet pasakyk man greičiau, kodėl taip netikėtai pabėgai nuo manęs?

— Aš,— atsakė žmona,— nebėgau, bet mane vienas medžiotojas išviliojo prie upelio, tenai mane tik vandeniui apšlakstė, save irgi — ir mums išaugo sparnai. Jis suplasnojo, ir mudu virtome antimis. Paskui jau norom nenoromėjau paskui jį, kol atvedė čionai ir vėl atvertė moterimi. Bet dabar eisiu su tavim namo, jeigu tu esi geras ir galėsi atpažinti mane.

Juodu išsiskyrė. Žmona nuėjo prie kitų moterų, o jis — į stiklo kalną.

Laiko karaliaus tarnai sėdėjo aplink laužą, o kai priėjo mūsų keleivis, iš karto jį pažino ir paklausė, ko noris.

— Labai norėčiau sužinoti,— tarė jis,— kaip man pažinti žmoną tarp dviejų šimtų moterų.

— Gerasis žmogau, mes nežinome, ką tau patarti, bet truputį palauk, gal mūsų valdovas žino.

Po valandėlės pakilo iš liepsnos senis su žila barzda ligi juostos ir plika galva. Kai keleivis pasisakė, ko noris, jis tarė:

— Vaikeli mano! Visos bus vienodai apsirengusios, tik tavoji ant dešinės kojos turės juodą siūlą.

Vyras gražiai padėkojo už gerą patarimą ir nuskubėjo kalno papėdėn. Rytojaus dieną tarp dviejų šimtų vienodai apsirengusių moterų ieškojo savosios ir atpažino ją pagal juodą siūlą ant kojos. Kai atpažino, raganos nieko negalėjo padaryti. Atidavė jam žmoną ir švintant abu išleido. Davė jiems pinigų, grūdų ir karvę, o toji karvė buvo su ragais, ir pasaką metas baigti.

Vienas turtuolis turėjo tris sūnus. Vyresnieji du tarėsi esą protingi, o trečiąjį laikė kvaileliu. Tėvas buvo jau senas ir nusprendė turtą sūnums iš anksto padalinti, kad po jo mirties nesipeštų. Tą pačią dieną pasišaukė visus tris sūnus ir pasakė, ką ketina daryti.

— Tu,— sako,— gausi tą ir tą, ir nė vienam nebus skriaudos.

Tačiau vyresnieji broliai buvo nepatenkinti, jie norėjo viską gauti, o jaunėlį palikti be nieko.

Ir pradėjo visokias šunybes krėsti, tėvą apgaudinėti. Tėvas greit pamatė jų suktybes ir užbėgo už akių.

— Gerai,— sako,— jeigu jums mano dalijimas nepatinka, liks viskas kaip yra, o jūs eisite į pasaulį. Kuris iš jūsų

gražiausiais rūbais apsirengęs sugriš, tam ir atiteks visas turtas.

Gerai. Broliai susiruošė ir iškeliavo. Ėjo ėjo ir priėjo kryžkelę. Tada du vyresnieji ir nuėjo gražiais lygiais keliais, o jaunėliui liko prasčiausias: akmenuotas, erškėčiais apaugęs, matyt, daug metų juo niekas nevaikščiojo.

Vyriausias sūnus priėjo vieną miestą ir stojo tarnauti pas karalių. Vidurinysis apsistojo viename dvare ir ten gavo tarnybą.

Jauniausias brolis ilgai kapanojosi tuo prastuoju keliu, kol pagaliau išėjo į plačią pievą, o toje pievoje pamatė juodą katę.

— Aha,— tarė sau,— jeigu yra katė, tikriausiai netoli ir žmonės gyvena.

Katė pribėgo ir trinasi apie kojas. Paskui pabėgė keletą žingsnių į priekį, sustojo, dairosi atgal, tarsi kviesdama eiti iš paskos. Jis ilgai negalvojo, patraukė paskui katę, ir toji gražiai jį atvedė į vieną pilį. Katė šmurkštelėjo į vidų, ir mūsų jaunikaitis iš paskos. Įėjo į priemenę, o ten tylu kaip karste; iš priemenės eina į menę, iš vienos menės į kitą, iš antros į trečią. Šitaip perėjo visą pilį ir niekur nė gyvos dvasios. Pagaliau rado dar vieną kambarį, kuriame stovėjo vienam žmogui padengtas stalas. Ant stalo buvo visokių valgių ir taurė vyno. Atsisėdo, sočiai pavalgė, skaniai išgėrė tą vyną. Tada atsidarė durys, į kambarį įbėgo juoda katė, užsoko ant stalo ir sako:

— Sveikas atvykęs į mano namus!

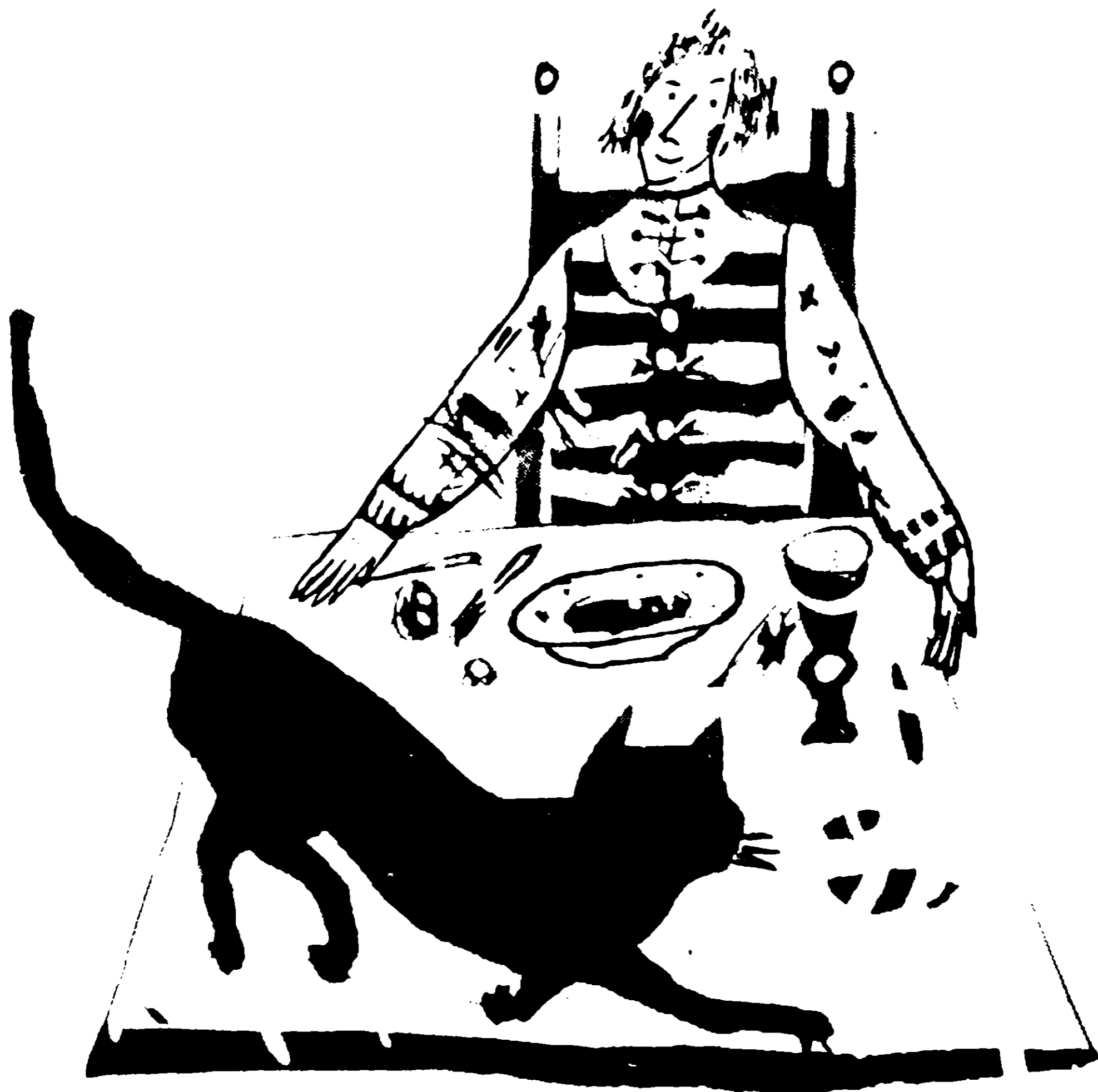
Jaunikaitis nustebo, kad katė prabilo žmogaus balsu, bet toji greit jį nuramino:

— Nieko nebijok, aš gerai žinau, kas ten pas jus darosi ir ko ieškai. Esu šios pilies šeimininkė, tau čia bus neblogai. Kasdien prie šito stalo galėsi pavalgyti ir atsigerti, duosiu tau gražiausius drabužius, galėsi išsirinkti, bet metus turėsi man tarnauti. Kas rytą, prieš saulei tekant, ateisiu tavęs žadinti; tada paimsi šitą medinį peilį ir eisi į girią; ten išpjausi vieną vytinę ir parsineši čia; paskui plaksi mane ta vytine,

kol imsiu duris draskyti. Taip darysi kiekvieną dieną — ir čia visas tavo darbas.

— Ak mano geroji šeimininke, kaip aš galėsiu tave mušti, juk tu man niekada nieko blogo nesi padariusi? — nenorėjo sutikti jaunikaitis.

— Kaip sau žinai, jei nenori, nereikia. Bet tada gražių drabužių negausi.

Norom nenorom reikėjo daryti tai, ką liepė šeimininkė Katė.

Dar gerai neprašvitus, ši jau atėjo jo žadinti. Jis pašoko iš lovos, pasiėmė medinį peilį ir nuėjo į girią vytinės pjauti. Parėjo namo ir ėmė Katę plakti. Toji laksto po visą kambarį ir garsiai kniaukia. Jaunikaičiui pagailo Katės ir liovėsi mušęs. O toji šaukia:

— Užmiršai, kas tau liepta? Kirsk!

Ir vėl jis ėmė mušti. Bet vos sukirto tris kartus, Katė puolė durų draskyti, ir viskas pasibaigė. Tačiau kitą rytą vėl reikėjo daryti tą patį, ir taip kas mielą dienele.

Kartą Katė jam sako:

— Tavo broliai jau grįžta namo!

— Iš tikrųjų? — nustebė jaunikaitis, nes jam labai greitai prabėgo laikas.

— O dabar,— sako Katė,— eik į vidurinę sandėlį, ten kabo aukso drabužiai, pasiimk juos ir keliauk sau sveikas! Bet šitaip padaryk! Aukso drapanom apsivilk apačion, o savo drabužius ant viršaus; pareik namo ir, kiek palaukęs, nusimesk viršutinius!

Jis pasiėmė tuos aukso drabužius, padėkojo šeimininkei Katei už viską ir iškeliavo namo. Kryžkelėje susitiko su broliais, kurie ten jau ilsėjosi, labai dailiai pasipuošę. Pamatę jį, broliai ėmė šaipytis, pravardžiuoti negražiais vardais. Bet jis nepratarė jiems nė žodžio, ir visi parkeliavo namo. Tėvui brolių drabužiai patiko. O pamatęs jauniausiąjį, piktai tarė:

— Dink man iš akių, nenoriu tavęs matyti!

Jaunėlis išėjo laukan, nusimetė senas apdriskusias drapanas ir vaikštinėja po kiemą aukso drabužiais. Tėvas žvilgt pro langą ir savo akimis negali patikėti. Geriau pasižiūrėjęs, sako tiems dviem:

— Pasižiūrėkit, kokiais drabužiais vaikšto jūsų brolis, ar tik ne auksiniais?

Tie labai stebėjosi ir iš gėdos nežinojo kur dingti, nes jaunėlio drabužiai buvo visų gražiausi.

Jaunėliui turėjo atitekti visas turtas, bet tėvas vėl pasišaukė sūnus ir pasakė:

— Dar to negana. Turite vėl keliauti į pasaulį, ir kuris po metų parjos gražiausiu žirgu, tam ir teks visas mano turtas.

Vėl susiruošė broliai į pasaulį ir kiekvienas pasuko savo keliu. Juodoji Katė laukė pievoje jaunėlio ir nusivedė į savo

pilį. Ten buvo viskas kaip ir pirma, rado pataisytus pietus. Po pietų atbėgo šeimininkė Katė, užsoko ant stalo ir pasveikino jį:

— Būk pasveikintas mano namuose!

Ji pažadėjo jam gražiausią žirgą, jeigu vėl ištikimai jai tarnaus.

Jaunikaitis, prieš saulei tekant, kasdien vis eidavo su mediniu peiliu į girią tų vytinių pjauti, o grįžęs plakdavo vargšę Katę, kol ji pradėdavo draskyti duris. Ir taip kas mielą dieną.

Po metų šeimininkė Katė sako jam:

— Tavo broliai jau grįžta namo ir vedasi žirgus!

Jis nusistebėjo, kad prabėgo metai, jam atrodė, jog atėjo čia prieš valandėlę.

— Nueik,— sako jam Katė,— į arklidę, ten pamatysi daug žirgų; bet pasiimk tą arkliuką, kuris kertėje stovi. Nebijok, kad jis liesas! Patapšnosi jį ir pamatysi, kokį turėsi žirgą!

Jis pasiėmė tą liesą arkliuką. Šeimininkei gražiai padėkojo ir iškeliavo namo. Arkliukas vos vilko kojas. Bet kai jį patapšnojo, staiga virto auksakarčiu žirgu ir lėkė kaip viesulas. Kai prijojo prie kryžkelės, jis vėl virto liesu arkliuku ir bidzeno iš lėto. Broliai kryžkelėje ganė savo puikiuosius žirgus. Pamatę jaunėlį, atjojantį tokiu kuinu, ėmė visaip tyčiotis. Kai visi parjojo namo, tėvui patiko vyresniųjų brolių žirgai, o jaunėliu sūnum jis buvo labai nepatenkintas. Visi trys broliai pastatė savo žirgus į arklidę ir nuėjo pietauti. Po pietų jaunėlis išėjo iš kambario, apsirengė aukso drabužiais, išsivedė savo arkliuką, sėdo ant jo ir patapšnojo. Tuoju kieme ėmė trypti kanopomis auksakartis žirgas. Tėvas pasižiūrėjo pro langą ir jį pamatė. Tuoju pašaukė vyresnius brolius:

— Pasižiūrėkit,— sako,— kokį žirgą turi jūsų brolis.

Tie stebėjosi ir pyko, bet nieko nepadarysi, patys turėjo jį pagirti.

— Gražus,— sako,— žirgas, gražus, bet mūsų vienas vertas tokių dešimt.

— Gerai,— sutinka tėvas,— tuoj pamatysime! Eikite, pabalnokit savo žirgus, per šiuos vartus šokinėsit.

Sėdo broliai ant žirgų; pirmiausia vyriausias įsibėgėjo ir jau šoks per vartus, bet jo žirgas koją nusilaužė; po to įsibėgėjo vidurinysis — to žirgas sprandą nususuko. Tada paragino savo žirgą jaunėlis — ir prašvilpė virš vartų kaip paukštis, o paskui atgal į kiemą. Broliai vos nesudegė iš gėdos, nes dabar visiems buvo aišku, kieno žirgas gražiausias ir kam turi tėvo turtas atitekti.

Tačiau tėvui dar vis buvo negana.

— Turite,— sako,— dar kartą keliauti į pasaulį, ir kuris iš jūsų parsives gražiausią sužadėtinę, tam atiduosiu viską.

Vėl išėjo broliai savais keliais. Juodoji Katė laukė jauniausiojo brolio toje pievoje ir nusivedė į savo pilį. Ten kaip ir pirma gražiai jį pasveikino ir tarė:

— Ir dabar aš gerai žinau, kodėl tėvas jus išsiuntė į pasaulį. Tu klausyk manęs, kaip ligi šiol klausei, ir aš tau gerai atsilyginsiu — po metų turėsi sužadėtinę, kuri tau gėdos nepadarys.

Vaikščiojo jaunikaitis į tą girią prieš saulei patekant, mediniu peiliu pjovė vytines ir plakė vargšę Katę. Taip kas mielą dienele.

Kai baigėsi metai, atėjo Katė jo žadinti.

— Kelkis,— sako,— jau tavo broliai grįžta namo ir vedasi žmonas; laikas ir tau sužadėtine pasirūpinti. Šiandien manęs nebemuši, bet štai kaip padarysi: paimsi šitą medinį kirvį ir nueisi į girią; ten prisikirsi malkų, parneši ir sukrausi kieme; paskui prisikirsi erškėtrožių kiek paneši. Kai viską būsi padaręs, ateisi ir man pasakysi.

Sukrovęs tas malkas kieme ir parnešęs erškėtrožių, jaunikaitis nuėjo pasakyti Katei šeimininkei.

— Gerai,— sako Katė,— o dabar paimk šitą kardą ir sukupok mane į tris gabalus; tuos gabalus padėk ant malkų krūvos ir padėk! Kai visas sudegs, iš pelenų iššoks visokios baidyklės ir puls tave; bet tu kiekvienai erškėtrože uždrošk ir jos tuoj prapuls. Galiausiai iššliauš rupūžė su raktais snukyje. Tu ją erškėtrožėm mušk, kol raktus paleis. Tada ji irgi dings, o tu paimsi raktus, nueisi ir atrakinsi tokį ir tokį kambarį. Dabar imk kardą ir daryk, kaip sakiau.

Jaunikaičiui sudrebėjo ranka.

— Ak,— sako,— kaip aš galiu tave kapoti?

O toji šaukia:

— Kapok mane, kapok, nes neturėsi sužadėtinės!

Ką jis darys? Čiupo kardą ir sukapojo Katę į tris gabalus, uždėjo juos ant malkų krūvos ir padegė. Malkos sudegė, ir tada iš pelenų ėmė šokti visokios baidyklės. Bet jis plakė jas erškėtrožem ir tuoj jos visos dingo. Pagaliau išlindo baisi rupūžė su raktais snukyje. Jis mušė ją erškėtrožem, kol ši paleido tuos raktus. Rupūžė dingo, o jis paėmė raktus ir nuėjo atrakinti to kambario. Kai tik pravėrė duris, pamatė dailią mergelę. Ji tuoj šaukdama puolė prie jo:

— Ak, dėkui tau, dėkui, kad mane išvadavai!

Paskui papasakojo, kas jai buvo nutikę. Girdi, jos tėvas buvęs karalius, po jo mirties ji likusi našlaitė. Kartą atėjusi pas ją viena ragana ir ėmusi piršti jai savo sūnų, bet ji nenorėjusi už jo tekėti. Tada ragana pavertusi ją kate. Dabar jau nesą ko bijoti, nes rupūžė su raktais ir buvusi toji ragana. Ir jeigu jinai jam patinkanti, galįs imti ją į žmonas.

Jaunikaitis labai apsidžiaugė ir mielai sutiko. Tada iš visų pusių ėmė plūsti į pilį nudžiugę žmonės, visi dėkojo, kad išvadavo juos iš užkeikimo. Dar tą pačią dieną buvo iškeltos vestuvės, o po vestuvių jie pasikinkė ketvertą arklių ir prabangia karieta nudūmė pas jaunikaičio tėvą.

Vyresnieji broliai jau buvo parsivedę savo sužadėtines, bet kai pasirodė šitoji, anos turėjo slėptis. Apsidžiaugęs tėvas apkabino sūnų, apkabino ir dailią jaunamartę.

— Sūnau mano,— tarė tėvas,— tu tris kartus geriausiai pasirodei, atiduodu tau visą savo turtą.

Bet sūnus tėvui gražiai padėkojo.

— Aš,— sako,— ačiū dievui, visko turiu pakankamai, o tai, ką man pažadėjote, mielai perleidžiu savo broliams. Tegu jie ramiai gyvena, o mes gyvensime savo rūmuose ir jus, mielas tėve, imame su savimi.

STEBUKLINGAS ŽIBINTAS

Vienas vienuolis turėjo daug knygų. Syki jose perskaitė, jog kalnuose yra didžiulė uola, o toje uoloje daug turto ir stebuklingas žibintas, ir visa tai galima paimti, pasiuntus ten septynerių metų berniuką.

Išėjo vienuolis to berniuko ieškoti. Pamatė vieną piemenuką, ganantį aveles. Priena vienuolis prie jo ir klausia:

— Berniuk, kiek tau metų?

— Gerai nežinau, bet mama sakė, kad jau septyneri metai, septyni mėnesiai ir septynios savaitės.

— O, tu šaunuolis,— pagyrė jį vienuolis.— Ar neitum su manim į kalnus paukščių lizdų kraustyti? Ten jų tikriausiai daug yra, ar ne? Tik aš negaliu įkopti!

Vienuolis, kalbindamas berniuką, vis gilyn į girią viliojo. Berniukas pagaliau paklausė:

— Kur mane vedate?

— Čia netoli, greit būsime vietoje.

Berniukas jau nebežinojo, kaip atgal sugrįžti, ir išsigandęs bidzeno paskui vienuolį, kol pagaliau juodu atsidūrė prie didžiulės uolos. Ji kaip tik dunksojo atvira.

— Eikš čia, berniuk!— pašaukė jį vienuolis.— Įlįsi į šį urvą ir rasi daug turto. Pasiimk, kiek tavo širdis geis, o man atnešk tik žibintą, kuris ten kabo ant vagio,— pasakė jis ir įstūmė berniuką į urvą.— Tiktai išlįsk lauk, kai pašauksiu,— dar pridūrė,— kitaip amžinai ten liksi.

Berniukas nenorėjo lįsti į uolos angą, bet bijojo vienuolio ir paklausė. Aklinėjo, aklinėjo toje tamsoje, kol pagaliau į šviesą išėjo — o ten kuo toliau, tuo gražiau: medžiai sidabriniai, žolė sidabrinė, gėlės auksinės, o takelis brangakmeniais nubarstytas! Nežinojo, ką pirmiausia griebti! Rinkosi į krepšelį brangakmenius ir žaidė jais. Tada pasigirdo lauke vienuolio balsas:

— Berniuk, lįsk laukan!

Tačiau berniukas žaidė ir visai jo negirdėjo. Vienuolis vėl pašaukė:

— Lįsk laukan!

Piemenukas ir šį kartą neišgirdo. Vienuolis sušuko trečią sykį:

— Lįsk laukan!

Bet tuo momentu uola garsiai dundėdama užsidarė, taip sudundėjo, tarsi šimtai griautinių būtų griaudėję, ir dabar jau negalėjai nei įeiti, nei išeiti. Piemenukas viso to negirdėjo, nė neatsigręžė, toliau sau žaidė, po gražius rūmus vaikščiojo. Žaidė jis čia septynerius metus, o jam atrodė, kad praėjo tik septynios valandos. Pagaliau prisirinko pakankamai tų akmenukų, pagalvojo, kad gerai bus jais savo kieme žaisti, ir susiruošė namo. Tuomet dar pamatė ant vagio kabantį seną žibintą.

— Eikš,— tarė jis,— ir tu, senas žibinte, bus gerai su tavim į tvartą vaikščioti, nes visai neturime kuo pasišviesti.

Jau norėjo išeiti, bet anga buvo uždaryta ir priešais taip tamsu, kad nė pats savęs nematė. Jis labai išsigando, nežinojo, ką daryti, tik sukinėjosi vietoje. Netyčia brūkstelėjo skvernu į žibintą, ir tasai atsiliepė žmogaus balsu:

— Ko pageidauji, pone?

Iš baimės jis nė pats nežinojo, ką sako:

— Kad toji uola atsidarytų!

Uola tuoj atsivėrė, bet vos tik jis išėjo, vėl su didžiausiu dundesiu užsidarė. Vienuolio jau nebebuvo. Kaip jis galėjo laukti septynerius metus?

Ilgai klaidžiojo jaunikaitis po girią, kol pagaliau sutiko vieną žmogų.

— Gerasis žmogau,— klausia jį,— ar kartais nežinote, kur gyvena mano tėvas, kiaulių piemuo?

— Sūneli,— atsakė žmogus,— juk čia kiekviename kaime tokių yra. Kas gali žinoti, kuris iš jų tavo tėvas.

Klaidžiojo jis toliau, kol priėjo tą vietą, iš kur jį vienuolis buvo pasiėmęs, o iš čia lengvai susirado namus. Bet tėvas seniai buvo miręs, jį pasitiko suvargusi motina ir jo visai nepažino — toks buvo didelis išaugęs. Jis pasipasakojo jai viską, kaip buvo, žibintą numetė į kampą, o akmenukus išsiėmė iš kišenės, ketindamas pažaisti kieme.

Kur buvęs, kur nebuvęs važiavo pro šalį prekijas ir pamatė žaidžiantį piemenį.

— Sūneli,— tarė prekijas,— parduok man tų akmenukų.

— O ką man duosite už vieną?

— Keturis grašius,— pasiūlė prekijas.

— Na gerai, imkite juos po keturis grašius.

Prekijas sumokėjo, ir jaunikaitis džiaugėsi, kad taip lengvai pinigų gavo.

Išėjo jis antrą kartą pažaisti, ir vėl prekijas sustojo prie jo. Jaunikaitis juokais paprašė už du akmenukus šimtą auksinių, ir tasai iš karto sumokėjo. Bernaitis užrietė nosį.

— Mama,— pasakė jis,— dabar galėčiau vesti. Juk turiu pradžiai šimtą auksinių!

— Tiktai gerą išsirink! — patarė motina.

Kalbina vieną, paskui kitą, bet nei jis nieko nepažinojo, nei jo niekas, ir tinkamos nesurado. Taip praėjo nemažai laiko. Šimtas auksinių ir akmenukai pasibaigė, ir vėl jam nieko nebeliko, tik senas žibintas kampe.

— Mama,— tarė sykį sūnus,— visai užmiršau tą žibintą, eisiu išvalysiu. už jį kiek nors gausime.

Jis paėmė žibintą ir patrynė skuduru.

— Ką įsakysite, galingasis karaliau? — atsiliepė balsas žibinte.

— Tarsi aš būčiau galingas karalius? Žiūrėk, kaip jis tyčiojasi iš manęs! — ir nusviedė žibintą atgal į kampą.

Tačiau tasai žibintas jam nedavė ramybės. Antrą kartą paėmė jį ir patrynė skuduru, vėl atsiliepė balsas:

— Ką įsakysite, galingasis karaliau?

Dabar bernas buvo gudresnis ir pasakė:

— Nieko, tik duok krūvelę akmenukų, kokių turėjau.

Tuoj pat atsirado krūvelė auksinių akmenukų.

— Ei, mama, mama! Dabar aš tikrai vesiu, nes esu turtingas ponas,— šaukė piemuo motinai.— Paimk tų akmenų, nunešk karaliui dovanų ir paklausk, ar neatiduotų savo dukters man į žmonas.

Motina nušiurusiomis drapanomis nuėjo pas karalių.

— Mano sūnus,— sako,— sveikina jus, siunčia dovanų ši-

tuos akmenukus ir klausia, ar neatiduotumėt jam į žmonas savo dukters?

Karalius supyko, kad tokia apdriskėlė prašo išleisti dukterį už jos sūnaus, bet akmenukai jam patiko.

— Gerai,— sako,— jeigu tavo sūnus toks turtingas, tegu rytoj pats ateina sužadėtinės.

Motina grįžo namo ir viską papasakojo sūnui.

Sūnus patrynė žibintą, atsiliepė balsas:

— Ką įsakysite, galingasis karaliau?

— Ligi rytojaus ryto, kai atsikelsiu, kad man būtų vario drabužiai, vario žirgas ir toks pats kariuomenės pulkas!

Rytą, vos pramerkęs akis, jis pamatė, kad viskas yra. Sėdo ant varinio žirgo ir nulėkė su kariuomenės pulku pas sužadėtinę. Nedidelėje giraitėje jis susitiko su karalium, kuris buvo sidabro rūbais, o jo kariuomenė irgi sidabrinė. Karalius, pamatęs, kad jis tik variniais, apsigrėžė ir visai nepanorėjo su juo kalbėtis.

— Kas gi čia darosi? — tarė sau piemuo ir grįžo namo.

Patrynė žibintą ir paklausė:

— Kodėl tasai karalius nenorėjo su manim kalbėtis?

— Todėl, galingasis pone,— atsakė žibintas,— kad jis buvo sidabro, o tu tik vario drabužiais.

— Na, jeigu taip, rytoj kad man būtų sidabro drabužiai, sidabro žirgas ir sidabro kariuomenė!

Kaip įsakė, taip ir buvo. Rytą sėdo ant sidabrinio žirgo ir nujojo pas karalių. Karalius išėjo jo pasitikti visas auksu apsitašęs. Pamatęs piemenį tik sidabro drabužiais, apsisuko ir nulėkė atgal į pilį. Teko grįžti namo ir piemeniui.

Namuose jis patrynė žibintą ir paklausė:

— Kodėl karalius vėl nepanorėjo su manim susitikti?

— Jis nori išleisti dukterį tik už tokio pat turtingo kaip jis pats, tau reikia auksinių drabužių, tada ją gausi.

— Kad man rytoj būtų tokie drabužiai!

Trečią dieną visa giraitė auksu spindėjo, kai piemuo ant aukso žirgo su karaliumi susitiko. Karalius buvo tik paauksuotais drabužiais, todėl teko nusileisti piemeniui ir atiduoti dukrą.

Mūsų piemenaitis savo kariuomenę paleido, o karaliaus dukrą šitaip be nieko namo vedėsi. Kam meluoti, jeigu vis vien tik apgriuvusią lūšną ras parėję? Kai priėjo kaimą, piemuo, rodydamas laukus, sako:

— Matai, žmona, tenai nešiosi man valgyti, kai avis ganyčiau.

Namie karalaitę jis paguldė ant šiaudų ir nuėjo miegoti. Kai karalaitė užmigo, piemuo patrynė skuduru žibintą:

— Ką įsakysite, galingasis pone?

— Nieko, tik priešais karaliaus rūmus kad tokia pati pilis ant sidabrinės grandinės kabotų, ir viską, kas ten reikalinga, paruošk ir mano žmoną į karališkus patalus pernešk.

Kaip įsakė, taip ir buvo padaryta! Karalaitė akis išsproginė, rytą pabudusi! Atėjęs vyras pasakė, kad viskas jai priklauso. Taip jie drauge gražiai gyveno.

Tačiau tasai vienuolis, kuris turėjo daug knygų, perskaitė, kad piemenukas gavo stebuklingą žibintą ir dabar yra didelis ponas. Vienuoliui tas nepatiko, jis ilgai laužė galvą, kaip gauti tą žibintą. Persirengė prekijo drabužiais ir ėjo per kaimus, supirkinėdamas senus daiktus ir pardavinėdamas naujus. Atėjo jis ir į karaliaus pilį ir klausė, ar nenorėtų kas senų žibintų pakeisti naujais.

— Iš tiesų yra čia vienas labai senas žibintas,— atsakė piemens motina,— ir atidavė jį už naująjį. O kai parėjo sūnus, dar jam pasigyre:

— Matai, sūnau, kokį naudingą darbą padariau: tą seną žibintą, kur kampe gulėjo, į naują iškeičiau.

O vienuolis tuo tarpu kaip tik patrynė žibintą.

— Ką įsakysite, netikras pone? — atsiliepė žibintas.

— Šitą pilį su karalaitė nugabenk prie juodosios jūros, ir tegu ten kabo virš vandens ant sidabrinės grandinės!

Kaip įsakė, taip ir buvo padaryta. Piemuo liko be pilies ir be žmonos. Karalius įpyko ir norėjo jį myriop nuteisti, bet piemuo išsiprašė, kad leistų jam eiti ieškoti žmonos ir pilies.

Jis susiruošė ir iškeliavo į pasaulį. Ilgai ėjo per girias ir vieną pavakarę priėjo trobelę.

„Ačiū dievui,— pagalvojo,— bent po stogu galėsiu pernaktuoti, gal ir apie žmoną ką nors sužinosiu.“

Įžengė į vidų — tuščia. Tik viename kampe sena boba kiurkso.

— Ko gi tau reikia, menkas žmogeli,— paklausė jį senė.

— Ieškau nakvynės,— atsakė jaunikaitis.— Ir norėjau paklausti, ar nieko negirdėjote, kur dingio mano pilis ir žmona?

— Kur tavo pilis ir žmona, aš nieko nežinau,— kalbėjo senė.— Mano sūnus Vėjas tikriau galėtų pasakyti, nes jis įpykęs visus kalnus ir miškus išpusto, dažnai šimtamečius medžius išvarto, visus užkampius išnaršo. Bet, sūneli, geriau bėk kiek gali, nes jis tave užuodęs iš karto suės.

— Kaip bus, taip bus, močiute! Paslėpkite mane kur nors, gal pasigailės.

— Gerai, jeigu pats nori, pasilik, bet aš tau nieko negalėsiu padėti!

Senė paslėpė jį tamsiame kampe. Netrukus, dvi dienas pūtes, grįžo pavargęs Vėjas.

— Čia turi būti žmogus,— vos peržengęs slenkstį, sušuko Vėjas.— Kur jį padėjai?

— Iš kur čia bus žmogus? — tramdė jį senė.— Juk nuo tavo pūtimo sliekas žemėje nepasislėptų, ką ir kalbėti apie žmogų, kuris laisvai vaikšto ir kvėpuoja!

— Nenuslėpsite nuo manęs, jis ten kampe. Pasirodyk, vyruti, ko čia ieškai?

Vargšas piemuo išlindo iš kampo ir atsistojo kaip nykštukas prieš milžiną.

— Ak.— sako.— ko gi daugiau ieškočiau — tik patarimo, kaip iš bėdos išbristi. Noriu surasti pilį, kuri kabo ore ant sidabrinės grandinės.

— Tokios niekur nėra, kur aš pučiu. Bet kad į tokį didelį žygį susiruošei, paleidžiu tave, o rytoj nueisi pas mano brolių, kuris dykumoje pučia. Ten greičiau surasi, ko ieškai.

Trobeleje viskas nurimo, piemuo ramiai išsimiegojo, o anksti rytą Vėjas parodė jam, kaip išeiti iš tos gūdzios girios.

Vargais negalais jis išsikapstė iš girios ir priėjo dykumą, kurios nei galą, nei krašto nebuvo matyti. Ilgai klaidžiojo po šitą dykumą, kol priėjo trobelę. Ir čia jį pasitiko sena Vėjo motina, nakvynėn jo priimti nenorėjo, nes jos sūnus dykumose pučias ir esąs piktesnis už aną. Tačiau ilgai prašoma sutiko, paslėpė jį tamsiame kampe ir uždengė užuolaida.

Staiga lauke pasigirdo švilpesys, tarsi būtų vienu metu švilpę trys šimtai piemenų. Tai Vėjas artėjo prie namų ir dar iš tolo šaukė:

— Mama, be reikalo tą kirminėlį kampe slėpi. Aš jį užuodžiau, kai jis dar iš miško į laukus išėjo.

— Na, nerūstauk.— tramdė jį senė.— juk tas žmogus eina nuo tavo brolio ir patarimo ieško.

— Matau aš jį, matau! — pasakė Vėjas, ir piemuo įsidrąsinęs išėjo iš kampo. Pasipasakojo savo vargus, bet Vėjas apie tokią pilį nieko negalėjo pasakyti; jis patarė jam nueiti pas trečiąjį brolių, kuris jūrose pučia.

Rytą Vėjas parodė, į kurią pusę eiti, o pats susiruošė į kitą, kad jam nesimaišytų po kojomis, kai pradės pūsti. Mūsų keleivis sparčiai nužingsniavo tiesiai, ir pavakare priėjo trobelę ant jūros kranto. Čia jį ramiai pasitiko Vėjo motina, nes sūnus, nors buvo visų baisiausias, jūrose siautėjo. Artėjant nakčiai, jis nurimdavo ir grįždavo namo patenkintas, kam galėdavo, patardavo. Ir dabar, pamatęs piemenį, gražiai pasisveikino ir paprašė viską papasakoti.

— Hm,— tarė jūrų Vėjas, išklausęs piemens pasakojimą,— tu ne tiek ieškai savo pilies, kiek stebuklingo žibinto, apie kurį dar man nieko nepasakojai. Žinok, kad tavo pilis kabo čia viršum jūros, ir tavo žmona tenai, o vienuolis verčia ją tekėti ir stebuklingą žibintą turi. Tik nežinau, kaip pateksi į tą pilį. Jeigu tas žibintas tau nepadės, nieko nebus. Iš čia eisi palei jūrą. Ten yra vienas šaltinėlis, prie jo vienuolis buvo sustojęs, eidamas į tenai; jeigu tam žibintui patiksi, rasi ženklą.

Piemuo padėkojo už patarimą ir anksti rytą išėjo to šaltinio ieškoti.

Eidamas jūros krantu, vienoje vietoje pamatė mergelę šokančią. Jis pribėgo prie jos, jau buvo pagaunąs, bet toji — op! — prieš pat nosį į šaltinį išoko. Piemuo puolė iš paskos, bet veltui, tik ištraukęs iš vandens ranką, pamatė ant piršto gražų aukso lankelį. Jis pasukinėjo tą lankelį ir išgirdo balsą:

— Pamiršai savo žibintą, atėjo vienuolis, nusipirko jį ir dabar nešiojasi su savim. Aš tik maža jo dalelė.

Piemuo apsidžiaugė ir tarė:

— Ak, mano mielas lankeli, kaip tu čia atsiradai?

— Matai, žibintas nenori tam vienuoliui tarnauti, ligi šiol vis dar tau padeda. Vienuolis, eidamas į čia, sustojo prie šaltinio atsigerti; pasilenkė, ant kaklo kabantis žibintas atsitrenkė į uolą, o aš atsiskyriau ir įkritau į šitą šaltinį. Jis ilgai paskui ieškojo, bet nerado. Dabar jau nebijok, aš tau padėsiu atgauti visą žibintą. Tik pasukinėk mane ir panorėk vienuolio pilyje atsidurti.

Piemuo pasukaliojo lankelį ir panorėjo vienuolio pilyje atsirasti. Iš karto buvo tenai. Vienuolio sodininkas kaip tik

rožes sodino; piemuo pasisiūlė dirbti mokiniu, ir tasai jį mielai priėmė. Jis išbuvo čia porą savaitių, bet niekas jo nepažino. Kartą, kai pražydo pirmoji jo prižiūrima rožė, nunešė ją karalaitėi. Paėmusi rožę, ji nusijuokė,— to niekada nedarydavo, būdama pas vienuolį,— bet jo nepažino. Šitaip jis ir antrą rožę nunešė, ji vėl nusišypsojo. Kai nunešė trečią, karalaitė paklausė, kas jis toks?

— Negi, mano mieloji, nepažįsti? Aš gi tavo vyras!

Karalaitė tik dabar jį atpažino ir puolė ant kaklo:

— Ak, iš kur tu atsiradai?

Jis viską papasakojo. Vienuolis kaip visada buvo išvykęs medžioti, ir juodu sutarė, kaip atgauti tą žibintą, kurį vienuolis visą laiką nešiojosi pasikabinęs ant kaklo.

Kai vienuolis sugrįžo, ji dėjosi serganti ir paprašė, kad jai paruoštų vonią. Kai išsimaudė, meilesnė pasidarė, vienuolį glostė ir jam pasiūlė išsimaudyti. Vienuolis išsimaudė, po to užmigo, o žibintas kaip visada ant kaklo kabojo. Karalaitė priėjo ir norėjo nukabinti, bet jis pabudo ir griebėsi žibinto. Tačiau netrukus vėl užmigo, ir ji tylutėliai priėjusi nupjovė virvutę, paėmė žibintą ir atidavė savo vyrui. Tasai tuoj patrynė žibintą į skverną.

— O, seniai nesimatėm, galingasis pone! Ką įsakysite?

— Kad šita pilis būtų perkelta į tą pačią vietą, kur pirma stovėjo, o tas bjaurus vienuolis į gabalus sudraskytas ir į jūrą išmestas!

Kaip įsakė, taip buvo padaryta. Vienuolio likučius jūroje žuvys gaudė, o pilis spindėjo senoje vietoje.

Karalius atsikėlęs vis pasižiūrėdavo į tą vietą, kur anksčiau aukso pilis kabojo. Kaip jis apsidžiaugė išvydęs ją žėrinčią ryto saulės spinduliuose! Ir dar labiau apsidžiaugė, pamatęs, kad jo vaikai atvažiuoja pas jį aukso karieta! Išbėgo jų pasitikti, visi puolė glėbesčiuotis.

Buvo didelė puota! Tai bent vestuvės! Tris mėnesius visi linksminosi. Nuo to laiko piemuo gyveno kaip galingas karalius su savo žmonele ir, jeigu nepasimirė, ligi šiol tebegyvena.

Kartą iš tolimų kraštų važiavo pirkliai. Vežimai buvo sunkiai pakrauti, nes daug brangių prekių vežėsi, bet viskas gerai sekėsi ir kelias jiems neprailgo. Staiga lygiame kelyje ėmė ir sustojo priekinis vežimas. Vežėjas uždrožė arkliams botagu, bet tie nė žingsnio. Pirklys išsoko iš vežimo ir ėmė tvoti lazda, bet ir tas nieko nepadėjo.

— Na, koks čia perkūnas juos ištiko?

Pasižiūri pirklys — ogi mažas berniukas guli kelio dulkešė ir trinasi akis.

— Ką gi čia veiki? — klausia jį pirklys.

— Aš nežinau, — atsako berniukas.

— O iš kur tu?

— Aš nežinau.

— Kur tavo tėvas ar motina?

— Aš nežinau.

— O kuo tu vardu?

— Nežinau, — pravirko berniukas.

— Neverk! Pasiimsiu tave su savim. Ar nori?

— Aš nežinau.

Pirklys pasiėmė jį, pasisodino į vežimą. Pats neturėjo vaikų, todėl šis buvo jam kaip savas.

Dar kartą paklausė, kas jis toks, iš kur, tačiau berniukas nieko negalėjo atsakyti, net savo vardo nežinojo, ir pirklys daugiau neklausinėjo. O kad ant kelio rado jį penktą savaitės dieną, pavadino Penktuku.

Penktukas užaugo, buvo geras berniukas ir jau pats važinėjo po kaimus, supirkinėjo javus, nes tėvas paseno ir sėdėjo namie.

Kartą Penktukas atvažiavo į vieną miestą. Buvo sekmadienis, tad drauge su kitais žmonėmis užėjo į bažnyčią. Čia priedurų buvo pastatytas karstas su numirėliu, o kitoje karsto pusėje gulėjo krūvelė lazdu. Eidami į bažnyčią, žmonės ėmė iš tos krūvelės po lazda, sukirtę numirėliui, metė jas į kitą pusę. Priėjo eilė ir Penktukui.

— Kam gi jūs, gerieji žmonės, tą numirėlį mušate, juk jis jau nieko blogo negali padaryti? — paklausė Penktukas.

— Negali, negali,— atsakė žmonės,— bet jis, gyvas būdamas, mums prasiskolino, ir dabar tegu gauna tiek kirčių, kiek auksinių yra skolingas.

— Ar daug jis skolingas,— paklausė Penktukas.

— Tik trisdešimt tūkstančių,— atsakė jam.— Penkiolika tūkstančių kirčių jau gavo, dar tiek reikia įkirsti.

— Nemuškite jo, aš užmokėsiu.

Penktukas sumokėjo skolą už tą numirėlį ir gražiai jį palaidojo. Vieną iš tų lazdu, kuriomis žmonės jį mušė, įsmeigė kapo galvūgalyje ir iškeliavo sau. Pinigų, tiesa, nedaug jam buvo likę, bet sekėsi gerai, jis prisipirko grūdų ir grįžo namo.

Žiemą Penktukas gyveno namie ir neturėjo jokio darbo, todėl eidavo medžioti. Kartą jis vaikščiojo sušalęs po girią, nieko nenušovė ir staiga pamatė ant šakos paukščiuką. Šovė, ir paukščiukas nukrito žemėn. Penktukas priėjo ir pamatė ant sniego tris lašelius kraujo. Pasižiūrėjo, susimąstė ir tarė sau: „Mano žmona turi būti balta kaip sniegas, o skruostai raudoni kaip kraujas.“

Parėjęs namo, papasakojo tėvams, kaip jam buvo ir ką nusprendė. Tėvai neprieštaravo, tik norėjo, kad jis vestų ir greičiau susirastų žmoną, baltą kaip sniegas raudonais kaip kraujas skruostais.

Ilgai jis dairėsi tokios mergelės, bet vis negalėjo rasti. Pagaliau ryžosi eiti į platų pasaulį žmonos ieškoti. Dar tą pačią dieną pasakė tėvams, kad išeina. Tėvai išleisdami tarė:

— Eik ir daryk, kaip nori.

Susiruošė Penktukas ir iškeliavo su vienu tarnu. Eina eina, keliauja iš vieno krašto į kitą, apžiūri kiekvieną mergele, bet nė viena nebuvo balta kaip sniegas ir raudonskruostė.

Priėjo jie ir tą miestą, kur jis kadaise buvo numirėlį išpirkęs. Kaiėjo pro kapines, tarnas žvilgtelėjo į tą pusę ir sako:

— Kokie gražūs trys medeliai auga prie kapo. Labai tikėtų mums iš jų lazdas pasidaryti kelionėn!

Penktukas irgi pasižiūrėjo į kapines ir prisiminė, kaip jis

laidojo tą numirėlį ir lazda prie kapo įbedė. Priėjo prie kapo ir išpjovė vieną prisiminimui. Tarnas išsipjovė antrą ir jau buvo beeina.

— Išpjaukite ir trečią! Ji bus man! — atsiliepė balsas užpakaly.

Juodu atsigrėžė ir mato: stovi milžinas.

— Kas tu toks esi? — klausia Penktukas.

— Mano vardas Pūstašius, ir daugiau nieko neklausinėk, tik liepk tarnui išpjauti trečią lazda ir paleisk jį namo, jeigu nori rasti žmoną, baltą kaip sniegas raudonais kaip kraujas skruostais.

Penktukas pagalvojo ir sako:

— Tegu būna taip! — ir padarė, kaip buvo liepęs Pūstašius. Tarną paleido namo, liepęs pasakyti tėvams, kad viskas gerai.

Penktukas su Pūstašium keliauja toliau. O tas Pūstašius buvo labai vargingai apsirengęs. Apie pietus Pūstašius sako:

— Žinai, Penktuke, aš mielai ko nors užvalgyčiau!

— Aš irgi! — atsako Penktukas.

— Matai šitą pilį? Mes ten pietausime.

— Ką tu, mūsų ten niekas neįleis tokių apdriskėlių.

— Kodėl neįleis? Tik eik paskui mane!

Priėjo Pūstašius prie vartų, o vartai užrakinti. Jis ėmė šaukti:

— Atidarykit!

— Kas ten? — atsiliepė sargai.

— Aš esu Pūstašius, atidarykit greičiau, kvaišos!

— Bet mes girdėjom, kad Pūstašius seniai miręs.

— Ką ten miręs! Jeigu būčiau miręs, nebūčiau čia.

— O ko čia vaikštai?

— Juk žinot, ko Pūstašius vaikšto. Paruoškit pietus šimtui vyrų ir šimtui arklių šieno bei avižų!

Pūstašius anksčiau vadovavo kareivių pulkui, todėl ir dabar įsakinėjo. Pilyje žmonės ėmė prašyti:

— Pūstašiau, neliepk to daryti! Buvo sausra, nederlius, neturime nieko. Geriau keliauk toliau! Verčiau mes tau pačiam ką nors duosime.

Ilgai prašomas Pūstašius nusileido ir tarė:

— Na, jeigu jau nieko neturite, bent man ir mano bičiu-
liui pietus pataisykit.

Taip ir buvo.

Kai juodu jau kilo toliau keliauti, pilėnai Pūstašių paklausė, ko jis pageidautų. Šis buvo varganai apsirengęs, todėl paprašė seno apsiausto, kuris kaboją ant vagio už durų. Tie nenorėjo duoti, girdi, kam reikia seno, geriau duosią naują.

— Kur jūsų protas! — nesutiko Pūstašius.— Iš manęs žmonės juoksis, pamatę, kad po nauju apsiaustu apdriskę dra-
bužiai.

Norom nenorom atidavė jam tą apsiaustą. Kai jie išėjo už vartų, Pūstašius sako Penktukui:

— Tasai apsiaustas mums pravers. Juo apsisiautęs būsi ne-
matomas.

Ir Pūstašius apsisiautė juo.

Kitą dieną apie pietus Pūstašius vėl sako:

— Žinai, Penktuke, būtų gerai užvalgius.

— Nekvaršink man galvos, ubage! Niekas mūsų neįsileis.

— Eikš iš lėto paskui mane, pamatysi.

Pūstašius beldžia į vartus:

— Atidarykit!

— Kas ten?

— Pūstašius atėjo!

— Pūstašius, juk mes girdėjome, kad jis miręs.

— Jeigu būčiau miręs, nebūčiau čionai!

Pilėnai juos kaipmat įsileido ir ėmė klausinėti, ką jiems atnešę.

— Jūs gi žinote, ką aš nešioju. Paruoškite dviem šimtams vyrų valgyti ir gerti, o dviem šimtams arklių šieno ir avižų!

— Oi Pūstašeli, nereikalauk šito! Niekas neužderėjo, neturime, ko duoti. Verčiau tau ką nors pasuksime, tik palik mus ramybėj!

Nusileido Pūstašius ir liepė tik dviem žmonėms pataisyti pietus. Juodu pavalgė, atsigėrė, o kai susiruošė eiti, pilėnai paklausė, ko jis pageidautų kelionėn.

— Duokit,— sako Pūstašius,— tą surūdijusį kardpalaikį, kuris ant sienos kabo.

— Kam tau jo reikia? Verčiau duosime naują.

— Neplepėkit niekų! Senas apsiaustas ir naujas kardas — kaip aš atrodysiu? Žmonės pirštais užbadys.

Ir Pūstašius gavo tą seną kardą. Kai buvo už vartų, jis tarė Penktukui:

— Matai, Penktuke, kaip mums sekasi. Šitas kardas pats viską kapos, ką jam įsakysi.

Eina eina, jau antra diena nieko burnoj neturėjo. Pagaliau pamatė kažkokią pilį.

— Ar matai, Penktuke, tą pilį? — klausia Pūstašius.

— Matau,— atsako Penktukas.

— Mes ten šiandien pietausim.

— Dink iš akių, ubage, juk mūsų ten niekas neįleis.

— Kodėl neįleis? Tik eik paskui mane.

Prie vartų Pūstašius šaukia:

— Atidarykit!

— Kas tenai?

— Pūstašius.

— Eik sau, klajūne! — atsako jam.— Pūstašius seniai miręs.

— Jeigu būčiau miręs, nebūčiau čionai. Atidarykit!

— Kokių žinių mums atnešei?

— Jūs žinote, kokias žinias Pūstašius nešioja. Tuo pat išvirkite trims šimtams vyrų pietus ir paruoškite trims šimtams arklių šieno ir avižų!

Tie prašo:

— Nereikalauk tiek daug iš mūsų! Niekas mums neužderėjo. Keliauk sau toliau. Verčiau tau ką nors duosime.

Pūstašius pagaliau nusileido, tik įsakė dviem vyrams gerus pietus pataisyti. Pietūs kaipmat buvo paduoti, ir abu keleiviai sočiai pavalgė. Po pietų pilėnai sako Pūstašiui:

— Ko norėtum gauti iš mūsų?

— Duokit tą nutriušusį kapšą, kur pakrosnyje mėtosi, kad turėčiau kur kokį grašį įsidėti.

— Kam tau,— sako,— tas skylėtas kapšas, juk iš jo visi grašiai išbyrės? Geriau duosime tau naują naujutėlį.

— Kur matyta: senas apsiaustas, surūdijęs kardas ir naujas kapšas! Geriau duokit tą senąjį.

Norom nenorom turėjo duoti. Kai išėjo iš pilies, Pūstašius sako:

— Tasai kapšas, Penktuke, mums pravers. Tai ne paprastas kapšas, o stebuklingas: jeigu jį papurtysi, krūva auksinių pribyrės.

Pabuvoję tose trijose pilyse, mūsų keleiviai priėjo vieną miestą, Pūstašius ir sako:

— Ar matai šį miestą? Ten gyvena tavo išrinktoji: balta kaip sniegas, skruostai kaip kraujas. Bet tu liksi čia, aš vienas eisiu. Netrukus grįšiu ir pasiimsiu tave.

Pūstašius nuėjo į miestą, užsuko į smuklę ir atsisėdo prie staliuko.

— Smuklininke, pripilk vyno!

— Ar turėsi, ubage, kuo apsimokėti? — atsako smuklininkas.

Tačiau smuklininkas išsigando tokio milžino, pripylė kažkokių pamazgų ir atnešė jam. Pūstašius už vyną tēškė dukatą ant stalo. Tada smuklininkas patarnavo jam kaip kokiam didžponiui. Pūstašius paliepė aukso karietą paduoti, ratus auksiniais ratlankiais aptraukti ir ketvertą arklių pakinkyti. Kaip viesulas išlėkė Pūstašius iš miesto.

Penktukas laukė už miesto, kada Pūstašius sugrįš. Staiga žiūri — atvažiuoja aukso karieta ketvertu arklių pakinkyta.

— Ir aš galėčiau namie taip važinėti, o dabar vaikštau su tuo Pūstašium, visai nusiplūčiau, nei pats nežinau, kur esu, — atsiduso jis.

Karieta sustojo šalia jo.

— Na, lipk į karietą, važiuosime į miestą, — tarė Pūstašius.

Penktukas nesitvėrė džiaugsmu. Atsisėdo šalia Pūstašiaus ir nušvilpė į miestą. Kol šitaip lėkė, Pūstašius vis purtė kapšą ir bėrė dukatus į karietą, kol pilnutėlę pripylė.

Kai įvažiavo į miestą, Pūstašius liepė Penktukui tuos dukatus gatvėse mėtyti, ir Penktukas mėtė juos pilna sauja. Paskui apsistojo smuklėje, valgė ir gėrė kiek širdis geidė.

Netrukus karalienę pasiekė gandas, kas mieste darėsi, kad toks ir toks ponas atvažiavęs. Tą patį vakarą karalienė liepė Penktuką pakviesti. Penktukas pasiėmė gerokai dukatų ir nu-

ėjo. Kai tik pamatė karalienę, iškart suprato, jog čia toji pati, kurios ieškojo: ji buvo balta kaip sniegas, o skruostai raudoni kaip kraujas. Skaniai su ja pavakarieniavo, o po vakarienės lošė kortomis. Karalienė paprastai kiekvieną aplošdavo. Bet Penktukas dėl to nesirūpino, nes kapše dukatų netrūko. Kai jie taip lošė, Penktukas ją paklaudė, ar tekėsianti už jo. Karalienė paėmė sidabrinį šaukštuką, išmetė pro langą į jūrą ir tarė:

— Jeigu rytoj vakare šį šaukštelį atneši, būsiu tavo!

Nusiminęs parėjo Penktukas, nes nežinojo, kaip tą šaukštelį pasiekti. Bet Pūstašius stovėjo po langu ir viską girdėjo. Kai tasai šaukštelis lėkė pro langą, įsakė apsiaustui:

— Apsiauste, išsitiesk virš jūros!

Apsiaustas pačiupo šaukštelį ir atnešė jam.

Rytojaus dieną Penktukas buvo dar daugiau nusiminęs, ir juo labiau artėjo vakaras, juo labiau liūdėjo, nes reikėjo eiti pas karalienę.

— Ko toks nusiminęs? — klausia jį Pūstašius.

— Kaip aš nebūsiu nusiminęs, jeigu vakar karalienė išmetė į jūrą sidabrinį šaukštelį ir pasakė, kad jeigu jo neatnešias, niekada nebūsianti mano.

— Jeigu tik tas, nėra ko liūdėti,— sako jam Pūstašius.— Šį rytąėjau per turgų, ten kaip tik prekiautojai didžiulę žuvį skrodė, joje rado sidabrinį šaukštelį. Aš atpirkau jį, še pasiimk!

Pūstašius padavė tą patį šaukštelį, kurį vakar karalienė pro langą buvo išmetusi.

Apsidžiaugęs Penktukas nuėjo pas karalienę ir atidavė jai šaukštelį. Linksmi abu pavakarieniavo, paskui lošė kortomis. Penktukas vėl paklausė, ar tekėsianti už jo.

— Tekėsiu,— sako,— jeigu rytoj vakare atneši man šį žiedą.

Tai sakydama nusimovė auksinį žiedą ir nusviedė toli į jūrą. Pūstašius ir dabar stovėjo po langu, jo įsakytas apsiaustas pačiupo žiedą ir atnešė jam.

Penktukas nusiminęs grįžo iš karalienės, ir dar labiau nusiminęs atrodė kitą dieną, nes žiedo niekur nebuvo. Jis pasi-

guodė Pūstašiui, jau norėjo verčiau grįžti namo, negu gėdingai pasirodyti karalienei.

— Tu nebijok! — sako jam Pūstašius.— Žiedas yra čia. Čia toks žmogus pardavinėjo žuvį, aš nupirkau ir vienoje radau žiedą. Eik pas karalienę ir linksminkis. Pažiūrėsim, ką ji vėl pasakys.

Apsidžiaugęs Penktukas nunešė žiedą karalienei, o su juo drauge nuėjo ir Pūstašius su savo apsiaustu, todėl jo niekas nematė. Penktukas su karaliene linksmiai vakarieniauja, lošia kortomis. Jis paduoda jai žiedą ir klausia, ar jau eisianti už jo.

— Eisiu,— atsakė karalienė,— jeigu atspėsi, kur šiandakt būsiu.

To Penktukas nesitikėjo, bet ką darys? Nuliūdęs išėjo, o kai parėjęs nerado Pūstašiaus, pasaulis jam atrodė dar labiau aptemęs.

Tačiau Pūstašius gerai žiūrėjo, kas čia darosi. Kai Penktukas iš karalienės išėjo, ji atsistojo vidury kambario ir tarė:

— Žeme, atsiverk!

Staiga žemė atsivėrė ir ji išoko prarajon. Po to žemė vėl užsivėrė, o karalienė sustojo prie pragaro vartų. Su savo apsiaustu Pūstašius sekė jai iš paskos.

Prie pragaro vartų karalienės laukė velnias su karieta. Karalienė sėdo į karietą, o nematomas Pūstašius įsitaisė ant pasostės šalia vežėjo. Važiuoja važiuoja per tą pragarą, pagaliau privažiuoja vario girią. Pūstašius pasilenkia, nusilaužia nuo vieno medžio šakelę ir paslepia po apsiaustu. Sugaudė varinė girią. Karalienė išsigando ir sušuko:

— Žiūrėkit, žiūrėkit, mane kažkas vejasi!

Velniai šoko ieškoti į visas šalis, bet nieko nerado.

Važiuoja toliau ir privažiuoja sidabro girią. Pūstašius pasilenkia ir nusilaužia sidabrinę šakelę. Sugaudė sidabro girią, o išsigandusi karalienė šaukia:

— Mane vejasi! Gerai žiūrėkit į visas puses!

Velniai visur išieškojo, bet niekur nepastebėjo nė gyvos dvasios.

Važiuoja toliau ir privažiuoja aukso girią. Pūstašius nusi-

laužia auksinę šakelę. Sugaudžia aplinkui giria, o karalienė šaukia:

— Stokit! Jau bus blogai, mane tikrai kažkas vejasi!

Velniai sustojo, išsoko iš kariatos, apžiūrėjo kiekvieną krūmelį, kiekvieną plyšelį. Velnias net kaiščius iš ratų ištraukė, ar ten ko nėra. Bet niekur nieko.

Šitaip jie privažiavo velnių pilį, pastatytą iš žmonių galvų

ir kaulų. Čia buvo puota. Velniai gėrė iš kaulinių taurių. Karalienė sėdėjo už stalo ir vakarieniavo su jais. Po vakarienės velniai šoko kanopomis ant skustuvų ir dvylika kartų iš eilės išvedė karalienę šokti. Pašokusi ant tų skustuvų, ji vis avėsi kurpaites ir mėtė pastalėn. Ten sėdėjo su savo apsiaustu Pūstašius ir rinko tas kurpaites. Dvylika šokių ji sušoko, dvylika kurpaičių nusiavė, o kai išmušė dvylikta valanda, grįžo namo tuo pačiu keliu, Pūstašius irgi.

— Na, Penktuke, kaip miegojai? — klausia Pūstašius, kai tasai rytą pramerkė akis.

— Prasčiau negu tu, — atsakė Penktukas. — Karalienė man liepė atspėti, kur ji šiąnakt nakvojo, o čia dar tavęs nebuvo, neturėjau su kuo pasitarti.

— Nenusimink, — ramina jį Pūstašius. — Matau, kad tu per tuos rūpesčius kaip skiedra išdžiūvai. Tasai jos kelias ne tau. Aš buvau su karaliene vietoj tavęs. Imk šias šakeles, kurpaites ir eik pas ją!

Tai taręs padavė jam varinę, sidabrinę bei auksinę šakeles, supjaustytas kurpaites ir papasakojo viską, ką matė. Pagaliau pasakė, jog šį kartą jis eisias drauge kaip geras bičiulis.

Atėjo į pilį, karalienė juos pasitiko ir klausia:

— Ką gi naujo atnešate tokį ankstų rytą?

— Šią naktį, — sako Penktukas, — buvai ten ir ten. Aš sakau teisybę, štai šakelės iš vario, sidabro ir aukso girios. Taip pat kurpaitės, kurias šokdama supjaustei.

Karalienė negalėjo daugiau spirtis, turėjo nusileisti. Pūstašius liepė paruošti tris lovius. Į pirmąjį pasodino karalienę. Tvojo ją lazda, kurią buvo prie kapo išsipjovęs, kol lovyje putos pradėjo virti. Paskui pasodino ją į antrą lovį ir mušė lazda, kol pilnas kraujo pritekėjo. Po to pasodino į trečią ir mušė, kol pilną ašarų priverkė. Kai lovys buvo pilnas ašarų, karalienė pirmą kartą ėmė gailėtis savo piktų darbų.

— Na, dabar galime ramūs namo keliauti. Visas velnio užgaidas jai išmušiau, — pasakė Pūstašius.

Tada Penktukas gavo sužadėtinę, baltą kaip sniegas ir raudonais skruostais kaip kraujas. Kai priėjo vieną tiltą, Pūstašius sustojo ir sako:

— Penktuke, mudu abu nemažai privargome, kol gavome šią sužadėtinę. Turbūt pripažinsi, kad aš daugiau dirbau negu tu. Bet nenoriu už tai daugiau, negu priklausu. Perkirskime ją pusiau. viena pusė bus tau, kita man.

Penktukas verkė, prašė to nedaryti.

— Tiktai taip, — atsakė Pūstašius, — kitaip negalima.

— Tada daryk, kaip nori, ji tau daugiau priklausu negu man.

Sužadėtinė atsigulė ant tilto, Pūstašius paėmė tą seną kardą, kur anoje pilyje buvo gavęs, ir kirto, bet atgalia puse ir sužadėtinėi nieko neatsitiko. Staiga iš po tilto išsoko velniai jos ginti, o priešaky tasai didžiausias iš pragaro. Pūstašius greit sušuko:

— Karde, kapok!

Kardas tuoj sukapojo į gabalus didžiausią velnią, o kiti, pamatę kardą, iškart išlakstė.

— Matai, Penktuke,— norėjau tave išbandyti, ar būsi man dėkingas ir ją pagaliau išvaduos iš tų velnių. Aš iš tavęs nieko nereikalauju. Dabar sužadėtinė tavo.

Kai priėjo kapines, kur Pūstašius pasisiūlė keliauti drauge, Pūstašius tarė:

— Ar atsimeni, ką tada laidojai?

— Iš tikrųjų dabar prisimenu, kaip kadaise, važinėdamas po pasaulį, vieną žmogų liepiau palaidoti.

— Na matai, tasai žmogus esu aš, už tavo gerą darbą norėjau atsilyginti. Dar kartą dėkoju tau, kad tada nuo mušimo mane išvadavai ir gražiai palaidojai.

Staiga Pūstašius pavirto baltu balandžiu ir nuskrido prie savo kapo. Penktukas parkeliavo namo ir iškėlė puikias vestuves su mergele, balta kaip tik ką iškritęs sniegas ir raudonais kaip kraujas skruostais.

JANIKAS IR MACIKAS

Seniai, labai seniai už raudonųjų jūrų, už didžiulės uolos, prie stiklo kalno vienoje karalystėje buvo kaimelis. Tame kaimelyje gyveno labai vargingas žmogus. Šiame plačiame pasaulyje jis nieko neturėjo, tik vargų, nelaimių ir daugybę vai-

kų. Su savo sūnumis jis vaikščiojo į girią žabų rinkti ir iš to gyveno. Menkas tai buvo uždarbis tokiam pulkui vaikų! Vargšai vaikai dažnai verkdamo, gulėdami alkani ant krosnies, o nelaimingam tėvui širdį skaudėdavo. Mielai būtų kuo geriausiai jais pasirūpinęs, bet nieko negalėjo padaryti. Šitaip ir tempė visi ant pečių sunkią vargo našta.

Kartą, rinkdami girioje žabus, pamatė ažuole lizdą. Vyriausias iš sūnų užsiropštė į ažuolą ir rado ten septynis gražius kiaušinius. Vaikai džiaugėsi tais kiaušiniais, o tėvas tarė:

— Ačiū dievui ir už tai! Mieste už juos šį tą gausime. Tik nesudaužykite!

Rytojaus dieną tasai vargšas žmogus nuėjo į miestą ir pasiūlė kiaušinius vienam pirkliui.

— Kiek nori už juos? — paklausė pirklys.

— Ak,— atsakė žmogelis,— kiek duosit, tiek užteks.

Pirklys sumokėjo už kiaušinį po skatiką, ir vargšas liko patenkintas. Kai tik jis išėjo, į pirklio parduotuvę įbėgo du pirklio sūnūs Janikas ir Macikas ir jau norėjo su tais kiaušiniais žaisti. Berniukai kaip berniukai — vieną kiaušinį išmetė žemėn ir iš jo vietoj trynio iškrito aukso rutuliukas. Tai pamatęs, pirklys pradaužė ir antrą, ir kitus kiaušinius ir visuose vietoj trynio rado po aukso rutuliuką. Jis tuoj išbėgo iš parduotuvės, norėdamas pasivyti tą žmogų. Laimė, kad tasai dar netoli buvo nuėjęs ir išgirdo, jog jį šaukia atgal. Žmogelis grįžo į parduotuvę.

— Gerasis žmogau,— tarė jam pirklys,— man labai patinka tie kiaušiniai. Jei gali, atnešk daugiau tokių, gerai užmokesiu. Jis išėmė keletą auksinių ir įspaudė jam į delną, sakydamas:

— Čia užstatas.

Vargšas žmogelis nesitikėjo tokios laimės ir mielai pažadėjo atnešti. Jis tuoj šio to nusipirko. Kai parėjo namo, visi šokinėjo iš džiaugsmo, kad bent kartą sočiai pavalgys.

Tėvas su sūnumis kasdien vaikščiojo į girią žabų ir ėmė iš lizdo tuos dailius kiaušinius. Kartą vėl atėję į girią, jie pamatė, kaip gyvatė neša nasruose kiaušinį iš to lizdo. Paskui gyvatė nusliugė nuo medžio ir šliaužė tolyn į girią. Jiems

parūpo sužinoti, kur ji šliauš, ir nusekė iš paskos. Po vienu drevėtu medžiu ji dingo, bet netrukus iškišo galvą ir šildėsi saulėje. Žmogus prišoko, nukirto gyvatei galvą, paskui ištraukė ją visą. Tame drevėtame medyje jie rado didelę krūvą tokių pačių kiaušinių, nunešė juos pirkliui ir gavo daug pinigų.

Tačiau pirkliui buvo vis negana:

— Žinai ką,— sako jis žmogeliui,— pagauk tą paukštį, kuris deda tuos kiaušinius, ir atnešk čia su visu lizdu. Duosiu už tai du vežimus grūdų, vieną pakinkytą keturiais jaučiais, o kitą — keturiais arkliais, ir pinigų, kiek norėsi.

Žmogus su pilnu kapšu ir gera žinia švilpaudamas parėjo namo.

Rytojaus dieną, vos prašvitus, jis pasiuntė vyriausią sūnų to paukščio gaudyti. Berniukas patraukė į girią. Kai priėjo prie to ažuolo, kaip tik paukštis atskrido į lizdą. Apsidžiaugęs jis tylutėliai ropštėsi į medį vis aukščiau ir aukščiau ligi pat lizdo. Bet kai ištiesė ranką ir jau norėjo jį sučiupti, paukštis — prrr — suplasnojo sparnais ir nuskrido.

Kitą rytą tėvas pasiuntė antrą sūnų, o paskui ir trečią, bet ir tie nieko negalėjo padaryti.

Matydamas, kad vaikai nepagauna paukščio, pats susiruošė. Tačiau jis nėjo rytą, bet palaukė, kol sutems, ir tada patraukė į girią. Mėnuo gražiai švietė, ir jis atsisėdo po ažuolu, kuriame buvo tasai lizdas.

— Palauksiu valandėlę, kol paukštis kiekiau įmigs,— tarė sau.

Bet jis buvo pavargęs, pradėjo snausti ir užmigo. Vidurnaktį miegodamas ėmė lipti į medį, nes buvo nakviša. Užlipo, surišo paukščiui sparnus ir su visu lizdu žemėn nukėlė, pasidėjo šalia, o pats miegojo toliau sėdėdamas.

Rytą pabudęs vėl įsilipo į ažuolą, bet ten nei paukščio, nei lizdo neberado. Vargšas nežinojo ką daryti iš apmaudo. Laipiojo, dairėsi aukštyn, niekur nieko nematė. Netyčia žvilgtelėjo žemyn, žiūri — lizdas, kuriame tupi paukštis surištais sparnais. Tuo jį čiupo ir su didžiausiu džiaugsmu nunešė į miestą pirkliui.

Tasai, pamatę, kad žmogus atneša paukštį su lizdu, vos iš

kailio neišsinėrė, lakstė po kambarius, išbučiavo pačią, vaikus. Paskui liepė pakinkyti į vieną vežimą ketvertą gražių arklių, į kitą — keturis nušertus jaučius ir prikrauti abu vežimus grūdų. Dar davė žmogeliui pinigų, kiek tasai norėjo, ir išleido namo.

Žmogui buvo negirdėtas džiaugsmas! Nebereikėjo vaikščioti žabų rinkti, pasistatė gražų namą, nusipirko žemės, pievų ir laimingai gyveno.

Pirklys, vos tik žmogelis išvažiavo, įkalė į sieną prie savo lovos porą vinių ir pakabino lizdą su paukščiu. Paukščiukas buvo nedidelis, romus, tylus ir kasdien sudėdavo vieną kiaušinėlių. Pirklys sudaužydavo ir išimdavo iš jo auksą. Taip truko daug metų. Pirklys tapo neregėtu turtuoliu.

Kartą šventą dieną jis ilgėliau drybsojo lovoje, žiūrėdamas į lizdą. Tuo tarpu paukštis pakėlė kairįjį sparnelį, ir pirkliui pasirodė, kad ten yra kažkokios raidės. Pasikėlęs jis pamatė po sparneliu žodžius: „Kas suvalgys mano širdį, bus karaliumi, o kas suvalgys mano kairįjį sparną, kasnakt turės po galva šimtą dukatų.“

Pirklys labai nustebo ir apsidžiaugė. Jis greitai apsirengė, pasiėmė peilį, papjovė paukštį, nupešė, pats gražiai išdorojo. Paskui supjaustė, sudėjo į keptuvę ir liepė virėjai pietums iškepti. Ir baisiausiai prigrasė:

— Gerai žiūrėk, jeigu pražus bent vienas gabaliukas, pražūsi ir tu!

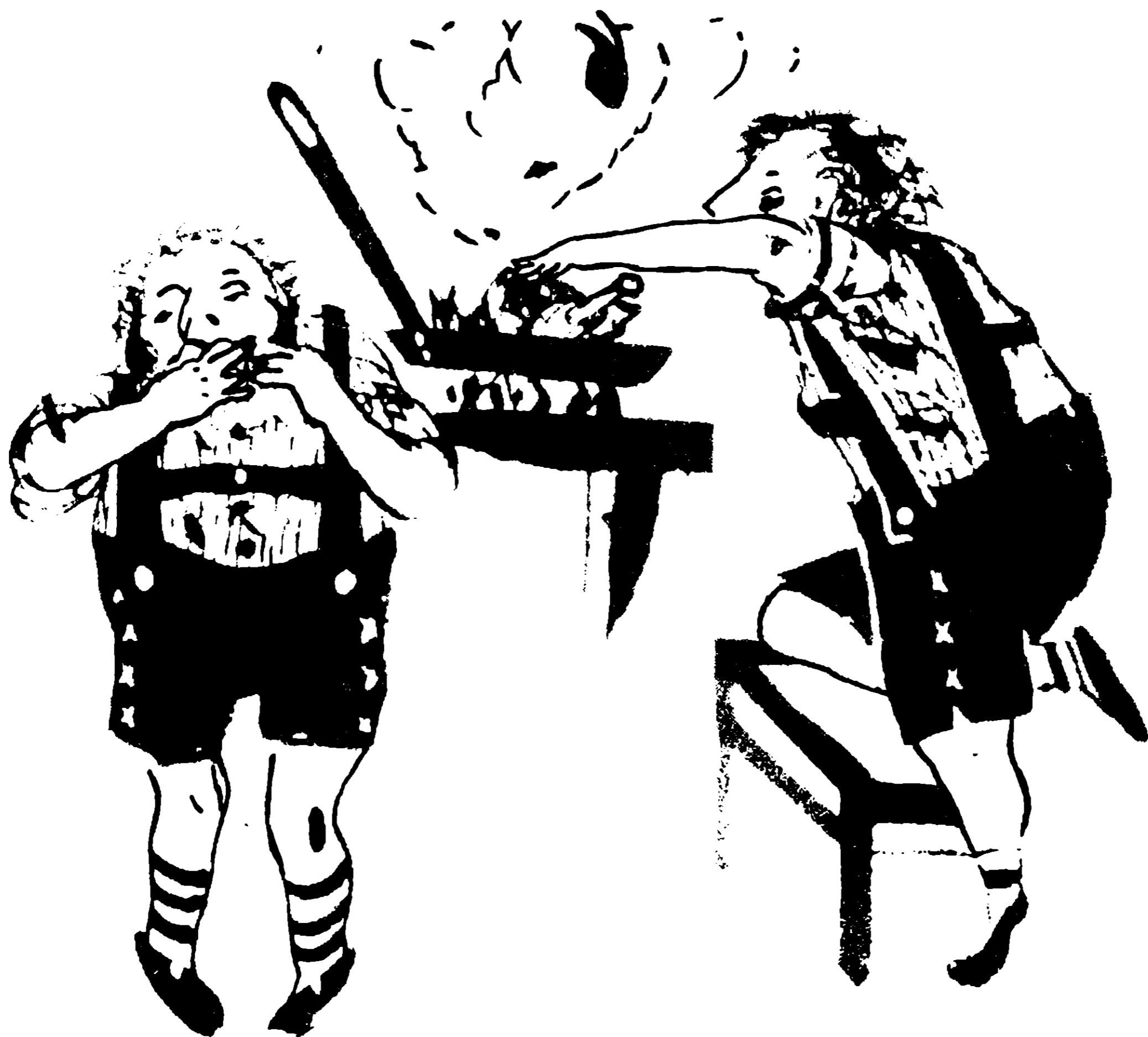
Paskui pirklys su žmona ir vaikais išėjo į bažnyčią.

Buvo labai šalta žiema. Pirklio vaikai sušalo, parėjo namo anksčiau ir puolė tiesiai į virtuvę. Virėja juos vijo lauk, bet jie neklausė, prašė, kad duotų užvalgyti, nes labai išalkę. Kol virėja ruošėsi jiems duoti ką nors, jaunesnysis brolis Macikas čiupo iš keptuvės širdį; įsidrąsinęs ir Janikas išsitraukė kairįjį sparnelį ir suvalgė.

Netrukus grįžo iš bažnyčios ir pirklys. Net neužėjęs į kambarius, nuskubėjo tiesiai į virtuvę kepsnio apžiūrėti, ar ko nors netrūksta. Žiūri: nėra nei širdies, nei sparnelio! Ėmė barti virėją, klausinėti, kas buvo užėjęs į virtuvę? Toji pasakė, kad berniukai buvo įbėgę, jie tikriausiai ir suvalgė. Ta-

čiau pirklys nieko nenorėjo girdėti, mušė virėją per galvą ir toji netrukus krito negyva. Berniukai klausėsi už durų, kas darosi virtuvėje, matė, kad iš tiesų prasti jų popieriai, ir išsigandę pabėgo iš namų.

Bėgo bėgo, kol kojos pavargo, ir tik temstant atsidūrė vienoje pievoje, o tos pievos vidury stovėjo šieno kupėta.

— Na, Janikai,— tarė Macikas,— šiandien toliau neisime, nežinia dar, kas pasitaikys, kelyje, verčiau pernaktvokime šioje šieno kupetoje.

Vyresnysis brolis sutiko ir juodu patraukė prie tos kupetos. Staiga iš jos išsoko didelis riebus elnias, ir Macikas apgailestavo, kad neturi kuo šauti. Beliko tik žiūrėti, kaip elnias nušuoliavo per pievą. Jie nuėjo prie kupetos iš tos pusės, kur išsoko elnias, ir ten rado didelę angą.

— Čia mums bus gera,— tarė berniukai, įlindo į kupetą ir netrukus miegojo kaip užmušti. Rytą, vos brėkstant, Janikas pabudo. Macikas dar saldžiai miegojo. Janikas labai norėjo gerti, todėl nuėjo paieškoti kokio šaltinio. Tuo tarpu pabudo Macikas ir ėmė ieškoti šiene pasimetusios kepurės. Grabinėdamasis apčiuopė tą vietą, kur Janikas galvą buvo pasidėjęs, ir aptiko kapšelį. Atidarė, žiūri — pilnas dukatų! Kaip tik grįžo ir Janikas nuo šaltinio. Macikas greitai paslėpė kapšelį krepšyje ir nieko broliui nesakė.

Keliauja broliai toliau ir prieina vieną kaimą. Buvo išalkę, todėl pasuko į smuklę ir Macikas užsisakė gerus pietus. Janikas susirūpino, kuo reikės apsimokėti, bet Macikas jį nuramino:

— Nebijok, brolau, aš dar turiu pinigų.

Pavalgė, pasišaukė smuklininką, ir visi labai nustebė, kai Macikas ėmė mokėti dukatais. Apsimokėjo ir iškeliavo toliau. Ėjo ėjo, ir visur, kur tik nakvodavo, Macikas rasdavo po Janiko galva pilną kapšelį, net nežinojo, kur dėti dukatus.

Kartą jis parodė tuos pinigus broliui, bet kai šis paklausė, iš kur juos ėmęs, pasakė, jog radęs. Janikas labai apsidžiaugė, ir juodu keliavo toliau per kalnus ir klonius, kol pagaliau priėjo miestą, kur gyveno karalius.

Broliai apsistojo užėigos namuose ir poniškai gyveno. Vyresnysis brolis Janikas mėgo muziką ir tapybą ir per trumpą laiką išmoko taip gražiai groti ir piešti, jog jam niekas negalėjo prilygti. Macikas dykinėjo sau kaip ponas. Gerai valgė, gėrė, vaikštinėjo ir klausėsi, kaip jo brolis gražiai groja.

Kartą, kai jis šitaip grojo, važiavo karieta karaliaus dukte. Jo grojimas karalaitei taip patiko, jog įsakė vežėjui sustoti ir klausėsi. Ji net nevažiavo toliau, liepė vežėjui grįžti atgal.

Rytojaus dieną Janiką pasikvietė karalius ir paklausė, ar negalėtų jo dukros išmokyti groti. Karalius pažadėjo gerai sumokėti. Janikas mielai apsiėmė ir dar tą pačią dieną pradėjo karalaitei mokyti. Karaliui Janikas patiko ir mielai matydavo jį savo rūmuose.

Tuo metu kaimyninėje karalystėje pasimirė karalius, į jo

vietą turėjo būti renkamas kitas. Tačiau ten buvo toks paprotys: susirinkdavo žmonės, išmesdavo aukštyn karūną ir kam ji nukrisdavo ant galvos, tas būdavo karalius. Tasai gandas pasiekė ir mūsų jaunikaičius, ir Macikas labai panoro tenai nueiti.

— Janikai,— tarė jis broliui,— gal einam pasižiūrėti?

— Gerai,— atsakė Janikas, ir, kai atėjo laikas, juodu išvyko į tą karalystę.

Ten buvo susirinkus neregėta daugybė žmonių, ir broliams teko stovėti minios pakrašty. Lygiai vidurdienį buvo išmesta aukštyn karūna. Ji lėkė aukštai, po to pasuko į šoną ir nukrito Macikui ant galvos. Kilo didžiulis triukšmas, maišatis, visi norėjo pamatyti karalių. Vyresniojo amžiaus žmonės subėgo į tą vietą, kur nukrito karūna, ir žiūri, kad čia jaunas bernaitis. Jie puolė mušti Maciką ir Janiką. Jaunikaičiai leidosi į kojas ir sustojo tik prie savo užėigos.

Karaliaus rinkimas buvo atidėtas kitai dienai. Macikui dėl šio nuotykiu buvo apmaudu, bet jį vis tiek traukė vėl nueiti į tuos rinkimus, ir jis ėmė įkalbinėti Janiką, kad eitų drauge. Iš pradžių Janikas nenorėjo, bet paskui nusileido. Šį kartą jie atsistojo dar atokiau, kad vėl negautų į kailį kaip vakar. Vidurdienį vėl buvo išmesta karūna. Ji lėkė aukštyn, net akyse mirgėjo. Staiga ėmė kristi žemyn ir nusileido tiesiai Macikui ant galvos. Maciką ir Janiką žmonės vėl gerokai apkūlė, o karūnaciją atidėjo kitai dienai. Tačiau taip sutarė: kam ant galvos karūna nukris — net jei ir piemeniui ar elgetai — tas ir bus karalius.

Atėjo trečia diena. Macikas nerimo, jam rūpėjo eiti, ir jis ėmė kalbinti Janiką, bet tasai nė girdėt nenorėjo.

— Jau du kartus per tave gavau lupti, kam dar trečią kartą į kailį gauti.

Tada Macikas išėjo vienas ir drąsiai atsistojo tarp kitų žmonių. Vidurdienį vėl buvo išmesta aukštyn karūna, o ji kur buvus, kur nebuvus vėl nukrito Macikui ant galvos. Jį tuoj apspito žmonės, visi lenkėsi jam, pripažindami savo karaliumi. Paskui labai pagarbiai nuvedė į karaliaus rūmus, ten jis atsisėdo į aukštą sostą ir pradėjo karaliauti.

Janikas visą dieną grojo, nesulaukęs ligi vakaro Maciko, išėjo ieškoti. Niekur jo nerado ir labai nuliūdęs grįžo, manydamas, kad jo brolis bus pražuvęs. Vargšas ne juokais išsigando — kai buvo šalia Macikas, jam niekas nerūpėjo, brolis už viską mokėdavo. Kaip jis dabar gyvens tokiuose brangiuose užteigose namuose? Jis paliko užteigą ir susirado pigesnę būstą pas vieną seną našlę.

Pirmą naktį pernakojo pas tą našlę, o toji rytą klodama lovą rado po pagalve kapšą dukatų. Taip buvo ir kitais kartais, bet jis nieko neklausinėjo, ji nieko jam nesakė ir dėjo tuos dukatus į vieną vietą. Janikas kasdien vaikščiojo į karaliaus rūmus princesės mokytis, ten jis vis labiau visiems patiko, ypač karalaitei, nes buvo dailus jaunikaitis.

Vieną dieną buvo karaliaus vardinės, o kitą — karalienės. Rūmuose karalius kėlė didelę puotą, į ją pakvietė ir Janiką. Karalaitė turėjo pasirodyti svečiams su savo muzika ir taip gražiai grojo, jog visi nežinojo kaip ir begirti. Antrą dieną per pietus, kada visi toliau puotavo, princesė nupiešė savo motiną ir paveikslėlį jai padovanojo. Nupiešta karalienė buvo kaip gyva, ir visi stebėjosi, kaip princesė galėjo taip greit ir gerai nupiešti. Pats karalius ją paklausė:

— Dukrele mano, kas gi tave išmokė taip gražiai piešti? Princesė pasakė, kad Janikas.

Visi tarsi susitarę pakėlė taures ir išgėrė į Janiko sveikatą. Paskui princesė dar grojo, dabar drauge su Janiku, ir jie taip gražiai sutarė, jog visi apsiverkė.

Puotai pasibaigus, karalius pasišaukė Janiką ir sako:

— Tu esi vertas, kad nuo šiol gyventum mano rūmuose, o aš noriu būti tau kaip tikras tėvas.

Janikas gražiai padėkojo, bet jam atrodė, kad tai per didelė garbė, jis ėmė atsisakinėti, girdi, nenusipelnęs tokios meilės. Tačiau karalius nenusileido, ir Janikas jau rytojaus dieną turėjo persikelti į rūmus, kur jam buvo duotas atskiras kambarys.

Janikas naujame būste gerai išsimiegojo, o rytą atsikėlęs išėjo į sodą pasivaikščioti. Tuo tarpu tarnaitė atėjo kambario tvarkyti ir klodama lovą rado po pagalve kapšą dukatų. Ji

paėmė tuos dukatus ir pasidėjo sau. Manė, kad Janikas grįžęs pradės teirautis. Bet jis nieko neklausinėjo.

Tarnaitė kasdien vis rasdavo kapšą dukatų ir jau nebeži-
nojo, ką ir galvoti. Ji pasisakė vienai raganai, kuri karaliaus
rūmuose gyveno, girdi, štai kokie dalykai dedasi. Ragana tuoj
nudūmė į kryžkelę ir sukvietė visas kitas raganas pasitarti.
Tos raganos išbūrė, kad Janikas bus suvalgęs tokio ir tokio
paukščio sparną. Po vidurnakčio ragana parlėkė namo ir suka
galvą, kaip tą sparną iš jo ištraukus.

Kitą dieną karalius ėjo medžioklėn, pasikvietė ir Janiką.
Juodu visą dieną vaikščiojo ir vakare parėjo labai išvargę.
Janikas pasijuto negerai, jam kažkas skaudėjo. Atsigulė į lo-
vą ir netrukus užmigo. Apie dešimtą valandą atėjo ragana,
pažadino jį ir davė kažkokio gėrimo.

— Čia,— pasakė,— karalaitė siunčia, kad būtumėt stip-
resnis.

Janikas išgėrė ir kietai užmigo. Po valandėlės jį ėmė pūsti,
darytis bloga, ir per miegus jis išvėmė tą sparnelį, kurį dar
mažas būdamas buvo suvalgęs. Ragana laukė pasiruošusi, tuoj
čiupo sparnelį, gražiai nuplovė ir davė karalaitėi suvalgyti.
Nuo to laiko po Janiko pagalve jau nebeatsirdavo dukatų —
jie būdavo po karalaitės galva. Kitą rytą Janikas geriau jau-
tėsi, netrukus ir visai pasveiko.

Tačiau raganai to neužteko; ji norėjo visai Janiką iš rūmų
išguiti. Vieną naktį, kai šis kietai miegojo, įsėlino į jo kam-
barį, griebė jį ir nunešė virš kalnų ir vandenų, pagaliau pa-
guldė vienoje saloje. Paskui kaip strėlė parlėkė namo.

Janikas pabudęs labai stebėjosi, kaip čia atsidūrė. Jis pa-
sileido bėgti, bėgo kiek įkabindamas ir pribėgo jūros krantą,
o toji jūra buvo raudona kaip kraujas. Tada jis sustojo ir gal-
voja, ką toliau daryti?

Staiga dangų aptraukė juodi debesys, pradėjo baisiai
griaudėti, žaibuoti, visa jūra pavirto putomis. Iš įsiaudrinu-
sios jūros iššoko ugninis slibinas ir piktai prabilo į Janiką:

— Kaip drįsai čia ateiti, tuoj suėsiu tave!

Janikas ėmė jam aiškinti, kad jis nekaltas, pats nežinąs,
kaip čia patekęs.

Slibinas pamažu aprimo ir pagaliau tarė:

— Išpešk man iš sparno plunksną ir pagalvok, kur norėtum būti, ir tuoj ten būsi.

Janikas išpešė plunksną, pagalvojo apie karaliaus rūmus ir tuoj ten atsidūrė. Buvo pavakarys; Janikas nuvirto į lovą truputį pailsėti. Vos tik jis užsnūdo, pribėgo ragana, čiupo plunksną, kurią jam buvo davęs slibinas, pagriebė Janiką ir lėkė su juo už raudonųjų marių, į tą pačią salą, kur jau kartą jį buvo nunešusi.

Janikas pabudo, žiūri — vėl atsidūręs toje baisioje vietoje. Vargšas nežinojo, ką daryti, ir laukė, kas bus toliau. Staiga dangus pajuodo, ėmė baisiai žaibuoti, griaudėti, jūra putoti. Išlėkė ugninis slibinas ir norėjo Janiką sudraskyti. Bet jis labai prašė, ir slibinas pasigailėjo.

— Išpešk,— sako,— dar vieną plunksną ir pagalvok, kur norėtum būti, tuoj pat ten būsi.

Janikas pagalvojo apie karaliaus rūmus ir kaipmat ten atsidūrė.

Ragana pyko, kad jis antrą kartą sugrįžo. Ji vėl naktį įsėlino į jo kambarį, pavogė slibino plunksną, o Janiką pačiupo ir nunešė atgal į tą pačią salą. Pabudęs jis labai bijojo, kad šį kartą slibinas jį tikrai sudraskys. Vaikščiojo ir laukė, kas bus. Netikėtai į jį padvelkė malonūs kvapai. Jis pradėjo eiti į tuos kvapus ir priėjo obelį, ant jos geltonavo gražūs obuoliai ir kvėpėjo iš tolo. Buvo jų ir žemėje prikritusių. Jis vieną paėmė ir suvalgė. Staiga jam išaugo baisūs ragai. Jie traukė galvą žemyn, jis vos galėjo ją pajudinti. Vargais negalais kiūtino tarp tankių krūmų, vos benulaikydamas tuos ragus.

Netoli tenuėjo. Iš kažkur padvelkė dar skanesni kvapai, ir jis priėjo prie vienos kriaušės. Ant jos kabėjo gražūs vaisiai, daug mėtėsi ir žemėje nukritusių. Dabar jis galvojo: ar valgyti, ar nevalgyti?

— Kas bus, tas,— tarė sau, paėmė vieną kriaušę ir kremta.

Vos tik suvalgė kriaušę, dingo ragai, ir jis pasidarė dar dailesnis. Janikas labai džiaugėsi, kad išsikapstė iš tokios didelės bėdos. Prisirinko į krepšį tų kriaušių ir nuėjo prie obels, kur buvo gavęs tuos ragus. Prisirinko obuolių ir lau-

kia, kas bus. Staiga užslinko juodas debesys, ėmė griaudėti, žaibuoti. Per tą audrą atlėkė slibinas, išskėtė nagus, rodės, tuoj suplėšys. Bet ir šį kartą Janikas labai prašė, ir slibinui jo pagailo.

— Na, paskutinį kartą paleidžiu tave,— tarė jis.— Išpešk man iš sparno plunksną. Tik gerai pagalvok, kur nori keliauti. Vargšas esi, bet tavo vargai baigsis! Ar atsimeni, kaip pas tėvą tą sparną suvalgei? Tasai sparnas turėjo tokią galią, kad kas rytą kapšas dukatų po tavo galva atsirasdavo. Bet juos ėmė tavo brolis, tavo šeimininkė ir tarnaitė. Paskui ragana karaliaus rūmuose išgavo iš tavęs tą sparną ir davė karalaitėi suvalgyti. Toji pati ragana tris kartus tave čia buvo atnešusi. Tavo brolis suvalgė to paukščio širdį ir tapo karaliumi. Dabar viską žinai, daryk, ką nori.

Janikas atsiduso, apsiverkė, kad tiek prarado, ir pagalvojo apie vargšę našlę, pas kurią jis kadaise gyveno. Ir tuoj atsidūrė tenai.

Apsidžiaugė senutė jį pamačiusi, nes mylėjo kaip tikrą sūnų. Tuoj nusivedė Janiką į kamara ir parodė pilną rėčkele dukatų.

— Matai, sūneli,— tarė ji,— čia viskas tavo.

Bet jis tik pusę jų pasiėmė, o kitą pusę padovanojo senutei.

Kaip tik buvo šventadienis, ir visa karaliaus šeimyna ėjo į bažnyčią. Janikas persivilko prekijo drabužiais ir nuėjo prie bažnyčios tų obuolių pardavinėti. Visas miestas susirinko į tuos kvapus ir žmonės bažnyčioje nekantravo greičiau sužinoti, kas taip gardžiai kvepia. Pamaldos pasibaigė, ir visi virste išvirto iš bažnyčios. Karalaitė tuoj priėjo prie obuolių pardavėjo ir klausia, kiek kainuoja.

— Šitie obuoliai labai brangūs,— atsakė jis,— nes turi nepaprastą galią: kas vieną suvalgys, bus dar gražesnis negu yra.

Karalaitė paėmė vieną ir jau norėjo graužti, bet Janikas sulaikė jos ranką.

— Ne, ne,— šituos obuolius reikia valgyti vidurnaktį. Žmogus turi būti vienas kambaryje, iškišti galvą pro lango grotas ir tik po to skanauti.

Nors karalaitė buvo labai daili, nusipirko vieną obuolį

už tris tūkstančius. Ragana irgi norėjo būti graži, nusipirko už du tūkstančius auksinių. Tarnaitė taip pat paėmė už tūkstantį, ir visos nekantriai laukė vidurnakčio.

Sulaukusios vidurnakčio, nuėjo į savo kambarius, kurių langai buvo į gatvę ir vieni priešais kitus. Iškišo galvas pro langų grotas ir godžiai valgė tuos obuolius. Vos tik baigė valgyti, visoms išaugo tokie didžiuliai ragai, jog negalėjo galvų atgal įtraukti.

Rytą žmonės, sustoję gatvėje, labai jų gailėjo ir su baimė žiūrėjo į tokį stebuklą. Karalius, sužinojęs, kas pasidarė, tuoj liepė pašaukti geriausius gydytojus, kad joms padėtų. Tie plovė, plovė, bet vos tik nupjaudavo, akies mirksniu vėl ataugdavo tokie patys ragai.

Karalius nebežinojo, ką daryti, įsakė visoje karalystėje paskelbti, kad jeigu atsirastų toks daktaras, kuris padėtų atsikratyti tų ragų, atiduotų jam dukrą ir pusę karalystės, o po mirties ir visą šalį. Ši žinia netrukus plačiai pasklido, bet veltui — neatsirado tokio žmogaus, ir rūmuose jau visi buvo praradę viltį.

Netikėtai į rūmų kiemą įvažiavo karieta, iš jos išlipo gražiai apsitaisęs jaunikaitis. Daug nesizvalgęs jis nuėjo tiesiai pas karalių ir pasisakė esąs tasai, kuris išgydysiąs tas moteris, bet su sąlyga, kad niekas jam netrukdytų. Karalius su viskuo mielai sutiko. Jam davė raktus ir nuvedė prie tų kambarių, kur jos buvo uždarytos.

Jis atrakino visus tris kambarius ir visų pirma apžiūrėjo, kaip ir kas. Paskui nusivilko apsiaustą ir ištraukė iš jo kišenių tris rimbus — vieną viengubą, antrą dvigubą ir trečią trigubą. Pirmiausia ėmėsi raganos ir kirto iš visų jėgų tuo trigubu rimbu. Paskui priėjo prie tarnaitės ir ją dvigubu rimbu gerokai išvanojo. Pagaliau gavo, kas priklausė, ir karalaitė, bet tuo viengubu rimbu. Taip jis darbavosi dvi dienas.

Trečią dieną liepė atnešti į kiekvieną kambarį po vonią, pripilti šilto vandens ir pridėti žolelių. Kai viskas buvo paruošta, jis priėjo prie raganos ir tarė:

— Dabar sakyk visus piktus darbus, kuriuos padarei šiame pasaulyje, kitaip gyva neliksi.

Ragana tuoj pradėjo skaičiuoti, kiek žmonių nugalabijo, kiek sužalojo, net baisu buvo klausytis. Kai ragana nutilo, jis dar pikčiau pagrasino, kad toliau kalbėtų, ir ji vis daugiau ir daugiau savo piktadarybių skaičiavo. Pagaliau prisipažino, kad vienam jaunikaičiui pavogusi sparną, kuris turėjo tokią galią, jog kas jį suvalgo, kiekvieną rytą randa po galva dukatų maišelį. Tą sparną atidavusi suvalgyti karalaitei, o jaunikaitį nugabenusi toli už raudonųjų marių.

Kai tą papasakojo, davė jai atsikąsti truputį kriaušės. Vos tik ji atsikando, ragai dingo, ir ragana lengviau atsikvėpė. Tada pasodino ją į vonią, o kai išsimaudė, paguldė į lovą ir tarė:

— Piktas padare! Tu šitaip elgeisi su manim, už tai buvai nubausta.

Palikęs raganą, jis nuėjo pas tarnaitę.

Toji savo kaltes iškart išpažino. Daktaras Janikas davė jai kąsnelį kriaušės, ir ragai dingo. Tarnaitė išsimaudė ir atsigulė į lovą.

Pagaliau atėjo eilė karalaitei. Janikas ir jai liepė pasisakyti savo kaltes. Karalaitė apsiverkė ir kalbėjo pro ašaras:

— Ak, turėjau vieną mielą mokytoją!

Vos ji tai pasakė, Janikui pagailo karalaitės, ir jis nebegalėjo daugiau klausytis. Davė jai atsikąsti kriaušės, ragai iškart dingo ir ji pasidarė gražesnė, negu buvo. Tą pačią akimirką atpažino Janiką, buvusį savo mokytoją. Ji vėl apsipylė ašaromis ir ėmė prašyti atleidimo. Janikas jai viską atleido, išmaudė, paskui paguldė į lovą.

Po to davė jai miltelių, nuo kurių greitai užmigo ir netrukus miegodama išvėmė tą sparnelį. Jis paėmė jį, gražiai nuplovė ir suvalgė. Tada paliko karalaitę ramiai miegančią. Kol tos moterys miegojo, Janikas liepė paruošti gražius drabužius, kad atsikėlusios galėtų jais apsivilkti. Pirmiausia raganą nuvedė pas karalių, paskui tarnaitę, o galiausiai karalaitę. Karalius ne iškart pažino savo dukrą — tokia ji buvo išgražėjusi ir laiminga.

Tada karalius atidavė savo dukrą ir pusę karalystės Janikui ir liepė kelti didelę vestuvių puotą, kurią sukviestė daug

didžiūnų ir karalių iš kitų karalysčių. Kai visi puotavo, Janikas atsistojo ir pradėjo pasakoti, kas jam nutiko: kur buvo, kuo buvo ir kas jis dabar yra. Tada senasis karalius atpažino Janiką ir apkabino kaip tikrą sūnų.

Staiga iš užstalės išbėga vienas karalius, prišoka prie Janiko ir klausia, ar pažįstas jį. Janikas atidžiau pasižiūrėjo ir mato, kad čia jo brolis Macikas. Apsikabino broliai, išsibučiavo ir džiaugėsi, jog karaliaus netoli vienas kito.

PLŪDURĖLIS IR VRATIKAS.— ŽMONIŲ AŠARŲ DŽIOVINTOJAI

Vienas karalius slapčiomis leidosi į pasaulį pasižiūrėti, kaip žmonės gyvena. Naktis užklupo jį gūdžioje girioje, kur stovėjo vieniša medkirčio trobelė. Ir ką gi? Trobelėje kaip tik tuo metu medkirčio pati gimdė ir keleiviui nebuvo vietos. Medkirtys paguldė jį palėpėje, o pats nuėjo pas žmoną.

Pavargęs karalius netrukus saldžiai užmigo, o kai truputį pamiegojęs prabudo, troboje jau buvo tylu, tik girdėjo žmones šnekant. Jis pridėjo ausį prie plonų lubų ir aiškiai išgirdo, kaip pribuvėja sako:

— Šis vaikas bus labai laimingas; jis paims į žmonas kaimyninio karaliaus dukterį, kuri irgi šią naktį gimė.

Karaliui tik dabar dingtelėjo, kad ir jo žmona laukiasi, ir jau buvo belekiąs namo; tačiau negalėjo čia taip viską palikti ir leisti, kad tasai šiąnakt gimęs medkirčio sūnus kada nors taptų jo žentu. Jis viską apgalvojo.

Sulaukęs ryto, kai visi atsikėlė, karalius ėmė prašyti medkirtį atiduoti jam savo sūnų, girdi, berniukas labai gražus,

jam reikia geresnės priežiūros, jis tėvams atsiųsias, ko jie pageidausią, o sūnus užaugęs ponu būsias. Tėvai seniai laukė sūnaus ir labai nenorėjo atiduoti, bet kai keleivis juo toliau, juo daugiau žadėjo ir pasisakė esąs karalius, pagaliau sutiko. Karalius atsisveikino ir pažadėjo atsiųsti tarną, kuris paims tą gražųjį berniuką.

Netrukus į medkirčio trobelę atvažiavo karaliaus tarnas su gražia karietaite. Atvežė tėvams brangių dovanų ir pagudė juos verkiančius, kad galėsią sūnelį aplankyti, kada panorėsią ir kai turėsią pinigų kelionėn. Jis paėmė berniuką su lopšiu į karietą ir išvažiavo. Tačiau kai atsidūrė už kalvos, pasuko kitu keliu, tiesiai prie didelės upės. Įmetė į ją kūdikį su visu lopšiu, o pats grįžo namo ir pasakė karaliui, jog įvykdė jo įsakymą.

Vargšas kūdikis plūduriavo su lopšiu upėje ir nenuskendo. Srovė atnešė jį prie vieno malūno. Malūnininkas ištraukė jį ir labai apsidžiaugė, nes pats vaikų neturėjo. Malūnininko pati dar labiau apsidžiaugė, pagirdė jį pienu, dieną naktį akių nuo jo nenuleido. Berniuką jie pavadino Plūdūrėliu, nes jis gražiai upėje plūduriavęs. Plūdūrėlis netrukus užaugo, buvo dailus jaunikaitis ir naujiems tėvams buvo geras užvadas.

Po daugelio metų karalius medžiodamas sustojo prie to malūno ir užėjo paprašyti vandens. Malūnininkas tuoj šūktelėjo:

— Plūdūrėli, tu vikriausias, atnešk jo šviesybei stiklinę vandens.

Plūdūrėlis padavė karaliui vandens ir stovi priešais. Karalius žiūrėjo žiūrėjo į dailų jaunikaitį ir jam pasirodė, kad tą veidą kažkur jau matęs.

— Juk tu vaikų neturėjai,— klausia karalius malūnininką,— iš kur gavai šį berną?

Malūnininkas pasipasakojo, kaip sugavo berniuką upėje ir pavadino jį Plūdūrėliu. Karalius susimąstė. Jam dingtelėjo mintis, kad medkirčio vaikas bus išlikęs gyvas. Lyg niekur nieko paprašė malūnininką, kad leistų pasiųsti Plūdūrėlį su laišku karalienei, girdi, užmiršęs prieš išvykdamas į medžioklę

duoti kai kokių nurodymų. Malūnininkas mielai pašaukė Plūdūrėlį, ir tasai pašoko iš džiaugsmo, kad galės pasitarnauti karaliui. Jis apsiliko šventiniais drabužiais ir po akimirksnio jau bėgo su laišku į karaliaus pilį.

Plūdūrėlis bėga, o viena moteriškė jam šaukia:

— Plūdūrėli, palauk, krikštamotė tave kviečia!

— Ar aš žinau, kas mano krikštamotė! Aš tik žinau, kad neturiu laiko žaisti,— atsiliepė Plūdūrėlis, šokinėdamas per kupstus, kelmus ir rąstigalius.

Krikštamotė tai matydama užleido jam juodą tamsą ir tokį gilų miegą, jog jis iškart užmigo atsirėmęs į vieną kelmą. Krikštamotė priėjo, išėmė iš krepšio laišką ir perskaitė:

„Miela karaliene! Jeigu myli mane, šį pasiuntinį tuoj pat įsakyk nužudyti!“

Krikštamotė tik pasukaliojo laišką, perdėjo iš dešinės rankos į kairę, ir jame buvo štai kas parašyta:

„Miela karaliene! Jeigu myli mane, šį pasiuntinį tuoj pat sutuok su mūsų dukterimi!“

Laišką įdėjo jam į krepšį, išvaikė tamsą ir miegą, ir Plūdūrėlis bėgo toliau, lyg nieko nebūtų atsitikę.

Karaliaus pilyje mielas jaunikaitis buvo gražiai priimtas, ir karaliaus duktė su džiaugsmu sutiko už jo tekėti. O jis tartum per miegus tik žiūrėjo, kas čia darosi.

Grįžo iš medžioklės karalius ir baisia supyko, kad Plūdūrėlis liko gyvas ir dar vedė jo dukterį. Norėjo ir žentui, ir dukrai galvas nukirsdinti, bet karalienė parodė laišką, kurį karalius pats buvo atsiuntęs. Šis savo akimis netikėjo, kad įsakė dukterį sutuokti su tuo vargingu bernu. Prispyrė Plūdūrėlį viską papasakoti, kaip nešė tą laišką. Išgirdęs, jog krikštamotė šaukusi jį, iškart nutilo ir apsiverkė.

— Matau,— tarė jis,— jog nebegaliu priešintis. Tačiau žinok, kad nesiliausiu liejęs ašarų dėl savo dukters, kol atneši man iš Vratiko tris aukso plaukus.

Kai karalienė ir jos dukra tai sužinojo, irgi ėmė taip raudoti ir lieti ašaras, kad į vieną sutekėjusios, jos būtų užtvindžiusios visus laukus. Ir sakė, jog niekada nesiliausiančios

raudoti, jeigu Plūdurelis žūsiąs. O Plūdurelis jas guodė, girdi, viską padarysiąs ir joms ašaras nudžiovinsiąs.

Karaliaus šeimyna ir visi dvariškiai raudojo, o Plūdurelis ėjo, kur akys veda, kur kojos neša, prašyti trijų aukso plaukų iš Vratiko, kuris ašaras džiovina.

Kelyje jam pasitaikė eiti per vieną miestą. Ką tik sutiko, visų akys buvo pilnos ašarų.

— Kas nutiko, gerieji žmonės, ko jūs verkiate? — klausia Plūdurelis.

Žmonės vienas po kito ėmė proverksmiai pasakoti, kad turėję vieną šulinį, kuris juos visus girdęs, o dabar jis staiga išdžiūvęs, ir jie mirštą iš troškulio.

— O kur tu, žmogau, keliauji? — klausia jį.

— Aš,— atsakė Plūdurelis,— einu pas Vratiką, kuris ašaras džiovina.

— Tai paklausk, žmogau, ir kodėl tasai mūsų šulinys išseko; jeigu šulinys būtų pilnas, ir mūsų ašaros nudžiūtų.

Plūdurelis mielai pažadėjo sužinoti ir patraukė toliau.

Nužingsniavęs gerą galą kelio, priėjo kitą miestą, kur žmonės irgi ašaras liejo.

— Kas nutiko, gerieji žmonės, kad taip verkiate? — klausia juos.

Tie ėmė skųstis, kad išdžiūvęs medis, kuris labai gražius ir sveikatingus vaisius auginęs — jų užvalgęs, kiekvienas ligonis pasveikdavęs. Dabar visoje karalystėje visi serga ir visi verkia. Ir jiems Plūdurelis pažadėjo viską sužinoti.

Ėjo Plūdurelis ėjo ir priėjo didelę upę. Čia pamatė senį keltininką ir prašo, kad jį perkeltų į kitą krantą.

— Perkelsiu,— atsakė tasai,— jeigu anoje pusėje surasi Vratiką ir paklausi, kaip man atsikratyti šito kėlimo; pasenau ir šitaip turiu kamuotis, man ašaros niekada nenudžiūsta, kad nepajėgiu valties vairuoti.

— Surasiu, surasiu,— pažadėjo Plūdurelis,— juk pas Vratiką ir einu.

Sėdo juodu kaip geri bičiuliai į valtį; keltininkas perkėlė jį ir pažadėjo palaukti kitame upės krante.

Vaikščiojo Plūdurelis tuščiais upės krantais, ilgai vaikščiojo. Pagaliau priėjo didžiulę uolą, kurioje Vratikas gyvena. Laimė, kad jo nebuvo namie, prie durų sėdėjo pasišiaušusi jo motina.

— Sveika, močiute! — pasisveikino Plūdurelis.

— Sveikas, sūnau! — atsakė senė.— Kurgi keliauji, žmogau? Ar nežinai, kad visi, kas čia ateina, turi žūti?

— Ak geroji močiute, pasigailėk manęs ir tų, kurie verčia. Aš atėjau ieškoti išsigelbėjimo visiems!

Paskui papasakojo jai viską, ko atėjo. Senutė net ašarą nubraukė išgirdusi apie žmonių nelaimes, pažadėjo pati viską iš sūnaus išgauti. Plūdurelį paslėpė kampe po kubilu ir prigrasė, kad tyliai tūnotų ir gerai klausytųsi.

Vos tik Plūdurelis pasislėpė, parlėkė, piktai riaumodamas, Vratikas.

— Motin, žmogiena smirdi. Duok man jį čia, tuoj sudraskysiu!

— Nereikia, mano sūnau,— ramino jį motina.— Pasigailėk vieną sykį tų raudančių žmonių ir nudžiovink jiems ašaras; juk čia yra tasai, kuris nori žmonėms padėti. Palik jį ramybėje!

Vratikas po truputį aprimo ir paprašė valgyti. Motina jį gerai pavalgydino, jis padėjo galvą jai ant kelių, kad motina pakasytų. Motina kaso kaso ir išpeša jam aukso plauką iš galvos.

— Mama, nepešk plaukų! — šaukia Vratikas.

— Aš užsnūdau ir krūptelėjau,— atsako motina.— Man kažkas lyg prisisapnavo.

— O kas? — klausia Vratikas.

— Kažkokie niekai. Rodos, lyg viename mieste šulinys išdžiūvo, ir dabar žmonės be paliovos ašaras lieja, kad reikia troškulių kęsti,— pasakoja motina.

— Iš tikrųjų tai vieni niekai. Tame šulinyje yra varlė, tegu išmeta,— atsako Vratikas ir vėl užsnūsta.

Po valandėlės motina išpešė jam antrą plauką. Vratikas iširdo ir sušuko:

— Mama, nepešk plaukų!

— Na, nepyk! — ramina jį motina.— Aš sapnavau, kad kažkur žmonės verkia dėl medžio, kuris nebeaugina jiems gražių, sveikatingų kriaušių.

— Negi tie žmonės nežino, kad po tuo medžiu yra gyvatė ir kad reikia ją iškasti ir išmesti? — nustebė Vratikas ir vėl užsnūdo.

Po kiek laiko motina išrovė jam ir trečią plauką. Vratikas supyko:

— Na, motin, liaukis! Visą laiką peši plaukus, geriau visai nekasyk.

— Daugiau nebepesiosiu,— sako jam motina.— Tik snausdama pagalvojau, kad tasai mūsų senis keltininkas galėtų jau mesti savo darbą; tik kamuojasi ir verkia, kad valtės nesuvaldo.

— Kas kaltas, jeigu jis nesusipranta pirmam pasitaikiusiam irklo į rankas įduoti,— sumurmėjo Vratikas.

Vratikas užmigo ir ramiai miegojo ligi ryto. Anksti atsikėlęs išėjo į darbą.

Plūdurėlis viską girdėjo po kubilu. Spėjo dar ir pats pamiegoti. O kai rytą senutė padavė jam tris aukso plaukus, gražiai padėkojo ir nudrožė savo keliu.

Kai priėjo upę, senis keltininkas iš tolo šaukė:

— Na, kokią naujieną man neši?

— Pasakysiu, kai perkelsi,— atsakė Plūdurėlis.

Tačiau senis nenorėjo nusileisti, reikalavo tuoj pat pasakyti, kitaip nė nemanąs jo kelti.

— Ė, nieko nebus, seneli,— atsikalbinėjo Plūdurėlis.— Pirmiausia užsidirbkite, paskui reikalaukit užmokesčio. Aš vos galvos nepadėjau, kol viską sužinojau. Visų pirma perkelkit!

Šiaip taip įkalbėjo senį, kad pirma perkeltų jį į kitą pusę. Bet kai buvo vidury upės, senis grasino paskandinsias Plūdurėlį, jeigu tuoj pat nepasakysias. Plūdurėlis tik nusijuokė, girdi, jeigu išmesias į vandenį, niekada nieko nesužinosias, nes vargu ar atsirasiąs dar kas nors, kas drįstų eiti pas Vratiką. Šitaip senis jį ir perkėlė.

Plūdurėlis, iššokęs į krantą ir gana toli nubėgęs, šūktelėjo seniui:

— Vratikas sakė, kad atsikratysi šito darbo, kai įduosi irklą pirmam pasitaikiusiam! Tada tasai vietoj tavęs kels!

Įširdęs senis taip smarkiai sviedė irklą į Plūdurėlį, jog būtų užmušęs, jeigu tasai nebūtų atsokęs.

Paskui Plūdurėlis ramiai nuėjo savo keliu.

Kai priėjo tą karalystę, kur buvo išdžiūvęs medis, liepė gyvatę iš po jo iškasti ir užmušti. Medis visų aktyse sužaliavo, pražydo ir ėmė vesti vaisius. Ašaros visiems žmonėms ant skruostų nudžiūvo, jie prinešė Plūdurėliui dovanų ir turtų, kiek tik šis galėjo panešti.

O kai priėjo tą karalystę, kur buvo išdžiūvęs šulinys, liepė jį išvalyti, varlę iš dugno išmesti ir užmušti. Šulinys iš karto prisipildė skaidraus vandens, ir visiems ašaros nudžiūvo. To

miesto karalius įsakė pakinkyti į karietą ketvertą arklių ir išlydėjo Plūdūrėlį su dovanomis namo.

Gandas apie Plūdūrėlį skriejo greičiau, negu jis keliavo, ir jo pasitikti išėjo karalius su karaliene ir dukterimi. O kai Plūdūrėlis padavė karaliui tris aukso plaukus, karalius padėkojo, apkabino jį kaip žentą ir atidavė dukterį.

Staiga visiems ašaros nudžiūvo. Plūdūrėlis neužmiršo ir malūnininko, ir savo tėvą medkirtį susirado. Ir visiems buvo gera.

ISMINTINGAS MACIKAS IR KVAILIAI

Ėjo Macikas pačios rinktis; jaunamartės namiškiai gražiai jį pasitiko, į vidų pakvietė ir dulkes nubraukė nuo suolo, kur turėjo sėstis jaunikis. Pasėdėjo Macikas, pasišnekėjo, tada tėvas ir sako:

— Motin, nueik į kamarą, juk pati žinai, ko!

Motina to ir telaukė. Greitai nubėgo į kamarą užkandos atnešti. Bet nuėjo ir prapuolė. Tada tėvas sako:

— Eik tu, dukra, jeigu motina taip ilgai krapštosi!

Nuėjo duktė, bet ir toji negrįžta.

— Velnias ten jas laiko! Na palaukit, aš jus parsivarysiu! — įpyko tėvas ir nuėjo jų ieškoti.

Macikas laukia laukia, bet nieko nesulaukia. Net nusižiovavo kelis kartus, pakurstė gęstantį židinį, miegas marina, o jų kaip nėra, taip nėra.

— Eisiu,— sako,— pasižiūrėti, ką jie veikia toje kamaroje, gal juos ten kas vinimis prikale.

Nueina ir mato: jau baigia degti žvakė, kurią motina eidama buvo pasiėmusi, o jie visi trys taip aimanuoja, taip aimanuoja, net kitame kaimo gale girdėti.

— Ko čia dabar aimanuojate? — klausia Macikas.

Tačiau nė vienas iš jų žodžio neprataria, tik visi trys aimanuoja.

Pagaliau motina kiek aprimo ir aiškina:

— Matai, mano mielas Macikai, kamaroje stovi kopėčios, o ant jų pakabintas kirvis. Kai susituoksi su mūsų Dorka ir turėsite vaikų, kuris nors iš jų atbėgs į kamara, pakrutins

kopėčias, nukris vargšeliui kirvis ant galvos ir užmuš, tai bus nelaimė! Dėl to mes ir aimanuojame. Ak vargšas vaikelis su prakirsta galva! — aimanavo toliau motina, jai pritarė tėvas ir duktė.

Macikui nei juoktis, nei verkti. Vos nuramino juos. O pas-
kui sako:

— Kai surasiu pasaulyje dar penkis tokius kvailius kaip jūs, paimsiu jūsų dukrą. Likit sveiki!

Ir iškeliavo į platų pasaulį.

Eina eina, bet niekur jokių kvailių nesutinka. Pagaliau prieina vieną kaimą. Mato dideles ūkininkų trobas.

— Eisiu,— sako sau,— pasižiūrėti, kaip ten žmonės gyvena. Priėjęs žiūri: viena šeimininkė kad muša, kad daužo perekšlę vištą.

— Kam gi tą vištą taip negailestingai mušate? — klausia.

— Taigi mat, bjaurybė, turi dvylika viščiukų ir nenori jų žindyti!

Jis pamokė šeimininkę, kaip reikia išvirti kiaušinį, nulupti, susmulkinti, arba kruopų košės išvirti ir duoti viščiukams. Ši niekaip negalėjo patikėti, kad viščiukai niekada nežinda savo motinos, kol pamatė, kaip jie gražiai lesa. Moteriškė gerai jam sumokėjo. Taigi Macikas rado kvailę, tokią pat kaip anie, jeigu ne dar didesnę.

Na gerai, čia buvo pirmas kvailas žmogus.

Atkeliavęs prie kito kaimo, išgirdo skambinant visais varpais. Iš kaimoėjo laidotuvių procesija, ir visas kaimas, seni ir jauni, buvo sukilę ant kojų. Vyrai nešė karstą, moterys sliūkinio iš paskos, laužydamos rankas ir raudodamos. Karstas buvo atviras, dangtį nešė atskirai, nes karste gulėjo jauna mergelė ir — gyva.

— Sakykit, gerieji žmonės, ką jūs čia darote? — klausia Macikas.

— Ak, ką gi mes galime daryti? — atsako jam.— Vargšė seniūno duktėėjo vandens, kažkaip įkišo ranką į ąsotį, o dabar niekaip negali ištraukti. Visas kaimas suko galvas, ką daryti, ir nieko nesugalvojo. Vargšė mergaitė tiek prisikentėjo! Ji turėtų visą gyvenimą tą ąsotį ant rankos nešioti, vienas dievas težino, kas iš to būtų. Todėl norime iš karto ją gyvą palaidoti ir išvaduoti iš kančių!

— Na ir kvailiai!

Už tokį žodį Macikas būtų gavęs į kailį, bet tuoj pat sudaužė ąsotį ir išvadavo mergelę.

Visas kaimas nuvedė jį į seniūno namus. Ten viskas buvo

paruošta pakasynoms, ir iškėlė linksmą pokylį. O paskui padarė rinkliavą ir sudėjo Macikui pilną dubenį auksinių.

Taip jau buvo antri kvailiai, kurie jam gerai sumokėjo.

Trečiame kaime žmonės norėjo pasistatyti bažnyčią baltą baltutėlę ir iš lauko, ir iš vidaus. Tačiau nežinojo, iš ko ją statyti? Kažkas patarė, kad balčiausia būsianti iš varškės. Tuoju pat visi, kas turėjo pieno, darė varškę ir bažnyčia buvo pastatyta, tačiau be langų. Iš lauko bažnyčia buvo graži, balta. Ir ką gi? Viduje tamsu kaip kalėjime. Puolėsi visi nešti šviesą maišais. Nieko iš to neišėjo.

Tačiau netrukus atskrido iš miško paukščių, prakirto snais varškę, ir bažnyčioje pasidarė šviesu.

— Čia bus ne paukščiai, o dievai, jeigu tokią šviesą padarė! Prigaudykime jų ir prileiskime į bažnyčią, jie ir naktį švies.

Du kartus sakyti nereikėjo, nes tas, kas tuos žodžius pirmas ištarė, žinojo, kad tie paukščiai lizdus suka aukštuose medžiuose.

Vyrai čiupo ilgas kopėčias ir nešėsi ant pečių į girią. Tačiau ilgos kopėčios kliuvo už medžių, o tankumyne visai įstrigo — nei pirmyn, nei atgal. Vyrai supjaustė kopėčias į gabalus ir šiaip taip ištraukė. Pagaliau priėjo prie to aukšto medžio, bet kas iš to, jeigu iš kopėčių belikę tik keli basliukai. Argi vyrai grįš nieko nepešę! Jie užsilipo vienas kitam ant pečių, vyras ant vyro stovėjo lygiai, gražiai. Aukščiausiai stovintis pasiekė lizdą ir paėmė paukščiukus. Tačiau kai jis iš džiaugsmo šūktelėjo: „Turiu!“, apačioje stovintis panoro pamatyti, kas ten viršuje. Jam paslydo koja, ir jis susverdėjo. Visi nugriuvo ir paukščiukai nuskrido. Darbas nuėjo niekais ir dar vienas ranką, kitas koją krisdamas susilaužė.

Aimanuojančius juos ir užtiko Macikas. Išmokė pasistatyti mūrinę bažnyčią, pasidaryti langus, išbaltinti ją kalkėmis. Bažnyčia stovėjo balta baltutėlė! Už tai Macikas gavo daug pinigų.

Gerai, Macikas surado jau trečius kvailius.

Ketvirtajame kaime gyveno žmonės jau nuovokesni, tie jau turėjo gražią mūrinę bažnyčią. Bet tik paklausykite! Jie

norėjo užtempti ant bažnyčios virvėmis surištą jautį! Macikas žiūrėjo ir savo akimis netikėjo, bet iš tiesų jie tempė ant bažnyčios jautį. Macikas paklausė:

— Gerieji žmonės, ką jūs čia darote?

— Ką darome? Pasimirė turtingas mėsininkas ir paaukojo bažnyčiai jautį, taigi ir norime užtempti jį ant bažnyčios stogo, juk tokia velionio valia.

Macikas jautį pardavė ir paaiškino, kad bažnyčiai reikia pinigų paaukoti. Už gerą patarimą ir čia žmonės gausiai jam atsilygino.

Taigi Macikas jau surado ketvirtus kvailius.

— Matyt, netrukus sutiksiu ir penktus,— kalbėjo jis sau,— ir jeigu jau tokie dalykai darosi pasaulyje, kažin ar tai bus paskutiniai?

Ir iš tikrųjų jam nereikėjo toli eiti. Penktajame kaime žmonės susėdo už stalo valgyti, bet tuoj pat vėl atsikėlė: mat iš visų kampų subėgo pelės, prisipampo, kiek tilpo, o žmonės valgė tik tai, kas liko nuo pelių.

— Žmonės, žmonės! Kas gi čia darosi? — stebėjosi Macikas.— Aš verčiau badu mirčiau, bet nevalgyčiau pelių išėdų!

— Iš pradžių ir mes taip darėme,— atsakė šie jam.— Bet, kaip sakoma, žmogus prie visko pripranta, pripratome ir mes. Ir spąstus statome, visaip kariaujame su pelėmis, bet apsiginti negalime. Ar iš viso pasaulio jos subėgo, ar ką?

— Ir dar daugiau atbėgs, jeigu taip gyvensite,— tarė Macikas.

— Žmogau, būk geras, padėk mums! — prašė jie.

Macikas, žinoma, už gerą atlyginimą, parūpino jiems tokį žvėrelį, kuris nieko daugiau nedarė, tik peles gaudė ir ėdė.

Tačiau kaimiečiai baisiausiai išsigando, pagalvoję, ką es tasai keistas žvėris, kai visas peles išgaudys. Jiems atėjo į galvą paklausti Maciką, kai jau šis buvo toli nuėjęs. Pradėjo šaukti jam įkandin.

— Negriebs jūsų galas! — atsakė jiems Macikas, jau būdamas už kalvos.

Jie suprato: „Griebs jus. Galas!“

Kai nebeliko kaime pelių, o katino sugauti kaimiečiai

negalėjo, išnešė iš namų viską ir padegė kaimą iš visų pusių, kad tasai kipšas jame sudegtų. Kai viskas sudegė, žmonės pamatė, jog katinas tupi kapinėse ant aukščiausio kryžiaus. Nė vienas plaukelis jam nebuvo apsvilęs. Iš kažkur atsiradusi šalia jo tupėjo dar ir katė. Priviso kačiukų. Ir nuo jų, kaip ir nuo pelių, žmonės kentėjo, bet nieko jiems nedarė. Kvailys proto įgyja tik savo kailiu nuostolį patyręs.

Macikui nebereikėjo daugiau kvailių ieškoti. Kas žino, kiek dar jų būtų radęs! Bet jau turėjo pakankamai pinigų ir galėjo ūkininkauti. Jis grįžo namo ir pasakė:

— Vis dėlto daug kvailių pasaulyje; penkis lengvai radau, šeštoji bus mano pati, o septinti vaikai!

Bet Macikui gera buvo su savo pačia, nes sakoma: „Protingam vyrui nereikia protingesnės pačios negu jis pats!“, ir dar: „Vienas protingas su būriu kvailių gerai sutaria.“

Kadaise, o tai buvo labai seniai, gyveno du kaimynai: vienas vargšas, kitas turtingas. Vargšas laikė tik vieną paršelį ir to neturėjo kuo penėti. Turtingasis laikė dešimt deglųjų ir dažnai joms į lovius įberdavo miežių, įpildavo jovalo. Gyveno jie kaimynystėje, todėl vargšo paršelis net tris kartus per dieną nubėgdavo į turčiaus kiemą ir nugriebdavo tai miežių, tai jovalo. Kartą turčius taip supyko, jog čiupo baslį ir vožtelėjo paršeliui per galvą. Šis tuoj pat nuvirto ir pakratė kojas.

Neturtingas žmogelis nuėjo pas teisėją ir pasiskundė, kokią skriaudą jam padarė kaimynas. Turčius aiškinosi, kad ir

jam skriauda, ir nenorėjo mokėti už paršelį. Teisėjas niekaip negalėjo išspręsti ginčo.

— Na gerai,— tarė jis pagaliau,— abu nukentėjote, bet tasai gaus atlyginimą, kuris rytoj rytą atspės: „Kas yra riebiausia, kas greičiausia ir kas grynčiausia?“

Abu parėjo namo nukabinę nosis.

Žmona paklausė turčių:

— Ko dabar vaikštai lyg žemę pardavęs?

— Palik mane ramybėje,— atsakė jis,— čia nei pats velnias nesugalvos! Teisėjas mums užminė mįslę, girdi, kas įmins, to ir bus teisybė.

— Na ir kokia toji mįslė?

— Girdi, kas yra riebiausia, kas greičiausia ir kas grynčiausia?

— Radai dėl ko galvą sukuti, stuobry! Juk iš karto galėjai pagalvoti. Kas gali būti riebesnis negu mūsų kiaulė, kurią jau trečius metus penime; kas gali būti greitesnis už mūsų žirgus, kuriems kasdien avižų duodame? Ir kas grynesnis už mūsų šulinio vandenį, kur kasmet po du pūdus druskos suverčiame.

— Teisybę sakai, žmona! — nušvito turčiaus akys, tarsi būtų jau bylą laimėjęs ir teisėjas jam per petį tapšnojęs, girdi, koks protingas vyras!

Kai tik vargšas parėjo namo, jį pasitiko vienturtė šešiolikos metų duktė ir tuoj iš akių suprato, kad negerai byla baigėsi.

— Kas nutiko, tėve? Prasti mūsų popieriai, jeigu bylą pralošėt!

— Pralošti dar nepralošiau, bet nežinau, ar laimėsiu,— atsakė tėvas ir papasakojo dukteriai visą istoriją.

— Nebijok, tėve, ligi ryto aš pagalvosiu,— nuramino jį duktė, ir abu nuėjo miegoti.

Rytą duktė kažką pašnibždėjo tėvui į ausį ir tasai patenkintas nuėjo pas teisėją.

Tenai jau laukė turčius ir pirmas išdidžiai išklojo teisėjui atsakymą. Oi, jeigu būtumėt matę, kaip jis susigūžė, kai teisėjas pasakė, kad su tokiais tauškalais čia daugiau nesirodytų.

— Na, o tu? Kaip įspėjai mįslę? — kreipėsi teisėjas į vargšą.

— Aš, pone teisėjau, tik tiek pasakysiu, kad riebiausia yra mūsų žemė motinė, nes visus mus maitina, greičiausias yra mėnulis, nes jis kas ketvirtą savaitę ir žemę, ir dangų apeina; o gryniausia yra saulė, nes per amžius vienodai gražiai šviečia.

— Vyras esi! — patapšnojo jam teisėjas per petį.— Turtingas tavo kaimynas neturėjo teisės užmušti paršelį dėl miežių saujos. Atsilygindamas turės atiduoti tau trečius metus penimą lašininę kiaulę.

Tuo byla pasibaigė. Išdidus turčius išėjo tylus lyg musę kandęs. Jis nė nesapnavo, kad teisėjas jį taip sugėdins ir dar tokią riebią peniukšlę lieps atiduoti. O kai vargšas nuolankiai padėkojo už gerai išspręstą bylą ir jau žengė namo, teisėjas jį sulaukė, girdi, dar porą žodžių norįs jam tarti.

— Tu,— sako teisėjas,— ne pats įspėjai tą mįslę, nes jau daug išmintingų žmonių dėl jos galvas suko ir nieko negalėjo sugalvoti. Pasakyk man, kas tave pamokė?

Vargšas neturėjo ko slėpti, iškart prisipažino, kad jo dukterė per naktį pagalvojo, o rytą pašnibždėjo jam į ausį.

— Na, jeigu turi tokią išmintingą dukterį,— sako jam teisėjas,— nunešk jai šį linų kuokštą, man juos dabar iš lauko atnešė. Tegu ji per tris dienas išmirko, išmina, iššukuoja, suverpia, išaudžia ploną drobę ir išbaltina; iš tos drobės tegu pasiuva man baltus marškinius vestuvėms. Jeigu viską padarys, iškelsiu su ja vestuves; o jeigu nepadarys, tai nubausiu už tai, kad įsikišo į mano teisėjiškus reikalus ir man bylas spręsti sutrukdė. Dabar dink iš akių!

Dingo žmogus iš akių! Verčiau būtų neprasidėjęs su ta byla arba tris kartus pralošęs. Iš linų kuokšto pasiūti gražius marškinius ir dar per tris dienas! Tai negirdėtas daiktas! Tačiau kai namuose dukteriai viską papasakojo, ši neišsigando, tik nulaužė nuo medžio vieną vienintelę šakelę ir padavė tėvui:

— Imkite, tėve,— tarė ji,— dar kartą nueikite pas tą poną ir perduokite jam mano žodžius. Tegu iš šitos šakelės ligi

ryto padaro mintuvus, verpstę, ratelį, stakles ir visa, kas reikalinga, tada ir aš padarysiu, ką jis liepė.

Ponas teisėjas tik dabar pamatė, su kuo pradėjo galybėtis. Ar taip buvo, ar ne, nežinome, bet jis viską padarė, ko ji prašė. Paskui ir ji trečią dieną tuos vestuvinius marškinius jam pasiuntė.

— Gerai,— sako teisėjas tėvui,— jeigu tavo duktė turi tokias auksines rankas, aš ją imsiu į žmonas. Bet tegu ateina pas mane nei dieną, nei naktį, nei pėsčiomis, nei važiuota, nei raita, nei keliu, nei ne keliu, nei apsirengusi, nei plika, ir tegu atneša man dovaną ne dovaną!

Kur tai girdėta?!

Tėvas tik kraipė galvą, bet duktė jį nuramino, girdi, viskas bus gerai. O teisėjas dabar nesitraukė nuo lango, vis laukė jos ir sulaukt negalėjo, nes žinojo, kad kitos tokios dailios nesurasi. Trečios dienos rytą, kai visi miegojo, nes dar tik švito, mūsų teisėjas jau stovėjo prie atviro lango. Ir staiga mato: ateina į jo rūmus jauna mergelė, ir iš tiesų — dabar nei diena, nei naktis, nes dar tik švinta; eina nei pėsčia, nei važiuota, nei raita ant žirgo, nes sėdi ant ožio ir kojomis siekia žemę; eina ir keliu, ir ne keliu, nes ožys žingsniuoja kelio provėža, nei apsirengusi, nei plika, nes užsitraukusi ant savęs tinklą ir pasirišusi tik prikyštę; o prie krūtinės kažką laiko prisidengusi — lyg ir dovaną, ir ne dovaną. Jis tuoj pasiuntė tarnaitę jos pasitikti su vestuvine suknele, kad ja apsivilkusi atneštų jam tą dovaną ne dovaną.

Graži kaip ką tik išsiskleidusi rožė įžengė ji į kambarį ir padavė jam du karvelius. Kai teisėjas norėjo juos paimti, ji paleido, ir karveliai išskrido pro atvirą langą. Šitaip padavė jam dovaną ne dovaną, nes teisėjas turėjo juos rankoje ir staiga neteko.

— Na, mano širdele,— tarė ponas teisėjas,— nuo šiol mes savi. Bet kaip tik todėl, kad tu tokia išmintinga, o aš irgi turiu galvą, pati žinai, jog prastai suksis mano vežimo ratai, jeigu tu ir toliau kaišiosi pagalius į mano teisėjavimą. Todėl dar prieš vestuves įsakau, kad niekada nesikištum į teismo rei-

kalus. Jeigu pastebėsiu nors menkiausią smulkmeną, tuoj išsiųsiu tave namo.

Ji pasižadėjo, ir abu nuėjo tiesiai prie altoriaus.

Kaip tie karveliai juodu gražiai sutarė, kol ji prikišo pirštus prie vienos bylos. Įvyko, kas turėjo įvykti.

Kartą atėjo pas teisėją du pirkliai. Vienas varėsi iš turgaus arklių kaimenę, kitas jaučių bandą ir abu nakvojo vienas šalia kito. Naktį arklių pirkliui apsikumeliavo kumelė. Kumeliukas įsimaišė tarp jaučių; jaučių pirklys rado jį prie jaučio ir nenorėjo atiduoti. Ponas teisėjas priteisė kumeliuką jaučių pirkliui, nes tasai, matyt, geriau mokėjo patepti.

— Tegu tokią teisybę velniai neša! — bambėjo pasipiktinęs arklių pirklys, kai kieme susitiko su teisėjo žmona.

— Kas atsitiko, gerasis žmogau? — klausė jį teisėjo žmona.

— Nagi matote, poniam, atėjome pas teisėją, o čia išeina tokia teisybė, kad apsikumeliavo jautis, o ne kumelė.

Ir papasakojo jai viską.

— Nenusiminkit, gerasis žmogau,— tarė jam poniam.— Tik padarykite, kaip aš liepsiu, ir viskas bus gerai. Po pietų mano vyras eis pasivaikščioti po pievą prie upelio. Paimkite dalgį ir tinklą. Kai prieis prie jūsų, čiupkite dalgį ir pjaukite vandenį; paskui iššokite ant kranto ir traukite per žolę tinklą lyg žuvį gaudytumėt. Visa tai pamatęs mano vyras sustos ir jus asilu išvadins. Jūs tik pasakykite: „Taip, pone teisėjau, aš vandenyje žolės prisišienausiu, o pievoje žuvies prisigaudysiu, juk ir jautis apsikumeliavo.“ Kai šitaip pasakysite, kumeliukas bus jūsų. Tiktai, gink dieve, manęs neišduokit, nes man šiuose namuose vietos nebus, o aš, kaip matot, jums noriu gero ir teisybės ieškau.

Tai pasakiusi, ji nuskubėjo į kambarius pas vyrą. Ir dėjosi nekalta, nieko nežinanti. Pavakare ponas teisėjas išėjo pasivaikščioti. Ir žiūri: tasai arklių pirklys vandenyje šienauja, o pievoje žuvį gaudo!

— Ką čia darai, asile?

— O ką,— atsako tasai drąsiai,— be reikalo, pone teisėjau, mane asilu vadinate. Aš iš tikrųjų vandenyje prisišienausiu, o pievoje žuvies prisigaudysiu, juk ir jautis galėjo apsikumeliuoti.

Kai tik pirklys taip pasakė, teisėjas iškart suprato, ko jis nori; bet iškart įspėjo, ir kas jį bus pamokęs.

— Tai ką? — sako.— Tu drįsti mano sprendimu abejoti? Čia ne tavo galvai! Sakyk, kas tave pamokė?

— Taigi, pone teisėjau, aš gi, pone teisėjau...

— Neišsisukinėk! Tuo pat klok visą teisybę! Sakyk, kitaip kumeliuko negausi. Mano žmona pamokė tave?

Nebeturėdamas kur trauktis, žmogus prisipažino, kad iš tikrųjų poniam jį pamokė.

— Na matai,— sako teisėjas,— galėjai neišsisukinėti, aš ir taip iškart supratau. Dabar eik pas tą jaučių pirklių ir pasakyk, kad aš liepia atiduoti tau kumeliuką, aišku?

— Aišku, pone teisėjau.— Žmogus net pašoko iš džiaugsmo ir nubėgo savo kumeliuko atsiimti.

O ponui teisėjui nelabai linksma buvo. Verčiau būtų nežinia ko susilaukęs. Savo mielą žmonelę juo toliau, juo labiau jis mylėjo, bet nieko kito negalėjo padaryti, tik išvaryti ją iš namų — juk turėjo tesėti žodį. Iš tikrųjų, vos tik parėjo namo, jai tarė:

— Pasiimk, kas tau labiausiai patinka, ir dink iš mano namų!

Ji nieko neatsakė, tik paprašė leisti pataisyti vakarienę ir drauge paskutinį kartą su juo pavakarieniauti. Teisėjas leido. Vakarienė buvo skani, ir dar gero vyno abu išgėrė. Ji pati pylė „dar paskutinį kartą“, ponas gėrė ligi dugno ir pagaliau užmigo. Galėjai dabar nors iš patrankų šaudyti, nebūtų prabudęs.

O ponia turėjo paruošusi karietą. Liepė pasodinti teisėją į karietą, pati atsisėdo ir įsakė važiuoti tiesiai į tėvo kiemą. Kai nuvažiavo, išsoko iš karios, paklojo savo kaimišką lovą ir vyrą į ją paguldė.

Rytą ponas teisėjas ilgai trynėsi akis, stebėjosi, kaip čia atsitiko, kad poniški rūmai per vieną naktį kaimo lūšna pavirto? Tada pati priėjo ir tarė:

— Ar gerai miegojai, mielasis? Matai, galima neblogai išsimiegoti ir kaimo lūšnoje. Iš tikrųjų mums čia bus gera, galėsime visą laiką šitoje trobelėje gyventi.

— Bet ką gi tu padarei?

— Neužmiršk, mielasis, kad vakar vakare išvarei mane iš savo namų ir leidai pasiimti kas man labiausiai patinka. Pasiėmiau tave!

— Moters proto niekas nepranoks,— pasakė teisėjas, ir buvo viskas gerai.

Juodu grįžo į miestą. Ir tėvą pasiėmė. Teisėjas ir dabar išdidžiai vežėsi savo sužadėtinę namo!

VARGŠAS MALŪNININKAS

Vienas malūnininkas turėjo tiek vaikų, kiek sietė skylučių. Kol vienam duoną raikė, kitas jau išalkęs šaukė:

— Tėti, duok ir man duonos, nors ir tos su pelais!

Vargšas malūnininkas nežinojo, ką daryti, verčiau būtų matęs juos mirusius, negu šitaip badaujančius.

Pasiėmė kūjį, nuėjo prie pragaro vartų ir daužo, net visas pragaras dreba.

— Ko čia daužais? — išbėgęs klausia velnias.

— Noriu jums bažnyčią statyti!

— Nestatyk, verčiau duosiu tau maišą pinigų.

Velnias davė jam pilnutėlį maišą pinigų. Bet malūnininkas vis tiek daužo. Išbėga antras velnias.

— Ko čia nori?

— Noriu jums bažnyčią statyti!

— Nestatyk, duosiu tau maišą pinigų.

Malūnininkas pasiėmė pinigus, bet ir vėl daužo kūju pragaro vartus. Išbėga trečias velnias.

— Ko tau čia reikia?

— Noriu jums bažnyčią statyti!

— Nestatyk, duosiu tau maišą pinigų.

— Jeigu duosi, paimsiu ir eisiu sau.

Pasiėmė trečią maišą pinigų, užsidėjo viską ant pečių ir eina. Netrukus jį pavijo tuščias vežimas. Malūnininkas susikrovė maišus į vežimą, pats irgi atsisėdo ir jau kaip namie ėmė pinigus skaičiuoti.

Tačiau dar ne galas.

Velniai pragare pasikrapštė pakaušius, pagalvojo, kad tiek daug pinigų malūnininkas išsinešė, ir vienas velnias puolė vytis. Kaipmat jį pavijo.

— Stok, malūnininke, čia ne tavo pinigai!

— O kieno?

— To, kas lenktynes laimės.

— O kaip mes lenktyniausime?

— Taigi, sakau, bėgsime lenktynių. Kas greičiau antai į ano kalno viršūnę nubėgs, tas ir pasiims visus maišus.

— Senas esu bėgti lenktynių,— atsakė malūnininkas,— bet po anuo krūmu miega jaunesnysis mano brolis, su juo ir lenktyniauk!

O po tuo krūmu kiškis miegojo.

— Kelkis, broleli, bėgsime lenktynių,— sušuko velnias.

Kiškis pašoko. Kol velnias dar akis trynėsi, tasai jau buvo už kalno.

— Jo iš tikrųjų nei pats velnias neaplenks! — pasakė raguotasis, grįžęs į pragarą.

Puolė vytis malūnininką antras velnias.

— Stok, malūnininke, čia ne tavo pinigai!

— O kieno?

— To, kas laimės imtynes.

— Aš išvargęs, alkanas, nenoriu dabar eiti imtynių. Bet va ten guli išsidykinėjęs senas mano tėvas, su juo galynėkis.

O tenai po rąstu drybsojo senas lokys, iškišęs liežuvį, pašiaušęs gaurus.

— Kelkis, tėvai, eisime imtynių! — sako velnias.

Lokys kad vožtelėjo velniui letena per galvą, čiupo pušiau ir trenkė į žemę, net žiežirbos pasipylė.

Grįžo velnias aplamdytas į pragarą.

— Ką laimėjai? — klausia jį velniai.

— Laimėjau apdraskytą snukį, eikite jūs, gal daugiau laimėsite!

Nusivijo malūnininką trečias velnias.

— Stok, malūnininke, čia ne tavo pinigai, kas laimės, to ir bus.

— O ką darysime?

— Švilpsime!

Ir velnias taip sušvilpė, jog malūnininkas vos nepargriuvo.

Dabar malūnininką prakaitas išmušė. Tikrai nežinojo, ką daryti, ko griebtis. Ėmė jis lyg niekur nieko vežimo ratlankį daužyti.

— Kam tau tas ratlankis? — klausia velnias.

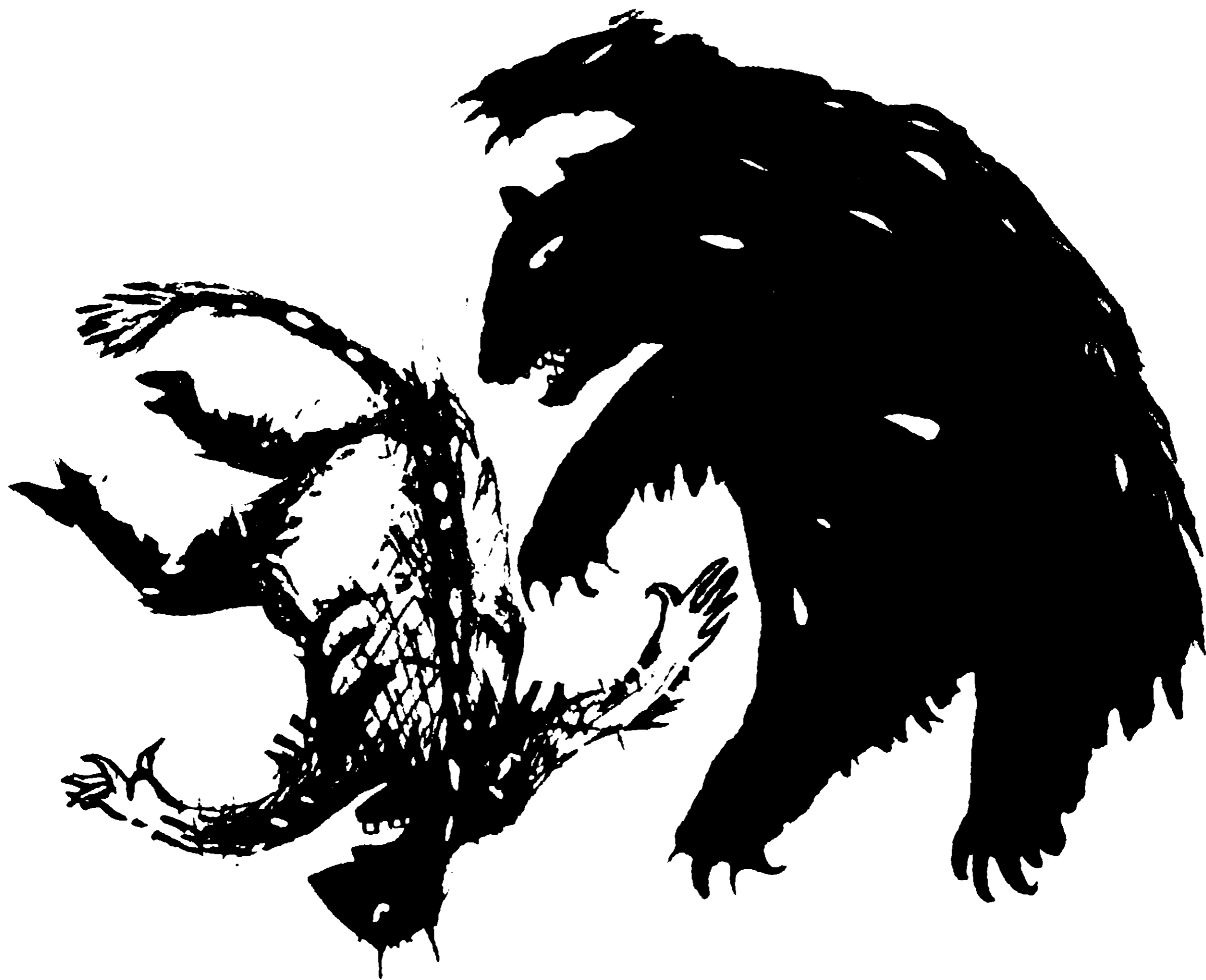
— Reikia, brolau, jį nuimti!

— Kuriam galui jis tau reikalingas?

— Pirmiausia turiu šituo geležiniu lanku tau galvą suveržti, kad neplyštų, kai aš sušvilpsiu.

Velnias nelaukė, spruko šalin.

Tada paskui malūnininką pasileido pats didžiausias kipšas, iš paties pragaro dugno. Pavijo malūnininką netoli kaimo, prie kiaulių gardo. Vis dėlto sustabdė jį ir pasakė, kad turi eiti

su juo lenktynių: kas daugiau sumes į gardą kiaulių, kur ten ganosi, to ir bus pinigai.

Malūnininkas vos įstengė vieną išdvėsusią kiaulę įmesti į gardą, o velnias akies mirksniu susvaidė visas dideles nupe-
nėtas kiaules.

— Na, kas daugiau? — klausia velnias.

— Nežinau, kiek tu įmetei,— sako malūnininkas,— aš tai savo kiekvienai uodegą užsukau. Skaičiuokime dabar, kiek kieno.

O ten visų kiaulių uodegos buvo susiraičiusios, tik tos vienos, kurią malūnininkas permetė, tieši, nes ji buvo išdžiūvusi kaip lenta. Velnias pamatė, kad nieko nelaimės, ir pinigai liko malūnininkui. Dabar jis visus vaikus pavalgydino. Vargas jau niekada nebegrižo į jo namus, niekada nieko jiems netrūko.

Tasai malūnininkas dar turėjo dukterį nuotaką. Kai buvo pinigų, tuoj atsirado ir piršlių. Vieniems jinai atsakė, atvažiavo kiti, paskui tretį. Pagaliau išsirinko jaunikį. Tėvas mielai sutiko leisti už vyro, iškėlė puikias vestuves. Kai sėdome ant žirgų, kaip paprastai būna vestuvėse, kada reikia joti pas jaunąją, aš sėdau ant vienos kumelės. Mano kumelė pasturgalinėmis kojomis kad spyrė, net čionai mane atspyrė. Taigi esu čia! O ten tikriausiai vestuvininkai nujojo jaunosios be manęs ir vestuves linksmi atšoko.

TURINYS

Ilganosiai	5
Bebaimis	14
Vėjų karalius	22
Pelenius	26
Trys aukso kriaušės	31
Trys broliai, juodvarniais virte	37
Puikuolė karalaitė	49
Šurenka ir Atalenka	63
Raduzas ir Liudmila	67
Saulės žirgas	76
Žynys	84
Elniukas	90
Taiklus šaulys	97
Riteris galiūnas	105
Sveikas gyvas, liepteli!	126
Trys rožės	134
Dingęs jaunikaitis	138
Berona	144
Dvylika mėnesių	152
Trys medžiai	159
Užkeikta pilis	164
Gelžuonis	169
Velnias bernauja	177
Druska brangesnė už auksą	180
Aukso verpėja	187
Auksaplaukė	193
Stebuklingas medžiotojas	199
Mahulena Aukso mergelė, arba Saulės dukra	203

Dvylika brolių ir tryliktoji sesuo	215
Trys balandžiai	224
Vėžys pranašas	231
Medinė karvė	237
Užkeikta giria	244
Gyvatė, katė ir šunelis	254
Laiko karalius	263
Juoda katė	269
Stebuklingas žibintas	276
Penktukas ir Pūstašius	285
Janikas ir Macikas	295
Plūdurelis ir Vratikas — žmonių ašarų džiovintojai	308
Išmintingas Macikas ir kvailiai	315
Moterų išmonė	320
Vargšas malūnininkas	327